

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/numismataromanor00venu>

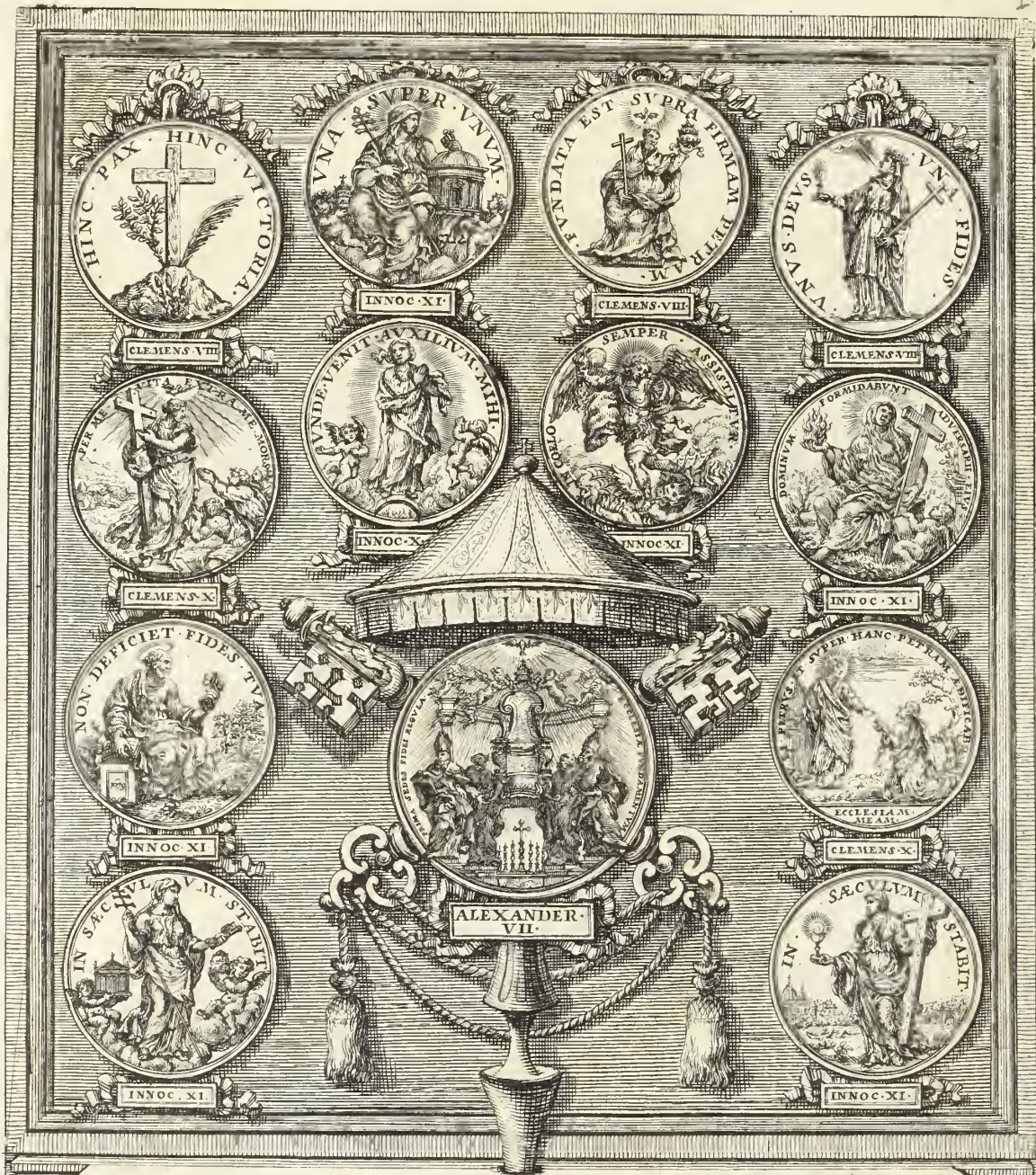

237

Vin. Mariotti deli et sculp.

NUMISMATA
 PONTIFICVM ROMANORVM
 PRAESTANTIORA
 A MARTINO V. AD BENEDICTVM XIV.

NUMISMATA
ROMANORUM PONTIFICUM
PRÆSTANTIORA

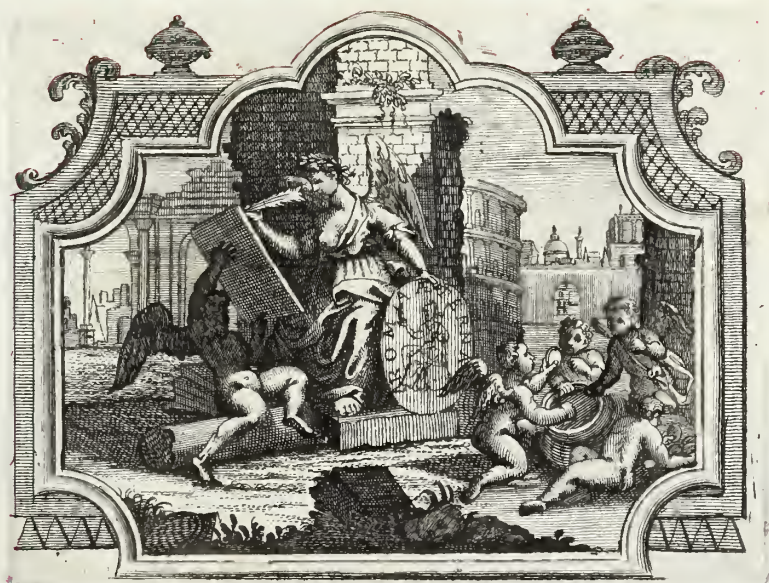
A MARTINO V. AD BENEDICTUM XIV.

PER

RODULPHINUM VENUTI

CORTONENSEM

AUCTA, AC ILLUSTRATA.

ROMÆ, MDCCXLIV.

Sumptibus Fausti Amidei Bibliopolæ in via Curfus.

PRÆSIDUM PERMISSU.

Eminentissimo , ac Reverendissimo Principi

SILVIO
CARDINALI VALENTI

S̄m̄i Dñi Nostri BENEDICTI XIV.
Sanctioris Consilii a Secretis .

RODULPHINUS VENUTI

ÆTERNAM FELICITATEM PRECATUR .

*A est hujusce Libri , qui in
lucem prodit , dignitas , &
argumentum , ut , nedum auctoritate , sed &
eruditione conspicuum Patronum jure meritò
sibi poscat . Numismata Romanorum Pontifi-*

cum liber exhibet, eaque notis quibusdam, historicis potissimum, illustrat. Qua parte Numismata proponit, magnum quid continet, quodque Summos Ecclesiae Pontifices habet Auctores; qua verò adnotationes subjicit, multa, quae animum instruant, ac eruditum deceant Virum, attexit. Ex utroque capite, CARDINALIS AMPLISSIME, opus Tibi nuncupandum, tuoque nomine dignum. Multa polles auctoritate, qua opus tuearis; multa praestas eruditione, qua illud exornes. Quid valeas, satis docet praecipuum in Ecclesiae negociis gerendis ministerium. Rerum summa Tibi credita, nec ejus, quod Tibi summo jure delatum est, muneris, partem aliquam fortuna, vel favor sibi vendicat. Qui Te novit, ille Te elegit, Deo plenus, & humanarum rerum Scientia instructissimus PONTIFEX BENEDICTUS, ac Apostolicae sollicitudinis consortem designavit. Quid verò noveris, praecipua illa, ac difficilia, quae

DEDICATORIA V

nedum in Belgio, sed & in Hispaniis summa cum laude in Ecclesiæ commodum obiisti munia, satis declarant. Accedit singularis ille, quo literas, ac bonas artes, nedum prosequeris, sed tueris, ac servas, amor, & sollicitudo; quod enim jam tenes, in aliis probas. Neque verò, vel auctoritate extolleris, vel doctrina intumescis. Vilioris animi est in extrema deflectere; at contra, ingenuus, & ad magna comparatus animus, eam novit servare modestiam, quæ Christiani Nominis præcipua dos est. Et hæc quidem animi Tui moderatio, ne plura addam jam monet, ac silentium indicit; præstat enim optimum esse, quam videri. Quare, hoc unum subjiciam, ut me, ac mea omnia validissimo Tuo Patrocinio foveas, ac complectaris; Teque Deus Optimus Maximus, in eo, quem Tibi contulit, splendore, ac dignitate, diu servet incolumem.

Dabam ex Ædibus X. Januar. An. sal. MDCCXLIV.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri
Palatii Apostolici.

F. M. De Rubeis Archiepiscopus Tarsi Vicesgerens.

APPROBATIO

Reverendissimi Patris Aloysii Nicolai Ridolfi Sacri Palatii Apostolici Magistri mandatis obsequens Librum, cui titulus est: *Numismata Romanorum Pontificum Præstantiora &c.* Summa animi jucunditate legi, & perlustravi, neque in eo quidquam offendi, quod bonis moribus, & Catholicæ doctrinæ adverfetur. Quinimo cum eruditissimus Auctor, & de Nummaria facultate summopere meritus identidem ea sppleat, & illustret, quæ in idem argumentum alii scripserunt, plura hætenus inedita Numismata, summaque sedulitate conquisita proferat, ac demum plura edisserat cæteris incomperta; iccirco utillimum fore duco, si ad illustrandam Romanorum Pontificum, & Urbis historiam publici juris fiant. Hac die xvi. Junii MDCCXLIV.

Lucas Nicolaus Recchus.

IMPRIMATUR.

Fr. Aloysius Nicolaus Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apostolici Magister.

PRÆ-

PRÆFATIO.

ILLUD cum primis Lector benevolus norit oportet, quod ad operis cujusque rationem, methodum, ac institutionem conferre potest, ut Auctoris mentem, ac Libri sensum penitus assequatur. Hinc non semel universo operi Prolegomena, ac Præfationes præmitti solent, eo quidem consilio, ut vel prima

facie, operis œconomia innotescat, eaque, quæ forte in libri contextu aut omissa sunt, aut non satis elucidata, novo ordine, & nova luce donentur. Nil mirum igitur, si nonnulla, quæ Lectorem paulisper detineant, hic primùm edifferamus, quoniam rei dignitas, atque utilitas ita postulant. Rei quidem utilitas; alioquin actum agere videri possumus, si novam operis rationem, ac methodum non aperiamus: Rei dignitas; quum enim Romanorum Pontificum Numismata susceperimus illustranda, argumenti dignitati haud satis consulimus, si eos, qui de re Nummaria optime meriti, qua arte, qua labore ac ingenio, conflandis, cudendisve Numismatibus insudarunt, ingrato silentio prætereamus. Duo igitur hujusce Præfationis sunt capita: alterum, Operis ratio: alterum, rei Nummariaë Artificum series historica.

Operis ratio sic habet. Numismata Romanorum Pontificum exhibemus, ac illustramus. Rem hanc primo velut impetu aggredimur, nec ad ea, quæ de Nummorum, sive Numismatum institutione, usu, antiquitate proferri solent,

ser-

sermonem convertimus . Multa de hoc argumento scripsere Spanhemius , Vaillantius , Patinus , ac Norisius ; illos adeat quisquis vetustati studet , & rem ab ovo , ut ajunt , amat repetere . Nec nobis curæ est , quorsum Numismatibus illustrium Virorum nomina , ac imagines fuerint impressæ , pluribus investigare ; jam enim hanc provinciam sibi præoccuparunt post Ducangium , atque Bandurium , Le Blanchus , Vignolius , ac Floravantes . Non enim vetustissima Imperatorum Numismata , sed Pontificia duntaxat , eaque , ut videbimus , recentioris ævi , proponimus , ac illustramus .

Unum tamen adnotare juvat , ea potissimum ratione investum fuisse Numismatum usum , ut eorum , qui , aut dignitate , aut rebus præclare gestis cæteris præstabant , memoria numquam excideret . Hinc eorum nomina , imagines , egregia facta auro , argento , vel ære pingebantur , ut , duriori metallo credita , diutius superessent , & ad feram usque posteritatem pervenirent . Et , quoniam illud cum primis in votis est , ut grata apud suos , & amicos vigeat recordatio , solemne fuit ejusmodi monumenta amicis præcipuè , ac domesticis servanda tradere , ut eorum aspectu , & jucunda identidem excitaretur memoria , & perenne Majorum extaret testimonium .

Verùm , nec dum ambitiosum perennis apud posteros gloriæ studium acquievit . Etsi insculpta metallis , minus tuta videbatur famæ custodia ; Hinc , ut veluti æternitatis æmulam sibi constituerent firmitatem , nobilioribus , ac numquam perituris ædificiis Numismata recondebant , ut , tamquam duplici aggere muniti , ad propulsandam temporum injuriam pares essent . Mos iste ne dum apud antiquos obtinuit , sed etiam apud posteros invaluit , & nostra item ætate ferè communis est . Quanta hac in re fuerit antiquorum cura , ac sollicitudo , ex Taciti loco colligitur , quem , quia
lucu-

luculentus est, juvat excubere: *Curam*, inquit *Historicus* ^a, *restituendi Capitolii* (*Vespasianus*) in *L. Vestinum* confert, *Equestris ordinis virum*, sed *auctoritate*, *famaque inter Proceres*; ab eo *contracti Haruspices* monuere, ut *reliquiæ prioris Delubri* in *paludes arveherentur*. *Templum* *iisdem vestigiis* *sisteretur*; *nolle Deos mutari veterem formam*. *XI. Kal. Jul.* *serena luce*, *spatium omne*, quod *Templo* *dicabatur evinctum vittis*, *coronisque*; *ingressi milites*, quibus *fausta nomina*, *felicibus ramis*; *dein Virgines Vestales cum pueris*, *puellisque patrimis*, *matrimisque*, *aquarivis*, & *fontibus*, *amnisque hausta perpluere*. *Tum Helvidius Priscus Prætor præeunte Plauto Eliano Pont.* *lustrata suo ve taurilibus area*, & *super cespitem redditis extis Jovem*, *Funonem*, *Minervam Præsidesque Imperii Deos* *precatu*, uti *cœpta prosperarent*, *sedesque suas*, *pietate hominum inchoatas*, *Divina ope attollerent*; *vittas*, *quis ligatus lapis*, *innexique funes erant*, *contigit*: *Simul cæteri Magistratus*, & *Sacerdotes*, & *Senatus*, & *Eques*, & *magna pars Populi*, *studio*, *letitiaque connixi*, *saxum ingens traxere*; *passimque injectæ fundamentis argenti*, *aurique stipes*, & *metallorum primitiæ nullis fornacibus victæ*, *sed ut gignuntur*. *Prædixere Haruspices*, *ne temeretur opus saxo*, *aurove in aliud destinato*. *Altitudo Ædibus adjecta*. *Id solum Religio annuere*, & *prioris Templi magnificentiæ defuisse creditum*, *quo tanta vis hominum retinenda erat*.

Hunc morem fortasse sequutus, Leonis X. ætate, Jo. Baptista Branconius, Numisma excudi curavit, quod, ut ex epigraphe licet conjicere, in Ædificio aliquo recens extructo esset collocandum. Antica pars habet:

P R Æ F A T I O .

LEONIS
DECIMI
PONT. MAX.
BENEFICIO
ANNO DOMINI
MDXVII.

Postica verò:

IO. BAP.
BRANCONIVS
AQVILANVS
A CVBICVLO
SECRETVS

Qua parte Numisma beneficentiæ Leonis meminit, fortassis indicat Leonem conficiendo operi sumptus præbuisse: Qua verò Branconium nominat, eum forte indigitat, qui, ut extrueretur Ædificium, curavit, vel præfuit extruendo. Sed hîc solis agimus conjecturis. Extat Numisma apud Cl. Baronem Stofchium.

In Numismatibus Romanorum Pontificum recensendis, antiqua a recentibus, genuina a spuriiis accuratè secernenda. Quædam Numismata, a seculo Ecclesiæ xiv., & Martino V. Pontifice, primùm incipiunt. Quæ igitur vetustiora proferuntur, posteriora sunt, & vetustatem novo opere repræsentant. His accensetur duplex Numismatum series, quæ a D. Petro ortum ducit, & ad recentes usque Pontifices extenditur. Prior series crassiori opere excusa, Jo. Baptistam Pozzi novit auctorem; posterior, quæ ad postremum usque Pontificem BENEDICTVM XIV. procedit, prodiit Norimbergæ. Sunt & alia, quæ Martini V. ætate antiquiora videntur, Numismata; quippe duodecim ante Martinum Pontifices exhibent, & a Johanne XXI. primùm incipiunt; sed reverà nullam redolent vetustatem. Nostro ævo pro-

die-

dierunt auctore Ferdinando *Saint Urbain*, qui sub Clemente XI., annuente Cardinali Francisco Barberino, huic operi manum adjecit.

Multa etiam spuria, & apocrypha circumferuntur. Huc pertinet Numisma illud, quod Johannis XII. effigiem barbatam exhibet. Quis auctor fuerit, ignoratur. In re obscura nihil certi proferre licet. Hoc opus *Andreas Lanzanio* tribuit *Mandofius*, cui ultro subscribimus, quoniam nulla, quæ secus suadeat, urget ratio, vel movet auctoritas.

Non malo animo, sed improvido consilio prodiit sub Paulo III. Numisma quoddam, a Bonannio sub num. XII. relatum, quod temporum rationi nequaquam congruit, ideoque spuriiis accensendum. Rarum quidem est, ac elegantissimum, & si rei Nummariaë peritis audiamus, celeberrimum Bonarroium habuit inventorem. Pauli III. effigiem refert, hac posita epigraphe: PAVLVVS. III. PONT. MAX. AN. XVI. In pluviali, minutioribus lineis Porta Aurea, quæ quovis Jubilæi anno a Romano Pontifice referatur, exprimitur, additis litteris: ANNO. I V B I L Æ I. Verùm, nec Jubilæi annum attigit Paulus, nec, morte præreptus, Sacratioris Januæ fores aperuit. Quare triennio ante Jubilæum, Paulo adhuc superstite, fufum Numisma credere par est. Paulo vita functo, ex primæva forma nonnihil immutata, nimirum sublata epigraphe, ac imaginibus, quæ Jubilæi annum demonstrabant, alia prodierunt Numismata, genuina annorum supputatione signata, nec jam Pontificatus anno XVI., sed veriori calculo, anno XIII. Pontificatus apposito.

Non spuria duntaxat, sed impia ac sacrilega censenda sunt ea Numismata, quæ in odium Romanæ Ecclesiæ, ac Pontificiæ Dignitatis ab Hæreticis conficta, ac vulgata

sunt. Ex horum numero illud profecto est, quod olim in museo Commendatarii de Puteo, nunc apud Dominum Faghel, qui in dominio Provinciarum Belgii unitarum a Secretis est, Julii II. effigiem exhibet hac epigraphe: *IULIVS. CAESAR. PONT. II.*, perinde ac si ne dum Pontificis, sed & Cæsaris nomen Julius sibi arrogaverit. Rem ab Hæreticis confictam, & dolo malo excogitatam, Legatus quidam Aloysii XII. Galliarum Regis, datis Januæ literis ad Regem detulit, si fidem habeamus Valesio, qui hanc epistolam in collectione quadam Litterarum, quas Legati ad Galliarum Reges Aloysium XII., Franciscum I., & Henricum II. scripsere, se legisse testatur.

Aliud Numisma superiori affine, servat memoratus D. Faghel, Pauli III. ætate proculsum. Est autem ejusmodi: Superior pars Pontificem camaleucio, ac breviori pallio indutum refert, hac epigraphe: *DIVVS. PAVLVS. III. PONT. OPT. MAX.* Pars altera, Pontificis effigiem pluviali ornata exhibet, hisce litteris; *PAVLVS. III. PONT. OPT. MAX.* Eodem pertinet Numisma Julii III. effigie signatum, ac inscriptione distinctum: *REX. AC. PATER.* Hoc autem Numisma adulterinum esse, ne dum res ipsa probat, sed ex alio genuino ac germano apud Baronem Stofchium apertè colligimus, in quo, *REGIS* nomine expuncto, legimus: *PASTOR. AC. PATER.*

Ad operis rationem pertinet, quibus de causis potissimum id consilii ceperimus, aperire. Duo, ut vera fateamur, nos impulerunt: Primum, quod de Pontificum Numismatibus nemo hactenus satis accuratè tractaverit: Alterum, quod longè accuratiori methodo, ac studio, Romanorum Imperatorum Numismata prodierint illustrata. Utrumque animos ac stimulos addidit: Quibus olim accessere clarissimi, ac multa mihi familiaritate conjuncti Francisci Valesii

lesii eruditi ac sapientis Viri monita , & hortamenta .

Quæ ad nostram usque ætatem prodire de Pontificiis Numismatibus lucubrations , duæ sunt , altera a Molinetio Ordinis S. Genevesæ Monacho Parisino ; altera a P. Bonannio Societatis Jesu, doctrina , & eruditione conspicuo , concinnata . Molinetii opus integro Volumine ann. MDCLXXIX. typis edito , Numismata quamplurima exhibet , ac illustrat , eorumque seriem ad Innocentii XI. ætatem producit . Quamplurima inquam Numismata ; multa enim deficiunt ; & , si notas quas addidit ad limam revocemus , in multis hallucinatur . Laudandum tamen opus , vel eo maximè titulo , quod magnum aliquid , ac pridem intentatum aggredditur .

Majori cura , ac sedulitate Numismata tractavit Bonannius , sive numerum , sive adnotationes percurras . Duo confecit Volumina , & ad Innocentium usque XII. seriem extendit . Multa operis laus ; non ideò tamen suis caret nævis . In recensendis Numismatibus aliquando deficit ; abundat aliquando . Genuina omittit : spuria pro genuinis adoptat . Nonnulla ex Tipotio , & Palatio addit , quæ Nummi potius emblematici , quam vera Numismata censenda sunt . In notis , quas addit , usque adeò prolixus est , ut fastidium creet ; ac non rarò ad multa deflectit , quæ ab operis instituto nimium recedunt .

Hæc incommoda , ac menda , novum hunc laborem a nobis exprimunt , atque ut pro viribus , veritati , ac antiquitati consulamus , compellunt . Ne autem in ea , quæ in aliis reprehendimus , vitia incurramus , has in hoc Opere leges nobis omnino servandas proponimus , ut veritati , ac perspicuitati studeamus . Veritatis studiosi integram dabimus Numismatum seriem a Martino V. ad BENEDICTUM XIV. quo regnante , hæc scribimus . Quæ genuina non sunt , reji-

cie-

ciemus; certa ab incertis; fusilia ab iis, quæ cusa sunt, longè secernemus. Notas dabimus breviores, & accuratas, quas vel a probatis Auctoribus hausimus, vel ab authenticis Bibliothecæ Vaticanæ manuscriptis Codicibus, vel ab Historiis synchronis. Si quid ex epigraphe, emblematis, aut etiam ex figuris quibus pluviale distinguitur, memoria dignum occurret, explicabimus. De temporum ratione solliciti, annos supputabimus; & ubi Pontificum occurrent insignia, ne dum ea elucidabimus, sed & aream cui insident, ut obvium cuique sit colorum varietatem juxta Blasonis canones cognoscere, describemus.

Quod verò ad perspicuitatem attinet, coordinandis ac describendis Numismatibus, totis viribus incumbemus. Majora a minoribus distinguimus; atque ut dissimilis moduli ratio ad oculum pateat, nonnullos sub libri initium majores ac minores circulos pagina impressos objicimus, ad quos Numismata, veluti ad lydium lapidem, exigantur, atque ea Numismatis magnitudo, sive molis extensio colligatur, quæ circulo bene respondet.

Etsi, servata temporum ratione, Numismata enumeremus; ut major adhuc accedat dispositio, atque ex dispositione perspicuitas, seriem universam ad tres classes revocamus, ea lege, ut prima a Martino ad Clementem VII.; altera a Clemente ad Leonem XI.; tertia a Leone ad BENEDICTUM XIV. ducatur. Ex quo fiet ut Numismata restituta a primævis, & integris rite secernantur. Quæ enim ad primam classem pertinent, uno vel altero Julii II. excepto Numismate, fere omnia (de cufis hîc loquimur) sunt restituta: In altera classe restituta Numismata rariora sunt; in tertia plane nulla.

Multam quoque afferre solet lucem rerum catalogus, in quo, quæ hac illac dispersa sunt, in unum colliguntur, & uno

& uno veluti obtutu oculis subjiuntur. Duplicem idcirco Indicem in fine Operis dabimus: unus ea Numismata, quæ in Bonannio reprehendimus, ac rejicimus; alter res præcipuas, quas Liber continet, complectetur.

Non levis etiam huic volumini ab externo ornatu, ac elegantia, splendor accedet. Anno elapso prima Vaillantii Romana editio prodiit omnium speciosissima, sive ad characteres, sive ad chartam, sive ad omnimodam vel Incisoris, vel Typographi curam, oculos convertamus. Ita sanè doctissimi Viri Johannis Francisci Baldini Clerici Regularis Congregationis Somaschæ, quo adnitente Vaillantii de Romanorum Imperatorum Numismatibus opus typis Romæ subjectum est, & multa ex parte auctum, & illustratum, votis ac laboribus par exitus respondit. Ne quid hac in parte nitore vel elegantiae nostro desit operi, totis viribus contendimus; eundemque Typographum, chartam ac characteres omnino pares delegimus; atque sculptorem peritissimum nacti sumus, qui Numismatum formam, qua elegantiore vix, ac ne vix quidem ullam invenias, cupri laminis imprimat. Ex quo illud tandem nos consequuturos speramus, ut, sin minus ex nostro ingenio laus operi debeatur, saltem ab externo cultu, ac ornatu pretium accedat; nec jam aliquis doleat, ut nos aliquando dolumus, longè præstantius volumen esse, quod Imperatorum, quam quod Pontificum Numismata illustrat. Tanta enim in posterum inter Opus utrumque similitudo intercedet, ut, prima facie, penè gemellum credas utrumque librum, licet reipsa nec tempore, nec argumento, nec auctore conveniat.

Antequam ad alterum Præfationis membrum pedem moveamus, & Artificum, qui Pontificia Numismata vel confando, vel cudendo ediderunt, seriem proponamus, unum præmittamus oportet, nos & intentatum opus aggredi, & in

in summa rerum inopia versari. Nemo haecenus, quod noverimus, provinciam hanc pro meritis tractandam suscepit; nemo est, qui ejusmodi Artificum plenam, absolutamque notitiam suppeditet. Aliquorum vix nomen innotuit; aliorum, præter nomen Numismati incisum, vix aliud ad nos pervenit. Quare, si quid hac in parte deficiat, multa autem profectò deerunt, ne nobis Lector succenseat, postulamus. E sterili messe paucas spicas colligimus; ex tenui fonte rivulum, siti tollendæ vix parem, educimus. Accuratiorem dabit Catalogum qui plura noverit: Nobis interim hoc unum, & faciem prætulisse, & viam haecenus inaccessiblem aperuisse, sat erit.

Præclaros inter Artifices primus occurrit *Victor Pisanus*, seu *Pisanellus*, quem nonnulli Patria Veronensem credunt; at Maffejus^a e Vico S. Vigili ad Veronæ Lacum sito, natum affirmat. Floruit xv. Ecclesiæ seculo fere dimidio, & Martini V. Numismata, ex omnium consensione, conflavit. Alia, & quidem multa, Pisani nomine circumferuntur; sed, an reipsa Auctorem habeant Pisanum, meritò dubitatur. Unum, omnium fortè postremum, pro Sigismundo Malatesta Arimini Domino edidit ann. MCDXLV.; aliud, & quidem præclarissimum, celeberrimo viro Inico Avalos obtulit; in quo, præter Inici effigiem, ac nomen, quod antica pars exhibet, postica tria continet elementa, Coelum, Terram, ac Mare, hac epigraphe: PFR. VVI. SE. FA; & in imo: OPVS. PISANI. PICTORIS. De hoc Numismate cecinit Castalio^b, ex quo duo hæc carmina subjicimus:

*Gratia Pisano debetur summa labori,
Qui faciem Herois multos servavit in annos.*

Pia

^a *Maff. Veron. illustr. pag. 3.*

^b *Miscell. Erud. Ital. pag. 31.*

Pifanum nominant, ac commendant Vafarius, Baglionus, & elegiaco carmine Titus Strozza. Gemina habet Leonellus Estensis^a, qui olim, esto spurius, Ferrariæ dominatum exercuit, in ea, quam ad quemdam Meliaducem nomine dedit, epistola^b: *Pifanus*, inquit, *omnium Pictorum hujusce ætatis egregius, cum ex Roma Ferrariam se contulisset, tabulam quamdam sua manu depictam ultro mihi pollicitus est, quamprimùm Veronam applicuisset.* En Pifanum nendum Fusorem, sed Pictorem egregium; quem idcirco, non peculiari quodam encomio, sed generico, ac universali prosequitur Flavius Blondus, ita scribens: *Unus superest, qui fama cæteros nostri seculi faciliter antecessit, Pifanus nomine, de quo Guarini carmen extat, quod Guarini Pifanus inscribitur.* Sed hocce Guarini carmen intercidit: Hinc plura, quæ de tanto Viro proferri possent, ingrata delevit oblivio. Obiit, Maffejo teste, ann. MCCCCXLV.; ideoque ea omnia Numismata, quæ hoc anno posteriora, Pifani nomen præferunt, antedictus Maffejus spuriiis accenset.

Quoniam Nicolai V. Numismata, *Andree Guazaloti* nomine signantur, quæstio inde suboritur, an Andreas iste inter Numismatum Artifices sit habendus. Litem hanc iis dirimendam relinquimus, quibus plura, ac meliora affulgent monumenta. Hoc tantùm novimus ex testimonio doctissimi, omnique cum sacra, tum profana eruditione conspicui Præfulis Dominici Georgii in Vita Nicolai V., Andream Guazalotum, unum ex Apostolicis Scriptoribus, nendum Canonici, sed & Parochi munere fuisse insignitum. Hæc autem Numismatum Artifici non benè consonant. Quare suspicari licet, ideò Guazaloti nomen Numismatibus impressum legi, quod Numismatum negotio præfuerit,

c

non

^a Girald. Hecatom.

^b Cod. Bevil. num. 3. Maff. Ver. illustr. p. 153.

non quod reverà confecerit. Curam ergo adhibuit, non etiam manum apposuit. Sed præstat clarissimum Præfulem Georgii loquentem audire^a. *Habentur*, inquit, *in Codice Vaticano*^b nonnullæ orationes Nicolai Palmerii Siculi (*de quo in nostro opere*) in unum collectæ, in quarum calce hæc verba leguntur: Ego Andreas de Guazalotis de Prato tunc temporis Scriptor in Registro bullarum, & Canonicus Pratenfis, ac etiam Plebanus, & Rector villæ Ayoli... fidelis, & in omnibus cum perenni promptitudine se obedientiam duraturam, reverentiam sempiternam, & devotionem perpetuam famulandi, propria manu transcripsi solummodo quantum in schedulis, & repertoriis inveni, sed medium & finem reperire non potui: præveniente morte dicti Pontificis Nicolai omnia sublata fuerunt.

Eugenii IV., Nicolai V., Callixti III., & Pii item III. Numismata foetum esse *Andree Cremonensis*, putat Molineus. Nil de hoc Artifice, præter nomen, comperimus; quare in summa rerum obscuritate, nihil est, quod ultra quæramus.

Victori Camelio Patria Vicentino, nonnulla Sixti IV. Numismata vulgò tribuuntur. Neque verò aliis tantum, sed & sibi Numismata posuit. Unum cum Auctoris effigie producit Patinus in Thesauro^c; aliud, & quidem insigne, apud Baronem Stofchium observavimus, quod est ejusmodi: Prima facie caput nudum cum epigraphe: VICTOR. CAMELIVS. SVI. IPSIVS. EFFIGIATOR. MDVIII. Alia verò facie: FAVE. DORT.; ac in exergo, altare medium, multæ circum figuræ, quarum una ligna aræ imponit, alia facem admovet: quatuor una cum puero adstant: ad basim altaris caper: additur inscriptio: SACRIF. RAP. RES. Numisma mole majus est, ac iis multum affine, quæ sub Julio II. Raphael

phael Urbinas delineavit. Plura de Camelio ne quæras, quoniam & hic multa monumentorum inopia nos urget.

Hac primùm ætate mos obtinuit, ut Numismata mole quidem maxima, ex auro conflarentur. Unum in Cimelio Magni Hetruriæ Ducis fervatur, Eugenii IV. imaginem referens, pondo aureorum florenorum bis centum; aliud Pauli II. jussu proculsum est valoris talentorum viginti, redita jam Italiæ tranquillitate. Visitur in eo Pontifex in Consistorio sedens: Legitur epigraphæ^a: PAVLO. II. PACIS. ITALIÆ. FVNDATORI.

Pontificum Numismatibus delineandis sub Julio II., Leone X., Hadriano VI., & Clemente VII. magnam laboris, & gloriæ partem sibi vendicant *Raphael Urbinas*, *Julius Romanus*, aliique eximii nominis Viri. Præstantissimum, ac peculiari memoria dignum est Julii II. Numisma, quod Saulum ex equo dejectum, & fulmine tactum exprimit, hac epigraphæ: CONTRA. STIMVLVM. NE. CALCITRES. Hoc Numisma omnium primum excusum est, ac percussum; nam, quæ illud præcessere Numismata, fusilia omnia ac ope viriculi expolita prodierunt. Gemina hocce Numisma proculsum est forma, quarum una barbatum Saulum, alia imberbem repræsentat.

Qui primus Numismata excudit, ac novo Anaglyptico opere instructa primus formavit, vulgò creditur *Benvenuto Cellinus* Florentiæ natus. Fuit is auri laborandi peritissimus Artifex, ac de auri tractandi ratione librum edidit. Inter ea, quæ sub Clemente VII. dedit Numismata, illud eximium est, quod Josephum, sese fratribus in Ægypto manifestantem, refert. Alia item duo sub numero x., & xi. Bonnannius numerat, in quorum postremo, ædificii pilæ superpositum legitur Auctoris nomen hisce literis: BENVENV-

^a Murat. *Res. Ital.* tom. 22. pag. 1185.

TVS . F . Eidem tribuitur Numisma , in quo Alexandri Ducis Medicæi effigies pingitur cum epigraphe : SOLATIA . LVCTVS . EXIGVA . INGENTIS . Quamvis eruditissimus Eques Franciscus Victorius ^a , penes quem Numisma servatur , opus istud *Francisco de Prato* constanter asserat .

Benvenuto Cellino synchronus floruit *Johannes Bernardus e Castro Bononiensi* , Vir sanè incidendi arte nulli secundus ; imo verò , Vasario teste ^b , multorum , veluti Bernardi , Nicolai Avanzi , Valerii Vicentini , Dominici de Cameis , ut alios prætereamus , facilè Princeps . Cujus rei argumento sunt , ne dum quæ gemmis , ac lapidibus anaglypha cælavit opera , sed multæ etiam , quas aut incidit , aut excudit imagines Clementis VII . , Caroli V . , Cosmi Magni Hetruriæ Ducis I . , ac Alphonfi Ferrariæ Ducis . Ad hunc fortè ea referri potest historia , quam Giralduus describit in *Hecatommitis* ^c . Obiit sexagenarius anno MDLV . , postquam multa ac egregia Romanorum Pontificum signavit Numismata ; de quo latè Vasarius ^d .

Multa Antonium Pollajolum Florentinum illustrent monumenta . Novimus hac ætate antiquiorem esse ; non ideò tamen omittendus omnino , quia a temporum ratione paulisper deflectit . Hunc laudat Artificem , geminum , quod , cum Innocentio VIII . in Vaticana Basilica , tum sibi in Ecclesia S . Petri ad Vincula ^e , posuit monumentum . E multis , quæ edidit , Numismatibus , illud præcipuum , quod conjunctionem , a Pazziorum familia Florentiæ initam , designat . Antica pars duo exhibet Juliani , & Laurentii Medicæorum capita : postica Chorum Ecclesiæ S . Mariæ *del Fiore* ,

to-

a *Dissert. Glyptogr. pag. 39.*

b *Vasar. par. 3. lib. 1. pag. 291.*

c *Par. 2. nov. 7. pag. 399.*

d *In Vit. tom. 2. a pag. 286. ad pag. 288. edit. Flor.*

e *Vasar. tom. 1. pag. 459.*

totamque rei gestæ feriem exprimit . Hoc Numisma , nobis aliquando carissimum , tandem dono dedimus Francisco Valesio inelyto Viro , & a nobis multa semper cum laude nominando .

Franciscus Hieronymi Pratenfis filius , cujus Vafarius , & Averoldus meminere , nosque in operis contextu commemorabimus , cudendis Romanorum Pontificum Numismatibus multùm versatus est . Tarsiam habuit discipulum , ac liquandi æris , & pingendi artem calluit . Vivebat adhuc anno MDXLII. ; quo tempore obierit , ignoramus .

Ad hanc spectat ætatem *Alexander Cesari*, cognomento *Græcus*, inter optimos quosque cutores scaltoreque meritò numerandus , cum , Vafario iudice , vel ea , quæ artis minima sunt , summa diligentia perfecit . Excudit Numismata ; formas signavit ; lapillos incidit . Auctorem hunc indicat , ac probat Numisma illud Pauli III. ,cujus anterior pars Paulum exhibet , ac designat epigraphe : PAVLVS. III. PONT. MAX. Posterior verò Templum , Sacerdotem , Magnumque Alexandrum flexis genibus , literis appositis : ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. ΕΠΟΙΕΙ. Nec in Numismatum dumtaxat , sed etiam in Nummorum cudendorum usum formas effinxit ; quippe monetariæ officinæ , diu curam gessit in Urbe . Præcipua verò , ac admiratione plane digna est Alexandri Solutia , ac in lapillis incidendis dexteritas summa . Lapillos hi vocamus minutiores quosdam , ac pretiosos lapides , quos a coloris diversitate , & imaginum structura dissimili , peculiari nomine , vernaculo sermone appellamus . Si enim color suboscuro sit , & imago lapidi incisa Corniolam (*Corniola*) nominamus ; sin autem , & alius sit color , & figura promineat , barbaro nomine Cameum dicimus , italicè *Cameo* . Utrique lapidi sculpendo Alexander incubuit , & usque adeo excelluit , ut prodigiū simi-

simile videatur lapillus (*Cameo*), in quo caput eminent Phocionis Atheniensis. Pari elegantia, instante Cardinali Farnesio, caput Henrici Galliae Regis Corniolae, quae Julii Romani magnitudinem aequat, insculpsit. Ad ejus magisterii nobilitatem accedit gemina effigies, altera Petri Aloysii Castrensis Ducis; altera Cardinalis Farnesii, quarum postrema caput habet aureum, aream verò ex argento.

Petrus Balzar Romanus, in Patriam regressus an. MDCCXVI, unum ex Julii II. Numismatibus restituit. Nec mirum fubeat, si nomen Artificis, qui vivit adhuc, anticipato sermone hic inferamus; eo namque consilio ordinem paulisper invertimus, ut, quae in Julii Numismata irreperunt absurda, aperiamus. E Numismatibus, quae Julii nomine donantur, praeter ea quae restituta sunt, nonnulla occurrunt partim genuina, partim supposititia. Quae Vaticanæ Basilicæ, aut etiam Ecclesiæ B. M. V. Lauretanae frontem exhibent, antica parte germana sunt, postica recentia, ac adulterina. Eodem laborat vitio Numisma, in quo Annona publica pingitur, cujus averfa pars ad Clementem VII. pertinet: Peccat item aliud, in quo Christum Petro tradentem claves intuemur; quod recentius omnino videtur. Error hic oscitantiae cuforum tribuendus, qui ex gemina formæ parte, non pari ac socia, sed dissimili ac aliunde adscita, Numisma signarunt.

Johannes Antonius de Rubeis, aliis *Rossi*, vel etiam *Roscius*, mira quadam, ac penè dixerim Divina arte, Numismatibus, ac lapillis incidendis adlaboravit. E lapillis unum Magni Hetruriae Ducis Museum servat^a, tertia cubiti parte usquequaque protensum, cujus dimidia, quae superior est, pars, Cosmum Ducem, ac Heleonoram Uxorem exhibet, manibus lancem sustinentes, cui Florentiae urbs insidet;

^a *Vasar. par. 2. lib. 1. pag. 297. & par. 2. pag. 292.*

det; reliqua verò dimidia pars inferior septem Cœsmi, ac Heleonoræ filios ad vivum repræsentat. Commendatur etiam Roscius a Petro Leone Casella^a in eo, quem de illustrium Artificum elogiis confecit libro, quodd Athlantem miro ac raro artis magisterio Jaspide insculpserit. Placet elogium exscribere.

*Si Roscii inclyta manu,
Jaspide in tantillula
Se sculptum Athlas inspexerit,
Non ovum in Ideæ Ilio
Prolemve bimulam Hectoris
Ridebit imparem sibi
Sed hunc gemellum, & gemmeum, &
Excellere artis munere, &
Majorem Athlantem Athlantium
Stellis opus mirantibus
Dictum probabit Hercule.*

Præter ea, quæ in opere dabimus, Roscii Numismata, illud nobile est, ac præcipuum, quod Marcelli II. effigiem refert pluviali ornatam, in quo anaglypha multa, & infra:
IO. ANT. RVB. MEDIOL. Hoc Numisma facie caret averfa. Eundem Roscium, ut putamus, auctorem habent duo Numismata maximi moduli, quæ jussu Populi Romani proculsa sunt. Unum Romæ faciem, ex ea parte quæ geminam objicit Portam, Angelicam scilicet, atque Arcis Hadrianæ; exhibet, cum epigraphe: VRBE. COMMVNITA; ac in exergo Romam tropheis insidentem, & armis; hac inscriptione: GABRIEL. SORBELIONVS. S. P. Q. R. In alio Numismate, antica pars Tyberim fluvium, Lupam, ac Pueros; & in prospectu Urbem Romam, arborem, aquæductus, ac Unicornium

nium refert, literis appofitis: FELICITATI. TEMPORVM. S. P. Q. R. In poftica, Roma armis infidet dextera victoriam tenens, finiftra ramum aridum, in cujus fummo Phoenix Solis radio percuffus aduritur: in profpectu ædium ruinæ, & duo Tempia mole exigua, figurâ orbiculata.

Alios quamplures rei nummariaë Artifices coævus omnes vidit hæc ætas, quos nobis enumerare tantùm, ea eft rerum inopia, fat erit. Horum primus *Caradoffus* Mediolanenfis, de quo *Vafarius*^a, & *Pompejus Gauricus*, licet immutato paulisper nomine, *Pharadoxum* appellet, & auri tractandi benè peritum dicat. *Antonium* quemdam *Bononienfem* produnt Numismata; alium addit, *Pilotum* nomine, præfatus *Vafarius*^b, quem, in vita *Pierini del Vaga*, in arte verfatiffimum, fuumque àmicum appellat. *Balleonius* in *Historia*, quam de Pictoribus adornavit, meminit *Hieronymi Piloti* Palmæ difcipuli, ac Pictoris egregii. Hunc *Pilotum* fanguine junctum superiori fuiſſe fi quis aſſerat, fortaffe ab errore excufabitur.

Multi cudendis *Julii III.*, *Pii IV.*, *Pauli* item *IV.*, & *Gregorii XIII.* Numismatibus infudarunt Artifices, nimirum *Johannes Carvinus*, & *Alexander Baſſianus* Patavini; *Franciſcus*, *Federicus*, *Laurentius*, & *Johannes Antonius* Parmenfes omnes. Eruditiffimus Eques *Franciſcus Victori*^c *Marmittam* Parmenfem addit, Pictura ac gemmarum ſculptura celeberrimum, cui filium tribuit *Ludovicum*, qui & formas ſignare, & pari ingenio nova excudere Numismata, & vetera novit adulterare. An præter *Ludovicum*, aliquem ex iis, quos *Parmenfes* ſupra deſcripſimus, *Marmitta* nactus ſit filium, res omnino incerta. De his Artificibus nil peculiare addendum ſuperèſt, uno excepto *Johanne Cavi-*
no,

^a *Par. 3. vol. 2. pag. 37. edit. Bonon.*

^b *Par. 3. pag. 446 & 46. & 920. par. 3. lib. 2. edit. Flor.*

^c *Diſſert. Glyptogr. pag. 80.*

no, cujus opera proculsum fuisse anno v. Pontificatus Julii III. Numisma illud, quod ordine decimum quintum Bonnannius numerat, res notissima est ex literis, quæ sub Pontificis humero apparent, modò exemplaria integra sint, & temporum injuria nondum attrita.

Nicolaus Bonis, cujus nec Patriam, nec gesta adhuc novimus, multa, multorumque Pontificum, Sixti V., Gregorii XIV., Pauli V., & Clementis VIII. dedit Numismata. Unum, Barone Stofchio monstrante, Numisma vidimus, nobile quidem, & ad vetustorum normam concinatum, triplici metallo compositum, quorum unum alteri inferitur.

Cusoribus accensendum *Paulum S. Quirico* Parmensem, etsi Balleonius id taceat, Eruditorum nemo inficiatur. Vir fuit sermone lepidus, ore venustus. Multorum Pontificum, & Cardinalis Mauritii de Sabaudia servitio addictus, etiam inter Canonicos Ecclesiæ S. Mariæ in Cosmedin numeratur. Sculpturam calluit; Pauli V. Statuam, quæ in Sacratio Liberianæ Basilicæ visitur; & Crucifixi imaginem, qua Sacellum Sacchetti in Ecclesia S. Johannis Florentinorum ornatur, ex ære fudit. Nec saxo solum, sed & cera multorum posuit imagines. Obiit Romæ Urbano VIII. Pontifice, anno ætatis sexagesimo quinto.

Georgium Ravennatem, ac *Johannem Antonium Moro* Cusores optimos nobis exhibent Pauli V., Gregorii XV., Urbani VIII., Innocentii X., & Alexandri VII. præclara Numismata. Plura daremus, si plura ex historia suppetere. Dabunt fortè quibus licebit meliores adire fontes, & uberiores.

Omniū tamen, qui nedum in Italia, sed in tota latè Europa floruerunt, longè clarissimus hoc ævo occurrit *Johannes Cormannus*. Opus auctorem probat; ea nempe Numif-

mismata, quæ pro Paulo Jordano Urfino, pro Cardinali Vidmano, & potissimum sub Innocentio X. excudit, quorum illud præclarissimum, quod Capitolium repræsentat. Sed vir tantus ideò infelix, quod nedum æmulum, sed adversarium nactus est Molum, collegam quidem, sed facultate, & ingenio longè imparem. Accusatus, adnitente Molo, apud Pontificem, quod Numisma excudisset, in antica parte Innocentii, in postica Olimpiæ Maidalchinæ, quæ Pontifici affinitate juncta erat, imaginem referens, Capitolino carceri traditur, ubi, ut ex Valesio rerum notitia instructissimo accepimus, vitreis scyphi fragmentis dissectis venis, mortem sibi intulit. Sunt & alia Cormanni opera ceris expressa, ære, ac chalybe viriculo incisa; Alia item extant Numismata, quæ Baro Stofchius antiquitatis studiosus a Moli Hæredibus pretio redemit. Multas etiam Cormanni ceras, ex Urfina hæreditate in domum ac familiam Lanti pervenisse, compertum est.

Gaspar Molus, de quo supra aliquid, non Romanus Patria, ut Scilla^a censuit, sed ex Lugani oppido in Statu Mediolanensi, Florentiæ primùm, dein Romæ Cusoris artem exercuit. Florentiæ quidem, ubi Monetariam Officinam administravit, & nonnulla etiam pro familia Gonzaga Numismata edidit; Romæ verò ab Innocentii X. ætate ad Alexandrum VIII., quo agente, multas ad Nummos cudendos signavit formas. Et Romæ, & Florentiæ iis edendis Nummis, qui inter argenteos omnium sunt maximi, & vulgari idiomate appellantur *Piastre*, felicior fuit; hinc primus creditur, qui ejusmodi Nummos suo nomine signaverit, ducto initio ab anno XII. Pontificatus Urbani. Integram Moli Numismatum seriem, qua P. Bonannius utitur in opere, una cum plurima supellectile cerarum, æris, formarum,

ac

---

^a *Vid. delle Mon. Pont.*

ac plumbi, ex quo majora Alexandri VII. Numismata educta sunt, emit Baro Stofchius a juniore Gasparo Moli filio. Hæc dum scribimus, nullus superest e Moli familia, una excepta ejus Filia, eaque vidua; jam enim paucis ab hinc annis marium postremus, unus e Pontificis familia; & anno præterito ejus Filia, uxor Equitis Johannis Andreae Coltrolini, vita cesserunt.

Equitem *Hieronymum Lucenti* Cusorem, ac Sculptorem egregium, suumque Concivem, juremeritò Roma commendat. Clementis X., ac Innocentii XI. cudit Numismata, neque a signandis Nummis abstinuit, sicut ii omnium maximi Nummi argentei (*Piastre*), qui, expresso Auctoris nomine, anno II. Pontificatus Innocentii prodierunt, apertè docent. Quemnam sculptoriæ artis gradum attigerit, ex eo Angeli simulacro licet colligere, quod S. Angeli Pontem ornat, clavosque tenet præmanibus. Duos suscepit Liberos, unum Paternæ Artis imitatore, alium in Romana Curia Advocatum. Prior, Ambrosius nomine, ingens Mortarium ex ære fudit, quod, nobili opere distinctum, in Transpontina regione apud Pharmacopolam, Auctoris nomine, & anno MDCL. in eo appositis, dudum observavi.

Servata temporum ratione, esset a nobis hic inferenda *Hamerana* familia. Verùm, quia nostra etiam ætate eadem familia Romæ viget, ac floret, non erit abs re postremo Præfationis loco sermonem de illa instituere. Post Hameranos ordine proximior succedit *Antonius Pilaja* Messanæ natus anno MDCLVI. Decennis puer Romam delatus, incidendi artem excoluit; in qua nonnisi mediocriter versatus est. Sigillis incidendis primùm, mox Numismatibus cudendis vacavit, e quibus meliora, ac potiora habita sunt quæ Svecorum Reginæ, Johannis Poloniae Regis, Innocentii XII., ac Maffeji Farfetti Ravennatenfis Ecclesiæ Archiepiscopi,

munere, quum septem supra viginti annos egisset, anno MDCCXXXII. vita cessit. Pari cura Ferdinandum, Nancium accitum, rei Monetariæ, atque Architecturæ moderatorem creat; quo tempore Sancti Francisci Xaverii Ædiculam eo in loco, quem Tyronibus excipiendis Patres Societatis constituerant, delineavit. Sed prima, ac potior excudendis Numismatibus Ferdinandi sollicitudo. Historiam metallicam Lotharingiæ Ducum confecit, ac septem, & triginta Numismatibus complexus est. Ducitur Historiæ initium a Gerardo Alfatæ Comite; desinit in Leopoldo. Unumquodque Numisma prima facie unum e Ducibus exhibet; Ducissam adversa. Duo, præ cæteris, Numismata præstantiora sunt, quorum unum in exergo Lotharingiæ Tabulam Geographicam, alterum Ducissarum refert insignia. Eadem methodo, ac artificio, Aurelianensium Ducum, ac Romanorum Pontificum Historiam Numismatibus incisam, aggressus est; sed posteriorem, quæ ad Pontifices pertinet, nequaquam absolvit.

Præter ea, quæ pro Mutinensi Duce, ejus, qui hodie vivit, Patre; pro Cardinali Ulysse Gozzadino; Cardinali Norisio; ac summo militiæ Duce Marsilio, percussit Numismata; alia confecit duo, quorum unum Aloysio XIV. Galliarum Regi; aliud, omnium fortè postremum, Clementi XII. quem jam tum, cum Pontificii Ærarii præfecturam gereret, primùm noverat, atque coluerat, dono dedit. Aloysii Numisma suis manibus Regi obtulit unam cum forma, ex qua Numisma prodierat; Hinc, multis ornatus muneribus, potissimùm verò Numismatibus omnino centum ex auro, & argento, Galliæ Regum vultum referentibus, ac Regiæ scientiarum Academia Parisiis adscriptus, reversus est. Clementis Numisma, quod Pontificis effigiem ex una, ex alia verò facie stantem figuram, quæ Publicæ Felicitatis ty-
pus

pus erat , repræsentabat , suo premio non caruit . Inter Viros Equestris Ordinis a Pontifice relatus est ; quamvis , quo tempore Diploma Nancium pervenit , jam Ferdinandus e vivis excefferat : quamobrem , quem Patri honorem Clemens detulerat , in Claudium filium transtulit , qui Viennæ in Austria moram trahit , paterni studii , ac disciplinæ sedulus æmulator . Obiit Ferdinandus mense Januario anno MDCCXXXVIII. , ætatis LXXXIII.

Supereſt , ut ad *Himeraniam* Familiam tandem deveniamus . Hic verò mirum ne fubeat , ſi paulo fuſiori ſtylo procedat oratio ; duo enim ſunt in cauſâ : Longum Familiæ ſervitium in re Nummaria , cui ſexaginta ſex annorum ſpatio vacavit , & vacat adhuc ; & rerum dicendarum copia , quam hætenus deſuiſſe , non ſemel conquæſti ſumus . Rem igitur paulò altiùs repetamus .

Johannes Andreas Himeranus Hermanskerker Monachii in Bavaria natus , ac occasione initi duelli inde digreſſus , in Italiam , Paulo V. Pontifice , ſe recepit . Romæ , ubi ſedem fixit , eam quam callebat artem coluit , ac cudendis , liquandisque Numiſmatibus , & characteribus , totus incubuit . Duas habuit uxores , Margaritam Corradini , ex qua die x. Octobris MDCXX. filium ſuſcepit nomine *Albertum* ; & Margaritam , Lactantii Aguccia , & Sophiæ Stancari Bononienſium filiam , ex qua duas procreavit filias , Annam Mariam , atque Thereſiam , quas deinde honeſtis Viris conubio ſociavit . Obiit Jo. Andreas Liburni die xvii. Auguſti MDCXLIV.

Patre , cui comes adhæſerat , ejuſque funus curaverat , vita functo , *Albertus* Romam repetens , delineandi , ac incidendi artem optimè caluit , ut . nedum ſacra Numiſmata , quorum formas Hæredes adhuc ſervant , ſed , & ea , quæ privato ſtudio , atque exercitatione , ſub Pontificibus

bus Clemente IX. , ac X. excudit (potissimum verò ; quod anno i. Clementis IX. Pellicanum exhibet) aperte docent . Nupsit Mariæ Agucciæ Novercæ Margaritæ forori , ex qua liberis duobus , Anna scilicet , & Johanne Alberto post se relictis , vita cessit Romæ die xx. Junii MDCLXXVII. , sepultusque est in Campo Sancto prope Basilicam Vaticanam . Vir sanè , & singulari artis peritia , & suavissimis moribus omnibus carus . Ejus tumulo hæc epigraphe inscripta legitur :

D. O. M.

ALBERTO HAMERANO HERMANSKERKER
 EX MONACHIO BAVARIÆ ORIVNDO ROMÆ NATO
 VIRO ÆRE NUMISMATIBVS
 OMNIVMQVE LINGVARVM
 CHARACTERIBVS INCIDENDIS
 CVNCTORVM SVI ÆVI PRÆSTANTISSIMO
 PONTIFICIBVS IMPERATORIBVS AC REGIBVS
 OB EXIMIAM VIRTVTIS INDOLEM
 SVMMOPERE ACCEPTO
 QVI CVM GLORIÆ FASTIGIVM ATTIGISSET
 ÆTATIS ANNOS LVII. AGENS
 INVIDA MORTE PRÆREPTVS
 OMNIBVS SVI DESIDERIVM RELIQVIT
 IOANNES MARTINVS PATERNÆ ARTIS HERES
 GENITORI AMANTISSIMO
 ET PARENTI ADHVC IN VIVIS MARIÆ AGVCCIÆ
 SIBI POSTERISQVE SVIS EXTRVXIT
 ANNO SAL. MDCLXXVII.

Duo Alberti filii *Anna* , & *Johannes* , præcipuo incidendi magisterio instructi , egregiam sculptorum laudem sunt consequuti . Anna quidem sub muliebri sexu cor servans virile , difficilem , ac periculi plenam cristalli fer-

ferro cælandæ artem novit, & fragili vitro multas accommodavit, aptoque ordine concinnavit historias; cujus rei argumentò sunt spherica quædam cristalli segmenta, aureis Vaticanæ Basilicæ Candelabris inserta, in quibus docta fœminæ manus, nonnulla, quæ ad Sacram Historiam pertinent, viriculo pinxit. Obiit Anna honesto viro jam nupta, annum agens ætatis sextum supra trigesimum.

Johannes vicissim incidendis metallis excelluit. Natus est die xxx. Octobris MDCXLIX., & pubertatem nondum egressus, Patri, in Massa Carrariæ Monetariæ officinæ occupato, sociam manum adhibuit, magnumque ex opere præstito, captavit lucrum. Romam reversus, multa, ac præclara sub Clemente X. dedit Numismata; ex quo, ab Innocentio XI. universum, cum Numismatum, tum Nummorum negotium illi creditum. Nec alteri cudendorum Numismatum, cura sub Pontificibus Alexandro VIII., ac Innocentio XII., fuit demandata. Eodem Cusore, & Artifice, ea Clementis XI. Numismata, quæ anno Pontificatus i. iii., & iv. designantur, prodierunt; quamvis, quod tertio procusum est anno, & Centumcellarum Portum exhibet, cæteris est ignobilius ob Artificis apoplexiæ morbo correpti infirmitatem, ex qua tandem occubuit die xxv. Junii MDCCV.

Præter Numismata, alia multa, ac præclara Johannis opera proferuntur. Ad hæc pertinent Cardinalium Nerlii, Costaguti, ac Portocarreri; necnon illustrium Virorum, Livii Odeschalchi, Mareschalli Turrenæ, Parmensis Ducis, ac Christinae Svecorum Reginae imagines ære incisæ. Certatim a Principibus conquistus, rei Nummariæ Moderator electus est, ac Monetarium opificium Massæ Ducum, Marchionis Fossæ Novæ, Magni Ducis Hetruriæ, Marchionis de Carpio, quo tempore Vicariam Regis potestatem Neapoli exercebat, ac Principis Ostfrisæ Orientalis an-

natas , ac restitutas designat . Anno MDCCXXIII. , Theresiæ Velli ex ingenua familia Otho nupsit , multaque prole parens , mares duos , ac foeminas quinque , lætus enumerat ; atque ita instituit , ut non mediocrem de futuro in Patria disciplina progressu , nobis ingerant expectationem .

Antequam pedem hinc efferamus , eos omnes , in quorum manus hoc Volumen pervenerit , monitos volumus , nos hanc de Numismatibus tractationem , ut Itatorum utilitati potissimùm consuleremus , Italico sermone instituisse . Absoluto libro , dura mihi , atque amicis visa res est , adedò utilem , scituque necessariam Numismatum notitiam , solis Italiæ finibus coercere . Hinc , ut alio idiomate , quod & aliis extra Italiam obvium esset , hoc est latino , redderetur , communibus suffragiis statutum . Hanc provinciam , quæ mihi , Antiquis Imperatorum Numismatibus altero volumine explicandis occupato , erat inaccessa , alteri erudito quidem Viro , sed aliis negociis distento , demandavi . Quare , si quid fortè excidit , aut minus accuratum , aut minus elegans , norit Lector nos aliena lingua loqui , nec Interpretem satis otii , ut versionem incudi redderet , habuisse . Si quid etiam in sententiis fortasse peccatur , illud rogamus , ut Lector amicè moneat , ac meminerit , hoc unum Auctori fuisse propositum , antiquitati consulere , ac Opus conficere , quod , si minus perfectum quis deprehenderit , profecto nemo negaverit laboriosum .

Frequentes in quaque Libri pagina occurrunt numeri , alii in margine , alii in textu post epigraphem adnotati . Priores iidem sunt , quibus Bonannius utitur , & sua in Opere recenset Numismata , quos idcirco intactos referimus . Posteriores , qui gemino veluti unco clauduntur , varios Numismatum modulos indicant , quos , collatis numeris , ex variis in priore Libri pagina impressis circulis , licet cognoscere .

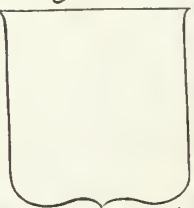
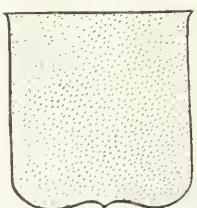
COLORES IN INSIGNIBVS EXPRESSI EXPLICANTVR.

Aurum.

Argentum.

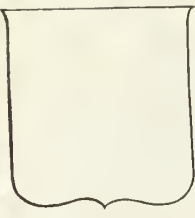
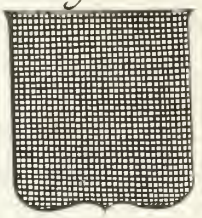
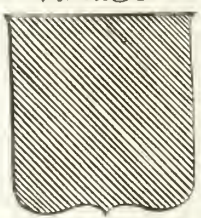
Ceruleum.

Rubeum.

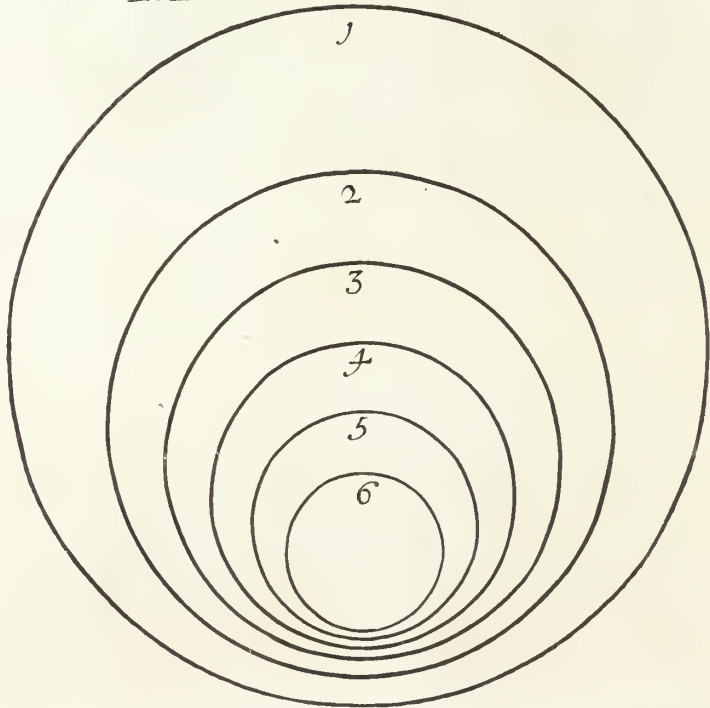

Viride

Nigrum.

Moduli Numismatum

SERIES NUMISMATUM PONTIFICIORUM A MARTINO V. AD BENEDICTUM XIV.

MARTINUS V.

ABITO Constantiæ ad schisma, quod multos annos Ecclesiam vexaverat, eliminandum, Concilio, ii, ad quos Pontificis electio spectabat, in Episcopali Palatio vi. Idus Novembris An. Dom. MCDXVII. collecti, brevi communi omnium consensu ad Pon-

tificatum Maximum evexerunt *Odonem* Cardinalem *Columnnam*, qui in S. Martini honorem, cujus festo die electus

A fue-

fuerat, *Martinus* dici voluit. Romæ hic, quò commigraverat, ad x. Kal. Martias An. MCDXXXI. obiit, sepultusque est in Lateranenſi Baſilica cum hac epigraphe:

MARTINVS . PAPA . QVINTVS
 SEDIT . ANNOS . XII . MENS . III . DIES . XXII
 OBIIT . ANNO . MCDXXXI
 DIE . XX . FEBRVARI
 TEMPORVM . SVORVM . FELICITAS

I.

1. 2. MARTINVS . V . COLUMNNA . PONT . MAX . *Pontificis effigies capite nudo , cum pluviâ arabico opere ornato .*
 PONT . ANNO . PRIMO . MCDXVII . ROMA . *Pontificis ſtemma columna coronata . [4]*

De hujusce illuſtris, excelsæque Familiæ antiquitate, atque ſplendore ^a, quam, certa monumenta a ſæculo xi. Præneſten, aliaque Oppida poſſediſſe, formidabilemque exſtitiſſe, teſtantur, poſt *Sanſovinum* ^b, hitoriam miro ordine digeſtam noſtris temporibus exaravit Clariffimus Vir *Franciſcus Valeſius* Romanus, præterito anno fato functus, illaque in quatuor ingentia volumina diſperſita brevi in publicum proditura exiſtimatur. Genealogiam etiam peculiari libro contexuit *Philadelphus Mugnoſius*, Auctor cæteroquin in antiquis rebus recensendis non ſatis adcuratus. Ex Epiſtola quadam *Pauli Jovii* ^c ad Coſmam I. Medicen Florentiæ Ducem, a *Vaſario* laudata, diſcimus, a *Viſtore Piſano* Veronenſi, qui multa cudit Principum Numiſmata, inter alia *Martini Pontificis Numiſma expreſſum cum ſtemmate Columnenſium*, idque eſt, quod nunc damus. Celebrem hunc Artificem Pontifex Florentiâ Romam accivit, atque in Lateranenſi illum Baſilica aliqua pingere curavit. Notandum hic, non potuiſſe Vaſarium, ut ex ipſius aſſertione eruimus, hujus Pictoris effigiem reperire, licet duo Numiſmata, in quibus ſemetipſum expreſſerat, ille cudiſſet, dictus ideò a *Pomponio Gaurico* ^d *in ſe calando vir ambitioſiſſimus*: In primo exſtat effigies in ipſo
 flo-

^a *Jobert Science des Med. tom. 1. pag. 20. tab. 2. Paris. 1739.*

^b *Franciſcus Sanſovinus de Familiis illuſtribus Italia, edit. 1609. pag. 9.*

^c *Lettere di Monſ. Giovo raccol. dal Domenichi pag. 59. Maffei Verona illuſtrat. tom. 4.*

^d *Pomp. Gaurico de Sculpt. c. 17. Theſ. Ant. Græc. Grenov. col. 774. tom. 9.*

flore juventæ, & circa eam: PISANVS. PICTOR. Typus verò, laurea corona cum his litteris in medio. F. S. K. I. P. F. T. In secundo effigies jam fenescens.

Hoc Pontificis *Martini* Numisma renovatum fuit, iterumque cufum, ut & multa alia, proximè elapfo sæculo sub *Francisci* Cardinalis *Barberini* S. R. E. Camerarii auspiciis, Principis litteris dediti, litterarumque, ac bonarum artium mirifici ProteCTORIS.

II.

MARTINVS. V. COLUMNA. PONT. MAX. *Caput cum Tiara tribus coronis referta, vulgò Triregno, & pluviali.* 3.

QVEM. CREANT. ADORANT. ROM. *Pontifex recens electus, a duobus Cardinalibus, cæteris prope adstantibus, coronatus; Effigies genibus flexis, & Altare.* [4]

Hoc cufum Numisma admodum recens est, & Numismatibus aliis insequentium Pontificum ejus pars postica est apposita. Artifex quidem multum peccavit, genibus flexis repræsentans militem de Helvetorum præsidio, quum nonnisi sub Julio II. primùm Helveti Pontificum præsidium constituerint.

III.

MARTINVS. V. COLUMNA. PONT. MAX. *Effigies, ut num. I.* 7.
OPTIMO. FONTIFICI. ROMA. *Mulier armata, sedens super trophæo armorum, sinistra tenet cornucopiæ, atque olivæ ramum, dextraque extensa libram.* [4]

Qui hoc Numisma expressit, Pisanus fortasse, ut ex fusione elicitur, Romæ figuram imitavit, quæ in variis Neronis Numismatibus conspicitur, pro Parazonio, quod habet in sinistra, & pro Victoria, quam in dextra, substituens symbola Justitiæ, Pacis, & Copiæ, quibus fruebatur Roma *Martini V.* Pontificatu, ut fidem facit *Paulus Benedicti de Magistro* ocularis testis in suis Ephemeridis vulgari Romanâ dialecto conscriptis, quæ in Bibliotheca Vaticana adservantur^a: *Die xx. Februarii, mori Papa Martino V. quale visse ne lo Papato XIV. anni, & tenne uno quieto, & tranquillo stato, che se annava con l'auro in mano attorno a Roma docento miglia de notte, & de giorno sicuro, & fece grannissimo bene à la Città de Roma;* quæ verba sic latinè sonant: *Die xx. Februarii obiit Marti-*

^a Cod. 3255.

nus Papa V. qui vixit in Pontificatu XIV. annos, remque publicam quietam, & tranquillam reddidit, adeout quisque securus diuque noctuque aurum in manibus ferre posset ad CC. ab Urbe lapidem, fuitque de Romana Urbe multum benemeritus.

IV.

5. MARTINVS. V. COLUMNA. PONT. MAX. *Caput nudatum: pluviale arabicè ornatum.*

DIRVTAS. AC. LABANTES. VRBIS. RESTAVR. ECCLES. COLUMNAE. HVIVS. FIRMA. PETRA. *Frons Ecclesiae cum Porticu. [4]*

In hoc Numismate Vaticanæ Basilicæ Porticus repræsentatur, quæ a Martino Pontifice fuit restaurata; Hic alias etiam Ecclesias vetustate penè collapsas novis ædificiis communivit, & auxit, ut in illius vita testatur, qui eodem sæculo floruit, *Platina*^a: *Martinus autem ab externo hoste quietus ad exornandam Patriam, Basilicasque Romanas animum adjiciens, Porticum S. Petri jam collabentem restituit, & pavementum Basilicæ Lateranensis opere vermiculato perfecit.* Hoc Numisma fustum, atque Patrum memoria fuit renovatum.

V.

6. MARTINVS. V. COLUMNA. PONT. MAX. *Caput, ut in aliis. IVSTI. INTRAVNT. PER. EAM. Janua malè expressa, super qua Salvatoris Imago, & in lateribus duo candelabra. [4]*

Literarum hujusce Numismatis prisco ævo fusi figuræ sunt admodum deformes, ut sunt illæ, quas dicimus Gothicas. Vetusta Societas Sanctissimi Salvatoris Oratorii S. Laurentii dicti *Sancta Sanctorum* ad S. Johannis in Laterano, habet pro specialibus insigniis Salvatoris Simulacrum cum duobus candelabris. Harum iconum marmore expressarum non pauca in Urbe conspiciuntur, quarum quædam sæculum xv. præferunt, in quo vixit *Martinus*. Societas vero fundata, vel potius in meliorem formam redacta per *Petrum Columnam*, Cardinalem a *Nicolao IV.* ad annum m^cclxxxviii. creatum, præest Sacello, in quo servatur antiquissima, & Thaumaturga Icon Sanctissimi Salvatoris, ut ex *Benedicto de Mellinis*^b, qui de hac re librum

^a *B. Platin. Vit. Pontif. pag. 221. edit. Veneta an. 1562.*

^b *Bened. Mellin. dell' Orat. di S. Loren. num. 48. pag. 174.*

librum scripsit, eruitur. In memoriam igitur præfati Cardinalis *Columnæ*, qui de eadem Gente fuit, ac Pontifex, Societas hoc Numisma cudi curavit; cujus verba adludunt Oratorio, quod Basilica etiam appellatur, quum in eo venerentur, & Imago Salvatoris *Acheropita* appellata, sive opus non humanæ manus, & aliæ insignes reliquiæ. Hac de causa *Nicolaus III.* in eo Oratorio adfigi iussit: NON. EST. IN. TOTO. SANCTIOR. ORBE. LOCVS. Hæc inscriptio adhuc ibidem visitur.

Post *Martini* fatum, convenientes Cardinales apud Sanctam Mariam supra Minervam (qua Ecclesia pro Conclavi usi sunt) v. Nonas Martias Anni MCDXXXI. Pontificem elegerunt *Gabrielem* Cardinalem *Condulmerium* Venetum, qui nomen assumpsit *Eugenii*. Obiit vii. Kal. Mart. Anni MCDXLVII. sepultusque est in Basilica Vaticana hoc epitaphio:

*Eugenius jacet hic Quartus, cor nobile cujus
 Testantur vitæ splendida facta suæ.
 Illius ante sacros se præbuit alter ab ortu,
 Alter ab occasu Cæsar uterque pedes;
 Alter ut accipiat fidei monumenta latine,
 Alter ut aurato cingat honore caput.
 Quo Duce & Armeni Græcorum exempla secuti
 Romanam agnorunt, Ethiopeque fidem;*

Inde

Inde Syri ac Arabes , mundique e finibus Indi :
 Magna sed hæc animo cuncta minora suo ;
 Nam valida rursus Turcas jam Classe petebat ,
 Dum petit ast ipsum sustulit atra dies .
 Qui semper varios mundi contempsit honores ,
 Atque hæc , impressa condite , dixit , humo ;
 Sed non quem rubro decoravit ille Galero ,
 Sed non Franciscus , stirps sua , clara tulit ,
 Susceptique , memor meriti tam nobile , quod nunc
 Cernis , tam præstans , surgere jussit opus .

I.

EUGENIUS . IIII . PONT . MAX . Effigies Pontificis cum triplici 1. 2.
 regno , & pluviæ .

Insignia familiæ Condulmeriæ , quæ sunt fasciæ duæ transuersim du-
 ctæ , cum clavibus , & Regno . [4]

Hoc Numisma posterioribus temporibus fuit renovatum , fufumque .

II.

SVB . EUGENIO . PAPA . IIII . ANNO . XPI . MCCCXLI . 3. 4.
 VNITI . SVNT . Pontifex Pontificiis vestibus ornatus , sedens cum
 pallio , dextra benedicens , & sinistra claves tenens : Ab utroque
 latere duo parva stemmata , in uno claves , in altero fasciæ .

GRAECI . ARMENI . IN . SYNODO . FLORENTINA . CVM .
 SEDE . APOSTOLICA . Effigies coronata genibus flexis , mani-
 busque junctis : In dextera alia similis effigies , genibus etiam
 flexis ; & in superiori parte caput Divi Petri inter nubes . [3 & 5]

Pulcherrimum hoc Numisma aureum , magnique ponderis fufum vifi-
 tur in Pinacotheca Magni Etruriæ Ducis^a . Eugenius Pontifex ad
 ann. MCDXXXVIII. Concilium Ferrariæ indixerat , quò commigrare
 debebat Johannes Palæologus Imperator Orientis , pro unione Latinæ
 Ecclesiæ cum Græca , tot jam annos ab illa sciffa^b : Et quidem pius
 hic Imperator Martio mense ejusdem anni Ferrariam cum Josepho
 Patriarcha CPolitano , aliisque Græcis Episcopis pervenit . Sed quum
 in

^a Numism. Mus. Florent. tom. I. cum animadv. Clarif. Gorii .

^b Horat. Justinian. Prefat. ad AŒ. Concil. Florent. Labbaeus Concil. Tom. 13. col. 3.

in ea Urbe pestilens morbus serpere inciperet, xvii. Kal. Februarias *Eugenius* inde discessit, & vi. Kal. ejusdem Florentiam, quo Concilium transtulerat, pervenit. Insequenti mense Imperator etiam Græcus cum suis Episcopis venit; unde post varias sessiones, terminus impositus fuit antiquis controversiis, unioque compacta inter ambas Ecclesias^a. Antequam Imperator excederet, Florentiam Nuncius venit ab Armenorum Patriarcha *Constantino* missus, cum literis *Pauli de Imperialibus* Consulibus, sive Gubernatoris pro Januensi Republica Theodosiæ^b, qui multum pro unione adlaboravit, adeo ut Armeni Episcopi se Concilii, atque Pontificis decreta recipere promiserint; quod etiam factum est: mense enim Novembri articulis fidei subscripserunt^c. Qui igitur in Numismate genibus flexis coronatus visitur, est *Johannes Palæologus* Imperator CPolitanus; cujus etiam Numisma conspicitur, dum Florentiæ commoraretur, cufum, in Pinacotheca Magni Ducis^d. In hujus antica visitur effigies Imperatoris cum pileo extraordinario, Græcanicoque, & circum: ΙΩΑΝΝΗΣ. ΒΑΣΙΛΕΥΣ. ΚΑΙ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. ΡΩΜΑΙΩΝ. Ο. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. In postica idem Imperator ab alio comitatus (ambo equitantes) Crucem adorat manibus junctis; & hæ literæ: ΕΡΓΟΝΤΟΥ ΠΙΣΑΝΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ *Opus Pisani Pictoris*. Hoc Numisma a *Jovio* memoratum^e, descriptum videtur apud *Ducangium*^f, *Bandurium*^g, *Lucchium*^h, ac tandem apud clarissimum Marchionem *Massejum*ⁱ. Alia effigies, quæ in Eugenio Numismate genibus flexis spectatur, non Patriarchæ CPolitani, sed Armenorum potius Nuncii, sive eorum Patriarchæ, mihi videtur.

III.

6. EVGENIUS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut numero I.*

NICOLAI. TOLENTINATIS. SANCTITAS. CELEBRIS. REDDITVR —
SIC. TRIUMPHANT. ELECTI. *Pontifex habitu sacro cum*
Cardinalibus inter Sanctos adscribit Nicolaum Tolentinatem ante
Altare: In superiori parte, Spiritus Sanctus. [4]

In hoc Numismate, posterioribus temporibus cuso, representatur solemnis Canonizatio S. Nicolai ab *Eugenio* facta Pentecostis festo die

^a Lab. col. 558.

^b Justinian. tom. 5. pag. 349. in Act. Concil.

^c Idem par. 3. pag. 363. num. 19.

^d Numif. Mus. Flor. tom. 1.

^e Lett. del Giov. raccol. dal Domen. pag. 59.

^f Carol. Ducang. Hist. Byzant. illustr. in fam. Augg. pag. 245.

^g Bandur. Imper. Numif. tom. 2. pag. 772.

^h Syllog. Numifm.

ⁱ Veron. Illustrat. part. 3.

die Nonis Junii MCDXLVI. Ex *Platina*^a verbis eruitur, hoc factum fuisse in veteri Ecclesia S. Augustini, quæ postea a fundamentis in ampliorem formam a Cardinali *Rothomagensi* fuit redacta: *Nicolaum Tolentinatem*, inquit *Platina*, *Ordinis S. Augustini, miraculis clarum in Sanctos referens* (Eugenius) a S. Petro cum omni Clero, supplicando, ad S. Augustinum profectus solemnia ipse celebrat, adstante P. R. Cardinaliumque omnium cætu. Sed *Angelus Roccha* scribit^b, solemnitatem habitam fuisse in Basilica Vaticana: *Nicolaus*, ait ille, *Tolentinas relatus fuit in Sanctorum numerum Romæ in Basilica S. Petri ab Eugenio IV. die Dominico v. Junii*. Hæc tamen controversia diluitur a *Lælio Petronio* Auctore synchrono, cujus Ephemerides manuscriptæ in Bibliotheca Vaticana^c adservantur, & a Cl. Muratorio in suis rebus Italicis editæ; licet paragraphus, in quo hoc narrat, sit mutilus: Ait igitur, Pontificem, facta in Divi Petri Apotheosi, ad S. Augustinum processionaliter commigrasse, Missarum solemnia celebraturum; cujus rei causa: *Per lo Amore à detto S. Nicola foro coperte, & adornate le strade de drappi d'oro, & de velluti, & di lana, & mondate tutte da S. Agostino, insino à Santo Celfo, & stimato fu, che la spesa, che fero li Frati di S. Agostino, valesse cinquemila ducati*; Hoc est: *Propter D. Nicolaum, viæ pannis auro contextis, holosericis villosis, atque lanis coopertæ sunt, atque ornatæ, insuperque immunditiis purgatæ a S. Augustini Ecclesia ad S. Celsi; ita ut Fratres S. Augustini, juxta existimationem factam, ad quinque millia aureorum expenderit.*

IV.

EUGENIUS. IIIII. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedenti.* 5.
 QVEM. CREANT. ADORANT — ROMÆ. *Pontificis coronatio.* [5]

Numisma posterioribus temporibus fuit cufum, & postica pars eadem est, ac quæ in *Martini V.* Numismate supra a nobis recensito, conspicitur.

B

Car-

^a *Platin. in Eugen. IV. fol. 231.*

^b *Angel. Rocch. de Canoniz. Sanct. Oper. tom. I. pag. 148. & Eñus Lambertinus in Opere de Canon. Sanct.*

^c *Codd. 1433. 6389.*

*Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
 Sancta Jubilei tempora dum celebrat.
 Cinxit honore caput Friderici, ac Conjugis aureo;
 Res Italas, iſto fœdere, composuit.
 Attica Romanæ complura volumina lingue
 Prodidit: En Tumulo fundite thura sacro.*

I.

NICOLAUS . V. PONT. MAX. *Effigies Pontificis cum Tiara, & pluviâ arabicè contexto.* 3.
Insignia Pontificis, quæ sunt claves decussatæ. [4]

II.

NICOLAUS . V. PONT. MAX. *Pontificis effigies, ut supra.* 4.
Insignia jam descripta corona laurea circumdata. [4]

III.

NICOLAUS . V. PONT. MAX. *Pontificis effigies, ut supra.* 1. 2.
 TOMAS . LVGANO . DI . SARZANA . MCDIIL. *Insignia Pontificis, ut supra. [4]*

Hoc Numisma est posteris temporibus cūsum. Sunt qui ajunt, Pontificem, quòd ignobili esset genere, hæc insignia assumisse; alii vero in causa esse scribunt humilitatem, subduntque, illum fuisse e gente Parentucella nobili Sarzanensi^a.

IV.

NICOLAUS . V. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedentibus.* 5.
 FELIX . ROMA . *Urbs mœniis circumdata, sed rudi opere. [4]*

In hoc Numismate commemorantur ædificia, quæ Pontifex hic fieri Romæ curavit; is enim Urbem, non solum tutiorem muris restitutis reddidit, ut insignia ipsius, quæ a Porta Divi Pauli ad Portam Capenam, & a Latina ad Majorem^b, conspiciuntur, fidem faciunt; sed etiam augmento Palatii Vaticani decoravit, necnon multarum Ecclesiarum restauratione, ac in meliorem formam reductione. Varia ejus ædificia multis commemorat verbis *Jannottus*

^a Ciaccon. in Vit. col. 955. Vid. Cl. Georg. in Vit. edit. Rom. 1742. in 4.

^b Martinel. Rom. Sacr. cap. 2. pag. 2. & seq. edit. secund.

Manettus in vita hujus Pontificis, quæ in Bibliotheca Vaticana MS. reperitur, postmodum a Cl. Muratorio publici juris facta, & *Platina*^a. Verba FELIX. ROMA. reperiuntur etiam in tegula quadam tectus Basilicæ veteris S. Petri anno MDCVI. demolitæ, quæ adservatur in Archivo Canonorum; legitur in eadem^b: REGNANTE. D. N. THEODORICO — FELIX. ROMA. Sic item: FELIX. CARTHAGO. in Numismatibus Maxentii, & Childerici Vandalorum in Africa Regis, ac: FELIX. TICINVM. in Numismate Baduelæ, five Totilæ^c.

V.

6. NICOLAUS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedentibus.*
ANNO. IVBIL. — ALMA. ROMA. MCDL. *Porta Sanctæ clausa.* [4].

VI.

7. NICOLAUS. V. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, ut supra.*
RESERAVIT. ET. CLAUSIT. ANNO. IVBIL. MCDL. *Pontifex, qui imponit primum lapidem pro Portæ Sanctæ occlusione.* [4]

Artifex, qui præterito sæculo delineavit, & cudit ambo hæc Numismata, expressam voluit vulgi opinionem circa Portæ Sanctæ resecutionem, nec observavit, sacram cæremoniam aperiendi, & claudendi illam tempore Jubilei ab *Alexandro VI.* sæculo ineunte XVI. primum constitutam, ut suo loco per nos manifestum fiet.

Nicolaus V. Annum Sanctum celebravit MCDL. incredibili exterorum concursu; Quo tempore res maximè infausta evenit supra Pontem Ælium, nunc S. *Angeli*, a *Paulo de lo Mastro* descripta, qui plura tunc expressit, quæ in aliis non leguntur; ideoque, licet haud brevis sit ejus narratio, non immerito, quæ hic a nobis extra textum donetur, existimata est, ut in suis Ephemeridis, quæ manuscriptæ custodiuntur in Bibliotheca Vaticana, legitur*: Scribit igitur, ut summatim dicamus, anno MCDL. mense Decembri

Ro-

^a *Platin. in Vit. Nicol. V. pag. 238. Georg. in Vit. p. 77. T. 3. p. 2. rer. Ital. Burmann. Thes. Ital.*

^b *Torrig. Sacr. Grott. Vatic. pag. 130.*

^c *Bandur. Numism. Imper. tom. 2. pag. 148. 629. 646.*

* Menzione de l'anno del Giubileo 1450. lo mese di Natale à Roma venne molta Gente per lo perdono alle quattro Chiese di Roma, li Romani un mese, e li Paesani, quindici di gli Oltramontani, & tanta moltitudine venne à uno tratto, che le Mole non potevano supplire, & li Forni manco ad tante persone, che multiplicavano: Lo Papa ordinò, che ogni Domenica fosse

Romam innumerabiles homines convolasse ob indulgentias : has quidem Romanos incolas menstrualibus , ceteros verò quindecim dierum precibus lucratos fuisse : Tantam multitudinem eodem tempore advenisse , ut ad parandos advenis panes nec molendini , nec furni sufficerent , ideoque Pontificem primùm octo dies , deinde tres tantùm ad preces faciendas constituisse ; hoc usque ad medium Januarium : Deinceps Romam peregrinis vacuam penitens exstitisse usque ad Quadragesimale jejunium , quo , aucto peregrinorum numero , multi sub dio in vineis dormire coacti sunt : In Hebdomada Sancta adeo ad Divi Petri confluentium numerum excrevisse , ut Pons S. Angeli frequenti populo impervius esset , proindeque multi , inter quos ipse *Paulus* , qui hæc refert , cum virgis ad tertiam noctis horam jussi sint , qui turbam inde agerent , ac confusionem arcerent ; & hoc ad Majum mensẽ : Majo verò mense non ita turbis Romam pressam fuisse , pestilentem enim morbum invasisse , quo Romani , exterique obibant : Xenodochia , & Ecclesias agris , mortuisque plenas : Ægros ut canes , quum ob aerem pestiferum , tum ob magnum calorem , pulveremque , per vias cecidisse : Pontificem cum Aula Roma excessisse , & Fabriani bullatam edidisse Constitutionem , qua quinque tantùm dierum precibus ad Kal. Octob. Indulgentiæ elargirentur : Octobri incunte eum Romam repetiisse ; hanc verò Urbem adeò fuisse advenis repletam , ut deficiente pane , hospitibus , domibusque , ad defendendos
a fa-

mostrato lo Volto Santo , & tutte le reliquie de le Chiese ; lo Papa faceva la Benedizione , & non supplivano le Mole . Lo Papa concesse tre dì à confessi , & contriti , & questo duræ da Natale à mezzo mese de Gennaro , e poi restette , che non ci venia quasi persona , talche gl' Industrianti stevano malcontenti , quasi disfatti ; Et à mezza Quaresima cominciò à rivenire tanta la Gente , che per tutte le Vignè stevano à dormire per lo tempo bono , & essendo la Settimana Santa intervenne , che per quelli , che givano , e quelli , che venivano era tanta folla ne la salita de lo Ponte , che duræ fino à doe , e tre ore de notte , talchè bisognava , che li Fanti de Castello , & io Paolo colli bastoni in mano , andassimo à sfollare , altrimenti sariano periti molti , & la notte remanevano per li Porticali , & strate , & chi aveva Patre , chi Madre , chi Figliuoli , chi Fratelli , e chi Compagni sperduti , e chiamavanli l' uno

all' altro , peccato à vederli , & duræ infino all' Ascensione de Maggio . Poi la Gente restette , perchè venne gran moria , & morivano Romani , & altri , talchè Ospedali , & Chiese erano piene trà ammalati , & morti , & cascavano morti per la strada , come cani , trà l'aere infetto , & li dilagi , abbruscicati da lo caldo , & da la polvere erano de morti infiniti , & molti avevano denari , & non li valevano . Fatte le Funzioni , se parti lo Papa , & la Corte de Roma , & andæ à Fabriano , & fece una Bolla , che in cinque dì se avesse lo perdono tutto per tutto Settembre . Passato questo tempo tornio lo Papa , & la Gente revenne tanta , che in Roma non se poteva stare , & ogni Casa era Albergo , & non bastava , domandavano per l'Amor di Dio fodero albergati , & non trovando remanevano per le strate à dormire morti de freddo , non se poteva supplire à lo pane per li Molini , & Forni , & il Papa pigliæ per
par-

a fame, & frigore homines, Pontifex singulis Sabbathis Apostolorum Capita, Dominicisque diebus Vultum Sanctum ostendi curaverit, Benedictione insuper impertita: Hæc nihil profuisse, nam plateas semper gentibus plenas, quum Benedictio daretur, S. Petri atrium plenum, necnon Neronis Montem, vulgò *Palazzuolo*, vineasque conterminas, licet diffitas, unde tamen Pontifex conspiceretur; donec Decembris die XVIII. ob euntium, & redeuntium per Pontem Ælium multitudinem, ad CLXXII. hominum sint necati, IV. Equi, & Mulus: Tum Paulum de Sarto Pontis Regioni Præfectum, aliosque, qui providerent, advocatos; Arcisque Præfectum Portam æneam claudere iussum: Licet hi cum duobus Mariscalis gentem a Ponte arcerent, cadaveraque fecus viam acervatim collocarent, plenis nihilominus Pontis Zonis, Arcubusque, hominibus, plures in flumen dejectos; Post factum cadavera, ipso *Paulo* adiutante, ad Divi Celsi translata. Hic deinceps commemorat Urbis de hac re luctum, clamoresque parentum, filiorum, fratrum, ac sororum ad mediam noctem protractos; additque, Pontificem, ter sex curribus adhibitis, CXXVIII. mortuos ad Campum Sanctum, ubi usque ad Dominicam insequentem, ut a suis agnoscerentur, insepulti remanserunt, adduci curasse, sex in S. Mariæ supra Minervam, reliquos in S. Celsi sepultos: Ex mortuis, plures juve-

partito, che ogni Sabato faceva mostrare le Teste, & la Domenica lo Volto Santo, & allo uscire da le grade Effo dava la Benedizione, & indulgenza, acciò non sia affamata Roma, & non bastava, lo Sabato seguente era pieno ogni cosa, le estrat piene, le piazze tutte piene, & quando lo Papa dava la Benedizione, era la piazza piena, & lo monte di Nerone, cioè il Palazzuolo, & le vigie de qualunque loco se vedeva la Loggia, & più non lo vedevano, & durao questo fino à Natale, & effendo à dì 18. di Decembre uno Sabato alle 24. ore, cadde la maggiore sfortuna de lo Mondo, che correva la gente da S. Pietro, mostrato lo Volto Santo, acciò la Domenica seguente se potesse andar con Dio, cioè la Domenica seguente, fatta la benedizione, fù tamanta la infruttaglia à mezza la salita de lo Ponte, che ci moriro cento settanta, & due Persone affocate da la Folla, & quattro Cavalli, & una Mula, & ciascuno sopra li morti. Sentendosi, che ce moriva tanta gente, chiamarono lo Caporione de Ponte Paolo de lo Sarto, & Cittadini, & fù dato

ordine à lo Castellano, che ferrasse la Porta di bronzo, che non ci entrasse più persone. In Ponte stavano li doi Caporioni, & i doi Maliscalchi parati à lo salire de lo Ponte, che nullo passasse, & scostorno li corpi morti da la strata ammontonati de qua, & de là da la via, & così facemmo sfollare la Gente: Erano piene le Zone de lo Ponte, & quelli Archi, talchè à loro dispetto se cascava in Fiume, & sfollato portammo li Corpi morti à S. Celso, & io Paolo ne ajutai à portare circa 12, gran pietà à vedere 172. corpi morti, e chi piagnere Patri, chi Matre, chi Figlio, chi Sorella, chi Fratello, se raddoppiavano le strida usque ad mediam noctem. A mezza notte lo Papa mandò sei carri tre volte, che foro ducidotto carri, & felli portare à Campo Santo, & vi stettero tutta la Domenica seguente, che non volle fossero seppelliti, acciocchè li loro li riconoscessero, & furo in quelli carri 128. corpi morti, sei ne furo portati à la Minerva, & lo resto in S. Celso, & la maggior parte de li morti erano Jovani gagliardi, & Femmine,

juvenes fortes, foeminasque, senum, parvulorumque paucos; vestimenta in S. Celso contigua domo, ut sua unicuique distribueret, custodisse Benedictum *Pauli* patrem; De cætero hoc anno Trapezitas, Pharmacopolas, & sacrorum Vultuum Pictores multum fecisse lucri, ut & hospitia præbentes, eos præsertim, qui cauponas in plateis S. Petri, & S. Johannis, ac in viis habebant; reliquas item artes exercentes, sed non ut quos memoravimus.

VII.

NICOLAUS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedentibus.* 8.

SED. AN. VIII. DI. XX. OB. XXV. MAR. MCDLV. ANDREAS. GVACALOTIS. *Pontifex in navi, cui inscriptum est, ECCLESIA. sinistra tenet crucem, a qua pendet parvum quasi velum, in quo duæ claves.* [4]

Fudit hoc Numisma *Andreas Guacalotis*, five *Guacialotus*, post obitum Pontificis optimum ipsius regimen, dum vixit, ostensurus; & licet non affabre factum, ob raritatem tamen est in pretio. Aliud ejusdem artificis Numisma melioris est notæ apud Baronem Stofschium, in quo repræsentatur *effigies nuda Nicolai Palmerii* Ordinis S. Augustini Episcopi Hortani, Viri docti, cum literis hisce: NV DVS. EGRESVS. SIC. REDIBO; & in secundo circulo: NICOLAUS. PALMERIVS. SICVLVS. EPISCOPVS. ORTAN. In postica adest figura nuda habens clepsydram in dextra, hastam in læva; circumque: ANDREAS. GVACIALOTVS. CONTVRBENALIS. B. F. In medio: VIX. AN. LXV. OBIIT. A. D. MCCCCLXVII. Hoc Numisma memorat Illustrissimus *Fontaninus*^a, & apud *Ughellium*^b in ligno expressum visitur. Cl. Dominicus Georgius Sanctissimi Domini Nostri ex intimis Sacellanis pluribus probat, Andream e Prato in Tuscia ortum traxisse, multaque munia in Urbe obiisse^c.

Alfon-

^a *De Antiquit. Hortæ lib. 2. cap. 3. pag. 301. 2. tom. 3. edit.*

^b *Ughell. Ital. Sac. tom. 1. col. 800.*

^c *In Vit. Nicol. V. pag. 153.*

mine, pochi Vecchi, & poche Creature; li vestimenti foro dati in guardia à Benedetto mio Padre, & messi in una Cammera à S. Celso, & molti querebant suos, li panni justî erano cerchi. La connizione de lo Jubileo fù questa, li

Banchieri, & li Speziali, & Pentori de Volti Santi ferno gran tesoro, Hostarie, & Taverne, massime quelli, che le fero fare per le strate, & in piazza de S. Pietro, & de S. Janni, & tutte le arti, ma queste sopra tutte.

Alfonsus Cardinalis Borgia Valentiae in Hispania natus, qui nomen sumpsit *Calixti*, Summus Pontifex electus fuit sexto Idus Apriles MCDLV. obiitque VIII. Idus Sextiles An. MCDLVIII. sepultus est in Basilica Divi Petri, unde precibus Illustrissimi *Johannis Baptistae Vives Paulus V.* transferri permisit ad Ecclesiam *S. Mariae Montis-ferrati* Nationis Aragonensis, quod privatè factum est tertio nonas Februarias anni MDCX.

I.

1. 2. CALIXTVS. III. PONT. MAX. *Effigies Pontificis cum mitra, & pluviali magni pretii.*
 ALFONSVS. BORGIA. GLORIA. ISPANIE. *Pontificis insignia expressa per Bovem.* [4]
 Non sine causa temporibus suis *Calixtus* nuncupatus est: GLORIA. HISPANIAE. ipse enim, ut ait *Volaterranus*^a, fuit *Juris Pontificii*

^a *R. Volaterran. Antropol. lib. 22. pag. 517. edit. Basl.*

visciii scientia doctissimus. Ipse Hispaniam, schisma ab ea eliminaturus, missus fuerat, ibique ita apud *Alfonsum* Regem se gesserat, ut *Egidius* Barchinonensis post obitum *Petri de Luna* creatus schismaticæ Pontifex, huic cedens dignitati, ad pedes *Martini V.*, eo auctore, se subtraverit^a. Pacem insuper *Alfonsum* inter Aragoniæ Regem, & *Johannem* Regem Castellæ procuravit, atque conclusit.

II.

Idem Numisma minori forma novissime restitutum. [5]

III.

CALIXTVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut supra*.

HOC. VOVI. DEO. VT. FIDEI. HOSTES. PERDEREM.

3.

ELEXIT. ME. (*pro elegit.*) *Aliquæ triremes in mari ordinatim positæ*. [4]

In hoc Numismate noviter fuso innuitur votum a *Calixto* factum bellum inferendi Turcis, si ad Pontificatum eveheretur. Hujusce rei, post *S. Antoninum*^b, expresse meminit *Platina*^c, qui etiam voti verba refert. *Calixtus* revera S. R. E. Cardinales, ac alios, ad Europæos Principes, ad *Ussuncassanum* Persarum Regem, ad Armeniæ Principem, & ad Tartarorum Gentem legavit, ut eos contra Turcas adducerent: Quare maxime lætatus est, quum ipsi nunciata fuit victoria contra hos a *Johanne Hunniade* apud *Albam Græcam*, vulgò *Belgrado*, decimosextimo Kal. Sext. anni MCDLVI. relata. Misit insuper Pontifex *Scarampum* Cardinalem cum sexdecim Triremibus, quibus ille Classem Turcarum fregit, & ab eorum conatibus liberam reddidit Insulam *Mitylenem*, quam *Calixtus* restituit Principi, qui eam possidebat^d, sub directo Apostolicæ Sedis dominatu.

IV.

CALIXTVS. III. PONT. MAX. *Effigies Pontificis cum mitra, & pluviæ*. 7.

NE. MVLTORVM. SVBRVATVR. SECVRITAS. *Prospectus Urbis propugnaculis munitæ, & in medio Insignia*. [4]

C

Ca-

^a *Platina in Calix. III. pag. 239.*

^b *Histor. part. 3. t. 22. cap. 12. pag. 573. tom. 3. edit. Lugdun.*

^c *Platina in Vit. Calix. pag. 239. col. 2.*

^d *Raynald. Annal. Eccles. tom. 18. ad ann. 1457. num. 31.*

Calixtus III. quum se totum dedisset bello in Infideles promovendo, parum, vel nihil ædificia curavit. In hoc novo Numismate mœnia repræsentantur urbis, fortasse Romæ, quasi ipse ea, vel restituerit, vel extruxerit; sed hujusce rei nullum habemus testimonium, nec *Martinellus*^a, qui Urbis ædificia multis describit, meminit; unde dicendum est, per errorem Numismati adjectam posticam partem, alii fortasse Pontifici adtribuendam.

V.

CALIXTVS. PAPA. III. *Effigies Pontificis, ut præcedentes.*

CLAVES. REGNI. CAELORVM. *Claves Pontificiæ coronatæ.* [4]

Posticam hujus Numismatis partem potius *Nicolao V.* adfererem, cujus specialia insignia erant claves; ita ut, quum *Calixtus* Pontificatum assumpsit, sola effigies fuerit immutata.

Æneas

^a Florav. Martinell. Rom. Sacr. cap. I. pag. 2.

Æneas Silvius Piccolomineus Senensis a Cardinalibus ad Pontificatum supremum fuit euectus xiv Kal. Septembres anno MCDLVIII. Obiit Anconæ quum Classem Venetam adscenderet in Orientem transfretaturus contra Turcas xvii. Kal. Septembris an. MCDLXIV. Cadaver Romam translatum fuit; ibique marmoreo sepulchro conditum in Basilica Vaticana; inde ab *Alexandro* Cardinali *Peretto* ad Ecclesiam S. Andreae a Valle transportatum, quæ Ecclesia exstructa fuit, ubi erat Palatium Gentis *Piccolomineæ*; ibi hæc inscriptio legitur.

PIVS. II. PONT. MAX. NATIONE. TVSCVS. PATRIA
 SENENSIS. GENTE. PICCOLOMINEA. SEDIT. ANN. VI.
 AVGVSTA. IN. AVGVSTO. PONTIFICATV. GLORIA
 CONVENTVM. CHRISTIANORVM. MANTVAE. PRO

FIDE. HABVIT. OPPVGNATORIBVS. ROMANAE. SEDIS. INTRA. ATQVE. EXTRA. ITALIAM. RESTITIT CATHARINAM. SENEN. INTER. SANCTAS. CHRISTI RETVLIT. IN. GALLIA. PRAGMATICAM. ABROGAVIT. FERDINANDVM. ARAGONEN. IN. REGNVM. SICILIAE. CIS. FRAETVM. RESTITVIT. REM. ECCLESIAE. AVXIT. FODINAS. INVENTI. TVM. PRIMVM ALLVMINIS. APVD. TOLFAM. INSTITVIT. CVLTOR IVSTITIAE. ET. RELIGIONIS. ELOQVIO. ADMIRABILIS. PARATA. CLASSE. AC. VENETORVM. DVCE CVM. SVO. SENATV. COMMILITONIBVS. CHRISTI HABITIS. IN. BELLO. TVRCIS. INDICTO. ANCONAE DECESSIT. EX. PATRV. DECRETO. IN. VRBEM. RELATVS. IN. BASILICA. S. PETRI. ANN. MCCCCLXIV. CONDITVR. TVM. RELICTO. IBIDEM. CAPITE. S. ANDRAE. APOSTOLI. VBI. AD. SE. EX. PELOPONNESO ADVECTVM. COLLOCATVR.

I.

1. 2. PIVS. II. PONT. MAX. *Effigies Pontificis cum pileolo, vulgo Cammauro, & parvo pallio, vulgò Mozzetta.*

GLORIA. SENENSIS. DI. CASA. PICCOLOMINI. *Quinque lunæ corniculatæ intra Crucem dispositæ, quæ hujus familiæ sunt insignia.* [4]

Hoc Numisma fufum ab aliquo indocto cenfeo, quum ad Pontificatum evectus est Cardinalis Piccolomineus, ut ex epigraphes simplicitate, partim Latine, partim Italice expressæ, adparet.

II.

7. PIVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
PONT. ANNO. SECVNDO. MCCCCLX. *Insignia gentis Piccolomineæ.* [4]

III.

Idem Numisma recentius cufum. [4]

IV.

IV.

PIVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

OPTIMO. PRINCIPI. [4]

Optimi Principis laudem Veteres in Numismatibus dederunt potissimum Imperatoribus Antonino Pio, & Trajano^a: & jure merito Pio II. Pontifici eadem laus adtributa in hoc fuso Numismate, qui ob egregias animi dotes desiderium sui omnibus reliquit, attestante Cardinali Papiensi, qui sic Cardinali Senensi scribit^b: *Audis quotidie (Pium) magis, & magis laudari, & apud multos etiam desiderium ejus esse.* 5.

V.

AENEAS. PIVS. SENENSIS. PAPA. SECUNDVS. *Effigies, ut in præcedentibus.* 4.

ALES. VT. HAEC. CORDIS. PAVI. DE. SANGVINE. NATOS.

Pelicanus, qui rostro suum vulnerat femur, ut filios sanguine alat. [4]

In hoc Numismate alluditur Pontificis erga suum gregem eximæ charitati, qui licet senex, morbisque afflictus, sæpe voluit Anconam visere, ubi quum navim adscendere meditaretur, populum suum a Turcarum tyrannide vindicaturus, diem clausit: *Mortuus* (inquit Cardinalis Papiensis^c) *pro veritate est; & pro redemptione plebis captivæ, offerens se hostiam Deo, & relinquens exemplum Sacerdotibus, quales esse pro suis plebibus debeant.* Fudit hoc Numisma, juxta *Molinetium*^d, *Andreas Cremonensis*, versum appinxit *Campanus*.

VI.

PIVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut numero III.* 3.

VELOCITER. SCRIBENTIS. SOBOLES — NE. TANTI. ECCLÉSIAE. PACISQUE. AMANTIS. DELEATUR. MEMORIA. *Abacus cum tapete, multis librīs referta; & in uno legitur: IMPOSITA. TVRCARVM. LEX.* [4]

Paulo post mortem *Pii*, doctissimi, indefessique viri, hoc Numisma fustum fuit. Opera, quæ edidit, recenset *Ludovicus Jacobus de S. Carolo* in Bibliotheca Pontificia, & in vita adhuc inedita *Pii II. R. P. Bandiera Senensis*, Presbyter Oratorii S. Hieronymi de Charitate.

VII.

a *Mediob. Numif. Oysel. pag. 19.*

b *Epist. 10. pag. 593. post comment. edit. Francofurt. 1618.*

c *Carl. Pap. Epist. 40. pag. 489.*

d *Molinet. Hist. Pontif. per Numism. in Prefat.*

PIUS II.

VII.

Hoc Numisma majori modulo fuit novissimè cufum. [3]

VIII.

PIVS. II. TERMAX. PONTIFEX. *Effigies, ut in aliis :
Tres bases fertis ornatae, supra mediam stat Cherubim alis in Crucis
formam compactis, supra dexteram Aquila, Cycnus supra
levam. [4]*

Hoc Numisma in forma ovali fufum non facile invenitur ; ejus posticâ
notatur Pontificis in tribus Artibus, Theologiâ, Philofophiâ, &
humanis Litteris, excellentia .

Post obitum Pii Pontificatum adeptus est *Petrus Barbus* Cardinalis Venetus II. Kal. Septembres MCDLXIV. qui nomen sibi indidit *Pauli II.* Ecclesiamque moderavit ad VIII. Kal. Sextil. An. Dom. MCDLXXI. & sepultus est sequenti addita inscriptione, in Basilica Vaticana :

PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX.

I.

PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX. *Pontificis effigies capite nudo, pluviâ iconibus Apostolorum ornato, & Pontificiis insigniis. ANNO. MCDLXIV — ROMA. Insignia Gentis Barbæ, Leo saliens cum transversa fascia.* [4] 1. 2.

II.

PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX. *Effigies similis cum pluviâ simplici. Insignia eadem coronâ circumdata ; a Bonannio omissa.* [4]

III.

III.

3. 4. PAVLO. VENETO. PAPE. II. ITALICE. PACIS. FVNDATORI — ROME. *Effigies dimidiata Pontificis cum pluviali. Pontificis Insignia.* [4]

IV.

Aliud simile cum Insigniis intra coronam, ut numero III. [4]

Quum animum Paulus II. ad bellum contra Turcas, qui sibi Albaniam subjecerant, intendisset, primùm incubuit sedandis litibus inter Italiæ Principes vigentibus, præsertim inter Ferdinandum Regem Neapolitanum, Venetam Rempublicam, Galeaziumque Mariam Sfortiam Ducem Mediolanensem, ac Rempublicam Florentinam; & in hoc voti compos factus est. Pace itaque Italiæ restituta, comœatu, apparatuque bellico constituto, exercitum legit sub Bartholomæo *Colconio* Bergomate Duce invictissimo, mare transfretaturum, ac gentem Turcam e propria domo expulsum. Bullatam insuper edidit, pro Pace inter memoratos Principes confirmanda, Constitutionem, quæ incipit: *Ut liberius justissimum bellum*^a; & B. Virginis festo Purificationis die solemniter publicare curavit dictam Pacem in Ecclesia S. Mariæ in Ara-Cœli anno Domini MCDLXVIII.^b Novis deinceps difficultatibus ortis, Pontifex S. Marci festo die ejusdem anni, in Ecclesia suis Ædibus adjacenti, in Divi *Marci* honorem Deo dicata, officia celebravit, & ipso præsentente, Legati Regis, Rerumpublicarum, Ducisque pacis signo juxta Ecclesiasticum ritum se invicem salutarunt, junctis mutudè dextris, cujus actus publici memoriam nova Constitutione Pontifex^c servatam voluit. Sed hæc omnia, novis in diem exsurgentibus difficultatibus, in cassum ivere.

V.

Aliud Numisma cum eadem effigie, & epigraphe in utraque parte. [4]

VI.

13. PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
ANNO. CHRISTI. MCCCCLXX. HAS. AEDES. CONDIDIT.
Ædium prospectus. [4]
Petrus Cardinalis Barbus nondum Pontifex anno Dom. MCDLV. initium

a *Ravnull. Annal. Eccles. tom. 19. ad ann. 1468. num. 15.*

b *Card. Papiens. Comment. lib. 4. pag. 391. & 499.*

c *Vide Bull. Rom. in Paulo II.*

tium dedit constructioni valde illis temporibus magnificæ Ædium juxta Ecclesiam suam Titularem Sancti Marci: & ut vetustorum Numismatum erat amator^a, posuit, Antiquos imitatus, in fundamentis Numismata, quæ cudi curaverat, cum propria effigie, & his verbis: PETRVS. BARBVS. VENETVS. CARDINALIS. SANCTI. MARCI. & in postica insignia, cum galero rubeo, & ANNO. CHRISTI. MCCCCLV. Hujusce ædificii meminit Michael Canesius, sive Canensius Viterbiensis, Episcopus Castrensis, qui illis temporibus floruit, conscripsitque vitam Pauli II. a se Guilielmo *Estoutvillæo* Cardinali Rothomagensi dicatam, quæ nondum edita reperitur in Bibliotheca Angelica Sancti Augustini de Urbe. Hunc Michaelem (nōmine tantum indicato) memorat Ughellius in Catalogo Episcoporum Castrensiū^b; quum scribit: *Domum juxta dictam Ecclesiam (S. Marci) Tituli sui magnis impensis, testudineoque ædificio construxit, cujus in fundamenta cæremoniali cum benedictione aliquam auri, argentique Numismatici depositionem, ut ædificiis fieri assolet, optimis auspiciis jecit.* Pontifex factus ædificium ampliavit, *Juliano Majanensi*^c architecto, insumsitque, juxta memoratum *Canesium*, centum, sexdecimque aureorum millia. Hoc etiam Numisma maximo modulo cūsum, ad normam veterum deauratum, ac circulo inclusum conspicitur.

VII.

Aliud Numisma cum eadem epigraphæ intra coronam quernam. [5]

VIII.

PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX. *Effigies præcedentibus* 18.
similis.

HANC. ARCEM. CONDIDIT. ANNO. CHRISTI. MCCCCLXV.
In medio Insignia Pontificia cum Tiara triplici corona redimita, absque clavibus. [4]

Existimatum est, in hoc Numismate, significari ædes D. Marci; sed hæ nonnisi improprie arx possunt appellari. Verosimilius igitur mihi videtur, designari arcem a Paulo constructam Tuderti, Urbem illam pacificam ut redderet, in multas factiones divisam, Pontificique inobedientem, ex relatu *Canesii*: *In Umbria cum Civitas Tudertina continuis civium discordiis, gravibus factionibus, &*

D

in-

^a Vide *Vindic. Pauli II. Emi Cardinalis Quirini.*

^b *Ital. Sacr. to. 1. col. 620. primæ edit. & col. 582. secundæ.*

^c *Vasar. Vita Pi. Flor. tom. 1. par. 2. pag. 352.*

intestinis odiis aestuare consueverat, & contumaci, superbaque cervice Pontificibus obsteteret, ad eam rerum fluctuationem tollendam insignem in ea arcem ingentis molis, mirificique operis, funditus erexit.

His diebus Numus hic inventus est sub moeniis *Arcis Castriæ*: fortasse Paulus, si non exstruxit, restituit tamen hanc arcem.

IX.

9. PAVLVVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

HILARITAS. PVBLICA. *Mulier stans, cornucopiæ in læva, palmam in dextra habens; juxta pedes spicæ: & corona in altero latere. [4]*

Hilaritatis typus ex vetustis Numismatibus erutus fuit, atque mirifice imitatus. Talis est, quæ conspicitur in Numis^a M. Aurelii, Lucillæ, & Didiaæ Claræ. In nostro verò Numo adjungitur corona juxta pedes, ad Veteres, qui se in festivitatibus coronabant, exprimendos.

Pontifex Paulus honesta præbuit oblectamenta, & spectacula populo, qui sub illius Pontificatu copia fruebatur. Bacchanaliorum diebus, homines, ac animalia varii generis currere faciebat per Viam Latam a Porta Flaminia ad proprias Ædes, quæ via hac causâ Cursus est appellata. Platina coævus scriptor sic rem narrat^b: *Ludi autem erant pallia octo, quæ cursu certantibus in carnis privio proponebantur singulis diebus. Currebant senes, adolescentes, juvenes, Judæi, ac seorsim, pastillis primo quidem plenis, quo tardiores in cursu essent. Currebant & equi, equæ, asini, bubali, tanta cum omnium voluptate, ut omnes præ risu pedibus stare vix possent. Cursus autem, & stadium erat ab Arcu Domitiani, usque ad Ædes Sancti Marci.*

X.

20. PAVLVVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut aliæ, pluviale simplex.*

HILARITAS. PVBLICA. *Mulier similis cum cornucopiæ, palma, & duobus pueris, qui circa eam ludunt. [4]*

In quodam Hadriani^c Numo inspicitur Hilaritas cum uno puero. In utroque fortasse Numo significatur Ætas aurea, quum genus humanum erat in infantia. Aliqui putant ex montibus, e quibus Palma egreditur, Numisma ad Julium III. pertinere.

XI.

^a *Thsaur. Numif. Mediob. edit. noviss. pag. 211. Oysel. Numif. pag. 332.*

^b *Platin. in Vit. Pauli II. fol. 253. col. 2.*

^c *Melissbar. Numif. pag. 180.*

XI.

PAVLVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

CONVIVIVM. PVB. ERGA. POP. ROM. *Duplex cornucopia, & in medio: ROMA. [6]*

Non satis habens hic Pontifex, Populo spectacula præbuisse, voluit etiam plures annos publicis eum epulis excipere. Audi Episcopum Castrensem rem totam describentem: *Post diem Agonalium convivio Romanis Magistratibus, & universo Populo ante Aedes, quas ipse construxerat juxta Basilicam B. Marci, quotannis exhibuit, interdum electissimis piscibus, aliquando autem exquisitis undique optimis carnibus, vina quoque varii generis, albi, nigrique coloris electissima adhibuit, & in ipsis quidem conviviiis tantus omnium rerum, ac mensis servientium ordo, taciturnitasque fuit, ut nihil prorsus a quoquam impertinenter, & incommode factum, dictumve fuit; ipse autem Pontifex, exactis conviviiis, ad majorem erga Romanum Populum benevolentiam, animique hilaritatem ostendendam, e domus fenestra, unde convivantem populum secretae perspicere poterat, Nummos argenteos in omnem multitudinem diffundere solitus est. Paulus vero de Magistro in suis Ephemeridis, diem notat, in quo epulæ factæ sunt; dicens, MCCCCLXVI. a di xv. di Febraro la Santità Sua fece fare uno Convito da magnare nobilissimo, che saria cosa incredibile a chi l'udisse raccontare, a tutti i Cittadini Romani, allo Senatore, e a tutti li Forastieri, che erano in Roma, e poi gittao grandissima quantità de denari, magnato che fo. La Domenica di Carnobale la dimane Nostro Signore Papa Paolo II. fece un convito da magnare alli Conservatori, & allo Senatore, & a tutti gli altri Officiali, & Capitani, con tutto lo Popolo di Roma, & fu uno convito nobilissimo Papale, e lo stesso ripetè negli altri anni. Hoc est: Ad XVI. Kal. Martias anni MCDLXVI. Pontificem tam sumtuosas epulas, ut vix credi posset, civibus Romanis, Senatori, exterisque omnibus, Romæ degentibus, præbuisse, post deinde magnam auri copiam diffundisse. Die Dominica (fortasse ultima) Carnis privii, mane Paulum II. prandio excepisse Conservatores, Senatorem, aliosque Magistratus, Ducesque cum omni Populo Rom., hocque convivium vere Papale, insequentibus annis continuatum.*

XII.

PAVLVS. II. PONT. MAX. *Effigies præcedentibus similis.*

LAETITIA . SCHOLASTICA . A . BO . *Mulier stans florem in dextera tenens , circumque duos pueros . [5]*

Siglæ A . BO . leguntur a R . P . *Philippo Bonannio*^a per *Accademia Bononiensis* , quasi nova Pontifex huic Universitati privilegia concesserit . Nullus tamen ex Historiarum Bononiensium Scriptoribus hanc rem memorat , ne diligentissimus quidem *Antonius Mafsinus*^b , qui tantum a Paulo asserit numerum Bononiensium Senatorum auctum . Dicere quis posset his litteris claudi Artificis nomen , qui Numum cudit , appellatus fortasse *Antonius Bononiensis* ; sed & hoc auctore caret . Pontifex *Paulus* in Universitatem erexit , juxta ejus bullatas Litteras datas bissexto Kal . Martias anni MCDLXVIII . atque a *Raynaldo*^c memoratas , Scholas Urbis Andreopolitanae in Scotia .

XIII.

6. PAVLVS . II . PONT . MAX . *Effigies Pontificis cum Tiara , & plurali .*

AVDIENTIA . PVBLICA . PONT . MAX . *Pontifex supra Thronum duobus Cardinalibus comitatus ; vir genua flexus illius pedes deosculatur , alii genibus etiam flexis , manibusque ante pectus junctis , supplices illi presentantur . [5]*

Omni nota destituti , qua possimus tutò dicere , in hoc Numismate significari , ut quidam volunt , *Bursum Atestinum* Ferrariae Marchionem , qui nobili pompa Romam quum venisset , Paschatis festo a Pontifice Ducis Ferrariae titulo fuit insignitus : multo minus *Federicum II . Imperatorem Romam solemniter ingressum ;* Unde tantum demonstrari voluisse , credibile est , benignitatem , & clementiam *Pauli* , qui initio praesertim Pontificatus sui , etiam vilissimis quibusque aures praebat , eosque in necessitatibus sublevabat , attestante *Cannesio* , qui sic scribit : *Fuit autem in audiendo patiens ad multarum horarum spatium , sedulus , atque hilaris , nullius etiam infimae sortis personam aspernatus , attredansque persaepe Caputiolum , quod ei ab utroque armo ante pectus pendebat .*

XIV.

5. PAVLVS . II . VENETVS . PONT . MAX . *Effigies , ut numero I .*

P A -

a *Numif. Pontif. tom. I. pag. 86. n. 14.*

b *Bonon. perlustrat. par. 3. pag. 184.*

c *Raynald. Annal. Eccles. tom. XIX. ad ann. MCDLXIX. n. 31.*

PABVLVM. SALVTIS. *Sancti Apostoli Petrus, & Paulus insidentes radicibus rupis, unde egreditur fons, ad quem oves multæ sitientes accedunt; supra fontem visitur agnus cum nimbo, in dextra calix, e lateribus duæ exsurgunt palmæ.* [4]

Petrus Patriarcha Antiochenus e Natione Maronitarum, qui Libanum montem incolunt, Romam aliquot Sacerdotes misit, qui instruerentur in Dogmatis veræ fidei ab Apostolis traditæ^a. Pontifex Paulus, ut bonus Pastor, non dereliquit hanc Gregis sui partem; illis enim e fonte doctrinæ Catholicæ propinavit. Quare confirmato in dignitate Patriarcha, bullatas ad illum scripsit literas, in quibus summa capita veræ religionis continebantur. Palmæ, quæ ex utroque latere Apostolorum conspiciuntur, regionem indicant, in qua isti Populi degunt, *Palmarum* feracem.

XV.

PAVLVS. II. PONT. MAX. *Caput, ut in aliis.*

ANNO. CHRISTI. MCCCCLXX. HAS. AEDES. CONDIDIT — TRIBVNA. S. PETRI — ROMA. *Prospectus antiquæ Tribunæ Basilicæ Vaticanæ.* [4]

Nicolaus V. novam Tribunam, Bernardo Rossellino Architecto, in Ecclesia Divi Petri construere incoeperat, ampliorem veteri ab Imperatore Constantino ædificata: Paulus II. prosequutus est ædificium, cuius meminit Episcopus *Cannesius*: Ejus verba, utpote testis ocularis, libenter adduco, potissimè quum sint adhuc inedita: *Aggressus est (Paulus II.) absidem, quam Tribunam vocant, juxta eadem Petri Apostoli a Nicolao V. magnificentissimè inchoatam, ipse suis expensis perficere, in quam supra v. millia aureorum dedit.* Credibile est, novam Tribunam, vel nunquam terminatam, vel tantum sustentaculum fuisse veteris, musivis ornata operibus jam a *Ciampinio*^b descriptis, quæ destructa fuit, quum novam Pontifex Sixtus V. inchoavit Basilicam anno MDLXXXVII.

XVI.

PAVLVS. II. PONT. MAX. *Pontificis effigies, ut in postica.*

PAVLO. VENETO. PAPA. II. ANNO. PVBLICATIONIS. IVBILAEI — ROMA. *Effigies Papæ cum Tiara, vinctis pendentibus, & pluuiali. Numisma forma ovali.* [2]

Hic

^a Ravnald. *Annal. Eccles.* tom. XIX. ad ann. MCDLXIX. num. 16.

^b De Sacri. *Ædific. Constant.* cap. 4. sect. 62. pag. 42. Vid. Torrig. *le Sag. Grott. Vatic.*

Hic Numus est ovalis, & major quam alii; Bonifacius Papa VIII. decreverat singulis centenis annis Jubileum Romæ celebrandum. Clemens VI. tempus L. annorum constituit; & Urbanus VI. triginta trium. Tandem Paulus II. anno MCDLXX. sua speciali Bullata Constitutione Kal. Majis edita ad xxv. annos reduxit^a; quod confirmavit Sixtus IV. Quare hoc Numisma, quod nullus memorat, tunc fuit fufum, quum Pontifex Paulus Jubileum anni MCDLXXV., ad quem non pervenit, indixit . .

XVII.

8. PAVLVS. II. PONT. MAX. SS. *Petrus, & Paulus Apostoli.*
 PAVLVS. PP. II. *Pontifex sedens supra solium duobus stipatus Cardinalibus; & aliquot Personæ ante ipsum genibus flexis.* [4]
 In hoc fortasse Numismate indicantur filii Thomæ Palæologi fratris Constantini ultimi infelicis Imperatoris CPolis; qui appellabantur Andreas, Helena, & Zoe, sive Sophia^b; omnes a Pontifice humaniter excepti, & retenti.

XVIII.

7. SACRVM. PVBL. APOSTOLIC. CONSISTORIVM. PAVLVS. VENETVS. PP. II. *Papa in Consistorio in medio Cardinalium, & coram magno Populo: Inferius verò Pontificis Insignia Gentilitia.*
 IVSTVS. ES. DOMINE. ET. RECTVM. IVDICIVM. TVVM. MISERERE. NOSTRI. DO. MISERERE. NOSTRI. *Judicium Universale.* [1]

Repræsentatur in hoc raro, prægrandi, fusoque Numismate Consistorium, in quo Pontifex post maturum Causæ examen, postque plura monita, anathematizavit Georgium Podibrachium Bohemiæ Regem Hussitam hæreticum, Regno excisum illum declarans, ejusque subditos a jure jurando liberos. De hoc egregio facinore, sic Cardinalis Papiensis^c: *Inter hæc jam appetebat dicta Judicio dies, instructaque per Delegatos Cardinales ad sententiam erant omnia, neque Georgius Podibrachus Bohemiæ Rex ad dicendam Causam usquam apparebat. Itaque vocatis in Senatam Patribus, Commentariisque actorum perlectis, dato etiam ad disquirendum spatio, tandem omnium una oratione perjurus, sacrilegus, hæreticusque, constare de hiis criminibus, non cognitione tantum, sed fama convincitur; utque*
 au-

a Cherub. Bullar. tom. 1. in Paul. II. Ineffab. Provid. num. 7. pag. 331.

b Carol. Ducange Hist. Byzant. illustr. in Famil. Augg. pag. 248. Georg. Phranza cap. 28.

c Card. Papiens. Comment. lib. v 1. pag. 437.

auctoritas major decernendi esset, ex quavis ratione, omnique Antistitum ordine, qui tunc Romæ erant Doctores Divinæ Legis, & Pontificiæ, adesse in consilium jubentur, qui rogati sigillatim sententiam, in idem cum Patribus iudicium convenere. Hic Numus perrarus, & anaglyptice delineatus conspicitur apud Macrum^a.

XIX.

PAVLVS. II. PONT. MAX. *Caput nudatum cum pluviæ, & in 10.
rationali Insignis.*

SOLVM. IN. FERAS. PIVS. BELLATVR. PASTOR. *Aper in
Silva a Venatore, & canibus insequitur^b. [4]*

Hoc novæ cusionis Numisma fortassè vigilantiam Pontificis indicat, in persequendis Hæreticis, qui Campos Domini electos vastabant; ut fecit occasione Georgii Podibrachii Bohemiæ Regis per nos memorati, & Rochizanis impii Pragensis Episcopi.

XX.

PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX. *Effigies, ut in primo. 19.*

TV. PRO. ME. NAVEM. LIQVISTI. SVSCIPE. CLAVEM.
*Brachium, quod e nube egreditur, & manu clavem tradit cuidam,
qui ex parte visitur, quique illam manibus velatis excipit. [4]*

Ad Divum Petrum hujusce noviter cusi Numismatis emblema referatur, cui tradidit Dominus Claves Regni Cœlorum. Figura eadem cum iisdem literis conspicitur in novis Numis II. Victoris, & Alexandri etiam II.^b

XXI.

PAVLVS. II. VENETVS. PONT. MAX. *Effigies numeri I.*

IACOBVS. GOTTIFREDVS. ROMAN. PHISICVS. EIVSDEM.
SVFFRAGIO. HAS. AEDES. A. FVNDAMENTIS. EREXIT. [4]

Jacobus Gottifredus Pauli II. Archiater, & charus^d, magnificas iis temporibus ædes construxit in Foro Pasquini, in cujus fenestris legabatur: PAVLVS. II. PONT. MAX. Hisce ædibus anno MDCXCII. ab Hæredibus venditis, ac dirutis, Ecclesia Agonizzantium elevata est; in earum demolitione hic Numus inter Fundamenta fuit repertus, a memorato fortassè Doctore Physico cudi curatus in Pontificis, & ædificii sui memoriam.

Fran-

^a *Macr. Hierolex. pag. 137.*

^b *Jobert. Science des Medail. tom. I. pag. 20. tab. 2.*

^c *Giaccon. Vit. Pontiff. tom. I. pag. 807. & 833.*

^d *Mandosius de Archiatri Pontiff.*

F*Ranciscus Roboreus* Ordinis Minorum Conventualium Cardinalis Tituli S. Petri in Vincula, electus Pontifex v. Id. Sextil. an. MCDLXXI. sub Sixti IV. nomine, desiit vivere Idib. iisdem an. MCDLXXXIV. & sepultus est in Basilica Vaticana ænea urna conditus cum sequenti epitaphio.

SIXTVS. IV. PONT. MAX. EX. ORDINE. MINORVM
DOCTRINA. ET. ANIMI. MAGNITVDINE. OMNIS
MEMORIAE. PRINCIPI. TVRCIS. ITALIA. SUMMOTIS
AVCTORITATE. SEDIS. AVCTA. VRBE. INSTAVRA-
TA. TEMPLIS. PONTE. FORO. VIIS. BIBLIOTHECA
IN. VATICANO. PVBLICATA. IVBILEO. CELEBRATO
LIGVRIA. SERVITVTE. LIBERATA. CVM. MODICO
AG. PLANO. SOLO. CONDI. MANDAVISSET. IVLIA-
NVS. CARD. B. M. MAIORE. PIETATE. QVAM. IMPEN-

SA. F. CVR. OBIIT. IDIB. SEXTIL. HORA. AB. OCCASV. V
MCCCCLXXXIIII. OPVS. ANTONII. POLAIOLI. FLO-
RENTINI. ARG. AVR. PICT. AERE. CLARI. ANNO. DNI
MCCCCLXXXIIII.

I.

SIXTVS. IIII. PONT. MAX. *Pontificis effigies cum Tiara, & pluviati, in quo ejusdem Insignia.*

FRAN. DE. LA. ROVERE. DI. SAVONA. A. MCDLXXI.
Insignia Pontificis, hoc est Quercus. [4]

II.

SIXTVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut in precedenti.*

I. 2.

ETSI. ANNOSA. GERMINAT. *Insignia. [4]*

Horum Numismatum primum cudendum fortè curavit aliquis ex Pontificis Consanguineis. Secundum posterioribus temporibus est cufum. Apud Panvinium^a legimus, Gentem Roboream valde antiquam, & nobilem in Insabria exstitisse, inde postea Savonam transmigrasse; jungiturque, ad Pontificatum evecto sub nomine Julii II. Cardinali Juliano, Sixti ex Fratre Nepote, existimatum fuisse eam Gentem e profapia Comitum de Subere descendisse admodum antiqua, atque potenti in Senensium finibus. Novus cufor Numismatis, antiquæ huic (veræ, an suppositæ?) Gentis origini adblanditur.

III.

SIXTVS. IIII. PONT. MAX. SACRI. CVLT. *Effigies cum Tiara, & pluviati, in quo Insignia.* 3.

HAEC. DAMVS. IN. TERRIS. AETERNA. DABVNTVR.
OLYMPO. *Pontifex in Sede Pontificia, cujus capiti Tiaram imponunt SS. Franciscus, & Antonius. [4]*

Suam hoc Numismate Pontifex testatam voluit devotionem erga hosce Sanctos, in quorum honorem Sacellum construxit in Basilica Vaticana^b. Devoto præsertim animo coluit S. Franciscum, cujus Ordinem fuerat amplexus, atque illius patrociniū assequutus: ejus enim intercessionem suam promotionem tribuebat^c. In translatione Cadaveris

E

Sixti

^a Vit. Sixt. IV. post Platin. fol. 458.

^b Torrigio Sac. Grotte Vatican. part. 2. pag. 145. secund. edit.

^c Wadding. Annal. Minor. tom. V III. ad an. 1503. num. 46. ultima edit.

Sixti in novam S. Petri Basilicam Numus huic similis in Sepulchro inventus est ^a.

IV.

8. SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. SACRI. CVLTOR. *Effigies cum Tiara, & pluviati.*

CVRA. RERVM. PVBLICARVM. *Pontis prospectus intra coronam lauream.* [4]

Antiquus Pons, a monte qui prope adstat Janiculensis dictus, deinde Antoninus, sumto ab Imperatore, qui illum instauraverat ^b, nomine, pene disiectus Tiberinarum aquarum impetu plura sæcula remanserat, unde Pontis rupti, & Pontis in unda nomen aucupaverat, quæ denominatio adhæsit Ecclesiæ adjacenti S. Salvatoris, ut Constitutio Leonis IX. anni MCLIX. fidem facit, in qua memorantur Episcopatus Portuensis bona ^c; hunc Pontem Sixtus denuo restauravit ob annum Jubilei, qui adventabat, opusque est aggressus ope Baccii Pintellii ^d, primo imposito lapide, referente Stephano Infissura in suis Diariis, III. Kal. Majas anni MCDLXXIII. multisque Numis huic similibus injectis. Non tantum Pontem construxit Pontifex, sed Templis Urbem, viisque ornavit, teste *Raphaele Volaterrano* ^e: *In operibus publicis æque maximus Urbem a situ, ac cæno vindicavit, viis primum munitis, posticibus quoque ejectis, quæ viam occupabant, vicorumque Magistris, ac Curatoribus institutis. Tempia insuper vetustate obsita, omnia restituit, Romam denique ex lutea lateritiam fecit, sicut olim Augustus ex lateritia marmoream fecerat.*

In quodam hujus Pontificis argenteo ^f Denario effigies visitur, circumque illam: SIXTVS. IIIII. VRBE. RESTAVRATA. RESTAVRATOR. VRBIS. Et in alio, in quo Ostiæ propugnaculum exprimitur, legitur: SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. VRBE. RESTAVRATA.

V.

4. SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. VRBE. RESTAVRATA. *Pontificis effigies, ut supra.*

Pon-

^a Torrig. *ibid.* pag. 151.

^b Nardini *Roma Ant.* lib. VIII. cap. 3. pag. 500. *Numism. Vatic. max. moduli tom. I.*

^c Ugbell. *Ital. Sacr.* tom. I. col. 19.

^d Vasar. in *Vita tom. I. par. 2.* pag. 393.

^e *Anthropol. lib. XXII.* pag. 540.

^f *Scilla breve Notiz. delle Monete Pontif.* pag. 25.

Pontifex in Throno, juxta eum multi genibus flexis. OPVS. VICTORIS. CAMELIO. VI. [4]

Sixtus IV. excepit Romæ splendore, qui ejus animo par erat, duos Reges, tresque Reginas. Primus fuit *Christianus* Daniæ, Sveciæ, & Norvvegiæ^a Rex, qui cum Johanne Saxonæ Duce Romam pervenit Aprili mense anni MCDLXXIV. Huic Regi Numus tunc fuit Romæ cufus, in cujus antica ipsius effigies, & : CHRISTIERNVS. DACIAE. REX. CVI. ENSIS. ET. DEVS. III. SVBEGIT. REGNA; in postica multi equites (solemnem ingressum Romæ factum certe repræsentantes) & circum eos: TALIS. ROMAM. PETIIT. SIXTO. IV. PONT. MAX. ANNO. III., & infra minoribus litteris: MELIOLVS. SACRAVIT., quod est Artificis nomen, qui mihi, comparatione facta, aliquot etiam Sixti Numos cudisse videtur. Alter fuit Ferdinandus Rex Neapolis, qui Romam venit ad annum MCDLXXV. VIII. Idus Januarias, ut notat Stephanus Infissura, animo Jubileum lucrandi.

Reginæ verò fuerunt, I. Carlotta Cypridos Regina, a Fratре illegitimo Regno ejecta; erga quam a Prædecessoris temporibus Romæ commorantem, Pontifex liberalitatis, & paternæ charitatis specimen præbuit. II. Catharina Bosniæ Regina, Thomæ Regis vidua, quæ Romæ obiit, & in Ecclesia S. Mariæ in Ara-Cœli^b sepulta est. III. Ferdinandi Regis Neapolitani uxor. Excepit etiam Sixtus Andream Palæologum, & Peloponnesii Despotam. Omnium meminit *Volaterranus*^c, dicens: *Miseros, atque a Turcis ejectos Principes, Bosniæ, Cyprique Reginas, præterea Andream Palæologum Peloponnesi, & Leonardum Toccum Epiri Despotas aluit, Saxonie Ducem, Christiernum Daciae, deinde Sveciæ, novissime Ferdinandum Siciliae Reges Apostolorum limina salutatum venientes, magnificentissime excepit.*

Victoris Camelii hujus Numismatis fuforis, artificisque iis temporibus diligentissimi, præter nomen, nulla fere habetur cognitio. Effigiem quidem sui a se ipso in Numismate expressam habemus, unde dignoscitur, vixisse usque ad principium XVI. Sæculi, quum circa eam legatur: VICTOR. CAMELIVS. SVI. IPSIVS. EFFIGIATOR. MDVIII. In postica visitur Sacrificium ad antiquos

E 2

Nu-

^a Jo. Meurfus Hist. Danica lib 2. pag. 8. editionis Amst. 1638.

^b Casimir. da Roma Noriz. della Chiesa d'Arac. in quarto 1740. apud Bernabò.

^c Volater. MS. Vatic. fig. num. 149. 3.

Numos eformatum cum : FAVE . FOR . SACRIF . Haud scio , an hic *Victor Camelius* idem sit , ac *Victor Gambellus* (paucarum litterarum immutatione) *Æneæ Vico* memoratus , qui illum inter excellentes suo sæculo artifices numerat , ob imitationem antiquorum Numismatum Romanorum Imperatorum ^a . Hunc *Molinetius* primum incidisse Numismatum typos asserit ^b .

VI.

9. SIXTVS . IIIII . PONT . MAX . *Effigies similis numero I .*
 PARCERE . SVBIECTIS . ET . DEBELLARE . SVPERBOS .
 SIXTE . POTES . — CONSTANTIA . *Mulier lævam supra columnam tenens , & dextra arripens hastam ; variis armis circumdata . [4]*

Numi epigraphæ sumta est ex lib.vi. *Æneid*. Sixtus certè pluries sui animi robur , & constantiam in Sedis Apostolicæ juribus vindicandis demonstravit ; ideo bellum movit Reipubl. Florentinæ , cum qua foedus inierant Veneta Respublica , & Dux Mediolanensis . Post anno MCDLXXXII. Ferdinandum Sicilia Regem expertus est hostem , qui in eum Columnenses , & Sabellos incitavit ; Romanque Calabria Ducem cum exercitu misit , qui , expugnata *Tarracina* , Civitate Lanuvina capta , præclusa ad commeatus per Tiberim Romam inferendos Viâ , Pontificis animum non valuit frangere , donec in ejus auxilium Robertus Malatesta a Venetis conductus venit , qui cum hostibus in *Campo mortuo* prope Veliternas congressus , eos effregit . Tunc Pontifex , qui victor bellum prosequi commodè , immo suo maximo fructu poterat , Pacem donavit *Ferdinando* Regi , eam expetenti ; & in memoriam hujusce rei , Templum in Sanctissimæ Virginis *de Pace* honorem excitavit ^c .

VII.

7. SIXTVS . IIIII . PONT . MAX . VRB . REST . *Effigies Pontificis , ut in numero I . visitur .*
 IVL . CARD . NEPOS . IN . OSTIO . TIBERINO . *Arcis cum Turribus prospectus . [4]*
Julianus Cardinalis *Roboreus Sixti IV.* nepos , qui postea Pontificatum etiam

^a *Eneæ Vic. Discor. lib.1. cap.23. pag. 67. edit. Ven. 1555.*

^b *In Præf. ad Hist. Pontif. per Numif.*

^c *Raynald. Annal. rom. XIX. ad ann. 1482. num. 1. fol. 119. Borgia Hist. di Vellet. pag. 377.*

etiam est adeptus nomine *Julii II.*, prope ostia Tiberina, ubi Claudius Portum magnificum construxerat, Arcem ita eorum temporum more munitam excitavit, ut sub Alexandro VI. Pontificis iram veritus, Româ per flumen habitu mentito in hanc arcem se receperit, unde, postquam illam ab expugnatione tutam reddidit, in Galliam transfretavit. Arcem tamen non multo post amissam, Carolus VIII. Galliae Rex, quum Regnum Neapolitanum recuperatum venit, recepit anno MCDXCV^a. Alexander Pontifex post duos annos, a bello in Urfinos liber, arcem oppugnatam suum exercitum misit cum Hispanis ductis a Consalvo Cordubensi, dicto *Magno Duce*; ab hoc obsidione Arx pressa, tormentorum bellicorum adspectu, pacem fecit; ideoque Consalvus Romam triumphans ingressus est^b.

VIII.

SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, ut numero VI. 6.*
cum Tiara.

CITA. APERITIO. BREVES. AETERNAT. DIES. *Pontifex, qui solemniter Portam Sanctam reserat, cum duobus Angelis supra, circumque multis Episcopis, & aliquot Peregrinantibus genuflexis. [4]*

IX.

SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra. 5:*
GLORIOSA. DICTA. SVNT. DE. TE. CIVITAS. DEI. *Pontifex Portam Sanctam reserans. [4]*

X.

SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra. 10.*
ANNO. IVBIL. — ALMA. ROMA. 1475. *Porta Sancta. [4]*

XI.

SIXTVS. IIIII. PONT. MAX. *Effigies cum Tiara, & pluviâli. 11.*
CONSTITVIT. EVM. DOMINVM. DOMVS. SVAE. *Inferius verò: ROMA. Porta Sancta. [4]*

Quatuor hæc Numismata sunt noviter cusa. In primo verba indicant Constitutionem a Sixto IV. anno MCDLXXII. c. publicatam ad confir-

^a Guicciard. *Ist.* pag. 50. edit. Ven. 1640.

^b *Lib.* 3. pag. 93.

^c *Cherub. Bullar.* t. I. pag. 44.

firmendam Pauli II. Constitutionem, qui, ut supra dictum est, Jubileum ad singulos xxv. annos indixerat. Altera annum indicant Jubilei MCDLXXV. a Sixto IV. celebrati. Epigraphes indicant curam *Sixti* in suam Urbem, & populum, pro qua merito *Restitutor Urbis*, dictus fuit. Apud *Scillam*^a Numus argenteus ad hanc rem adducitur, in quo legitur: SIXTVS. IIII. V. REST. Siglas interpretantur, *vrbs RESTituta*; ego potius, quia posteriora verba punctis expressa id permittunt, *vrbs RESTitutor*, legerem.

Johan-

^a *Scilla delle Monet. Pontif. pag. 25.*

Johannes Baptista Cybo Cardinalis S. Cæcilie, Januensis, Pontifex inauguratus fuit iv. Kal. Septembres anni MCDLXXXIV., sub Innocentii VIII. nomine, obiit viii. Kal. Sextil. anni MCDXCII., sepultus in Basilica Vaticana, in monumento perpulchro cum staturis æneis, & hoc epitaphio.

INNOCENTIUS. VIII. CYBO. IANVENSIS. P. O. M.

VIXIT. AN. VII. M. X. DIES. XXV.

OBIIT. ANNO. D. MCDXCII.

In novam Basilicam translato sepulchro, nova etiam inscriptio apposita fuit, videlicet:

INNOCENTIO. VIII. CYBO. ITALICAE. PACIS. PERPETVO. CVSTODI. NOVI. ORBIS. SVO. AEVO. INVENTI. GLORIA. REGI. HISPANIARVM. CATHOLICI NOMINE. IMPOSITO. CRVCIS. SACROSANCTAE. RE-

PER-

PERTO. TITVLO. LANCEA. QVAE. CHRISTI. HAV-
SIT. LATVS. A. BAIAZETE. TVRCARVM. TYRANNO
DONO. MISSA. AETERNVM. INSIGNE. MONVMENTVM
E. VETERI. BASILICA. HVC. TRANSLATVM. ALBE-
RICVS. CYBO. PRIMVS. MASSE. FERENTILLI. DVX
MARCHIO. CAPRARIAE. PRONEPOS. ORNATIVS
AVGVSTIVSQVE. POSVIT. MDCXXI.

I.

INNOCENTIVS. VIII. PONT. MAX. *Effigies cum Tiara, & pluviati.*

Insignia Gentis Cybox, fascia oblique ducta, cubisque albis caeruleisque distincta, & superne crux. [4]

II.

INNOCENTIVS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero I. Pontificis Insignia. [4]*

III.

INNOCENTII. IANVENSIS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviati.*

INGRESSVS. SVM. IN. INNOCENTIA. MEA. *Pontificis Insignia. [4]*

IV.

1. 2. INNOCENTIVS. VIII. PONT. MAX. *Effigies cum Tiara.*

ANNO. DOMINI. MCDLXXXIV. *Pontificis Insignia. [4]*

Hoc Numisma novissimè cufum est; cetera antiqua, & fusa. De antiqua, & nobilissima Gente Cyborum tractant Sansovinus^a, & alii.

V.

INNOCENTII. IANVENSIS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

IVSTITIA. PAX. COPIA. *Tres Mulieres, Justitia libram tenens laeva, Pax in medio cum Olivæ ramo, & cornucopiae, & Copia cum altero cornucopiae. [3]*

Innocentius natura Pacis studiosissimus, & Amore erga Subditos præclarus exstitit. His ut pacem pararet, & rerum copiam, bella studuit componere, quæ invitus susceperat, teste Volaterrano, qui^b: *Inno-*

cen-

^a Sansov. delle Famigl. d'Ital. pag. 101.

^b Volaterran. Antrop. lib. X XII. pag. 520.

centius, inquit, ad pacis studia conversus, nihil potius habuit, quam Urbis quieti, copiaque studere: Quapropter ejus toto tempore, & Urbis amantissimus fuit, & Urbs a crassatoribus, latrociniiisque tuta cum esset, in vindicandis sceleribus inexorabilis. Simile Numisma repertum fuit in sepulchro hujus Pontificis, quum referaretur nonis Septembr. anni MDCVI., in novam Basilicam Divi Petri transferendum^a. Artifex certè optimus illud fudit, fortasse Antonius Pollarolus, qui ab hoc Pontifice Romam fuit accersitus.

VI.

INNOCENTIUS. VIII. PONT. MAX. *Effigies cum Tiara, & pluviati.* 3.

ECCE. SIC. BENEDICETVR. HOMO — ROMA. *Vir genibus flexis ante Pontificem, qui supra Thronum duobus stipatus Cardinalibus sedet. [3]*

Hoc Numisma est novissimè cufum. Repræsenta Zinem, vel Zizimum Mahomethis Secundi Turcharum Imperatoris, duorum Imperiorum, & plurium Regnorum subactoris, filium. Mahomethe mortuo, successit ei Primogenitus Bajazethes Secundus; Zizimus, qui exercitum in Syria adversus Sultanum ducebat, cum eodem in Asiam minorem perrexit, Bithiniamque occupavit, eo consilio, ut Asiâ potiretur, Fratri Europa relicta. Bajazethes opposuit illi Acomathem *Bassam*, sive Ducem, qui cum Zizimo congressus apud Prusiam, ejus exercitum fudit. Princeps a Sultano exceptus, sui exercitus reliquias Copiis Caramania Principis adjunxit. At secundo victus anno MCDLXXXII. omni spe excidens Rhodum transfretavit, ubi a Religionis S. Johannis Magno Magistro exceptus fuit, inde Galliam petiit, & in Alvernia mansionem elegit. Interim Magnus Magister Petrus Dalbussionius illum Pontifici Innocentio, qui foedus Christianorum Principum in Turchas curabat, tradidit. Romam, Zizimus nono Kal. April. anni MCDLXXXIX. pervenit, ibique, ut a Bosio^b fuscè narratur, magnificentissimè habitus, permansit usque ad Alexandri VI. Pontificatum, a quo traditus fuit Carolo VIII. Gallia Regi, dum Neapolitanum Regnum subactum ibat, data ab eo mare transvehendi, bellumque Bajazethi inferendi, haud levi spe. Zizimus verò Capuæ in itinere obiit anno MCDVC.

F

Ele-

^a Torrig. Sag. Grott. Vatic. pag. 214.

^b Istor. della Relig. di Malta part. 2. lib. 14.

Electus fuit Pontifex Cardinalis *Rodericus Borgia* v. Idus Sextiles anni MCDXCII. Nomen fumsit *Alexandri VI.*, & mortuus XIV. Kal. Septembres anni MDIII., sepultus est in Basilica Vaticana, unde cum Calixto III. avunculo translatus fuit ad S. Mariæ de Monte-ferrato Ecclesiam, ut supra diximus.

I.

2. ALESSANDRO · VI · PONT · MAX. *Effigies Pontificis capite nudo, & pluviali elegantissimo.*

RODERICO · LENZVOLA · D · BORGIA · S · P · M · CD · XCII. *Stemmatis area in duas partes divisa, in dextera Bos visitur, lavam tres fasciæ transversæ secant. [3]*

Rodericus Borgia Valentia, Patre Goffredo Lenzolio, Matre Isabella Borgia Calixti III. Sorore, ortus est; cognomine Patris relicto, Matris cognomen accepit, propriisque Insigniis bovem addidit. Hoc Numisma est posterioribus temporibus cusum.

II.

II.

ALEXANDER . VI . PONT . MAX . *Caput Pontificis nudum, cum pluviâli .* 5.

OB . SAPIENTIAM . CVM . FORTVNA . CONIVNCTAM .
Bos ; & in aere Genius alatus, qui pannum usque ad terram extendit, quod est instar veli tumidum . [3]

Artifex hujus fusi Numismatis ostendit, Alexandrum maximos honores esse assequutum ob Sapienciam Fortunæ conjunctam . Non idem tamen sentit Raphael Volaterranus ^a, qui sic in suis Diariis tunc temporis scribebat : *Vir est ingenii ad quæcumque versatilis, & animi magni, sermo ei promptus est, & in mediocri litteratura est callidus, sed ante omnia miræ ad res tractandas industria .*

III.

ALEXANDER . VI . PONT . MAX . *Effigies cum Tiara, & pluviâli .* 3.
 CORONAT . *Pontifex coram multo Populo a duobus Cardinalibus Tiara redimitus . [3]*

In Basilica Vaticana Alexandrum VI., vii. Kal. Septembres fuisse coronatum, refert Stephanus Infissura, qui cæremoniam spectavit . Hic Auctor, quem præteritis annis Johannes Georgius Ekardus edidit, sed multis lacunis, & erroribus scatentem, sic ait : *Die xxvi. Augusti coronatus fuit Alexander VI. in S. Petro, deinde, prout de more, accessit ad Ecclesiam S. Joannis Lateranensis, cui per Urbem factus fuit maximus honor, multi Arcus Triumphales, & magis quam nunquam (lege unquam) aliis Pontificibus factum fuit, per Romanum Populum potissimè .*

Hoc Numisma optimè fufum, opus mihi videtur Antonii Pollaroli, qui Romam, ut diximus, ab Innocentio VIII. accitus, multis ibi Pontificum Numismatibus, referente Vasario ^b, fufis, ad annum vixit MCDXCVIII. ut eruitur ab epitaphio sui monumenti in S. Petri in Vincula Ecclesia siti ^c.

IV.

ALEXANDER . VI . PONT . MAX . IVST . PACISQ . CVLTOR . 6.
Caput nudatum, cum pluviâli parvis iconibus ornato .

ARCEM . IN . MOLE . DIVI . HADR . INSTAVR . FOSS . AC .

F 2

PRO-

^a MSS. in Biblioth. Vatic. jam citat.

^b Vasar. Vite de' Pittori tom. 1. part. 2. pag. 169.

^c Martinelli Rom. Sag. pag. 285. secundæ edit.

PROPUGNACVLIS. MVN. *Arx S. Angelî cum munimentis, & supra eam Angelus.* [3]

Sepulchrum, quod sibi Hadrianus Imperator ædificavit, Romanis Asylum, & Arx fuit tempore Gothorum, quos frustra signorum, & columnarum fragmentis in eos injectis fugare conati sunt, nam paulo post Vitiges Rex Româ, & Arce potitus est^a. S. Angelî nomen Arci impositum fuit ob apparitionem S. Michaelis Archangeli, qui, ut ferunt, in summitate ejus, ensen in vaginam reponere visus est S. Gregorio Papæ, qui solemnibus litiis ad Basilicam Vaticanam pergebat Deum placaturus, quum populus pestifera lue affligeretur^b. Variis temporibus hæc moles a Pontificibus novis munimentis fuit adaucta, novissimè Alexander VI. veteribus saxis nova mœnia superimposuit, ædesque addidit: Turrim Portæ imminentem, quæ aditum muniret, & Pontem, ædificavit, quatuor propugnacula ad arcis latera pridem extructa latiori fossa circumsepsit. Totum opus ab Antonio Sangallo celebri iis temporibus Architecto^c, anno MCDXCVII. absolutum est, ut legitur in epigraphe adscripta.

V.

6. ALEXANDER. VI. PONT. MAX. *Pontificis effigies nudato capite, & pluviâli iconibus ornato.*

RESERAVIT. ET. CLAUSIT. AN. IVB. MD. *Pontifex in medio Cardinalium, & Episcoporum, primum lapidem, Portam Sanctam clausurus, imponens.* [4]

Alexander VI. primus fuit inter Pontifices, qui anno Jubilei solemniter Portam auream, vel Sanctam Basilicæ Vaticanæ claudi jufferit, per Constitutionem Phœbao^d memoratam. Hanc Portam Pontifex a Johanne Burcardo a cæremoniis^e, qui illam multis ornatibus decoraverat, referari jufferat. Eadem hæc Porta^f integra sub Paulo V. in novam Basilicam translata fuit. Bullatam postea Alexander dedit Constitutionem, in qua per semetipsum memoratam Portam clausurum admonebat: At podagra laborans, quum id per se ipsum agere non posset, per Cardinales Consentinum, & Mutinensem peragi curavit^g.

Pius

^a Procop. de Bello Goth. lib. 1. cap. 3.

^b De hac Mole Dissertationem scripsit Abbas Franciscus Valesius Romanus claræ memoriæ, quæ a SSmò D. N. BENEDICTO XIV. mss. servatur. Anaglyphum antiquum marmoreum videre est in Ecclesia in Monte Cælio ad bonorem D. Gregorii extructa, Mausoleum cum Angelo, ac D. Gregorio representans.

^c Vasar. tom. 1. part. 3. pag. 50.

^d Phœb. de Ann. Jub. part. 2. cap. 8. pag. 141.

^e Diar. MSS. in Biblioth. Vatic.

^f Pancirol. Rom. Sag. pag. 25.

^g Phœb. par. 2. cap. 8. pag. 142.

Pius hic Laudomiæ Todeschinæ Pii II. sororis filius, Genti Piccolomineæ adoptatus, ad Pontificatum maximum adscendit x. Kal. Octobres anni MDIII. sed brevi e vita excessit xv. Kal. Novembres ejusdem anni; sepultus est in Basilica Vaticana, indeque a Cardinali Montalto in Ecclesiam S. Andreæ a Valle translatus, & e conspectu Pii II. cum sequenti epigraphe collocatus.

PIO . III. PONT. MAX. PII. II. NEPOTI . CUNCTIS
 VIRTVTIBVS . ORNATISSIMO . POST . LEGATIONES
 VRBIS . PICENI . GALLIAE . ATQVE . GERMANIAE
 INTEGERRIME . OBITAS . AD . SVMMVM . PONTIF.
 E VECTO . VI . ET . XX . DIE . PVBLICO . OMNIUM . LV-
 CTV . VI . MORTIS . ABREPTO . IACOBVS . ET . AN-
 DREAS . FRATRI . SANCTIS . POS . VIXIT . ANN . LXIII .
 M . V . D . X . OBIIT . ANN . SAL . MDIII . XV . KAL . NOV .

I.

1. 2. PIVS. III. PONT. MAX. MDIII. *Effigies Pontificis nudo capite, cum pluviali Spiritu Sancto, & Angelicis capitibus ornato.*
 GLORIA. SENENSI. D. C. PICOLOMINI. *Pontificis Insignia, ut in Pio II. [3]*

II.

3. PIVS. III. PONT. MAX. *Effigies Papæ, ut supra.*
Insignia domus Piccolomineæ intra lauream coronam. [3]
 Quia Pius paucos vixit dies, Numismata nulla ejus tempore fuerunt fusa, & eorum, quæ a me sunt relata, unum est fustum a persona fortasse privata, alterum noviter cusum. Fuit Pius III. adoptatus ab altero Pio Pontifice, suæ matris Laudomiæ Nannio Tedeschino Viro Senis opulento conjunctæ, Fratrem.

III.

4. PIVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 SVB. VMBRA. ALARVM. TVARVM. MDIII. *Vir thorace amictus genibus flexis ante Pontificem super Throno sedentem, duobus Cardinalibus hinc, & inde adstantibus. [4]*
 In hoc Numismate exprimitur Cæsar Borgia Dux Valentini, qui post exaltationem Pii Romam reversus, Pontifici se subdidit^a; & ab Ursinis, suis hostibus, in Civitate Leonina obsessus, præ timore in Palatium Vaticanum aufugit, indeque in Arcem S. Angeli. Sannazarius, qui tunc vivebat, hoc perpulchrum Epigramma de hac re, ludens super Insigniis Borgiarum, composuit^b.

*Qui modo prostratos jactarat cornibus Urfos,
 In latebras Taurus concitus ecce fugit:
 Nec latebras putat esse satis sibi, Tybride toto
 Cingitur, & notis vix bene fidit aquis.*

Sic

a Guicciard. *Hist. lib. VI. pag. 164. Ven. 1640.*

b *Athii Sinc. Sannaz. Epigr. lib. I. pag. mibi 143.*

Sic denominari voluit *Julianus* Cardinalis a *Rurvere*, Sixti IV. Nepos, quum primùm Pontifex Kal. Novembribus anni MDIII. electus est. Pontificatum tenuit ad ix. Kal. Martias anni MDXIII., quo obiit, sepultusque est in Divi Petri Basilica, licet nobilissimum ei exstructum fuerit a Michaele Angelo Bonarroto Architecto, monumentum in Ecclesia S. Petri ad Vincula.

I.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Pontificis Effigies capite 1. 2.*
nudo cum pluviæ arabice contexto.

ETSI. ANNOSA. GERMINAT. *Quercus Pontificis gentilitia. [4]*
Hoc, & Sixti IV. Numisma; idem emblemata habent in postica parte;
utrumque verò recenter est cufum.

II.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Effigies, ut numero I. 3.*
BENEDICT. QVI. VENIT. IN. NO. D. *Pontificis Insignia. [4]*
For-

Formæ, five typi ad Numos cudendos jam erant inventi, auctore Andrea Cremonensi, ut refert *Molinetius*^a, cadente sæculo xv. Julii Pontificatu verò artibus ingenuis, Picturæ, Sculpturæ, & Architecturæ, Raphaelis Urbinatis, & Michaelis Angeli Bonarotii ars, & ingenium summam dederant, quâ nil superius sperari posset; nihil igitur mirum, si Julii Numismata ut plurimum affabre sunt delineata, & efformata.

Numus hic fusus est quum Julius Bononiam perrexit, Populoque adclamante ingressus est iv. Idus Novembres anni MDVI. Quum Astrologi Pontificem ab eo ingressu deterrerent, quasi ille dies esset nefastus, juxta eorum vanam scientiam, eos *Julius* irridens^b, *sprevit, ac detestatus est, illud Christianum elogium præfatus, videlicet: In nomine Domini procedamus, & ingrediamur*, referente Paride de Grassis Caremoniis Præfecto, cujus Diaria MS. in Archivio Vaticano, & apographa nonnulla in variis Romanis Bibliothecis adservantur.

Hujus formæ fortasse fuerunt Numismata, quæ Pontifex x. Kal. Martias insequentis anni in fundamentis jecit arcis, quam in illa urbe construere meditabatur.

III.

16. IVLIUS . LIGVR . PAPA . SECVNDVS . *Caput Pontificis nudatum; cum Spiritu Sancto in pluviali adposito.*

VIA . IVL . III . ADIT . LON . M . ALT . LXX ., *in exergo: VATICANVS . MONS . Duo ædificia super duobus collibus medio interjecto muro conjuncta . [3]*

Ut duplex Palatium Pontificium ope duorum ambulacrorum conjungeret, sicque ex duobus Palatiis super totidem Vaticani Montis collibus ita constitutis, ut inter utrumque vallis jaceret (in qua impluvium, quod *Belvedere* appellant) unum fieret, usus est Pontifex Julius anno MDVI. Bramantis opera, qui duo memorata ambulacra architectatus est: *In ima vallis parte, inquit Vasarius^c, duorum ordinum altitudine xystum Doricum composuit parastatis tyburtinis ornatum; supra quem alterum ordinem Ionicum fenestratum, ita ut æquare primum Pontificiarum Ædium ordinem, & Pomarium, dictum Belvedere; ubi eò pervenit, xystum cccc.*
pas-

a *Hist. Pontif. per Numism. in Præf.*

b *Gherardac. Ister. di Bolog.*

c *Vit. de' Pittor. par. 3. p. 35.*

*passus in longum excedentem constituit Romam versus, alterumque similiter nemus respicientem: hi xyfii vallem claudunt; sic enim Vafarii verba latine sonant. Longitudo m. pedum in Numi epigraphæ adnotata respondet xyfii cccc. passuum Vafario memoratis, ad quos triplex aditus ferebat, si π III. ADIT. per *trium adituum* legimus. In magni ambulacri Romam respicientis restituti, coopertique anno MDCXXXIII. ab Urbano VIII. ^a corona magnis literis sic legitur. IVLIVS. II. PONT. MAX. LIGVRVM. SEXTVS. PATRIA SAONENSIS. SIXTI. QVARTI. NEPOS. VIAM. HANC STRVXIT. PONTIFICVM. COMODITATI.*

IV.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Effigies, ut supra.* 5.
IVSTITIAE. PACIS. FIDEIQVE. RECVPERATORI. *Duae mulieres, quæ se amplexibus excipiunt; in medio Ara cum igne: quæ est a dextris ramum habet oliuæ, quæ a sinistris navis gubernaculum, & pede globum premit.* [4]

Vix dum Julius ad Pontificatum euectus, paci stabiliendæ inter Ludovicum XII. Gallia Regem, & Ferdinandum Regem Aragonia incubuit, missis per eum ad Regem Gallum Archiepiscopo Thebarum Carolo e Carretto, & ad Hispanum Cosma Aretino Episcopo; eo tandem mediatore induciæ Februario mense anni MDIV. ad tres annos hos inter Reges pactæ fuerunt ^b.

V.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. II. MCCCCCV. *Pontificis effigies cum camaleucio sine stola.*
TEMPLI. PETRI. INSTAVRATIO. MCCCCCV. *Prospectus exterior Templi Vaticani, ut tunc Bramantes illud delineaverat.* [2. 4.]

VI.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. II. MCCCCCV. *Effigies cum camaleucio, & pluviæ nonnullis figuris adpositis ornato.* 8.
TEMPLI. VATICANI. INSTAVRATIO — VATICANVS. MONS. *Idem Prospectus.* [2. 4.]

Basilica Vaticana in honorem Divi Petri Deo dicata, jampridem constructa, quum temporis vetustate collaberetur, Nicolaus V. renovare eam in animum habuit, sed morte præventus, non perfecit. Perfecit quidem Julius II., vir excelso præditus ingenio, qui opus deman-

G

da-

^a Torrig. Sag. Grott. Vatic. pag. 147.

^b Raynald. Annal. Eccles. ad an. 1505. num. II. tom. XX.

^c Vide Bonanni. in Hist. Templ. Vatic. Eques Carolus Fontana &c.

davit Lazaro Bramanti^a. Hic post multas delineationes, illam tandem, quæ adhuc in Numismatibus Leonis X. visitur^b, fecit. Est hæc ad similitudinem Crucis Græcæ cum maximo Tholo inter duas Turres, quæ in prospectu conspiciuntur. Juxta hanc delineationem operi manus imposita est, & Ecclesiæ veteris parte dimidia dejecta, lapidem primum XIV. Kal. Majas anni MDVI. Pontifex posuit. Præfens Numisma, ut & tria alia Julii II. percussit Cardossius, in cudendis formis Artifex eximius, ut Vasarius^c testatur. Calybem unius vidimus fractum apud Hameranos.

VII.

10. IVLIVS. LIGVR. PAPA. II. *Caput nudum cum pluviâ arabicè contexto.*

ANNONA. PONTIFICIA. *Mulier ambulans, & dextera in altum attollens aliquot spicas, læva verò cornu tenens copiæ. [3]*

Licet bello aliquatenus Julius Pontifex distractus, sedula tamen opera subditorum felicitati incubuit, providens, ne Roma fame premeretur, frumento in eam terra, marique inveccto. Fames fuit an. MDV. ut ex Blasii Bonaccursii^d Diariis elicimus, qui sic loquitur: *Fu in questo tempo la Città (di Firenze) affamata assai dalla carestia, la quale fu universale, e quasi per tutto il Mondo, ne in Lombardia, ne in Romagna, ne in Campagna di Roma si ritrovava grano, se non con grandissima difficoltà.* Hoc est: *Hoc tempore urbs Florentia, multum fame laboravit, quæ fuit pene universalis in toto Orbe; atque in Insabria, Romandiola, ac Latio, frumentum nonnisi magno labore, comparabatur.* Eodem anno simili emblemate cufus est Denarius, in quo intra Quernam Coronam, ad instar Civicæ Veterum, sic legitur: ROMA. SEDITIONIBVS. FAMEQVE. LIBERATA^e.

VIII.

7. IVLIVS. LIGVR. PAPA. II. MDVI. *Pontificis effigies, ut in præcedentibus.*

CONTRA. STIMVLVM. NE. CALCITRES. *Eques, qui Angelum inter nubes adspiciens, terrore percussus, deorsum decidit, scutoque in terram lapsus, oculos dextra tuetur: Duo Pedites fugæ se accingunt: Et in solo mulier se erigens. [3]*

Hoc numisma optimè, primùmque cufum delineatum credo a Raphaelle

^a Vasar. Vite de' Pittor. part. 3.

^b Vide Scillam, Mon. Pontif.

^c Vite de' Pitt. par. 3. vol. 2. pag. 37. edit. Bonon.

^d Pag. 103.

^e Scill. Notiz. delle Mon. Pont. pag. 28.

le Urbinate; Johannes *Luchius* sæculo præterito ineunte typis illud mandavit ^a, existimans, in eo bellum a Julio II. in Alphonsum Ferrariæ Ducem gestum designari: Idem sentiunt Bonannius ^b, & Molinetius ^c. At quæ fieri id poterit, quum in Numismate annus, quo cufum est, MDVI., ipso Bonannio adferente, exprimatur, & bellum in Ferrariæ Ducem, nonnisi anno MDXI. peractum sit? Exprimet potius bellum Bononiense. Cuique notum, Pontificem isthoc anno suas copias misisse Bononiam versus ^d, & indixisse Johanni *de Bentivolis*, ut ea Urbe, qua multos annos fuerat potitus, excederet; hunc copias parasse, ut Pontifici resisteret; sed Ciamontis Gallo- rum Ducis adventu cognito, quod se imparem Pontificiis, ac Gal- licis copiis agnosceret, Bononiâ excessisse ^e. Verba in Numo ex- pressa sunt ea, quibus Deus Saulum, ne Ecclesiam persequeretur, prohibuit, & mulier, quæ se erigit, Bononiam a Tyranno libera- tam designat.

IX.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. MCCCCCVI. *Caput nu- datum Pontificis cum pluviali, in quo IV. figura delineatæ visuntur.*
 PASCITE. QVI. IN. VOBIS. EST. GREGEM. DEI. *Redemptor sedens, & inferius aliquantulum S. Petrus, qui claves porrigit Pontifici ante illum genuflexo. [3. 4.]*

Ostendit hoc cufum Numisma, quamvis apocryphum, quum pars po- stica ad alios pertineat Pontifices, Ju ii II. ad Pontificatum electio- nem unanimi Cardinalium consensu factam: Nam quum Conclave ingressus esset ^f, (res quidem antehac inaudita,) nocte eadem, ne clauso quidem Conclavi, pridie Kal. Novembres, Duce Valenti- no tantum id ægrè patiente, ad Pontificatum est assumtus. Duo diversimode in antica cufa Numismata vidimus.

X.

IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Effigies Pontificis, ut 17.*
numero I., cum Insigniis in rationali.

PORTVS. CENTVMCELLAE. *Prospectus Arcis Centumcellarum.*
 [4. 5.]

a *Sylog. Numif. elegant. pag. 21.*

b *Hist. Pont. per Num. pag. 32.*

c *Num. Pont. tom. 1. pag. 146. & ad calcem tom. 2. pag. 844.*

d *Guicciardin. lib. VII. pag. 189.*

e *Arnold. Ferrar. in Vita Lud. XII.*

f *Guicciard. Hist. lib. VI. pag. 65. Panvin. post Plat. fol. 274.*

XI.

15. IVLII. II. ARCIS. FVNDAT. *Caput Pontificis nudatum, cum arabici operis pluviali.*

CIVITAVECCHIA. *Postica eadem, ac numero præcedenti.* [5]

Hæc Numismata sunt ambo percussa, secundum vero in minori modulo, quam primum. Ab incursionibus Pyratarum oræ Africanæ, ditionem Ecclesiæ tutaturus edificavit Julius Pontifex Arcem Centumcellarum: Ipsemet illuc se conferens, attestante Paride de Grassis cæremoniis Præfecto^a, primum lapidem posuit, in quo scriptum erat: IVLIVS. SECVNDVS. PONTIFEX. MAXIMVS. ARCEM. CENTVMCELLENSEM. PORTVS. ET. VRBIS. COMODITATI. CONDIDIT. ANNO. MDVIII.^b Jecit ibi in fundamenta, ut refert memoratus Paris de Grassis, multa Numismata secundæ formæ.

XII.

18. IVLIVS. II. PONT. MAX. *Pontifex sedens cum Camaleucio, & brevi pallio.*

POST. TENEBRAS. LVCEM. *Turris in summitate montis posita, supra quam Sol nubibus circumdatus.* [4]

Luchius hoc adducit Numisma, quod cusum putat post initum foedus Cambracense. Hoc secretò Pontificem inter, Imperatorem Maximilianum, Regem Galliæ Ludovicum, & Ferdinandum Hispaniæ procuratum est. Emblema sumtum est ex Jobi cap. xvii. ^c *Post tenebras spero lucem*; & utpote multas recipiens significationes, non determinat certum tempus, quo Numisma est cusum, nec causam, qua cusum.

XIII.

9. IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Effigies Pontificis nuda capite, cum pluviali arabicè texto, & figura in rationali.*

TEMPLVM. VIRG. LAVRETI. MDVIII. *Templi Frons.* [5]

Ob devotionem erga Virginem Deiparentem Julius II. ornavit, munitque, architecto Bramante^d, Ecclesiam Lauretanam, in qua pie colitur domus Virginis Nazarena. Tursellinus^e narrat oppugnationi Mirandulanæ incumbentem Pontificem divinitus grave periculum evasisse, quippe qui, domo, quam incolebat, tormentariâ pilâ per-

^a In Diar. MSS.

^b Vasar. Vita di Michelangelo par. 3.

^c Ver. 12.

^d Vasar. Vit. de' Pit. p. 3. Manni de Sigill. tom. 7. pag. 33.

^e Torsell. Hist. della S. Casa tib. 2. cap. 11. Martorelli Histor. di Loreto tom. II. edit. 1735.

percussâ, incolumis servatus sit; quare in rei memoriam in Laurentano Sanctuario eam pilam suspendi mandasse.

XIV.

IVLIVS . LIGVR . PAPA . SECVNDVS. *Effigies Pontificis nudo capite, cum pluviâ arabicè contexto, ut supra.* 4.

OSCVLATAE . SVNT . Pax manu lauri ramum tenens, a dextris verò *Justitia, cum libra, & cornucopiæ, ambo manibus sese amplexantes.* [5]

Postquam plura sæcula urbem Romam duæ factiones, Ursinorum, & Columnensium, quibus cætera familiæ illustriores adherentes, ad suas partes populum studebant adducere, vexaverant, tandem Julio II. Pontifice pax inter utramque composita est, solemniterque in Capitolio vi. Kal. Septembres anni MDXI. firmata, rogato instrumento a Simeone Antonio Peroto Capitolino Tabellione, quod successor Dominicus Tullius publicum fecit: Chartam non ita pridem typis mandavit Clariss., dum vivebat, nostrique amantissimus Abbas Benedictus Floravantes^a. Inita ea fuit concordia tanta Pontificis lætitia, ut Numo eo anno cuso a celebri Caradossio, in rei memoriam inscribendum curaverit in ejus postica parte circum sua Insignia: PAX . ROMANA^b. Ursini etiam Numisma hac occasione cuderunt.

XV.

IVLIVS . LIGVR . PAPA . SECVNDVS. *Effigies, ut numero I.* 2C.

MODICAE . FIDEI . QVARE . DVBITASTI. *Jesus Christus, qui S. Petrum jam fluctuantem erigit, & e longinquo navicula cum Apostolis, in qua: D. ADIVVA . NOS.* [4]

R. P. Bonannius hoc quamvis apocryphum in postica Numisma recensens non explicavit. Mihi quidem eo Matthæi^c loco Pontifex significasse videtur, Deum in maximis Apostolicæ Sedis periculis sibi, & justæ causæ præstò semper fuisse, & animos addidisse, maxima inde sibi conciliata auctoritate. Historici narrant, coacto Ludovici XII. Galliæ Regis in illum infensissimi operâ Concilio Pisis, ut ei Pontificatus adimeretur; Bononiâ Bentivoli dominatu oppressâ; apud Ravennam Pontificio exercitu fracto; Romandiolaque^d ab hostibus occupatâ: brevi tamen Gallos ope Helvetiorum Italiâ fugasse, Bononiam, Romandiolam^e, Parmam, Placentiam, cæteraque omnia, quæ amiserat, recuperasse, & in Ecclesiæ ditionem reduxisse, ita ut extremis suæ vitæ temporibus ad gloriæ, & lætitiæ apicem adscenderit.

XVI.

^a Rom. Pont. Denar. tom. 2. edit. Rom. anni 1738.

^b Scill. Mon. Pont. pag. 23. Idem Flor.

^c Matth. cap. XIV.

^d Guicciard. Hist. lib. x. & XI.

^e Jovius in vit. Leonis X.

XVI.

12. IVLIVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedentibus.*
 TUTELA. *Pastor super saxo sedens, læva baculum tenet, capite ad dexteram converso, & multas circum habet oves. Omnia hæc intra coronam.* [4]

XVII.

13. IVLIVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut num. IV.*
 PEDO. SERVATAS. OVES. AD. QUIETEM. AGO. *Pastor sedens, & pedum in manu tenens, oves ovile introeuntes respicit.* [4]
 Statim, ac Pontificatum adeptus est Julius, in recuperandis oppidis Sedis Apostolicæ a variis Tyrannis occupatis, totus fuit; quare Cæsari Borgiæ ereptâ Romandiola, recuperatâ Perusiâ, quam Jo: Baptista Balleonius subegerat, expulsisque Bononiâ Bentivolis, illos a tyrannicâ populos servitute liberavit, quieteque donavit. His non adquiescens, Gallis Infubriâ ejectis, Mediolanensî Ducatu Maximiliano Ludovici Sfortiæ filio anno MXXII. restituto, Liberator Italiæ dici voluit. Visu dignum est amiculum Aræ S. Petri in Vaticano ab hoc Pontifice donatum, in quo sic legitur: IVLIVS. II. P. M. ITALIA. LIBERATA.

XVIII.

6. IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Effigies Pontificis nudo capite, cum pluviâ arabicè exornato.*
 IVRI. RED. *Frons ædium magnificarum, in quarum medio turris.*
 [5]

XIX.

17. IVLIVS. LIGVR. PAPA. SECVNDVS. *Effigies, ut numero præcedenti.*
Justitia cum libra stans e conspectu hominis sedentis, qui scalpro saxum calat, & e longinquo ædificium, ut in præcedenti. [4]
 Julius viam, quæ Florida jam dicebatur, Bramantis operâ ampliavit, rectam fecit, & Juliam appellavit; magnas in ea ædes constructui curavit, eodem Bramante architecto, in quibus litigantium, & causidicorum comodo Judices, ac Tabelliones sedem haberent. Auspicavit ædificium juxta Ecclesiam S. Blasii de Fovea, opere rudi, sed optimi artificii, ut adparet. Ecclesiam prope Curiam adificandam mandaverat, eaque nunc dicitur SS. Faustini, & Jovitæ Nationis Brixianæ, ordine Corinthio. Sed hæc ædificia Pontificis mors abruptit, ut perfici nequiverint.

Johan-

^a Vasar. Vit. de' Pitt. to. 2. par. 3. pag. 37. edit. Bonon.

^b Martinell. Rom. Sacr.

Johannes Cardinalis *Mediceus* Florentinus, ipso flore juventæ, utpote nondum xxxvii. annos natus, unanimi Cardinalium consensu v. Idus Martias anni MDXIII. Pontificatum assumpsit, & Leo dictus est. iv. Non. Decemb. anni MDXXI. mortuus, in Divi Petri primùm, inde in magnifico sepulchro in Choro S. Mariæ supra Minervam erecto est sepultus hoc titulo tantummodo appposito:

LEO. DECIMVS. PONTIFEX. MAXIMVS.

I.

LEO. X. PONTIFEX. MAX. *Pontificis effigies nudo capite, & pluviali D. Pauli Icone ornato.*

GLORIA. ET. HONORE. CORONASTI. EVM. — ROMA. *Insignia Gentis Mediceæ, hoc est sex pilæ, in quarum supremis tria lilia.* [4]

Leonis X. inaugurationem magno gaudio Christianus Orbis excepit^a, præsertim Roma; itaut quum S. Johannem in Laterano suprema

po-

^a Guicciard. *Hist. lib. 1X. pag. 306.*

potestate potiturus accessit, omnes vias per quas incedendum erat Arcubus ornatas repererit, tantaque pompa, ac plausu, quo nullus alius Pontifex unquam, fuerit exceptus. Celebritas hæc multis a Jovio^a describitur.

II.

4. LEO. X. PONT. MAX. *Effigies, ut numero I.*
 SCVTA. COMBURET. IGNI. *Mulier face accensa, scuta, aliaque arma comburens, & olivæ ramum in læva tenens. [4]*
 Eodem modo Pax representatur a Veteribus in Vespasiani, & Domitiani Numismatibus^b. In Concilii Lateranensis sessione vi. v. Kal. Majas anni MDXIII. habita, Leo aliquot nominavit ablegatos ad tractandam pacem inter Principes^c, quibus se communem Patrem futurum declaravit: & absolvit a schismate Cardinales Carvajalem, & Sanctæ Severinæ.

III.

3. LEO. DECIMVS. PONTIFEX. MAXIMVS. *Effigies nudato capite, cum pluviâ Icunculis ornato.*
 FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TUA — MEMORIA. OPTIMI. PONTIFICIS. *Tres Mulieres, quarum una arma face comburit: Quæ in medio, dextram supra jugum tenet, læva libram, & ensẽm arripit: Tertia cornucopiæ sinistram admovet. [4]*
 Istæ tres figuræ Pacem, Justitiam, & Copiam, quæ, hoc Pontifice, floruerunt, exprimunt: Quin immo a Pace, ortum ducunt Copia, & Justitia, quum inter arma leges sileant. Enim vero nulli negotio magis Leo, Princeps beneficus, & magnanimus, incubuit^d, quam extinguendis bellis, quæ ipso Pontificatum auspicante inter Christianos Principes sæviebant, hisque communi consilio, communibusque viribus in Turchas excitandis^e. Per Laurentium Episcopum Feltrinum de Pace cum Maximiliano Imperatore egit, literis ad ipsum Imperatorem datis: Præterea Henrico Angliæ Regi, & Ferdinando Hispaniæ, qui tunc bello Gallos premebat, & Hungariæ Regi scripsit. Exitus verò spem fefellit.

IV.

5. LEO. DECIMVS. PONT. MAX. *Effigies, ut supra, cum stemmate in rationali.*

LI-

a In Vit. Leonis X.

b Oysel. Num. Mediobarb. pag. 132.

c I abb. Concil. rom. IV. col. 143.

d Vid. Orat. de Laudib. Leon. X. edit. Romæ 1735.

e Bembi Epist. lib. VI. epist. 15. 24.

LIBERALITAS. PONTIFICIA. *Mulier, quæ supra aliquot volumina cornu copiæ fundit, libris circumdata, Muscisque Instrumentis.* [5]

Quæ, quantaque fuerit Leonis X. Liberalitas, Jovius^a describit. *Sparsa est, inquit, a Quæstoribus (quum Pontificiam Dignitatem auspicaretur) per omnes Regiones larga manu aurea, argenteaque pecunia, tanta Leonis liberalitate, &c.* Hanc potissimum ostendit erga ingenuas artes, quippe qui lectissimos Viros, quos alebat, impense coluit. Audi eundem Jovium^b: *Singulos verò vel mediocris nominis Poetas, & exquisitis, nobilibusque artibus instructos tanta benignitate suscipiebat, ut omnes jam excitatis animis ad excolenda studia vehementer accenderentur.*

V.

LEO. X. PONT. MAX. *Effigies numeri I.*

LIBERALITAS. PONTIFICIA. *Eadem postica, ac in antecedenti: Sed præter musica Instrumenta, librosque, hinc mitra visitur, & in exergo sertum lauro, & palma contextum.* [4]

Hoc Numisma licet præcedenti simile, non ejusdem tamen est formæ, nec moduli. Quæ huc usque hujus Pontificis Numismata descripsimus, optima sunt, & ab iis cusa, qui a Jovio extolluntur; scribit enim^c: *Florebat tum Roma præstantibus ingeniis, copia rerum omnium, & a clementiore Cælo inusitata aeris salubritate, itaut Leo, tantæ virtutis, ac amplitudinis Pontifex, auream ætatem post multa sæcula condivisse diceretur.*

VI.

LEO. X. PONT. MAX. *Effigies, ut numero I.*

S. P. Q. R. LEO. PONTIFEX. MAX. *Sanctorum Petri, & Pauli capita.* [4]

Haud raro in Denariis, & Numismatibus Pontificiis horum Apostolorum Icones, ut Romanæ Urbis Tutelarium conspiciuntur^d. In Denariis a S. P. Q. R. ad annum MCLXXXVIII. cusa iidem Apostoli repræsentantur: ROMANI. PRINCIPES. denominati.

H

Quod

^a In Vita lib. III. pag. 66. edit. Florent. 1551.

^b Id. ibid. pag. 67.

^c Id. ibid. pag. 68.

^d Florav. de Pontif. Denar. part. II. tab. I. pag. 17.

Quod ad eorum pertinet Iconem, ac locum in Numis, & picturis, post multos novissime differuit doctissimus Auctor in libro, qui *De Floreno aureo*^a inscribitur, quem benignus Lector poterit adire.

VII.

9. LEO. X. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudatum, cum pluviâ arabicè ornato.*

C. P. — ROMA. *Mulier exerta papilla Victoriæ signum gestans, levâque scuto adhærens. [5]*

Fufis ad Alvianum Hispanis, est a Populo Romano, juxta Jovium, magno assensu, & ambitione, Julianus Leonis Frater Romana Civitate donatus. Hic honor fuit Pontifici maxime charus, quare juxta eundem Jovium, vestigal salis imminuit, amplificataque Triumvirali Coss potestate, præmiis, ac immunitatibus publicè, privatèque Romanos prosequutus est.

Numisma huic simile, ad instar veterum^b cusum, præsertim cujusdam Numi maximi moduli Commodi Imperatoris Musei Vaticani, a me alias illustrati^c, ad Julianum Mediceum spectat. Siglæ C. P., quæ in Leonis Numo sunt, explicantur a R. P. Bonannio^d ita: CHARISSIMO. PARENTI. Sed quum eadem literæ conspiciantur in memorato Juliani Numismate per me publicato^e, in memoriam Civitatis sibi concessæ, cuso, legerem potius illas per: CONSENSV. POPVLI. Sic enim Populi gratitudo erga Pontificem, magnificumque Julianum exprimetur.

VIII.

11. LEO. X. PONT. MAX. ANNO. IIII. *Pontificis effigies cum Cama-leucio, & Tegillo.*

VI. ET. VIRTUTE. *Follis in aere; subtus parva abacus. [4]*

Si hoc Numisma non retulisset *Luchius*^f, nec interpretatus fuisset, unum ex apocryphis emblematis Typotii, vel Palatii credidissem. Auctor est *Luchius*, hoc Numisma cusum anno MDXVII., vigente bello inter Franciscum Mariam Urbinatem Ducem, Leonemque

Pon-

^a *Eques Victorius de Flor. Aur. lib. 1. edit. Florent. 1738.*

^b *Vitefs Augustin. Oysel. Mediobarb. in ROMÆ Numis.*

^c *Numis. max. mod. Mus. Vatic. tom. 1.*

^d *Num. Pontif. tom. 1. pag. 170.*

^e *In Orat. de Laudib. Leon. X. pag. 138.*

^f *Sylog. Numism. pag. 37.*

Pontificem, ad illius e Ducatu expulsionem per hunc armis; ingenioque procuratam alludens: Pontifex Laurentium adfinem suum Ducem Urbini constituit, sed ad modicum, nam non multò post Franciscus Maria sua recuperavit^a.

IX.

LEO. X. PONTIFEX. MAX. *Caput nudatum cum pluviâ arabicè ornato.*

S. PETRVS. S. PAVLVS. *S. Petrus stans juxta templum, cum clavibus in dextera. [4]*

Vaticanam Basilicam a Julio II. inchoatam, Leo X. perficiendam suscepit. Inter Bembi^b Epistolas duæ ab hoc Pontifice ad Raphaelem Urbinatem ædificii Architectum datæ leguntur, in quibus eum monet, ut majori qua posset celeritate juxta delineationem Bramantis operi incumberet, magnamque illi remunerationem promittit. Vasarius in vitis Michaelis Angeli, & Raphaelis rem multis describit. De primo, quum Florentiæ iv. Kal. Quintil. anni MDLXIV. juxta perfolverentur, cecinit Episcopus Papiensis^c.

*Onde il Custode dell' eterno Impero
Teco si gode, che ben vede espresso
Quanto al suo Tempio desti unica Forma.*

Hoc est: *Unde æterni Imperii Custos (Petrus Apostolus) tecum gratulatur, mire expressum Templum suum, quod, ut nullus alius unquam, efformasti, cernens.*

X.

LEO. X. PONT. MAX. *Effigies, cum pluviâ ut supra.*

MENDICIS. IN. PTOCHOTROPHIVM. REDACTIS. *Mulier sedens, circumque eam quatuor Pueri. [5]*

Multi auctores sunt, posticam hujus Numismatis partem ad Pium IV., qui anticâ Leonis X. usus sit, pertinere. Sed quum Periti formam capitis, emblematisque, sed & magnitudinem, circuitum, ac gemulas, quæ illam exornant, perspexerint, ad hunc Pontificem adtribuunt. Licet publicum ædificium pro mendicis ab hoc Pontifice Romæ extractum nullum reperiatur^d, hoc non obstante, nos non latet, Alexandrum Gelardinum Episcopum Insulæ Hispanæ in Ame-

^a Panvin. in Vit. Leon. X. pag. 26 o. edit. Venet. 1622.

^b Bembi Epist. edit. Venet.

^c Apud Juntas in 8.

^d Bonan. Numism. Pontif. tom. 1. pag. 172.

rica, nunc S. Dominici, munificentia adjutum Pontificia, ptochotrophium, in quo pauperes alerentur, in sua Diocesi extruxisse^a.

XI.

8. LEO. X. PONTIFEX. MAX. *Effigies, ut numero I.*

Vir quadriga veſtus, & Genius, qui ei coronam imponit. [4]

Pulcherrimi hujus Numismatis ſchema ab antiquis Numis Græcorum, & præſertim a Syracuſanis petiſum eſt, in quibus quid ſimile videre eſt^b.

Quum Franciſcus I. Galliæ Rex Maximiliano *Sfortiæ* Inſubrum Duci bellum indixiſſet^c, poſt pugnam apud *Melenianum*, expulſo Duce e ſua ditione, Pontifici etiam Parmam, & Placentiam eripuit. Non potuit hic illicò vim vi repellere, at an. MDXXI. cum Carolo V. inſito fœdere Gallos Italiâ expulſit, & legitimo Domino Ducatu Mediolanenſi reſtituto, ſummo gaudio Parmam, ac Placentiam^d recuperavit, in rei memoriam hoc Numiſmate cuſo.

XII.

14. LEO. X. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes.*

S. P. Q. R. LEO. X. PONT. MAX. *Capita SS. Petri, & Pauli, ſubtusque Pontificis Inſignia. [4]*

Brevis fuit Leonis X. Pontificatus, diuturniorem fanè futurum ejus ætas pollicebatur, quod omnibus, ſed præcipuè doctis viris in votis erat^e: *Nemo enim, vel Civis, inquit Jovius, vel Peregrinus, qui paulo nobilioris artis famam teneret, nemo, vel maleſanus Poeta, nemo alicujus optimarum ſcientiarum partis non ignarus unquam fuit, qui benignitatem humaniſſimi Principis non ſenſerit.* Ob hoc fama illius ſemper vigebit, ſua tempora aurea dici meruerunt, omniſque Princeps in eum, ut prototypum debet reſpicere.

Adria-

^a *Viſtorell. in Vit. Leon. X. poſt Giacconium.*

^b *Parur. Sicilia Numiſm.*

^c *Raynald. Annal. rom. X X. ad an. 1515. num. 40.*

^d *Bonaven. Angel. Hiſtor. Parm. lib. V. pag. 483. Guicciard. Hiſt. Ital. lib. XIV.*

^e *In Vita lib. IV. pag. 96.*

Adrianus Florentii filius, Trajecti ad Rhenum, five Ultrajecti in Belgio natus, SS. Joannis, & Pauli Presbyter Cardinalis v. Idus Januar. anni MDXXXII. electus est Pontifex, Pontificaliaque gessit, nomine haud mutato, usque ad XVIII. Kal. Octobres subsequentis anni, quo die obiit, sepultusque est in Basilica Divi Petri: Inde corpus translatum in Ecclesiam S. Mariæ de Anima Nationis Germanicæ, & in sepulchro magnifico intra Presbyterium, hac adjecta epigraphe, conditum.

HADRIANO. VI. PONT. MAX. EX. TRAJECTO. IN SIGNI
 INFER. GERMANIAE. VRBE. QVI. DVM. RERVM. HV-
 MANARVM. MAXIME. AVERSATVR. SPLENDOREM
 VITRO. A. PROCERIBVS. OB. INCOMPARABLEM
 SACRAR. DISCIPLINAR. SCIENTIAM. AC. PROPE. DI-

VINAM

VINAM . CASTISS. ANIMI . MODERATIONEM . CARO-
 LO . V. CAES. AVG. PRAECEPTOR . ECCLESIAE . DER-
 TONENSI . ANTISTES . SACRI . SENAT . PATRIB . COL-
 LEG . HISPANIAR . REGNIS . PRAESES . REIPVBL . DE-
 NIQVE . CHRIST . DIVINITVS . PONTIF . ABSENS . AD-
 SCITVS . VIX . ANN . LXIV . MENS . V . D . XIII . DECESSIT
 XVIII . KAL . OCTOBR . ANN . A . PART . VIRG . MDXXIII .
 PONT . SVI . ANN . II . VVILHELMVS . ENCKENVOIRT
 ILLIVS . BENIGNIT . ET . AVSPICIIS . TIT . S . IO . ET
 PAVL . PRESB . CARD . DERTONEN . FACIVND . CVR .
 PROH . DOLOR . QVANTVM . REFERT . IN . QVAE . TEM-
 PORA . VEL . OPTIMI . CVIVSQVE . VIRTVS . INCIDAT .

I.

- 1.2. ADRIANVS . VI . PONT . MAXIM . *Effigies Pontificis cum Pilcolo ,
 & Tegillo .*

CORONAT . *Pontifex sub perpulchra Porticæ a duobus Cardinalibus
 coronatus , & custodibus circumdatus . [4]*

Præfens Numisma, elegantissimis quibusque comparandum; coronatio-
 nem designat Pontificis a Cardinali Diacono peractam sub umbella
 in magna Porticu coram purpuratis Patribus, militia, & populo
 ob suum adventum lætantibus. Audi quæso Blasium Ortitium Au-
 ctorem coævum^a: *In ingressu Urbis iv. Kal. Septemb. una voce cla-
 mantes, Benedictus qui venit in nomine Domini, existimantes per
 eum Ecclesiam renovandam, atque omnia reducenda in Sanctorum
 Patrum pristinum statum, quod maximè ipse conceperat, licet non
 fuerit executus, ideo forsitan, quod fragilitas nostri temporis non
 patiebatur, ac fortassè nec immeritò, quia indigebat plusculo tem-
 pore, ut maturius rem tam gravem conciperet.*

II.

3. ADRIANVS . VI . PONT . MAX . *Effigies, ut in præcedenti .*
 QVEM . CREANT . ADORANT — ROMAE . *Pontificis coronatio . [4]*
 Hæc postica posteris temporibus est renovata, ac cusa, ad Nu-
 mismatum Martini V., & Eugenii IV. normam, & exemplum .
 Diù,

^a Cap. 21. pag. 405.

Diù, multumque Adrianus anceps, an oblatam sibi dignitatem acciperet, fuit, quia (auctor est Blasius *Ortitius* in Itinerario Pontificis ex Hispaniâ Romam ^a :) *Haëtenus Beatissimus Dominus noster, cum esset timorata conscientia, formidans tantum onus, non decreverat illud subire. Tandem maturo consilio, ut imminetia pericula evitaret* XIV. Kal. Mart. *Missâ ex more celebrata, Pontificatum acceptare destinavit.*

III.

ADRIANVS. VI. PONT. MAXIM. *Effigies Pontificis, ut in præcedentibus.* 4.

SPIRITVS. SAPIENTIAE — ROMA. *Spiritus Sanctus ab alto, claves, & triplex corona supra aliquot libros. [4]*

Jure merito Maximilianus Imperator Præceptorem Carolo V. Nepoti destinavit Adrianum, virum doctissimum, & moribus inlibatis præditum; certè, ut ait *Jovius* ^b, *nec Hadrianus Cæsaris opinionem fefellit, cum nemo fuit ipso solida doctrinae opinione celebrior, nemo sobrietatis, & castimonie laude ornator, nemo vitæ modestia, innocentia, ac religione præclarior haberetur.* Ad ipsius scientiam fortassè alludit præfens Numisma.

IV.

Idem Numisma minori modulo cufum. [5]

V.

ADRIANVS. VI. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, ut numero I. LONGO. POSTLIMINIO. Mulier læva cornucopiae tenens, dexteram alteri mulieri præbet, & ambo libram suspensam tenent. [4]*

Rarum hoc Numisma, quod in Museo cl. mem. Commendatoris de Puteo adservabatur, designat pacem, qua donare volebat Italiam Adrianus VI. Pontifex factus. *Omnium igitur primum, inquit Oldoinus* ^c, *ad placandam Italiam conversus, plures Italiae Principes in gratiam, amicitiamque recepit.*

VI.

ADRIANVS. VI. PONT. MAX. *Nudatum Pontificis caput cum pluviali arabicè ornato.* 5.

S. PE-

^a Apud Baluz. *Miscell. lib. III. pag. 359.*

^b *In Vita Hadr. VI. pag. 117. edit. Florens. 1551.*

^c *In Vita Hadrian. post Giaccen. pag. 434.*

S. PETRVS. S. PAVLVS. *Duorum Apostolorum protomes in duplici cubili: In medio corona.* [4]

Credidifsem, non Numisma hoc esse, sed potius Denarium, si melatuisset, illius formam apud Barberinos adseruari. Ut Urbes pleraque ac Principatus in denariis proprium Patronum^a, ita & Romani in Monetis, & Numismatibus Apostolorum Principes, ut Ecclesiae praecipuos Patronos expresserunt^b. De corona, sive aureola in medio posita, me breuitas loqui non finit: Videat tamen Lector opus Clarissimi Senatoris Bonarrotii de antiquis vitris sepulchralibus, in quo de hac re ille multis differit.

VII.

6. ADRIANVS. VI. PONT. MAX. *Effigies eadem, ac praecedens.*
VT. IPSE. FINIAM. *Aedificium inchoatum, circa quod caementa, ac trabes aedificatoriae.* [4]

Ad plura Pontificis opera hoc Numisma, a Luchio^c etiam, & a Sadlero adductum, possumus referre. Primum ad reformationem pravarum consuetudinum, quam meditabatur; vix enim coronatus, & a Cardinalibus prandio, a memorato Blasio *Ortitio*^d descripto, exceptus, aliquot indulta, eodem referente, Cardinalibus renovare duxit, & quas vocant expectativas^e revocare, sperans, brevi juxta Numismatis emblema, negotio manus imponere. Secundò ad foedus a Pontifice initum cum Carolo V., & Ferdinando Austriae Archiduce, quod tum ob mortem Pontificis, non sine suspitione veneni, effectum non est adsequutum: *Prosper Columna*, inquit *Ortitius*^f, *putatur veneno mortuus*; & inferius: *Et quia Prosper Columna armis, & consilio exercitui Gallorum resistebat, ideo cum Pontifice toxico interisse rumor erat.*

VIII.

ADRIANVS. VI. PONT. MAX. *Caput cum Camaleucio, ac paruo pallio, absque stola.*

S. PETRVS. S. PAVLVS. *Duo Apostoli stantes ad ingressum Templi.* [5]

Præ-

^a *Dissert. medii Aevi tom. II. Clarif. Muratorii edit. Mediolan. 1738.*

^b *Florav. Rom. Pontif. Denar. tom. II. Eques Franc. Victor. de Flor. Aur. part. I.*

^c *Sylog. Numif. pag. 50.*

^d *Opere laud. pag. 406.*

^e *Id. ibid. cap. 23. pag. 401. & cap. 28. pag. 421.*

^f *Inter Miscell. Baluz. cap. 35. pag. 438.*

Præfens eufum Numifma ad Basilicæ Vaticanæ novum ædificium pertinere, nemo eft, qui non videat. Hoc tamen adedè lentè factum eft, ut Michael Angelus Bonarrocius non mediocriter cum fuis amicis fit conqueftus, tum per epiftolas, quum viva voce^a.

IX.

P. M. ADRIAEN. VAN. GOD. GHEKOREN. PAUSVA. ROMENT. VTRECHT. GHEBOREN. (hoc eft: pro. Memeria. ADRIANI. A. DEO. ELECTI. PONTIFICIS. ROMANI. ULTRAIECTI. NATI.) *Effigies Pontificis cum Camaleucio, ad latus duo Insignia, Pontificis, & Ultrajecti.*

Mulier ftans puerum lactans, circumque cum tres alii pueri ludentes. [1]

Hoc prægrande Numifma, duplici circulo ornatum, Trajecti ad Rhenum post obitum Pontificis fuit fufum, in memoriam tanti viri ex eademmet Civitate ortum trahentis. Poftica, in qua mulier pueris circumdata, nihil aliud innuere videtur, quam Pontificis pietatem erga Pauperes, & amorem fingularem erga fuos Cives^b.

I

Pon-

^a Vid. Vasar. Vit. de Pitt. in Vit. Michaelis Ang.
^b Vid. Inner. Blasii Ortisii.

Pontifex electus fuit *Julius Medices* Clemens VII. denominatus XI. Kal. Decembres anni MDXXIII. Obiit VII. Kal. Octob. anni MDXXXIV. , ac sepultus est in Basilica S. Petri, unde postea translatus fuit ad S. Mariam supra Minervam, & e conspectu sepulchri Leonis X. conditus, cum epigraphe :

CLEMENS. VII. PONTIFEX. MAXIMVS.

I.

CLEMENS. VII. PONT. MAX. — MDXXV. AN. II. *Effigies Papæ nudato capite, & pluviæ arabicè ornato.*

GLORIA. ET. HONORE. CORONASTI. EVM — ROMA. *Insignia Medicea sine ullo ornato.* [4]

Hoc Numisma simile est alteri sub Leone X. fuso, sola mutata effigie, quam barbatam expressit restitutor inexpertus, quum nondum tunc temporis Pontifex barbam excoleret. De hac familia tam insigni, in Johanne Gastone Magno Etruriæ Duce novissimè extincta (Etruria mul-

multis vicissitudinibus ob hanc rem exposita) hic non loquor : dicam solum , Clementem VII. , adhuc Cardinalem existentem , secunda fortunâ usum , at Pontificatu assumto , multas animi ægritudines , multasque calamitates expertum fuisse ; quas tamen æquo animo passus est ^a.

I I .

SALVVM . FAC . POPVLVM . TVVM . DOMINE . ET . BENE-
DIC . HAEREDITATI . TVAE . *Pontifex in Throno cum aliquot
Cardinalibus sedentibus , & aliæ personæ ante Templum multis or-
natum columnis , ac sex propugnaculis : Item Protomes SS. Petri , &
Pauli , & in medio Pontificis Insignia .*

ASCENDIT . DEVS . IN . IVBILO . ET . DOMINVS . IN . VO-
CE . TVBAE . ANNO . IVBIL . MDXXV . *Christus in Cælum
adscendens . [1]*

Existimo , in hoc singulari fuso , prægrandique Numismate Pontificem repræsentari , quum sub Throno sedens Imperatorem Carolum V. expectaret ante Ecclesiam S. Petronii Bononiæ ; sic Oldoinus ^b : *Pon-
tifex cum intellexisset , Cæsarem ingressum Bononiam , exiit cum
sacro Senatu e Palatio , & ante Ecclesiam S. Petronii in quodam
loco eminenti ad hoc disposito illum expectavit .* Postica Jubileum designat à Clemente VII. celebratum .

I I I .

CLEMENS . VII . PONT . MAX . MDXXV . AN . II . *Caput nudatum
cum pluviâ , in quo Spiritus Sanctus , & unus e Cherubim .* 5.

RESERAVIT . ET . CLAUSIT . AN . IVB . *Pontifex Portam San-
ctam claudens . [4]*

Idem est hoc Numisma , ac aliud Alexandri VI. excepta annorum nota , quare recusum mihi videtur . In Numismate a R. P. Bonannio ad- ducto visitur AN . IV . , quod est anachronismus , undè legendum IVB . Celebritates hoc Jubileo peractæ describuntur in Diariis *Blasii Cæsenatis , & Martinelli Cæremoniis Præfectorum .*

I V .

Simile Numisma , sed in postica adjicitur MDXXV . [4]

I 2

V .

^a Videſis Vitam Benven. Cellin.

^b In Vit. Clem. VII. post Ciacccon.

V.

7. CLEMENS. VII. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviati, in quo duo stantes.*

EGO. SVM. IOSEPH. FRATER. VESTER. *Joseph Justus in suggestu, in quo Insignia Medicea, sedens, se Fratribus ostendit, illis adblanditus. [4]*

Hoc pulchrum Numisma cufum creditur aliquibus a *Benvenuto Cellinio*: Vafarius ^a vero fidem facit, opus esse *Johannis Bernardii* a Castro Bononiensi. Explicationem, quam adducit Bonannius ^b, pluris facio, quam Luchii, & Molinetii nugas. Luchius ^c cufum credit anno MDXXXVI. ob foedus initum in Carolum V. inter Franciscum I. Galliae Regem, Venetos, & Mediolanensem Ducem. Molinetius ^d vero significare censet veniam Columnensibus impertitam juxta conditiones cum Ducibus Caesarei exercitus, qui Arcem S. Angeli obsidebant, pactas. At R. P. Bonannius verosimilius dicit, Numisma exprimere beneficia a Pontifice, ut ipse quidem existimabat, Florentinis facta, mutato eorum regimine, ostensoque semper, se eorum amantissimo ^e. Autumo, opinionem hanc comprobari, a temporis convenientia, quo Johannes Bernardus Numismatis, a Vafario loco memorato adducti, Cusor se Romam transtulit.

VI.

8. CLEMENS. VII. PONT. MAX. *Effigies nudato capite, pluviatile arabicè exornatum.*

Imperator sedens in suggestu, solvi jubet aliquot mancipia ante ipsum genuflexa; omnia intra coronam lauream. [4]

Quum Luchius simile Numisma cum effigie Caroli V. adduxerit, locum dedit inquirendi, nostrum esset, necne, genuinum, utpote ad nullum Pontificis opus referendum. Sed perspectis variis hujus formæ Numismatibus in celebrioribus Romæ adfervatis Museis, consultisque eruditis hominibus, verè genuinum existimo, & ab Artifice in eo cudendo eandem posticam partem, quam Numismati Caesareo apposuerat, adhibitam, alludendo fortassè ad victoriam a
Ca-

^a *Vite de' Pitt. par. III.*

^b *Numism. Pontif. tom. I. pag. 139.*

^c *Sylog. Numism.*

^d *Histor. Pontiff. per Numism.*

^e *Vite Varch. Hist. Flor. lib. XI.*

Carolo V. de Ariadeno Æneobarbo Algerii Rege relatam^a. Existimat R. P. Bonannius, in eo designari solutos a censuris per Clementem ab Arce egressum, & Urbem Veterem perventum, Duces omnes, & Principes, qui suæ detentioni manus admoverant^b. Sed non satisfacit hæc explicatio.

VII.

CLEMENS. VII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, nudo capite, sed barbata, cum pluviali arabicè contexto.* 6.

POST. MVLT. PLVRIMA. RESTANT. *Christus Columnæ alligatus cum Corona spinea, & flagellis in terra.* [2]

Baccius *Bandinellius*, referente Vasario^c, Clementi VII. tabulam pictam, & Numisma effigiem ipsius Pontificis referentia, in cuius postica parte erat Christus flagellatus, a Francisco de Prato sui amantissimo elaborata, præsentavit: Existimo, hoc Numisma cæteris majus fufum ob retentionem Pontificis, & illatas ei injurias ab Exercitu Cæsareo; quod si non comprobaret Pontificis vultus barbatus, qui imposterum semper voluit quasi in poenarum memoriam barbam colere, eliceretur certè a denario per *Floravantem*^d adducto, & inter Numismata a R. P. *Bonannio* collocato, cum parum dissimili postica. Benvenutus *Cellinus* hunc denarium, ut ipse auctor est^e in sua vita, jussu Pontificis cudit, quum ambo in Arce detinerentur.

VIII.

IVSTITIA. EX. DEO. *Pontifex barbatus, cum planeta, & mitra, 15. 16. mulâ vectus; ante eum duo milites genibus flexis.*

Insignia Pontificis cum triplici corona, clavibus, & Cruce Melitensi. [5]

IX.

IVSTITIA. EX. DEO. *Pontifex ornatus pluviali, & mitra, equo insidens, cum milite ante eum genuflexo: omnia inter duos palmæ ramos.*

Insignia Pontificis, a duobus palmæ ramis circumdata. [5]

Utroque hoc Numismate alluditur ad fugam Pontificis ab Arce S. Angeli ad vicinos pratos, ubi eum præstolabatur Aloysius Gonzaga,

^a *Ulloa Vit. Caroli V.*

^b *Num. Pontif. pag. 191.*

^c *Vit. de' Pitt. tom. II. part. III. pag. 422. edit. Bonon.*

^d *De Rom. Pontif. Den. tom. II. pag. 228. tab. 2. num. 20.*

^e *In Vita pag. 62. & in Aurif. lib. I. cap. 7. pag. 66.*

ga, cum quo Urbem Veterem se recepit . Noctu, ut inquit Jovius ^a, fugam arripuit, *nihil prohibentibus portæ custodibus, cum petasatus, & penulatus, subductaque, & velata barba, se dispensatoris ministrum ignobili co habitu mentiretur* . Aliqui credunt, in uno fugam, in altero reditum designari; quod a vestium diversitate adstruunt (licet hæ in utroque Sacerdotales sint) & a corona palmea, quæ in secundo ad triumphi speciem adpingitur . Melitensis Crux stat pro Bajulivatu Capuano, quo ante Pontificatum longo tempore est functus ^b .

X.

10. CLEMENS . VII. PONT. MAX. AN. XI. MDXXXIIII. *Effigies Pontificis capite nudo, cum duabus figuris stantibus pluviale ornantibus* .

VT. BIBAT. POPVLVS. *Moyfès virga saxum percutiens, e quo aqua scatet, quam ingens populus partim stans, partim in terra sedens ebibit* . [4]

Sub Paulo etiam III. Numisma hac postica insignitum visitur, cum Epigraphe: VT. BIBAT. POPVLVS. Sed licet illud cufum, hoc fufum sit, hoc tamen est genuinum, quod eruditi existimant in memoriam putei Urbevetani a Clemente VII. effossi, ut Civibus aquæ penuriâ laborantibus consuleret, fufum . Antonius Sangalensis, Architectus magni nominis ^c, inventor fuit, qui illum xxv. brachia amplum exstruxit, cum duplici scala cochlide in topho ducta, per quam jumenta descenderent, & adscenderent . Quomodo-cumque sit, certum quidem est, pulchrum hoc Numisma Benvenuti Cellini ^d opus esse .

XI.

11. CLEMENS . VII. PONT. MAX. AN. XI. MDXXXIIII. *Effigies, ut num. VIII.*

CLAVDVNTVR. BELLI. PORTAE. *Mulier catenis vinc̄ta prope Templum clausum, ante quod altera Mulier, cornucopiæ læva tenens, & dextera facem, qua arma aliquot, & scuta comburit* . [4]

R. P. Bonannius figuram vinc̄tam esse hominem vult, fortasse Martem, non Discordiam, ut aliis creditum est; ego vero, qui oculis meis
Nu-

a *Hist. rom. 11. lib. xxv. pag. 62.*

b *Ursolin. de Pontif. & Card. Florent. in Clem. VII.*

c *Vasar. Vit. de' Pitt. part. 111. pag. 322.*

d *Idem ibid. pag. 293.*

Numisma non vidi, de re judicare non possum. At seu Mars, seu Discordia in eo repræsentetur, sanè pacem anno MDXXIX. inter Pontificem, & Carolum V. Imperatorem, Mercurii a Gattinara officii, initam, in eo ostendi vult Bonannius^a. Sed quum in altera parte notetur annus MDXXXIII., mihi nunquam probatum erit, in eo alludi ad negocium ante quinquennium gestum: potius igitur bellum designabit hoc anno cum Florentinis terminatum, qui, Urbe dedita, Principem elegerunt Ducem Alexandrum Medicum Pontificis Nepotem^b, hac ratione pace sibi conciliatâ.

XII.

CLEMENS. VII. PONT. MAX. ANNO. X. *Effigies Pontificis barbata, cum camaleucio, & brevi pallio.* 14.

CANDOR. ILLAESVS. *Lens vitrea aræ superimposita; per hanc radii solares in unum collecti arborem ex opposito existentem, comburunt, albâ chartâ, quæ prope adstat, illæsa. In scuto triplex corona Pontificia.* [4]

XIII.

CLEMENS. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedenti.* 2.

CANDOR. ILLAESVS. *Lens, ut supra.* [4]

XIV.

CLEMENS. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes.* 3.

CANDOR. ILLAESVS. *Sydus luminosum, in speciem Cometæ.* [4]

Tria hæc Numismata a R. P. Bonannio ex Tipotio auctore dubiæ fidei, cujus omnia emblematis plena, adducta rejecissem, nisi ea reperissem apud Luchium^c, qui cusa arbitratur anno MDXXXIII. ad significandum Pontificii animi candorem ab invidorum morsibus illæsum.

XV.

CLEMENS. VII. PONT. MAX. *Effigies similis præcedentibus.* 19.

VIRGINI. MATRI. *Templi Frons.* [4]

R. P. Bonannius epigraphe oblitus est in hoc Numo repræsentando. Is animi pendet, an verè huic Pontifici tribuat; ego vero indubiè tri-

^a Pag. 194.

^b Varchi. Segni. Platin. Vit. Pont.

^c Syllog. Num. pag. 79.

tribuo, eo magis, quia Oldoinus in Museo Commendatoris de Puteo illum perspexit, & publicum fecit^a. Difficile est, Ecclesiam, quæ in eo visitur, designare. Aliqui asserunt, esse Ecclesiam S. Mariæ de Anima Nationis Theutonicæ, ob hujus cum Icone similitudinem; sed hoc mihi improbatur, quum an. MDX. jam fuerit abfoluta^b.

Alc-

^a *Post Giaccon. col. 475.*

^b *Panciroli. Tesoro nascost.*

Alexander Cardinalis Farnesius Romanus in Idus Octobres anni MDXXIV. electus Pontifex Pauli III. nomine, iv. Nonis Novemb. anni MDXLIX. decessit, sepultusque est in magnifica, perpulchraque urna in S. Petri Basilica cum hac brevi epigrapha:

PAVLO. III. FARNESIO. PONT. OPT. MAX.

I.

PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XV. MDL. *Effigies Pontificis, 1. 2.*
barba proluxa, capite nudo, & pluviali, in quo coronatio est expressa.

AVITAE. FARNESIORVM. STIR. IS. *Insignia Gentis Farnesiae, sex lilia, cum Tiara Pontificia. [3]*

Gens Farnesia nostris temporibus extincta morte Antonii Ducis Parmæ, & Placentiæ, Elisabetha tantùm Hispaniarum Regina superstite, illustris etiam ante Paulum III. Pontificem fuit. Multi insignes armis Viri, qui vetustis temporibus floruerunt, ab historicis memorantur,

K

tur,

tur^a, & præsertim in Chronico Urbevetano, & in alio Monaldeschi^b. Urbisveteris, & Viterbii Feuda jamdiu possidebant, & eo viribus præstabant, ut multos annos Vici Tyranno restiterint. De quodam ex hac Gente Reipublicæ Florentinæ Duce monumentum existat in principe Ecclesia Florentina^c. Hujus Numismatis formæ sunt ruptæ.

II.

3. DIVVS. PAVLVS. III. PONT. OPT. MAX. *Pontificis effigies, nudato capite, cum brevi pallio.*

NEC. PRIMVS. TERTIO. NEC. SECVNDVS. *In area interna: FVTVRA. VIRVM. OSTENDENT. Supra epigraphem caput parvum Cherubim. [4]*

Fuit hoc Numisma primis Pauli III. Pontificatus annis percussum, ad significandum, hunc Decessores suos Paulos virtute superaturum fuisse. Tanto plausu Populus Romanus improvisam electionem Pontificis^d excepit, ut præter varios Triumphales Currus, Nobiles ludicram pugnam, a Blasio Cæsenate^e cæremoniis Præfecto memoratam, in ejus honorem in S. Petri Platea habuerint, repetitis postea ludis in platea SS. Apostolorum. Notatu dignum est, *Divi* titulum Pontifici adhuc viventi adtributum, quo nos nonnisi improprie, Sanctos in Ecclesiæ Canone relatos, appellamus; sed adsentationi aliquid donandum, qua de re videatur, quod Molinetius^f, & Bonnannius^g hanc epigraphem defendentes comminiscuntur.

III.

PAVLVS. III. PONT. MAX. ANNO. I. *Caput nudatum, cum duabus figuris in pluviali, & floreo ferto.*

Multi genibus flexis ante Ducem intra coronam, e floribus contextam.

[4]

Comprobat hoc Numisma aliud Clementis VII., a nobis supra adductum, de quo, an sit genuinum, aliqui dubitant. Postica pars Numi Clementis huic est apposita; in antica effigies Pauli adpicta est,

^a Murat. Rer. Italic. Script. plur. in loc.

^b Chron. apud eund. Murator.

^c Leopold. Ferd. de Miglior. Florent. illustr.

^d Ciaccon. & ViForell.

^e Cod. mss. in Bibl. Vat.

^f Pag. 47.

^g Tom. I. pag. 198.

est, quæ ideo differt ab effigie Clementis, quod floribus circumdatur. Renovatum fortasse fuit Numisma sub hoc Pontifice, ob liberationem Vindobonæ a Turcis obsessæ, & ob victoriam, quam hoc anno Carolus V. de iis obtinuit ^a.

IV.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut numero II.*

4.

DOMINVS. CVSTODIT. TE. DOMINVS. PROTECTIO. TVA. *Milites equitantes, ob fulmina, & tempestates præcipites ruunt. [4]*

Alludit hoc Numisma ad subitam fugam Æneobarbi Piratæ, qui Prochyta depopulata, Neapolitanique Regni ora, Cajetâ Tarracinam usque direptâ, ingentibus copiis Romanos ita terruerat, ut, humano auxilio diffisi, spem totam in publicis precibus posuerint, sed quum derepente Pirata discessisset, Numismate Pontifex factum posterum memoriæ tradi curavit; in eo R. P. *Molinetius* ^b autumat, repræsentari Paulum, quum adhuc Cardinalis iter faciens ictum fulminis vix evasis. Sed nostra interpretatio verisimilior videtur.

V.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Pontificis effigies, ut numero I.*

5.

ANNOVA. PONTIFICIS. *Persona stans cum Palladio, in dextera cornucopiæ tenens, & ante pedes congium cum spicis, gubernaculo, & prora navis. [4]*

A vetustis Numis hæc posticâ petita est, ut videre est in plerisque Neronis, aliorumque Imperatorum ^c. Designat hæc fortasse frumenti copiam, quam Pontifex, quum annonæ caritas esset, ab Insula Eubœa, aliisque regionibus Romam advehi curavit ^d.

VI.

PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XII. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. ΕΠΟΙΕΙ.

Alexander fecit. Caput nudum cum pluviali, in quo persona stans, & alia dimidiata.

Postica pars vacua. (3)

Fuit hic fortassè Alexander Bassianus Patavinus, celebris illis temporibus Artifex ^e ob ea, quæ diximus in Præfatione nostra.

K 2

VII.

^a Ulloa in *Vit. Carol. V. Octav. Strad. Num. pag. 490.*

^b *Histor. Numis. pag. 48.*

^c *Dialog. dell' Agostin. pag. 70.*

^d *Panvin. in Vita post Platin. tom. 2.*

^e *Vide etiam Molinet. in Præfat.*

VII.

6. PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudatum cum pluviâ arabicè efformato.*

Currus triumphalis a quadrijugis equis vectus, in quo persona togata, & laureata habens in manu Oleæ ramum: Præcedit mulier cum hasta, & Olivæ ramo in dextera: In exergo multa arma; Totum intra coronam lauream. [4]

Quam sit elegans hoc Numisma, ex sola descriptione patet. Quisque videt fuisse antiqua hinc imitata, quum similia passim conspiciantur in collectionibus novissimè publici juris factis^a. Artifex expressit Pontificis Pauli triumphum ob pacem ab ipso Principibus Christianis procuratam. Indicat hoc Pacis signum, quod cum Olivæ ramo triumphantes præcedit.

VIII.

7. PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut numero I. SECVRITATI. PERPETVÆ. intra coronam Oleaginam. PAVLVS. III. PONT. MAX. LEONINAM. AGGERIBVS. COMMVNIVIT. in externa parte. [3]*

Quum Paulus III. Româ Bononiam pergeret, ut Carolum V. conveniret, eumque a bello, quod in Gallos moliebatur, deterreret, Alexandro Vitellio in Historia Florentina^b celebri, qui tunc suo exercitui præerat, mandavit, ut moenia, fossas, & vallum *Civitatis Leonine* instauraret, muniretque eam præsertim partem, qua pratalius patent. Hoc nomine appellata est hæc Romana Regio trans Tyberim posita a Leone IV. Sanctissimo Pontifice, qui eam muris circumdedit^c, ad arcendos Saracenorum incurfus, qui S. Petri Templum pluries invaserant, diripuerantque.

IX.

10. PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudatum cum pluviâ mirificè complicato.*

LETITIA. ACCITA. PARTA. PACE. PAVLVS. Epigraphe ferè triangularis cum basi in superiori parte, intra coronam oleaginam tæniis perpulchrè ornatam. [3]

Numisma hoc cæterorum, quæ huc usque adduximus, optimum, effigiem,

^a *Numism. max. mod. Mus. Pisani, Theupoli, Medicei, Regis Gallie, Vindobon. & Vatican. tom. 1.*

^b *Vide Varch. in Hist. Florentin.*

^c *Platina in Vita Leonis IV. tom. 1.*

giem, vestesque Pontificis egregiè referens, cūsum fuit anno MDXLIV. ad designandam pacem inter Carolū V. Imperatorem, & Regem Galliā Franciscum I. Paulo III. auctore, Idibus Septembribus signatam, ob quā solemnes supplicationes Romæ in gratiarum actionem peractæ sunt ^a.

X.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudatum cum pluuiali, in quo S. Paulus stans.* 11.

SECVRITAS. TEMPORVM. *Tres equi in prato pascentes.* [4]
 Describitur in hoc pulchro Numismate vigilantia Pastoris, qui, hostibus exturbatis, Gregi suo dedit, ut etiam sine Custode ad pabulandum spatari posset. R. P. Bonannius ^b designari ait societatem a Pontifice cum Imperatore, & Venetis initam, sed nullo sanè indicio adducto. Imitatur hic Nervæ Numus, in quo legitur: VEHICVLATIONE. ITALIAE. REMISSA, in quo duæ mulæ liberè pabulantes ^c.

XI.

PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XIII. *Caput nudatum cum pluuiali, in quo templum.*

PETRO. APOST. PRINC. PAVLVS. III. PONT. *Templum Divi Petri.* [4]

XII.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluuiali, in quo Pontifex Portam Sanctam claudit.*

PETRO. APOST. PRINC. C. *Templum Divi Petri.* [3]

XIII.

PAVLVS. III. PONT. OPT. MAX. AN. XVI. *Effigies cum Camaleucio, & palliolo.* 13.

AN. IVBILAE. MDL. & in exergo: PETRO. APOST. PRINC. C. *Templum D. Petri.* [3]

In his Numismatibus conspicitur frons Basilicæ Vaticanæ ^d, ut eam construendam designaverat Antonius Sangallus; sed morte præventus Pontifex opus, quod meditabatur, infectum reliquit ^e. Is obiit iv. Idus Novembr. anni MDXLIX., itaut Portam Sanctam non

po-

^a Vide Diar. MSS. Johannis Franc. Firmiani, & Pauli Aretini.

^b Numism. pag. 211.

^c Mediobar. Numism. pag. 145.

^d Vid. Lucb. Num. pag. 332.

^e Bonann. Templ. Vatic. cap. 14. tab. XIV. XV. XVI.

potuerit referare^a: Quare dicendum, secundum hoc Numisma prius cufum, & publicatum, quam annus Jubilei celebraretur. Superioribus etiam annis Paulus in suis Numismatibus Vaticanam Basilicam exprimi curaverat, ait enim Oldoinus^b, quod ipse *Vaticanam Basilicam ex lateritia marmoream reddidit, eamque tiburtino lapide mirificè ornavit*; Hoc est externam faciem ædificii, ob quam tota Basilica, non sine causa, exprimitur.

XIV.

26. PAVLVS. III. PONT. MAX. A. XIII. *Effigies Pontificis cum thiara, ac pluviâ arabicè ornato.*

P. R. SECVRITAS. *Mulier sedens, manu, & capite sella innixis, altera manu hastam tenet, ante eam ara, & accensa fax. In exergo ramus palmæ, & olivæ. [5]*

XV.

25. PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies præcedenti similis.*

SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. — ALMA. ROMA. *Mulier in suggestu sedens, dextera caput sustinet, ante eam tripes, & accensa fax. [4]*

Pulcherrimæ poticæ duorum horum Numismatum partes ad veterum normam sunt efformatæ. In Othonis Numismate legitur: SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. muliere hastata sedente^c. In altero Vespasiani, mulier sedet, manu capiti suppositâ^d. In Getæ Nummo manu se sustentat^e. In Titi aram habet ante pedes^f. Omnia hæc symbola conjunxit Artifex, significans palmæ, & olivæ ramis, Principes Pace ope Victoriæ paratâ Populos securos reddere.

XVI.

23. PAVLVS. III. PONT. MAX. A. XIII. *Eadem effigies.*

TV. AVTEM. IDEM. IPSE. ES. — ALMA. ROMA. *Christus Infans super stylobate disputans cum Doctõribus stantibus e lateribus. [5]*

XVII.

24. PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XVI. *Similis effigies.*

Magnifica Porticus, in cujus medio Christus stans, cum Doctõribus e lateribus sedentibus disputat. [4]

Pri-

a Oldoin. post Giaccon. Terrig. le S. Grotte Vatic. pag. 129.

b Post Giaccon. col. 597.

c Vide Oysel Num. Mediobar. Numism. pag. 102.

d Medios pag. 110.

e Idem pag. 300.

f Idem pag. 120.

Primum horum Numismatum Denarius mihi videtur, illud verò idcirco retuli, quia res mihi non est planè explorata; secus visum est de Denario Ravennæ cuso, quem inter Numismata R. P. Bonannius^a perperam refert. Quidquid Bonannius dicat, designari credo in Numismate Concilium Tridentinum ab hoc Pontifice anno MDXXXVII. primùm Mantuæ indictum, postmodum Vicentiam, demum anno MDXLV. Tridentum translatum^b. Ad hanc translationem alludit epigraphe ex Psalmo CVIII. vers. 18. petita, quæ exprimit doctrinam Christi semper, & in omni loco eandem.

XVIII.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudatum cum pluuiali, in quo duæ figuræ stantes.*

VT. BIBAT. POPVLVS. *Moyfès virga saxum percutiens, & Populus eruptam fonte aquam hauriens.* [4]

R. P. Bonannius omittit hoc Numisma sub Paulo cusum, cui simile retulimus in Clemente VII. fufum, sed genuinum. Qui Numum restituit, per id symbolum duo fortasse labra significavit miræ magnitudinis e Libyco marmore nigris, cinereis, albisque coloribus variegato (granitum dicunt) quæ ductis ad ea salientibus, aquas circumquaque emittunt, & in Foro e conspectu Palatii a Paulo inchoati, & ab Alexandro Nepote absoluti sita sunt.

XIX.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies cum pluuiali, ut supra.* 29.
Gryphus serpente circumplexatus, ambo corona laurea circumplexi.

[4]

Non alia de causa, nisi quia sine epigraphe est, P. Molinetius^c hoc Numisma genuinum non existimat: Nos, qui vidimus, & authenticum, & mirâ arte elaboratum esse testamur. Multæ adducuntur interpretationes, sed nulla mihi fatis probatur. Nonnulli Paulo spem fuisse tradunt suâ prudentiâ Henricum VIII. Angliæ Regem apostatam a scelere revocandi, quare serpentis symbolo Pontificem, gryphi verò Henricum significari. Alii cusum credunt a Tribuno Romanæ Regionis XII. *Parionis*, cuius Insigne est Gryphus, quum in ista Regione Paulus natus fuerit, & habitaverit. Alii tandem, fortassè verosimiliùs, demonstrari credunt subactam a prudenti Pontifice Pe-

a Num. 22.

b Bartholom. Caranza Collect. Concil. pag. 440.

c Numism. pag. 52.

Perusiam, quæ Gryphum habet in Insigni^a. Neminem latet, Paulum in ea Urbe Arcem munitissimam excitasse, Antonio *Sangalensi*^b Architecto, ne, quod sapius evenerat, imposterum defectionem pararet. Hoc factum est anno MDXL.

XX.

30. PAVLVVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedenti.*
Roma sedens cum suis insignibus; & Lupa cum geminis pueris lactantibus: Inferiùs Tyberis figura aquam effundentis. [4]

Neque hoc Numisma genuinum R. P. Molinetio creditur. Ego verò cusum autumo ad demonstrandum Romæ obsequium erga Pontificem, quippe quæ ipso Principe renasci sibi videbatur; sic enim veteres in suis Numismatibus se exprimebant per epigrammæ: ROMA. RENASCENS^c. Flumen Tyberis non ad antiquorum mentem effingitur, qui flumina representabant jacentia, & barbata^d cum terrea urna cannis palustribus circumsepta: Hic potius mancipium, quam flumen conspicimus.

XXI.

8. PAVLVVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes.*
 HANC. PETVNT. MIRACVLA. SEDEM. *Statua equestris super basi.* [4]

Paulus III. erigi curavit in Capitolii area super elegantissima marmorea basi a magno Michaelæ Angelo *Bonarrotio*^e M. Aurelii celeberrimam equestrem Statuam ex ære deaurato, quæ prius in platea Lateranensi sita erat haud longè a Basilica^f.

XXII.

- PAVLVS. III. PONT. MAX. *Pontificis effigies cum Pileolo, & Palliolo.*
 FARNESIA. DOMVS. CVRA. EIVSD. IMPENDIISQVE. A. SOLO. EXCITATA. *Palatium Farnesianum, & superne liliū.*
 [3]

XXIII.

17. PAVLVVS. III. PONT. OPT. MAX. *Effigies, ut præcedentes.*
 HARVM. AEDIVM. FVNDATOR. *Ædes Farnesianæ.* [4]

No-

a Pellin. *Istor. di Perugia.*

b Vasari *Vite de' Pittori tom. 3. pag. 322.*

c Bandur. *Num. tom. 2. pag. 279.*

d Morell. *Specim. rei Num. pag. 77.*

e Vasari *Vita di Michel' Ang.*

f *Vita di Cola di Rienzo del Fortifiocca, Apud Muratorium Rer. Italic. Scrips.*

Notat *Bonannius* aliquam dissimilitudinem in utroque hoc Numifmate, præsertim in numero fenestrarum. Inchoatum est hoc Palatium, *Bramante*, & *Sangallensi*^a Architectis, quum Paulus adhuc Cardinalis esset; Pontificatum adeptus Michaellem Angelum *Bonarrotium* adhibuit, qui ædes ampliores extrueret, & magnificentius ornaret. Earum Pinacotheca, quæ viam Juliam respicit, Jacobi a Porta elegantissimum opus est^b. Palatium a Paulo III. inchoatum Cardinalis Alexander Fratris filius absolvit. Est illud cubicum, muros habet lateritios, sed perpolitio opere^c, angulos, fenestras, & arcus posticæ frontis ad viam Juliam e tiburtino lapide: ex eodem lapide sunt impluviæ porticus, & miræ projecturæ corona. His nihil addam; Videat tamen Lector Vasarium^d, aliosque, qui post eum de hac re scripserunt.

XXIV.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies cum Camaleucio, & brevi pallio.* 34.

PIETATI. ET. COMODO. PONTIFICVM. *Sacellum Paulinum in ædibus Vaticanis.* [4]

Hoc ædificandum curavit Sacellum Paulus III. ad dexteram Aulæ Regiæ e latere Templi Vaticani, Architecto Antonio *Sangallensi*. Dignum visu est ob insignes picturas^e, quarum quæ introrsum supra Portam visuntur, opus sunt *Laurentii a Bononia*: S. Pauli conversio, *Bonarrotii*: Cameram, & reliqua supra coronam pinxit *Fridericus Zuccarus*. Sacellum hoc Alexander VII. anno MDCXCI. restauravit^f.

XXV.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedens.* 31.

VNITAE. MENTES. VNIVNT. *Flumen ab alto in aliud, quod subtus fluit, decurrens.* [4]

Septimo ab Interamna lapide prope Papinnii castrum Velinus fluvius e Reatinis erumpens lacubus, angusto alveo, e recta, altaque rupe, quam *Marmora* dicunt, in Narem ingenti casu, & fragore prolabitur, ibique admixtis aquis nomen amittit. Nar Interamnatium

L

Ur-

a *Vasari Vite de' Pitt. tom. 3. pag. 318.*
 b *Roma Moderna edit. 1740. tom. 1. pag. 351.*
 c *Vasar. tom. II. pag. 318.*
 d *Bellori Vite de' Pittori in Caracciis.*
 e *Vasari ubi supra pag. 324.*
 f *Roma Moderna pag. 263.*

Urbem præterfluit, agrosque irrigat: inde sæpius inter Reatinos, & Interamnates diffidia, conantibus Reatinis, proniori, & profundiori alveo Velinum in subiecta loca deducere, eaque ratione paludes exsiccare, recusantibus Interamnatis, ne subitis imbris auctus Velinus tantas in Narem aquas effunderet, quæ Urbem ipsam, agrosque inundarent. Paulus III. an. MDXLVI. Velini alveum penè obstructum effodit, Sangallensis usus operâ, sed conquerentibus Interamnatis iterum obstrui iussit. Fortasse Numus cusus est, quum adhuc opus integrum esset, adeo ut utriusque Urbis diffidia composita censerentur. Cæterum rem a Paulo, & ab aliis Pontificibus frustra tentatam, Clemens VIII. perfecit, magnis tamen sumptibus; nam cæsis utrinque montium lateribus, ne aquæ ingenio suo fluerent, Velinum novo alveo deduxit, ac, ne imbre auctus plus æquo turgens in Narem flueret, pontem inter utrasque ripas fieri iussit, quo velut aggere aquarum vis contineretur.

X X V I .

PAVLVS. III. PONT. MAX. A. XVI. *Caput nudatum, cum pluviali arabicè elaborato.*

Absque postica. [4]

Paulus III. xx. tantum dies ultra xv. annos vixit in Pontificatu, quia electus III. Idus Octobres anni MDXXXIV. obiit iv. Nonas Novembres anni MDXLIX. Et ideo si hac anni notâ leguntur cusa Numismata, dicendi sunt Artifices præproperam navasse operam.

X X V I I .

19. PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XVI. *Caput nudum, cum pluviali, in quo S. Paulus: Inferius: FE. DE. PARM.*

ALMA. ROMA. *Urbis Romæ Ichnographia, cum prospectu ædificiorum. [4.]*

Mirabile hoc, rarumque Numisma optimè est cusum, & omni parte ita perfectum, ut non fatis unquam laudari possit. Alterum quoque vidi, cum effigie in antica dextrorsum versa, ac in pluviali Portæ Sanctæ aperitione. Quare meritò suum nomen insculpsit Federicus *Parmensis* illustris iis temporibus Artifex^a. Romani ornavit Paulus III. non solùm sacris, sed etiam publicis ædificiis, viisque directis, & ampliatis, ut legitur in basi Statuæ eidem erectæ in aula Capitolini Palatii, quam hic exhibemus.

PAV-

^a Vide in Præfat. nostra.

PAVLO. III. PONT. MAX.

QVOD. EIVS. IVSSV. AVSPICIIIS. ATQVE. AERE
COLLATO. VRBEM. SITV. AC. DIVERTICVLIS
VIARVM. DEFORMEM. ET. IMPERVIAM. DISIE-
CTIS. MALE. POSITIS. AEDIFICIIIS. IN. ME-
LIOREM. FORMAM. REDEGERINT. VIIS. AREIS-
QVE. CVM. VETERIBVS. DIRECTIS. ET. AMPLIA-
TIS. TVM. NOVIS. CONSTITVTIS. AVXERINT
ORNAVERINTQVE.

XXVIII.

PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XVI. — ROMA. *Caput Pon-* 18.
tificis nudum, cum pluviâ arabicè contexto.

S. PAVLVS — ALMA. ROMA. *S. Paulus stans cum ense in una,*
& libro in altera manu. [5]

Icon S. Pauli apposita est, alludendo ad Pontificis nomen. De voce
Alma, Sæculis aureis usitata, nihil ad ea, quæ R. P. *Bonannius*^a scri-
psit, addam.

XXIX.

PAVLVS. III. PONT. OPT. MAX. AN. XVI. *Effigies cum cama-* 27.
leucio, & buri pallio.

TVSCVL. REST. *Adspæctus Urbis Tusculanæ cum muris, & moni-*
mentis: extra eam villa cum literis: RVFINA. [4]

Transtulit Paulus III. III. Idus Januarias anni MDXXXVIII.^b suo con-
sistoriali decreto titulum Episcopalem Tusculanum ad novum Tu-
sculum, vulgo *Frascati*, tribuens illi honores, qui Episcopis Subur-
bicariis competunt. Illic Pontifex rusticabatur, ideoque multa con-
struxit ædificia, & multis eam Urbem auxit ornamentis. Postquam
rediit Nicæâ Provinciali Romam anno MDXXXVIII. eam frequen-
tabat^c. Variæ Villæ eo tempore Tusculum ambiebant, inter quæ
Rufnam in Numismate delineatam hodie Falconeria Gens possi-
det, a Cardinale Alexandro Falconerio novissimè in meliorem for-
mam redactam; in ea fortasse, quia in Numismate exprimitur,
Paulus III. rusticabatur.

^a *Numism. Pont. tom. 1. pag. 217.*

^b *Ex Actibus Consistorial. eiusdem anni.*

^c *Ex Diar. Paul. Aretin. MSS.*

XXX.

12. PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XVI. *Caput nudum cum plu-
viali, in quo Pontifex portam Sanctam referans exprimitur.*

ΦΕΡΝΗ. ΖΗΝΟΣ. ΕΥΡΑΙΝΕΙ. *Dos Jovis benè aspergit. Juve-
nis e vase quod humero dextero sustinet aquam fundens in plantam
lilii, & levam admoventis alæ dexteræ Aquilæ, quæ ante pedes ejus
stans ad volatum se accingit.* [4]

Multa ad hoc perpulchrum Numisma explicandum, effinxerunt *Lu-
chius, Molinetius, & Bonannius*^a: Est, qui cusum credat, quum
foedus anno MDXLVI. in Protestantes iniretur. Sed epocha in Nu-
mismate signata facto non respondens, annus scilicet MDXLIX. Pon-
tificis XVI., incerta illatio, & epigraphe ad illud significandum mini-
me apta, hanc opinionem excludunt. Itaque nil aliud puto hoc sym-
bolo significari, nisi curam, qua Jupiter domum Farnesiam profe-
quebatur, misso Ganymede ad irrigandum lilium, hujusce domus
stigma, cœlesti adsperione. Hæc purior est explicatio, a qua donec
meliorem inveniam, non recedam.

XXXI.

32. PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, pluviale arabicè con-
textum.*

BENEDICTIO. DOMINI. SVPER. NOS. *Pontifex cum Tiara,
& pluviali sedens super alto Throno, variis Ministris assistentibus,
secus mare, benedicit triremes ante illum ordinatas.* [3]

Litore maris Tyrreni ab Æneobarbo Pirata anno MDXXXV. vexa-
to, Paulus III. cum Carolo V. societatem iniit ad eum proffigan-
dum. Pontifex XII. Triremes instruxit, quibus Virginium Ursinum,
& Paulum Justinianum præfecit; iis Andreas ab Auria suas adjun-
xit, quibus classis XXXVIII. Navium^b conflata est. Huic classi Cen-
tumcellis Pontifex mense Aprili solemnî ritu bene precatus est;
& IV. Kal. Majas Romam reversus ad divinam opem implorandam
supplicationes indixit^c.

XXXII.

33. PAVLVS. III. PONT. MAXIMVS. *Caput nudum cum figurâ
stante in pluviali.*

OMNES

^a *Luchius pag. 111. Molinetius pag. 51. Bonannius pag. 213. R. P. Jobertus in Numisma-
tum Tractatu tom. 1. pag. 12. apocryphum, nullo fundamento, existimat, legitque
ΕΥΡΑΙΝΕΙ.*

^b *Paul. Jov. Histor. lib. 34.*

^c *Martinelli in Diariis mss. Bibl. Vat.*

OMNES . GENTES . SERVIANT . EI . *Summus Sacerdos in medio Seniorum ostendens templum rotundum Viro armato ante ipsum genuflectenti , militibus , & equis subsequenter . [3]*

Præter nostros Auctores , etiam *Luchius*^a hoc Numisma adducit . Abfque dubio figuræ , & versus e Pfalmorum libro^b erutus ad vexillum , & ensem isthac occasione Virginio *Ursino* , & *Andrea* ab *Auria* donatos^c , alludit . Audiamus *Martinellium* : *Die Veneris* (sic inquit in suis Diariis) *prima Januarii anno MDXXXV . post missam in Cappella majori celebratam a Cardinali Senensi , in camera paramentis depositis , vocasse Cardinales , cum quibus deliberavit transmittere ensem , & pileum benedictum Illmo Principi D. Andrea de Auria absenti , tamquam optimo Duci contra infideles , qua de re omnes lætati fuere . Numisma cudit Alexander a Cæsaribus cognominatus Græcus , juxta Vasarium , cujus verba^d sic latinè sonant . Qui illum mirabilem Artificem vult dignoscere , Numisma ab eo in honorem Pauli cusum videat , cum effigie , quæ viva videtur , cumque postica , in qua Alexander Magnus pedibus summi Sacerdotis Jerosolymitani provolutus eum adorat . Optima est calatura numismatis , ut nemo meliorem possit effingere .*

XXXIII.

PAVLVS . III . PONT . MAXIMVS . *Effigies nudato capite , cum pluviâ , ut supra .*

MATURE . *Delphinus cauda cocodrillum circumdans . [4]*

Cum Solymanus Corcyram oppugnare minaretur , foedus Imperatorem inter , & Venetos initum est , Pontifice auctore , ad cujus prudentiam alludit Numisma , quod apud *Luchium*^e etiam videre licet : Pontifex namque suis officiis , & sollicitudine delusit astus , virefque Christiano nomini hostis infensissimi . Ad xvii . Kal . Octobr . anni MDXXXVII . foedus signatum est , & vii . Idus Januarias sequentis anni in Consistorio , teste Paulo Aretino^f , Patriarcha Aquilejensis , tradito ei per Pontificem vexillo , classis Dux electus fuit . Accipe verba Johannis Francisci Firmiani cæremoniis Præfecti in suis Diariis : *Prædictus Patriarcha stabat genuflexus ad pedes Papæ indutus mantello de Zabelotto , & Papa benedixit , & aspersit , & infigit*
pe-

^a In Sylloge Num. pag. 91.

^b Psalm. LXXI. v. 11.

^c Jov. Histor. lib. 34.

^d Vasar. Vite part. 2. pag. 291. edit. Florent.

^e In Syllog. pag. 91.

^f Diar. MSS.

pectori suo Crucem de raso cremisino, deinde dedit, & benedixit vexilla Ecclesiæ, & suæ Sanctitatis, nec imposita hastis; tandem tradidit ei baculum, qui osculatus fuit pedem, & manum suæ Sanctitatis, & receptus ad osculum oris.

XXXIV.

40. PAVLVS. III. PONT. MAX. Caput nudum, pluviæ arabicum. NIKHTHPION. Festum pro Victoriâ, in medio circuli, e quo surgunt tres parvæ spicæ, ramis duobus palmæ, & lauri circumdatæ. [4] Est rarum hoc Numisma, & designat Festa Romæ celebrata pro victoriâ a Carolo V.^a propè Tunetum de Turcharum classe relata, Romæque XIII. Pontificatus anno, qui in MDXLVI. incidebat, publicata. Varia exempla apud veteres etiam habemus Numismatum ob aliquam Victoriâ euforum, & Populo elargitorum.

XXXV.

38. PAVLVS. III. PONT. MAX. A. XVI. Caput nudatum, cum quodam stante in pluviæ.

IN. VIRTUTE. TVA. SERVATI. SVMVS. Unicornu in medio aliorum animalium cornu in flumine mergens, & serpentes fugans. [4]

Ni fallor, indicat rarum hoc, & pulchrum Numisma quietem Italiæ restitutam a Paulo Pontifice, Corcyrâ ejus cura obsidione liberatâ, quæ a Solymano Imperatore Turcharum tenebatur. Audita Victoriâ, inquit Petrus Firmianus in Diariis, mandavit, in gratiarum actionem fieri Processiones a S. Marco ad S. Mariam Majorem, ubi dicta fuit Missa solemniter præsentate Pontifice, Episcopus Viterbiensis habuit orationem luculentam de Victoriâ habita contra infideles, qua expleta Pontifex incepit Te Deum.

XXXVI.

28. PAVLVS. III. PONT. MAX. Effigies præcedenti similis. FLEXV. APTO. PRAECVRRE. Auriga flagrum dextera tenens, quadrigam ducit circa obeliscum. [5]

Nullus alius exprimi potest in hac postica, ad normam antiquorum^b efformata, nisi Pontifex, qui sua prudentia, & virtute Prædecessores suos gloria, & felicitate regiminis superare fatigit. Ipse quidem suopte ingenio Caroli V. & Francisci I. animos inter se conjunxit,

^a Ulla in Vita Caroli V.

^b Videfis Agostin. Ful. Ursin. &c.

xit, tali eloquio præditus, ut juxta *Giacconium*^a, *animos ipsos facile pro libito flecteret*.

XXXVII.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes*. 9.
 DIRIGENTVR. PEDES. NOSTRI. IN. VIAM. PACIS. *Iris inter nubes, & infra in medio: FOEDERE. TVO. DEVS.* [4]
 Pacem supra memoratam, hoc etiam Numisma exprimit. Induciæ ad decem annos, Paulo III. Mediatore, ad xiv. Kal. Quintil. anni MDXXXVIII. inter Carolum V. & Franciscum I. pactæ sunt. Nicæam Pontifex se contulit, quo duo hi Principes convenerant; Post multos denique tractatus ad xvii. Kal. Octobres anni MDXLIV.^b pax firmata est, summo Pontificis gaudio; narrat enim Johannes Franciscus Firmianus in suis Diariis, præclara eum dedisse lætitiæ signa, publicis gratiarum actionibus pro beneficio Deo indictis.

XXXVIII.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Caput, ut numero XX*. 40.
 PAVLVS. III. PONT. MAX. AN. XIII. *Circulus, in cujus medio: APXIEPEI. TΩ. ΠΑΝΥ.* Pontifici Maximo, ac beato. [4]
 Verbum APXIEPEΥΣ in Numismatibus Græcis summum significat Sacerdotium alicujus Provinciæ, ut IEPETΥΣ alicujus Urbis^c. Etiam inter Latinos, Imperatores hoc titulo decorati sunt, ut videre est in Lepidi, Augusti, aliorumque Numismatibus^d. Hæc dignitas res sacras respicit penes omnes religiones.

XXXIX.

PAVLVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes*. 20.
 DOMVS. MEA. DO. OR. *Templum, in quo Christus flagello percutiens viros, & mulieres fugientes, & inde auferentes columbas, & alia, quæ ibi erant venalia.* [5]
 Repræsentat pulcherrimum hoc Numisma studium, quo Pontifex tenebatur, ut Romanos a pravis moribus revocaret, Cardinalium, & Præfulum^e conventibus ad id institutis, præsertim ut cultum Ecclesiarum restitueret. Unde a *Parvinio*^f hoc præsertim nomine laudatur.

XL.

^a *In Vita.*

^b *Giaccon. in vita col. 537.*

^c *Vaillant. Num. Græc. pag. 310.*

^d *Ful. Ursin. in Num. Familiar.*

^e *Oldoin. post Giaccon. pag. 546.*

^f *Post Plat. in Vit. Pontif.*

XL.

21. PAVLVVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, pluviatile arabicè contextum.*
CIRCVMDATE. SION. *Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli capita.* [4]

XLI.

14. PAVLVVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedens.*
IVSTI. INTRAVNT. PER. EAM. *Porta, in cujus medio legitur: PORTA. DNI. In exergo: ROMA. C.* [4]

XLII.

15. PAVLVVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviiali, in quo Pontifex Portam Sanctam aperiens.*
IVSTI. INTAVNT. PER. EAM. *Porta Sancta a tribus Angelis elata. In medio: AN. DOM. MDL. & parvum signum in fine.* [4]

Hæc Numismata cum anno Jubilei, inveniuntur cum effigie tum Pauli III., quum Julii III. Jam superius ab Artificibus ante eum annum cusa dixi; indictio enim Jubilei anno MDXLIX. cadente erat publicanda; sed mortuo IV. Idus Novembres ejusdem anni Paulo, id per eum fieri non potuit; & non nisi Februario mense referatæ sunt Portæ Sanctæ a Successore Julio III. festo die S. Mathiæ, ideo Artifices in Numismatibus effigiem tantum hujus renovarunt.

XLIII.

36. SEDE. VACANTE. 1550. *Cardinalis Sfortiæ Camerarii Insignia Farnesiorum Stemmatis inserta; super pileo Cardinalitio umbella, & duæ claves decussatæ.* [4]

Hoc Numisma, quod mihi denarius potius videtur, cufum est a S. R. E. Cardinali Camerario Guidone Ascanio, quem Constantia Pauli filia genuit ex Bosone Sfortia S. Floræ Comite. Is creatus est Cardinalis anno MDXXXIV. & comitiis interfuit Julii III. Pauli IV., & Pii IV. obiitque anno MDLXIV. ^a Umbella, quam Confalonem dicunt, & claves sunt supremæ potestatis Ecclesiæ symbola ^b. Qui explicatiùs hæc nosse cupit, adeat R. P. *Bonannium* ^c.

Johan-

^a Oldoin. tom. 3. post Ciacson. col. 556.

^b August. Finizx. de Ritu Crucis præfer. coram Pontif.

^c Numism. Pont. tom. 1. pag. 234. & seq.

Johannes Maria Cardinalis *e Monte*, electus Pontifex Idibus Febr. anni MDL. nomen sibi imposuit Julii III., obiitque XII. Kal. April. anni MDLV., & in Basilica Vaticana sepultus est lateritio, privatoque sepulcro.

I.

IVLIVS. III. PONT. MAXIMVS. *Effigies Pontificis barbata, & nudato capite, in pluviâ insculpta est imago ejusdem, qui Portam Sanctam aperit, inferius lauri, & olivæ rami invicem colligati.*

1. 2.

ANNO. IOBILÆO. MDL. *Frons Basilicæ S. Petri, & inferius: PETRO. APOST. PRINC. [4]*

Hæc postica, uti dictum est, vivente adhuc Paulo III. fuit cusa. Basilicam S. Petri sub Julio II. anno MDVI. Architecto Bramante, qui obiit an. MDXIV. inchoatam, proseguutus est Raphael Urbinas, post cujus decessum Paulus III. anno MDXLVI., & successor Julius III. Michaeli Angelo *Bonarrotio* opus commiserunt; is externam Templi faciem ad novum modulum tiburtino lapide intexit, internam magnifice

M

orna-

ornavit ^a. Bonarroto anno MDXIV. successit Jacobus Barotius a Vignola, ædificioque præfuit ad annum MDLXXXIII. eique substitutus est Jacobus a Porta.

II.

3. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviâ arabicè contexto.*

HÆC. PORTA. DOMINI. MDL. *Hæc verba a tribus parvis Montibus loco punctorum dividuntur. Porta, in cujus medio: IVSTI. INTRAVNT. PER. EAM; & in exergo: ROMA. inter memorat puncta. [4]*

III.

4. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
IVLIVS. III. PONT. OPT. MAX. *Porta, in cujus medio: ANNO. IVBILEI. In exergo: ROMA. [4]*

IV.

5. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
MDL. APERVIT. ET. CLAUSIT. *Porta Sancta clausa cum Cruce in medio ejus; e latere Pontificis Insignia, duæ nempe coronæ quernæ, inter quas fascia oblique stigmati scutum secans, in qua tres montium acervi, quorum quisque totidem constat montibus; in exergo: ROMA. [4]*

V.

29. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviâ, in quo Pontifex Portam Sanctam claudens.*

AN. IVBILEI. APERVIT. ET. CLAUSIT. *Porta Sancta clausa, in cujus medio Crux; in exergo: M. D. L. [4]*

Julius III. Pontificatum assumpsit, ut diximus, Idibus Februar. anni MDL. & festo die Cathedræ S. Petri solemniter coronatus, mox die XXV. Febr. S. Mathiæ Apostolo dicato, more majorum, quatuor Portas sacras referavit, & annum Jubilei MDL. auspiciatus est. Frequens admodum eo anno populus Romam venit, ex sola tamen Italia, ut afferit Panvinius ^b. Insequentis anni MDLI. Epiphaniæ Festo die multis caremoniis, magnaque pompa iterum Portæ Sanctæ fuerunt occlusæ ^c.

VI.

^a Vide Bonannii, & Equitis Fontana East. Vatic. Iconographium.

^b Post Platin. in vita pag. 533.

^c Phæbeus de Jubil. pag. 162.

VI.

IVLIVS. III. PONT. MAX. AN. IVBILAEI. *Caput, ut numero 8.
precedenti.*

HILARITAS. PVBLICA. *Mulier stans, cum cornucopiae in dexte-
ra, palma in laeva, duobus hinc inde puerulis nudis stantibus. [5]*

VII.

IVLVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum cum pluviali arabicè 9.
contexto.*

HILARITAS. PONTIFICIA. *Mulier stans cum cornucopiae, &
palma: Haud longe dolium ardens; & in exergo: ROMA. [5]*

VIII.

IVLIVS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut numero precedenti. 7.*

HILARITAS. PVBLICA. *Mulier cum cornucopiae, & palma stans
supra tres Montes floribus redimitos, e latere corona querna. [4]*

Memorat *Vasarius*, quoddam hujus Pontificis Numisma ab Alexandro a Cæsaribus, cui agnomen *Græco*, cufum, his verbis latinè versis: *Hic in Julii III. Pontificis honorem anno Sancto MDL. Numisma cu-
dit; in postica captivi erant, qui antiquorum more, Jubilei tempore,
carcere emittebantur: Numisma sanè pulcherrimum, & rarum,
ut illud in Museis, qui nunc sunt, reperire nequiverim.* Primus Julii Pontificatus annus lætus admodum Populo Romano fuit, tum propter Jubileum, quum ob rempublicam a Pontifice restitutam. Audimus Ciacconium; Julius erat, nec in puniendo acerbus, nec indulgendo remissus, omnium Civium, & Populi animos, grato imperio, beneficentia, & mansuetudine promereri cupiebat^a. Numismatum vi., & viii. partes posticæ, exempla sunt Numorum Pauli II. num. ix., & x. & ad vetustorum normam omnia esse ef- formata jam dixi. Posterius hoc mihi denuo cufum videtur, quum in eo satis appareant insignia nostri Pontificis, montes nempe, & corona, quæ illarum partem constituunt. Quod num. vii. retuli- mus, quum non viderim, vereor ne, quod Bonannius dolium accensum putat ex eo, quia Romanis mos est in latitiæ signum dolia incendere, sit potius congium spicis plenum, eoque antiquo- rum more, significetur copia annonæ Pontificis curâ parata, qua Populus lætatus est, etenim, ut Panvinius^b ait, cum frumenti ino- pia Roma laboraret, Pontifex advecta ab exteris regionibus an-

^a Ciaccon. col. 724.

^b Pesi Platin. tom. 2. pag. 334.

nona Civium salutem consuluit; contigit id secundo ineunte Pontificatus anno.

IX.

27. IULIUS. III. PONT. MAX. AN. III. *Caput Pontificis cum Tiara, multisque Iconibus in pluviali.*

BEATI. QVI. CVSTODIVNT. VIAS. MEAS. *Caput Salvatoris cum diademate.* [4]

Hæc epigraphe, ut puto, alludit indictioni Concilii Œcumenici Tridentini, ad reformandos corruptos Ecclesiæ mores, & examinandas vigentes cum hæreticis controversias coacti. Sic *Panvinius*^a: *Primo Pontificatus sui anno publico Diplomate generalem Christianorum Conventum Tridenti inchoatum, & a Paulo III. Bononiam translatum, rursus ad proximas Kal. Maji anni sequentis Tridenti instaurandum, & continuandum indixit. Quod diploma ad Carolum V. Casarem ab eodem missum, quum Imperialis Conventus Augustæ Vindelicorum ugeretur, in optimatum Conventu Imperatoris jussu est publicatum. Confluxere tunc ex Germania, Hispania, & Italia Episcopi aliquot, missusque pro more Apostolicæ Sedis Legatus Marcellus Crescentius Cardinalis Presbyter tit. S. Marcelli, & cum eo duo assessores, Sebastianus Pignus Archiep. Sipontinus, & Luisius Lipomanus Episc. Veronensis, qui Pontificis nomine Concilio præessent.*

X.

6. IULIUS. III. PONT. MAX. *Effigies, ut numero IX.*

PAX. ITALIAE. RESTITUTA. *Mulier sedens turrata, cum cornucopiæ in dextera, & olivæ ramo in læva.* [6]

Fuit hic Pontifex pacificus; ideo ad Pontificatum vix adscenderat, quum Octavio Farnesio Duci Parmam restituit, vicosque aliquot Ascanio Columnæ; & ad seditiones in Etruria sedandas, Viterbium adiit anno MDLIII.^b Jure itaque dicitur in parvo hoc Numismate, Restitutor Italicæ Pacis, ad mentem antiquorum, quum in Trajani Numo dicatur: RESTITVTORI. ITALIAE^c.

XI.

16. IULIUS. III. P. M. CAMERA. APOST. *Caput nudum cum pluviali arabicè contexto.*

P O R-

^a *Post Plat. tom. 2. pag. 534.*

^b *Ciaccon. col. 7. 5. Oldwin. col. 754.*

^c *Mediobarb. Numism. pag. 154. 157.*

PORTVS. ET. REFVGIVM. NATIONVM. *Portus cum Pharo, in quo aliquot Naves, ac Triremes.* [6]

Refert Vasarius ^a, Julium III. Centumcellas petiisse, illas muniturum, ductis ad hoc Johanne Paulo Balleonio, Vitellio, & Petro Navarro, ac Neapoli accito celebri Architecto Antonio Marchesio. Inter omnes, qui arcis Ichnographiam delinearunt, unus Antonius Sangallius electus est, cui opus commisit Julius. Numisma hoc, licet admodum exiguae molis, perpulchrum tamen, ex iis est, quae quotannis Cardinalibus, & Camerae Apostolicae Clericis, aliisque, qui Romanae Curiae munia quaedam obeunt, festo die S. Petri distribui solent.

XII.

IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluvioli, in quo templum populo frequens.*

PORTVS. CENTVMCELL. INSTAVR. VRBEMQVE. VALLO. AVXIT. *Adspectus Portus Centumcellarum.* [5]

XIII.

IVLIVS. III. PONT. MAX. A. III. *Caput nudum, & in pluvioli icones variae.* 14.

KPATOTMAI. Vincor. *Mulier, deposito in litore speculo a serpente circumvoluto, capillos arripit mulieris, quae natanti Delphino insidet, gestatque pannum volitantem supra caput.* [4]

Hoc erudito Numismate prudentia ostenditur Pontificis, qua Fortunam dicitur superasse, capillisque arripuisse. Et quidem is etiam prius, quam Pontificatum summum obtineret, naviter omnia obivit munia, quibus summam sibi laudem comparavit; sed Pontifex factus spem fefellit ^b.

XIV.

Aliud prorsus simile vidi, excepto anno Pontificatus, cujus nota deest, alterumque cum anno IIII. [4]

XV.

IVLIVS. III. PONT. MAX. ANN. IIIII. *Caput nudum cum pluvioli, in quo variae icones. In exergo palma, & lauri rami colligati.* 24.

FONS. VIRGINIS. *Aedium adspectus. In exergo: VILLAE. IVLIAE.* [5]

Villa ab hoc Pontifice constructa, Julia hac de causa appellata, extra viam

^a *Vite de' Pittori tom. 2.*

^b *Panvin. ubi supra pag. 539.*

viam Flaminiam sita est haud procul ab Urbe, ejus facies in hoc pulcherrimo Numismate cernitur. Domus Architectus fuit Michael Angelus Bonarrotius, lacus salientes, Amphitheatrum, cæteraque ædificia ornavit Ammannatus^a; neque tamen opus totum absolutum fuit, quippe adhuc imperfectum est. Copia aquarum, quæ ibi fluebant, quarumque pars etiam fluit, ab aquæ virginis ductu derivata est, ut in Numismate etiam notatur. Iste Pontifex sæpè cum Cardinalibus, ut ait Panvinius^b, rusticabatur.

XVI.

IVLIVS. III. PONT. MAX. ANNO. IIII. *Effigies Pontificis cum camaleucio, & palliolo.*

FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. *Ecclesiæ supra montem positæ ad spectus. [2]*

Vasarius hoc maximi moduli Numisma, mirè exponit^c: *Voluit Papa Julius, inquit, in Ecclesia S. Petri (in monte aureo) Sacellum marmoreum construi, cum duplici monumento, pro Antonio scilicet Cardinali de Monte Patruo, & pro Fabiano Avo Pontificis, primo Illustris domus Auctore: Quod quum Vasarius delineassèt, Pontifex a Michaeli Angelo pretium operis statui jussit: Tunc Vasarius Pontificem rogavit, ut Michaeli Angelo rem totam mandaret, qui minimè incidendas duxit cælaturas a Vasario delineatas, sed marmorea tantum signa Michaelis Angeli consilio a Bartholomæo Ammannato sculpta. Sacellum hoc videmus adhuc, & admiramur, sed quare Pontifex Ecclesiam potius S. Petri, quam Sacelli faciem cudi jusserit, ignoramus.*

XVII.

10. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviali arabicè ornato.*

NOS. AVTEM. POPVLVS. EIVS. ET. OVES. PASCVAE. EIVS. *Collis, supra quem multæ oves pabulantur. [4]*

R. P. Bonannius contendit designari hîc indulgentias in forma Jubilei concessas Indis Neochristianis S. Ignatii precibus. Melius, me Judice, R. P. *Molinetius*^d, qui eo symbolo significari ait reditum Angliæ ad Catholicam religionem opera Regiæ Mariæ, & ejus gentis

^a Baglioni *Vite de' Pittori* pag. 28.

^b *Apud Ciaccm.* col. 746.

^c *Vite de' Pittori* tomo 3. pag. 171.

^d *Hist. Pontif. per Numis.* pag. 59.

tis preces, ut in Ecclesiæ gremium reversas Pontifex exciperet. *Panvinius* auctor est ^a, *Oratores suos Romam reliquorum Christianorum Principum more ad Pontificis venerationem, & obedientiam præstandam misisse, veniam, & peccatorum condonationem precantes.*

XVIII.

IVLIVS. III. PONT. M. A. III. *Caput cum Tiara, & pluviiali arabici operis.* 11.

GENS. ET. REGNUM. QVOD. NON. SERVIERIT. TIBI. PERIBIT. *intra coronam lauream.* [5]

Bimardius Baro hoc Numisma refert in libro P. *Jobertii*, cui titulus *Scientia Numismatum* ^b. Hic cusum existimat ab Hæreticis odium in Pontifices conciliaturis, quasi Orbis dominium adfectantes: Sed animadvertendum, etiam in Pauli III. Numismate similia legi, nempe: OMNES. REGES. SERVIENT. EI. scilicet, Deo Optimo Maximo, eodem prorsus sensu, quo ab *Isaia* fuerunt verba expressa. Itaque nulla ratio suadet, cur in isto Numismate alius sit verborum sensus; quæ præterea optimè congruunt obedientiæ, quam erga Pontificem professi sunt Catholici Principes Europæ, quin & Angliæ Regina, ac ipsi Nestoriani ^c.

XIX.

IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviiali arabicè contexto.* 12.

EGO. SVM. VIA. VERITAS. ET. VITA. *Salvatoris caput inter nubes benedictis una manu, altera Terrarum Orbem cruce insignitum sustinentis.* [5]

Referre possumus Numisma ad memoratam Angliæ conversionem, vel ad Concilium Tridentinum, in quo de vera Evangelica doctrina a Christo tradita, agendum erat.

XX.

IVLIVS. TERTIVS. PONT. MAX. A. V. *Caput nudum, cum pluviiali, in quo figura stans.* 15.

ANGLIA. RESVRGES. *Mulier genibus flexa cum Arcu, & Pharetra; cui manus porrigit Pontifex Tiara, & pluviiali ornatus, & medius inter duos Principes, alia mulier, & Cardinalis, prope quem*

a Ubi supra pag. 539.

b Tom. I. pag. 21, edit. Paris. 1739.

c Post *Giaccon.* Oldoin. col. 752.

quem Crux elevata; in exergo: VT. NVNC. NOVISSIMO. DIE. [4]

Quisque novit, Angliam repræsentari hoc Pontifice Ecclesiæ restitutam: Pontifici assistentes, ii sunt, quorum opera id actum est^a. Alter fortassè est Carolus V. Imperator, utpote corona Imperiali, & aurei Velleris monili insignitus, alter Philippus ejus filius Hispaniarum Rex, hujus enim gentis more indutus cernitur; mulier, ipsa est Regina Maria, Catharinæ, & Henrici VIII. filia: Cardinalis, Reginaldus Polus cum Pileo Cardinalitio, & Cruce, utpote Apostolicus Legatus, qui ejusmodi conversionis pœne auctor fuit. Epigraphæ mutuata est a Numismatibus Vespasiani, & Severi^b: Ab Antonini^c; figura Angliæ. Notandum hoc Numisma ab aliquibus esse adulteratum.

XXI.

13. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviali, in quo variæ Icones.*

ANNONA. PONT. A. V. *Mulier sedens supra tres Montes, ad quos retro prora navis ornatissima, altera manu cornucopiæ, altera aliquot spicas tenet, & in anteriori parte vas cum pomis, & spicis: In exergo duo querni rami invicem flexi coronam referentes. [5]*

Annonæ caritatem, qua, ut memoravimus, Roma præmebatur, ex hoc Numismate accidisse dignoscimus v. Pontificis Julii anno, qui Urbis incolumitati prospexit, *tritico advecto*, ut ait *Panvinius*^d, ideo hîc exprimitur prora navis, adamussim imitato, ut videtur, Numismate maximi moduli Antonini, Bibliothecæ Vaticanæ, a me jam declarato^e; adjunguntur verò montes, & querna corona, Pontificis Insignia.

XXII.

22. D. IVLIVS. III. REIP. CHRISTIANÆ. REX. AC. PATER. *Caput nudum, & pluviale, cum duabus figuris stantibus.*

IMMANE. PONDVS. VIRES. INFRACTÆ. *Vir nudus, altero genu in terram flexo, globum sustinens, in quo Zodiacus cum signo Scorpionis. [3]*

Atlas repræsentatur, Cœlestem globum sustinens, ab Antonini Numif-

^a Giaccón. col. 746.

^b Mediobarb. Num. pag. 112. & 271.

^c Idem pag. 193. 1. 6.

^d Loco cit. & apud Giaccón.

^e Numif. max. mod. Vatic. tom. 1.

mismate maximi moduli a me relato^a sumtâ formâ. Ab emblemate eruimus, licet viribus ponderi imparibus, magna tamen constantia demandatum sibi Ecclesiæ regimen Pontificem sustinuisse. Cusum existimat *Luchius*^b Numisma ob Parmense bellum initum anno MDLI. in Ducem Octavium Farnesium, suosque socios, in quo licet Pontificis copiæ inferiores essent, ipse tamen omni videbatur constantiâ suam causam promoturus.

XXIII.

IVLIVS. III. PONT. MAX. A. V. *Caput nudum cum pluviâli ornatissimo.* 20.

VIRGO. TVA. GLORIA. PARTVS. B. *Virginis effigies super nubes sedentis, cum Puero Jesu in ulnis.* [5]

Tres denarii a *Scilla*^c producentur, sed minoris formæ, & aliquantulum a nostro Numismate diversi. Pontifex ob suum in B. Virginem obsequium Rosa aurea Ecclesiam S. Mariæ Majoris donavit; & Lauretanam Domum^d instruxit, multisque privilegiis cumulavit.

XXIV.

IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviâli operis arabici.* 17.

CLAVES. REGNI. CAELOR. *Christus stans claves B. Petro tradit, qui genu in terram flexo illas recipit.* [5]

XXV.

IVLIVS. III. PONT. MAX. A. IIIII. *Effigies, ut numero præcedenti.* 18.

S. PETRVS. S. PAVLVS. *Ædificium cum columnis, in quod S. Petrus claves, & librum gestans ingreditur; post quem S. Paulus.* [5]

XXVI.

IVLIVS. III. PONT. MAX. *Eadem effigies.*

DIVO. PETRO. APOST. PRINCIPI. *Litteris puncta interjecta, quæ tres montes referunt. Effigies B. Petri dextrorsum versa, cum aureola.* [4] 19.

Hæc Numismata fortasse in S. Petri festo Camera Apostolica curavit: nisi potius in honorem Principum Apostolorum, ut moris est, ea sunt cusa.

a *Ubi supra.*

b *Syllog Numif. pag. 141.*

c *Delle Monete Pontif. pag. 46. & 47.*

d *Turfellin. & Mariorelli bist. Laur. lib. 3. cap. 12.*

XXVII.

28. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput nudum, pluviale variis imaginibus insignitum.*

SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. *Mulier seminuda sedens, una manu caput sustinet, alia hastam tenet; ara ante illam cum igne, & accensa face; Inexergo: ALMA. ROMA. [4]*

Expressum est emblema ex Numismatibus Pauli III. sed non eâdem formâ. Pacificus, & humanus Pontifex designatur, qui Populum Romanum ab omni periculo reddebat incolumem.

XXVIII.

25. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Effigies eadem.*

NVLLA. CARIOR. *Mulier armis induta supra armorum, & librorum acervum sedens, librum manu tenet. Ante eam tres montes parvi palmis, & spicis ornati: In exergo: BONONIA. [4]*

Ut Veteres Romam effingi curarunt, ita hîc in muliere Bononia armis non solum, sed etiam litteris celebris, utpote *Studiorum Mater*, repræsentatur. A Paulo III. Cardinalis de Monte (postea Julius III.) Legatus Bononiensis designatus fuit^a; quare eusum arbitrator Numisma ab illius Urbis Magistratu in ejus honorem.

XXIX.

26. IVLIVS. III. PONT. MAX. *Caput cum camaleucio, & brevi pallio.*

DIVVS. PAVLVVS. III. PONT. OPT. MAX. *Effigies Pauli III. cum pileolo, & tegillo. [4]*

Mos fuit apud Veteres, defunctos Imperatores honoribus prosequi, DIVOS nuncupare, eorumque effigiem Numismatibus insculpere. Sic Trajanus non solum Nervam prædecessorem in suis expressit, sed etiam Trajanum Patrem^b. Jure igitur Julius Pontifex Maximus beneficiorum memor Paulo III. se gratum præbuit, quum ab eodem Auditor Cameræ, deinde Cardinalis, ac Bononiæ Legatus, electus fuerit, ac demum anno MDXXX. ad Concilium Tridentinum missus, ut Apostolicæ Sedis vices ageret.

Mar-

^a Panvin. in Vita pag. 533.

^b Morell. Spec. Rei Num. pag. 29.

Marcellus e Monte Politiano in Etruria oriundus, gentis *Cervinae*, Cardinalis Tit. S. Crucis in Hierusalem a Paulo III. creatus, Pontificatum adeptus est iv. Idus Aprilis anni MDLV. , & III. Kalendas Majas anni ejusdem mortuus, in Basilica Vaticana fuit tumultatus .

I.

MARCELLVS. II. PONT. MAX. *Caput Pontificis nudum, cum pluriali variis operibus ornato.* 5.

HILARITAS. PONTIFICIA. *Mulier stans cornucopiae dexteram tenet, & laeva palmam, quae terram usque pertingit, e latere dolium ardens: In exergo: ROMA. [5]*

Hæc postica eadem est, ac altera in Julii III. Numismate, cui effigies novi Pontificis ab Artifice angustiâ temporis aptata est. Dignum notatu est ardens dolium; Quamvis illud esset ne tale, an secus, alibi dubitaverim, nunc omni dubitatione decessi, quum in serie Numismatum Marchionis Jo. Petri Lucatellii Romæ adservatorum

præfens Numisma viderim, eoque etiam in altero dolium inesse puto.

II.

1. 2. MARCELLVS. II. PONT. MAX. *Caput nudum, pluviale, in quo ara, cum ministris.*

CLAVES. REGNI. COELOR. *Christus S. Petro claves tradens, qui eas genuflexus accipit. In exergo: ROMA.*

Etiam hoc Numisma ad normam alterius Julii III. supra nobis memorati, est restitutum. Ambo adludunt ad proprium Pontificem recens electum, gaudiumque Populi, in summam spem erecti^a.

III.

MARCELLVS. II. PONT. MAX. *Caput nudum cum arabici operis pluviali.*

Christus disputans in medio Doctorum. [4]

Emblema ex Numismatibus aliquot Pauli III. est sumtum; sine tamen epigraphe cusum est hoc Numisma, quod a Bonannio præteritum est. In eo alluditur, vel Marcelli Concilio Tridentino præfidentia, vel illius animo continuationi Concilii propenso.

IV.

4. MARCELLVS. II. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedenti.*

FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. *Tres mulieres stantes; Quæ in medio ensam, libramque una manu, jugum altera tenet; Alia super cornucopiæ inverso manu incumbit; Tertia cistam cum pomis una, manu altera facem præbet, quacum aliquot scuta comburit. In exergo: MEMORIAE. OPTIMI. PONTIFICIS. [4]*

Hoc Numisma, cui quid simile sub Leone X. observavimus, describit optimam Pontificis voluntatem, qui si vixisset, optata pace, & rerum copia subditos donasset. Ab epigraphe: MEMORIAE. OPTIMI. PONTIFICIS. cusum illud existimo post Pontificis mortem.

V.

3. MARCELLVS. II. PONT. MAX. *Nulla effigies.*

Mulier sedens, supra stylobaten incumbit, & una manu apertum librum, altera gubernaculum tenet; & secus illam ædificium templo simile. [3]

Pontificis Marcelli prudentia in Ecclesia gubernanda, orta ab indefesso studio scientiarum sacrarum, & humanarum, quæ a moribus fan-

^a Ciaccos. col. 302. 805.

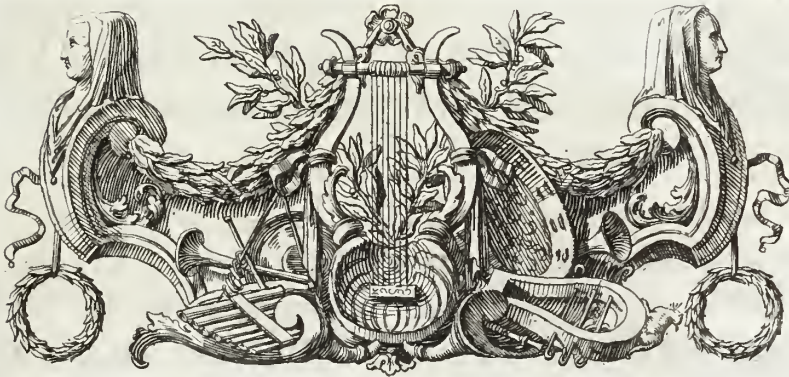
sanctis, vitæ integritate, necnon justitiæ amore sociata, admirabilem Pontificem reddidit, in hoc Numismate adluditur. Ciacconius hæc in ejus vita^a de Marcello retulit: *Justitiæ cultor ab Oratore Regis Hispaniæ pro nobilissimo quodam viro Romano homicidii veniam supplicante exorari nunquam potuit, hæc verba subjiciens, nequaquam sibi placere ab homicidii absolutione Pontificatum inire.*

VI.

MARCELLVS. II. PONT. MAX. Caput nudum, cum pluviâ arabiticè efformato. 6.

SI. POSSIBILE. EST. TRANSEAT. A. ME. CALIX. ISTE. *Christus orans in monte arboribus confito: ante illum caput Seraphim: In montis radicibus tres Apostoli dormientes. [4]*

R. P. Oldoinus^b, qui Numisma vidisse narrat, eum credit illud statim, ac Marcellus Pontifex creatus est, ægrè tamen, & mœrens, quasi quid sibi adversum accidisset, ea erat modestia, & morum integritate præditus.

Fuit

^a Col. 801.

^b Col. 808.

Fuit Johannes Petrus Cardinalis *Carafa* Neapolitanus ad Pontificatum euectus x. Kal. Junias anni MDLV. obiit xv. Kal. Septembris anni MDLIX. ; primò privatim sepultus est in Basilica Vaticana, inde sub Pio V. in Ecclesiæ S. Mariæ supra Minervam magnifico sepulchro cum hac inscriptione.

IESV. CHRISTO. SPEI. AC. VITAE. FIDELIVM. PAV-
 LO. IV. CARAFÆ. PONTIFICI. MAXIMO. ELOQVEN-
 TIA. DOCTRINA. SAPIENTIA. SINGVLARI. INNO-
 CENTIA. LIBERALITATE. ANIMI. MAGNITVDINE.
 PRAESTANTI. SCELERVM. INTEGERRIMO. CATHO-
 LICAE. FIDEI. ACERRIMO. PROPVGNATORI. PIVS. V.
 PONT. MAX. GRATI. ET. PII. ANIMI. MONVMENTVM.
 POSVIT. VIXIT. ANNOS. LXXXIII. M. I. D. XX. OBIIT.
 MDLIX. QVINTODECIMO. KAL. SEPT. PONT. SVI.
 ANNO. V.

I.

PAVLVS. IIIII. PONT. OPT. M. *Pontificis effigies barbata cum pileolo, & palliolo.*

Gentis Carafæ insignia tres fasciæ horizontales. [4]

1. 2.

E Germania illustrem hanc gentem egressam, Pisis primum, deinde Neapoli sedem fixisse fama est, ibique splendidè viventem summos honores esse adeptam. Diomedes Carafa Pauli IV. Avus apud Ferdinandum I. Neapolit. Regem in magna fuit auctoritate. Pater Pontificis Jo. Antonius *Montis aurei* Comitatum in dotem a Victoria Camponesia uxore adeptus est, & præter Pontificem multos alios filios habuit^a.

II.

PAVLVS. IIIII. PONT. MAX. ANN. I. *Caput nudum cum pluvioli, in quo Pontifex sedens, qui Populo benè precatur.*

CLAVES. REGNI. COELOR. *Christus stans B. Petro genuflectenti claves tradit.* [5]

III.

PAVLVS. IIIII. PONT. OPT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

CLAVES. REGNI. CAELOR. *Typus ut supra.* [5]

Eandem posticam Artifices utrique huic Numismati aptarunt, iisdem fortasse formis, quibus in Marcelli II. Numismate, usi.

Cardinalis Carafa, licet multis, & præcipuè Hispanis infensus, tamen Farnesii, & Ferrariensis Cardinalium factione, quæ quadraginta quatuor Cardinalibus constabat, Pontifex electus est, quum esset Cardinalium antiquissimus, & septuaginta novem annos natus^b.

IV.

PAVLVS. IIIII. PONT. OPT. MAX. *Effigies, ut in precedenti.*

3.

ROMA. RESVRGENS. *Mulier armata scuto, & hasta, pedem supra clypeum tenens, circumjacentibus armis, libris, & vasis.* [5]

Luchius^c refert hoc Numisma, sed in antica manum Pontificis exprimit, quasi bene precetur, quod nec in meo exstat, nec in altero a me viso cum hac Epigraphe in antica: PAVLVVS. IIIII. PONTIFEX. MAX. Caput nudatum, & Spiritus Sancti Symbolum in plu-

via-

a Panvin. post Plat. tom. 2. pag. 545.

b Id. ibid. pag. 547.

c Syllog. Num. pag. 179.

viali. Quidquid dicant *Luchius*, & *Bonannius*^a, designantur hîc privilegia ab hoc Pontifice Romanis collata, postquam eorum mores, & doctrinam ad meliorem frugem redegisset. Nam refert *Panvinius*^b: *Triumviralem Conservatorum Urbis potestatem amplificavit, & Pop. Romano immunitates omnes, & privilegia a superioribus Pontificibus concessa liberaliter auxit, & confirmavit; Tiburque, Cardinale Æstense ab administratione submoto, eidem concessit.* Merito igitur resurgens Roma, ut in veteribus Numismatibus^c, appellatur.

V.

9. PAVLVS. IIII. PONT. OPT. MAX. *Effigies, ut numero precedenti.*

DOMVS. MEA. DOMVS. ORATIONIS. VOC. *Christus egrediens e templo rotundiformi cum flagello, mensa nummaria subversa, quinque viros fructibus, aliisque mercibus onustos, in fugam vertit. [5]*

VI.

8. PAVLVS. IIII. PONT. MAX. A. V. *Caput cum camaleucio, & palliolo.*

DOMVS. MEA. DOM. O. *in exergo. Eadem postica, ac præcedens. [6]*

Hæc Numismata Pontificis Religionem ostendunt, & severas Constitutiones, quas pro morum reformatione, pro Ecclesiis debita veneratione, pro festivitatum sanctificatione edidit, quum ipse festa in majori veneratione, quàm antea, esse voluerit, & augere meditaverit^d.

VII.

PAVLVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, capite nudato, cum pluviali, in quo SS. Petrus, & Paulus expressi, & subtus:*

IO. ANT. RVB. MEDIOL.

ANNO. DOMINI. MDLVI. PONT. SVI. PRIMO. INSTAVRAVIT. *Mulier stans calicem manu tenens. [2]*

Placet ad variorum rituum Ecclesiasticorum institutionem potiùs quam ad Inquisitionis Tribunal, hoc perpulchrum Numisma referre.

re.

^a *Numif. Pontif. tom. 1. pag. 263.*

^b *Post Platin. pag. 548.*

^c *Mediobar. Num. in Vespas. pag. 112. & in Sever. pag. 271.*

^d *Panvin. in Vit. pag. 357.*

re . Paulus IV. , narrat Oldoinus in vita ^a , *sepe in Sacello Pontificio errata, quæ in sacris cæremoniis committebantur, corrigebat: Multos sacros ritus vetustate corruptos reformavit, quippe harum rerum peritissimus singula prudenter disponebat.*

VIII.

PAVLVS. IIIII. PONT. OPT. M. *Effigies capite nudo cum pluuiali . DISCITE. IVSTITIAM. MONITI. Mulier stans cum æquipondio in dextera, & ense in læva. [5]*

Quantum Iustitiam Paulus IV. cordi habuerit, præter ea, quæ Biographi ^b narrant, sufficiat unum, quod ultimo Pontificatus anno edidit, exemplum ab Joh. Francisco Firmiano cæremoniis Præfecto ^c narratum . Die xxvii. Januar. MDLIX. inquit ille, *Sanctissimus in Consistorio revocavit motum proprium Rev. Card. Carafæ suo Nepoti circa regimen, & Gubernationem omnium locorum, & totius status Ecclesiæ . Eadem die post prandium privavit officio Generalatus Ecclesiæ Ducem Palliani suum Nepotem, & Gubernio Burgi D. Antonium Carafæ prædicti Ducis Fratrem, & expressè mandavit dictis Nepotibus, eorum Matri, Uxoribus, & Filiis, & omnibus de ipsorum familia, quod quamprimum discederent ab Urbe; Ob facinora contra omne debitum edita, Iustitiæ (observante Panvinio ^d) rarum exemplum!*

IX.

PAVLVS. IIIII. PONT. OPT. MAX. *Caput cum camaleucio, & parvo pallio. 4.*

BEATI. QVI. CVSTODIVNT. VIAS. MEAS. *Salvatoris effigies dextrorsum, cum aureola in capite. [5]*

X.

PAVLVS. IIIII. PONT. MAX. AN. V. *Effigies, ut num. VIII. sub- tus I. F. P. 5.*

Effigies Salvatoris sine aureola, & epigraphæ. [6]

Postica primi Numismatis restituta est, ad formam Julii III Numismatis, quod vidimus: alluditque, non tam morum reformationi a Paulo institutæ, quam ejus vitæ religiosæ, de quo Oldoinus ^e, *vitæ puritas, inquit, ac innocentia fuit in eo Viro admirabilis; & alibi: Mane sacrificium facturus Deum rogabat, ut suum administrum piis affectibus imbueret.*

O

XI.

^a Post Giaccon. tom. 4. col. 842.

^b Viçtoriel. apud Giaccon. col. 817.

^c In Diar. MSS.

^d Panvin. loco laudato .

^e Col. 828. post Giaccon.

XI.

PAVLVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes.*

HAERES. REST. *Pontifex sedens supra Thronum cum triplici corona, & pluuiali intra nobile ædificium: Multi Cardinales, & Episcopi stantes: & ante illum variæ icones seminudæ, partim stantes, partim genuflectentes, quæ Pontificis pedem osculaturæ accedunt. [4]*

Epigraphe perpulchri Numismatis sic legenda, HAERESI RESTINCTA, alluditque obedientiæ Paulo præstitæ in Consistorio publico ab Anglicis Legatis, post Angliæ sub Regina Maria cum Catholica Ecclesia reconciliationem. Sic Oldoinus^a: *Hos Pontifex humo levatos complexus, superiorum temporum admissa benignè condonavit, censuris absolvit, & in gratiam recepit. Actum id fuit in Aula Vaticana, quam Regiam dicunt — Rem Divinam postea solemnè ritu coram se, & Senatu Patrum Pontifex fieri iussit.*

XII.

II. PAVLVS. IIII. PONT. MAX. *Eadem effigies.*

NE. DETERIVS. VOBIS. CONTINGAT. *Christus quinque genuflexos viros, & duos stantes benedicens. [4]*

In Numismate hoc repræsentatur, mea quidem sententia, Christus, qui leprosos sanatos, ad Sacerdotes mittit, monens ne amplius peccent. Hoc factò Evangelii alluditur Angliæ ad religionem Catholicam reversioni, & receptæ a Pontifice absolutioni, a Legatis petitæ, qui ^b *tam piè, & ardentè supplicè oratione Paulum ad parcendum supplicarunt, ut adstantium oculis imber lacrymarum efflueret.* Parum verò monita in Numismate expressa profuerunt, nam post mortem Reginæ Mariæ, & Reginaldi Cardinalis Poli Regnum illud iterum a Catholica Religione descivit.

XIII.

PAVLVS. IIII. PONT. OPT. MAX. *Effigies eadem cum camaleucio. IN. FLVCTIB. EMERGENS. Navicula in mari cum Apostolis retia contrahentibus. [5]*

Paulus IV. a Duce Albano Neapoli Regis vices agente laceffit, & Carolo V. cæteroqui infensus, primò in eum arma movit, vim vi repulsurus; deinde, ut Regnum illud recuperaret, fœdus cum Gallis iniit: Sed re malè actâ, & consilio, opeque destitutus (eo enim

^a *Ibid. col. 824.*

^b *Oldoin. ubi supra.*

enim bello Ecclesiastici Status Provinciae grave damnum subiere , & urbs ipsa Romana ingenti est timore perculsa , quippe Ascanii *Cornei* , & Marci Antonii *Columnae* ductu , & praesidio fretus hostis Romanos agros ad moenia usque Urbis incurfabat) a Philippo II. , qui Carolo patri successerat , pacem petiit , eamque honestissimam obtinuit . Numisma indicat , Petri Navim , etsi fluctibus agitatam , semper emergere .

XIV.

PAVLVS. IIII. PONT. MAX. *Eadem effigies .*

Christus cum duobus Apostolis e Porta egrediens , tradit claves B. Petro genuflectenti cum aliis Apostolis . [4]

R. P. *Oldoinus*^a , qui Numisma vidit , eusum existimat ad institutum Inquisitionis Tribunal , & facultatem a Christo suis Vicariis in Terra traditam solvendi , atque ligandi , exprimendum .

XV.

PAVLVS. IIII. PONT. MAX. *Caput Pontificis cum pileolo , & stola , manu benedictis , & infra : IO. ANT. RVB. MEDIOL.* 12.

Christus crucifixus medius inter duos latrones , Matre , aliisque foeminis adstantibus , Ebreisque , & Romanis Militibus , tum peditibus , quum equitibus circumfidentibus . [2]

Pulcherrimum hoc Numisma mirabili artificio ab *Johanne Antonio Rubeo* Mediolanensi elaboratum , aequae ac precedens , explicatione non indiget , quum Salvatoris passionem exprimat , idque fortè alludit Pontificis pietati , meditationi mysteriorum nostrae Religionis admodum dediti , ut qui *nocte cum obdormire non poterat , surgebat e lecto ad orandum , ac meditandum*^b .

XVI.

PAVLVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio , & brevi pallio .* 12.

SPES. BEATA. *Mulier stans tunicâ induta cum floribus in utraque manu , & florum fasciculo in humum dejecto . [4]*

Licet Paulus Romanis haud quaquam acceptus foret , multis tamen Pontificatus initio beneficiis in populum conlatis , publicè , & privatè clementiae , & liberalitatis argumenta dedit , & , teste *Panvino*^c , quum in publicum prodibat , humanis verbis omnium favorem

^a *Post Giaccon. tom. 4. col. 842.*

^b *Oldoin in Vit. loco cit.*

^c *In Vita pag. 547.*

rem captabat, hinc imminuto aliquantulum odio, Roma in spem venit, optimum sibi futurum Principem: Ad hanc spem significandam cufum est Numisma more Veterum^a expressum.

XVII.

PAVLVS. IIIII. PONT. OPT. MAX. *Caput cum pileolo, & tegillo.*
ROMA. RESVRGENS. *Typus, ut supra.* [5]

XVIII.

SEDE. VACANTE — ROMA. *Guidonis Ascanii Sfortiæ Cardinalis Camerarii Insignia, nec non & Insignia Pauli III. cum pileo, clavibus, & Confalone: Et inter claves: MDLIX.*

ROMA. RESVRGENS. *Mulier armata scuto, & hasta, cum vexillis, thoracibus, tympanis, & vasis terreis.* [4]

Hoc genuinum Numisma a Cardinale Sfortia, Sede vacante, est cufum, nam quem protulit *Bonannius*, Denarius est. Postica Numismatis pars ab alia Pauli IV. quam declaravimus, est mutuata. Numisma recufum est jussu Cardinalis Camerarii, qui utpote infensus Paulo, Romam resurgentem asserit morte Pontificis. Romanis faciliiori Julii imperio assuetis, plus æquo rigidus Paulus visus est, hinc averfi ab ipso civium animi, & infauftissimi belli damnis exacerbati, tanto in ejus memoriam odio incensi sunt, ut infanda quæque in ejus statuum, & stigmata perpetrarint. Cæterum iniquo fuit fortasse animo in Paulum Cardinalis *Sfortia*, quod multa perpeffus sit eo Pontifice, cui maxime suspectus erat ob intimam erga Carolum V. familiaritatem. Ideo in carcerem conjectus est Franciscus Lottinius ei a secretis, mox ipsemet Cardinalis, qui inde emissus, Româ exire est vetitus.

Johan-

^a *Mediobarb. Numism. pag. 627.*

Johannes Angelus *Medices* Mediolanensis Cardinalis S. Priscæ Pontifex electus est viii. Kal. Januariæ anni MDLX., nomine assumpto Pii IV.. Obiit v. Idus Decembres anni MDLXV., & sepultus est in B. Petri Basilica, unde pridie Nonas Januariæ anni MDLXXXIII. translatus est in Templo S. Mariæ Angelorum ad Thermas Diocletianas, & in nobili sepulchro cum hac epigraphæ conditus :

D. O. M.

PIVS IIII. PONT. MAX.

MEDICES MEDIOLANENSIS

SEDIT ANN. V. MENS. XI. DIES XV.

VIXIT ANN. LXVI. MENS. VIII.

OB. V. ID. DECEMB. MDLXV.

IOANNES ANTONIVS SORBELLONVS

EPISCOPVS PRAENESTINVS

CONSOBRINO

CAROLVS BORROMEVS S. PRAEEDIS
 . MEDIOLANENSES
 M. SITICVS DE ALTAEMPS GERMANVS
 . CONSTANTI. S. MARIAE TRANSTIB.
 TITT. PRESBB.
 AVVNCVLO
 S. R. E. CARDD. POSVERE

I.

PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies barbata Pontificis, cum pileolo, & palliolo.*

MEMORIAE. OPT. PONTIFICIS. *Aereum Numisma oblonga forma, & Insignia gentis Mediceae, sex globi in scuto. [3]*

Historici, qui hoc Pontifice scripserunt, affirmant, Pontificis familiam eandem esse, ac Florentinam Mediceam nobilissimam; alii negant, & quidem probabilius; cæterum auctis Mediolanensium Mediceorum opibus, & honoribus, Etruriæ Duces inter gentiles suos Pontificem, ejusque Fratrem Marchionem *Marignani* ultro receperunt.

II.

32. PIVS. IIII. PONT. OPT. MAX. E. ANNO. I. PON. MDLX. *Pontificis effigies nuda, cum pluviati, in quo S. Johannes Evangelista.*

DESIDERIO. DESIDERAMVS. *Gallina, circa quam pulli, sub ejus alis asylum quærentes: Et e longinquo ædificium, quod comburitur. [3]*

Rarum hoc Numisma maximi moduli P. *Bonannius*^a in Museo Ducum Parmensium conspexit. Incensum ædificium exprimere is arbitratur, Castrum S. Angeli, ut moris est, festivis ignibus circumseptum, quum Pius electus est Pontifex. Sed quum ædificium penè totum incensum appareat, neque arcis formam referat, dicendum potius, eo symbolo significari, incensâ domo pullos ad matrem confugere, & pietati Pontificis alludi, ut qui in pauperes esset liberalissimus, & ut *Panvinius*^b inquit: *molesta & fallaci mendicitate sublata pauperes certis locis distributos aluerit.*

III.

^a Pag. 289.

^b In Vita. Vide etiam Ciaccon. col. 807.

III.

PIVS. IIIII. PONT. OPT. MAX. AN. I. *Caput nudatum; Imago* 20.
S. Johannis Evangelistæ sedentis, in pluviâ expressa.

INSTAVRATA. *Castri S. Angeli adspectus.* [4]

IV.

PIVS. IIIII. PONT. MAX., & *infra*: O. P. *Caput nudatum cum pluviâ historiis variis ornato.*

INSTAVRATA. *Ejusdem Castri adspectus.* [4]

V.

PIVS. IIIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Eadem effigies.*
Eadem postica. [4]

VI.

PIVS. PAPA. IV. PONTIFEX. MAX. ANNO. II. *Eadem*
effigies.

Eadem postica. [4]

Primum Numisma adducit *Lucius*^a: Secundum nos vidimus: Tertium refertur a *Rollio* in Roma antiqua *Ouverbeckii*^b: Et ultimum in Diariis Joh. Francisci *Firmiani*^c cæremoniis Præfecti visitur, qui narrat, vallum, & fossas Castri S. Angeli, a Philiberto Aurelianensi Duce Borbonio cum Caroli V. copiis everfas, Pium IV. restaurasse. R. P. Molinetius autumat, sed nullo indicio, eâ epigraphe significari ædificationem suburbii a Pontificis nomine Pii nuncupati. Varietas annorum primi, & secundi, qui in his Numismatibus exprimentur, oritur a variis annis, in quibus ea artifices cuderunt; nam credibile est, ædificationem ad utrumque annum durasse^d.
Siglas O. P. lego: OPTIMO. PRINCIPI.

VII.

PIVS. IIIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Infra*: IO. ANT. R. F. 1. 2.
Caput nudum, pluviâ cum icona stante.

HODIE. IN. TERRA. CANVNT. ANGELI. *Præsepe cum animalibus, Infans Jesus in terra cum Virgine, Divo Josepho, & duobus Pastoribus eum adorantibus: In aere duo parvi Angeli cartulam tenentes.* [4]

Pridie ejusdem Festi Natalis Domini Pius electus est Pontifex, idque hoc Numismate pulcherrimo indicatur.

VIII.

^a Pag. 198.

^b *Degli Avanzi di Roma*, pag. 135. edit. Londin. 1739. 8.

^c *Apud Bonann. Num. Pont. p. 238. tom. I.*

^d *Clôin. post Ciaccon. tom. 4. col. 881.*

VIII.

3. PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedenti.*
 PIVS. IIII. PONT. MAX. O. P. *idest: OPTIMVS. PRINCEPS.*
intra lauream coronam. [5]
Quia, de Pontifice inquit Oldoinus^a, ejus morum benignitas necessa-
ria visa est, ut humanitate, atque clementia afflictam Urbem refi-
ceret, ac recrearet; Ideò omnium Cardinalium suffragiis ad tantam
dignitatem euectus, optimi Principis titulo est honoratus.

IX.

- PIVS. IIII. PONT. OPT. MAX. AN. II. *Caput nudatum, integra*
icon S. Johannis Evangelistæ, pluviâ insculpta.
 INDVLGENTIA. PONT. *Pontifex sedens in Throno cum pluviâ,*
& Tiara triplici corona contexta, cum Ministris, jubentis speciem
præfert, ut catenis solvantur ii, qui ad ejus pedes prostrati sunt; e
longinquo varia Romæ ædificia. [2. 4.]
 Numismata satis explicant verba *Panvinii^b*, qui hæc de Pontificis cle-
 mentia habet: *Pontificatus initio, quò reipsa præstaret, quæ Pii*
nominis appellatione pollicitus fuerat, clementiam dico, & humani-
tatem, omnium pænè Cardinalium, sed præcipuè Carafarum, qui
alioquæ læsi videbantur, precibus, Populo Romano omnium eorum
veniam condonavit, quæ in Pauli IV. marmoreum simulacrum, Insi-
gniaque, & Sanctæ Inquisitionis contumeliam, & dedecus, va-
cante Sede, commiserat; damna modò, ac detrimenta illata, quoad
posset, suis ipse sumtibus Inquisitionis Officio sarciret. Paulo post:
Multos, & magnæ existimationis Viros, quos ob Hæresis suspicio-
nem Paulus graviter carcere, & aliis pænis afflixerat, cognitâ
eorum per Sanctissimam Inquisitionem innocentia, omni, quum inju-
riâ, tum suspitione liberavit; inter hos præcipuè Cardinalem Jo-
hannem Moronem.

X.

6. PIVS. IIII. PONTIFEX. MAX. *Caput nudatum cum pluviâ ope-*
ris arabici.
 ROMA. RESVRGENS. *Mulier armata scuto, & hasta, cum ar-*
mis, vexillis, & cornucopiæ ab uno latere, cum timpanis, libris,
& vasis ab altero. [5]

XI.

^a In Vita post Ciaccon. col. 207.

^b In Vita pag. 317. a. b.

XI.

PIVS. IIIII. PONT. MAX. *Caput cum camaleucio, & pallio brevi.*
ROMA. RESVRGENS. *Eadem postica.* [3]

Duabus Pontificis anticis eandem posticam videmus adjunctam, quam in Pauli IV., & Camerarii Sfortiæ Numis explicavimus. Hic designatur Roma, quæ post infelicissima Pauli tempora summa pace fruebatur.

XII.

PIVS. IIIII. PONT. MAX. AN. III. *Effigies, ut præcedens.* 22.
DIVAE. CATHARINAE. TEMPLVM. ANNO. CHRISTI.
MDLXI. *Ecclesiæ adspæctus.* [5]

Repræsentatur in hoc Numismate Ecclesia S. Catharinæ ad Funarios, dicta prius Ecclesia de Rosa, erat enim eo loco parva Ecclesia in honorem S. Rosæ Viterbiensis erecta: Nunc ad Funarios dicitur, quia Funarii in ea Urbis parte degebant; Ecclesiæ adnexum Monasterium, in quo Moniales aliquot Regulam S. Augustini profitentes puellis præfunt, easque instituunt in moribus, textilibusque operibus, prout S. Ignatius Loyola præscripsit, qui fuit præcipuus pii operis auctor^a. Cardinalis Fridericus Cæsius Monasterii Patronus anno MDXLIV. ædificium Ecclesiæ, Jacobo a Porta^b Architecto, incœpit; perfecitque, Cardinale mortuo, Pius IV. anno MDLXI., non MDLXIV., ut vult *Piazza*^c.

XIII.

PIVS. IIIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudatum cum variis Sanctorum imaginibus in pluviali.* 26.

PIVS. IIIII. PONT. MAX. PORTAM. IN. HANC. AMPLITVDINEM. EXTVLIT. VIAM. FLAMINIAM. STRAVIT. ANNO. III. *Exterior facies Portæ Flaminiae, dictæ, de Populo, per quam Pontifex equitans ingreditur cum Cardinalibus, & custodiis: In exergo flumen jacens cum urna.* [3]

In vestigiis Romæ *Overbeckii*, novissimè Londini publici juris factis, & a Paulo *Rollio* Italice redditis^d, hoc Numisma videre est, cum epigraphæ tamen malè expressa, quæ emendari potest ad exemplar inscriptionis, quæ supra memoratam Portam legitur. Pius IV. Pontifex hanc Portam constructam e Tiburtino lapide instruxit colum-

P

nis,

a *Orlandin. Hist. Societ. Jesu lib. 4. num. 8.*

b *Roma Moderna pag. 135. edit. Rom. 1741.*

c *In Tractatu, Delle Opere Pie di Roma.*

d *Pag. 1.*

nis, & aliis ornatibus ad modulum Michaelis Angeli Bonarrotii, Jacobo Barotio a Vignola Architecto. Columnæ ordinis dorici sunt marmoreæ variorum colorum: earum diametrus est quatuor Romanorum palmorum. Utraque statua lateralis *Mochi* Florentini adposita est ab Alexandro VII., qui Portam restauravit, non ab hoc Pontifice, ut male *Ovverbeckius*^a. Figuras in Numismate expressas *Bonannius*^b ait Pontificis referre ingressum, & rectè quidem. Pontifici quippe mos erat non rheda vehi, sed equitare^c; & quoniam Cardinales aliquot ab eo more recesserant, bis in Consilio eos monuit Pius, ne a prisco usu discederent; indecorum quippe tunc visum est, Cardinales curru vehi, quo solæ Matronæ utebantur, sed paulatim, seu commodi, seu valetudinis tuendæ studio, Cardinales nonnisi curru vecti incedunt, statis tamen solemnitatibus equitare solent ad speciem antiquæ consuetudinis, ut *Bonannius* habet. Videmus & ad nostra tempora Pontifices, & Cardinales antiquo more ephippiatis incedere ad S. Sabinæ feria quarta Cinerum, & ad S. Mariæ supra Minervam festo die Annunciationis B. Mariæ Virginis, sed paulatim hæc quoque exolescent. Flumen jacens repræsentat Tyberim viæ Flaminæ proximum.

XIV.

7. PIVS. IIIII. PONT. MAX. *Effigies eadem.*

PAX. *Mulier stans juxta templum, cornucopiæ, & ramum lauri altera manu, altera facem admovet, qua multa arma comburit.* [4]

Non potest in hoc Numismate alludi, ut amat P. *Bonannius*^d, concordie anno MDLXIV. inter Canonicos Regulares Augustinianos, & Monachos Cassinenses S. Justinæ initæ, neque enim id posticæ Numismatis parti convenit. Potiùs pacem inter Henricum Gallie, & Philippum Hispaniæ Regem obitam, & confirmatam ab Henrici filio Francisco II. ultimis Pauli IV. diebus^e, designat hoc Numisma, paratum fortasse temporibus Pauli, at *Pio* tandem Pontifice, cusum.

XV.

8. PIVS. IIIII. PONTIFEX. MAX. AN. IIIII. *Effigies Pontificis cum camaleucio, & brevi pallio.*

SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. *Mulier supra sellam variis iconi-*

a Pag. 3.

b Num. Pont. pag. 287.

c Giaccon. col. 874.

d Bonann. Num. Pont. pag. 274.

e Panvin. in Vita post Plat. tom. 2. pag. 554.

iconibus ornatam, manu caput sustinet, altera hastam tenet, ante pedes ara, & accensa fax. [4]

Pius Arcem S. Angeli munitionibus sepsit, Centumcellas novis operibus tutiorem reddidit; ad hæc significanda cufum est Numisma iisdem fortasse formis, quibus ad Pauli III. Numos artifices usi sunt.

XVI.

PIVS. IIII. PONT. MAX. AN. IIII. *Caput nudatum cum arabici operis pluviali.*

23.

MENDICIS. IN. PTOCHOTROPHIVM. REDACTIS. *Mulier sedens quatuor cum infantibus, quorum duo in gremio sedent, duo super humeros. [5]*

Forma anticæ hujus Numismatis partis adhuc apud Barbarinos visitur. Postica supra formam Leonis X. restituta, explicatione non indiget; nam Pius *Egentes*^a, & *deliros homines, molesta, & fallaci mendicitate sublatâ, certis locis distributos nutriri præcepit, præfecto ad pium opus Antonio Lomellino.*

XVII.

PIVS. IIII. PONT. MAX. *Caput cum camaleucio, & brevi pallio. 9.*
DISCITE. IVSTITIAM. MONITI. *Mulier succincta ambulans, cum ense in dextera, & libra in læva. [5]*

Postica hæc visitur etiam in Numo Pauli IV., & hic referri potest ad Card. Caroli Carafæ, Comitis Montisaurei, & Comitis Alifæ Pontificis Pauli affinium^b, damnationem: Magnum certe Romano Populo spectaculum! memorabileque documentum iis, qui in prosperis rebus se ipsos non agnoscunt, & vitam agunt, ac si nunquam essent rationem factorum reddituri.

XVIII.

PIVS. IIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, cum pluviali, in quo icon stans. 5.*

PIO. IIII. PONT. MAX. S. P. Q. BON. *Pontifex cum Tiara, & pluviali, librum unâ, alterâ manu tenet claves, quibus hydram infra jacentem, tangit. [4]*

R.P. Bonannius nullam adfert hujusce Numismatis in Pontificis hono-

P 2

rem

^a Giaccon. colum. 207.

^b Panvin. ubi sup. pag. 559.

rem a Bononiensibus cusi explanationem. Coævi quidem Auctores ^a afferunt, Pium Vices Legati in ea Urbe aliquando gessisse; & discordiis inter Ferrariensem Ducem, & Bononienses pro limitibus, ortis, illum Arbitrum electum, brevi ita litem composuisse, ut neutra pars amplius quid tentaverit ^b. Ad præclarum facinus significandum Bononienses fortasse hydram, discordiæ symbolum, Pontificis auctoritate prostratam Numismate expresserunt.

XIX.

11. PIVS. IIII. PONT. MAX. *Caput, ut supra: Infra verò: IO. ANT. R V B.*

INSTAVRATIO. COLLEGII. I. C. MEDIOL. *Mulier sedens hastæ innixa ante magnum Edificium cum porticibus: duo ante eam genibus flexis, quibus manus porrigit. [4]*

Ad Numisma explicandum audiamus, quæ narrat *Morigia*, in mirabilibus urbis Mediolani: *Reca gran magnificenza alla Città l'illustre Collegio de i Dottori Legisti, il quale è ripieno di Gentiluomini di prima Nobiltà Milanese. Papa Pio IV. honorò questo Collegio creandoli tutti Conti, e Cavalieri; oltreche volle per sempre, un Dottore di questo Collegio fosse Auditore di Rota, e un' altro, Avvocato Concistoriale; hoc est: Magnificentiam urbi addit illustre Collegium Jurisconsultorum, in quo primi ordinis Nobiles Mediolanenses educantur. Pius IV. Pontifex Collegium decoravit, creavitque alumnos omnes, Comites, & Equites: præterea statuit, ut in posterum ex illis eligerentur Auditor Rotæ Romanæ, & Advocatus Concistorialis. Fuit Pius in ephebis in hoc Collegium cooptatus ^c, & Pontifex factus illud instauravit ^d, ut in præsentī Numismate etiam visitur.*

XX.

12. PIVS. IIII. PONT. OPT. MAX. *Effigies nudato capite, in pluviali icon stans.*

PROVIDENTIA. PONT. *In exergo: A. B. Mulier stans cum cornucopiæ in læva, dextera verò aliquot spicas in congium, ante pedes positum, immittens. [6]*

Non auxilia per Pontificem Melitensi Insulæ, in quam Turcæ inhiabant,

^a Vide Panvin. Ciaccon. Oldoin.

^b Panvin. ubi sup. pag. 557.

^c Molinet. Hist. Pont. pag. 73.

^d Vittorej. col. 874.

bant, præstita, ut vult Bonannius ^a, sed designat potiùs hoc Numisma copiam urbi Romæ procuratam: *Hunc Pontificem*, inquit Panvinius ^b, *Populi Romani salutis, & commodo invigilantem, Urbis annonam procurasse, præfæctis aliquot viris industriis*. Siglæ A. B. nil aliud per me indicant, quàm nomen Artificis, fortasse *Antonii Bononiensis*. In Pauli II. Numis similes siglas adnotavimus ^c, in quibus etiam hæsimus.

XXI.

PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes*.

13.

PIETATI. PONTIFICIAE. *Mulier stans, & cornucopiæ dextera tenens, pateram lævâ, quâ accensam aram adspersit: ab illius latere duo infantes nudi*. [4]

Pontifex hic ex vitæ ratione, rebusque gestis, benignus, & misericors habitus fuit: nam, præter eleemosynas, quas occultè largiebatur, quotidie publicè mendicantibus tantum dabat, quantum pro uniufcujusque diurna sustentatione sufficeret. Hinc *Pater Pauperum* meruit appellari; præterea Tyberis inundatione, quæ sub Paulo IV. contigit, magna in Urbe annonæ caritate vigente, ipse frumentum, quod in suæ familiæ usum ad annum comparaverat, statim distribui plebi iussit ^d.

XXII.

PIVS. IIII. PONT. MAX. O. P. *Caput nudum, cum arabici operis pluviali*.

14.

PORTA. PIA. — ROMA. *Interior Portæ Piæ adspæctus*. [5]

Porta Viminalis, Figulensis, Catularia, Nomentana, quæ ad S. Agnetis Templum ducit, nomen Piæ ^e acquisivit, eo quia Pontifex Pius IV. veteri Porta Nomentana clausa, haud longe ab ea, quam nunc conspicimus, meliori forma construxit, proprio nomine imposito. Quatuor palmos in largum se protendunt ejus parastatæ striatæ circa basim. Hanc Portam ordine Dorico, e Tyburtinis lapidibus extructam, marmore verò aliquatenus ornatam ^f, delineavit Michael Angelus *Bonarrotius*. Sed quum trifariam opus delineasset ^g, illud ele-

^a *Ciaccon. col. 371.*

^b *In Vita pag. 559.*

^c *Bonan. num. 14. Vide supra pag. 28.*

^d *Panvin. loco laudat. pag. 558.*

^e *Nardin. Rom. Antic.*

^f *Ovverbeck Veltug. di Roma pag. 20.*

^g *Vasar. in Vita.*

electum est, quod minori sumtu perficeretur, & XIV. Kal. Quintil. anni MDLXI. primum lapidem, ut adnotat *Firmianus* cæremoniis Præfectus in suis Diariis ^a, imposuit.

XXIII.

15. PIVS. IIII. PONT. MAX. O. P. *Eadem effigies, ac in præcedenti.*
VIA. PIA. ROMA. *Superius, caput Cherubim: Omnia intra coronam lauream.* [5]

Explicat hoc Numisma Inscriptio, quæ etiam hodie supra Portam Piam legitur:

PIVS. IV. PONT. MAX.

PORTAM. PIAM

SVBLATA. NONENTANA. EXTRVXIT

VIAM. PIAM. ÆQVATA. ALTA. SEMITA. DVXIT.

Audiamus nunc *Panvinium* ^b. *Inter Salariam, & Nomentanam, Portam, & Viam Pias in Quirinalis dorso fecit.*

XXIV.

16. PIVS. IIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Effigies cum pluviæ arabicè contexto.*

AQVA. PIA. *Lacus statuis ornatus, & Neptuni signum in ædificii fastigio.* [4]

XXV.

17. PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies similis.*

AQVA. PIA. *Lacus cum columnis, & arcibus, ad spectus.* [4]

Etiam si hic Pontifex jam deperditam Aquam Virginem Romæ restituerit ^c, in hoc tamen Numismate cum *Bonannio* exprimi autumo Lacus duos Bononiæ existentes exstructos, quorum alter est e conspectu Ædis publicæ, in quo Neptuni signum, undecim pedes altum, Johannis Bononiensis opus, quod civitas Bononiensis suis sumtibus fecit, impensis aureis LXX. millibus: Hoc factum est anno MDLXIII. Pio IV. Pontifice regnante ^d. Alter Fons, seu Lacus, qui nunc in via Imperiali conspicitur, est trium rivulorum, a tribus conchis susceptorum; utriusque Fontis, teste Antonio Masino, Thomas *Lauretius* fuit Architectus.

XXVI.

a *Diar. MSS.*

b *Panvin. in Vita pag. 318. edit. Venet. 1562.*

c *Panvin. ubi supra.*

d *Bologna Illustrata pag. 232.*

XXVI.

PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies precedentii similis.* 18.
 FORVM. CARNIVM. *Magnifica Porta cum clatbris, & Pontificis
 stemmate, intra quam aliquot animalia.* [4]

Ædificium hoc etiam Bononiæ factum, ubi hoc Pontifice, quum S. Carolus Borromæus ea Legatione fungeretur^a, tres porticus clausæ, tres portæ cum totidem Pontificis Insignibus in earum superiori parte constructæ sunt; porticus omnibus Laniis Urbis destinatæ sunt, ad auferendam omnem immunditiam, & foetorem ab Urbis locis cultis, ut ex inscriptione, quæ illic legitur, patet.

XXVII.

PIVS. IIII. PONTIFEX. MAX. *Effigies, ut supra.* 19.
 SVMMI. PALATII. CVBICVLA. *Ædium adspæctus cum stemmate Pontificis, & Pomario.* [5]

Pars Vaticanarum ædium, quæ *Belvedere* dicitur, a Pio IV. in meliorem formam redacta, ædibus veteribus, & Pomario majori proxima, *Pollajolio*, & *Bramante*^b Architectis, instaurata est. Pirrus *Ligorius*, & *Vosanzius* Pomarii ædes ornarunt^c. Atrium zophoris, & statuis ornatum est. Picturæ opus sunt *Baroccii*, *Zuccarii*, & *Gerardii*: Alterum vero atrium pinxerunt *Pomarancius*, *Johannes de Vecchis*, & Sanctes *de Tito*. Clemens XI.^d has ædes Pii IV. restauravit, anaglypticis operibus, musivis, aliisque ornamentis additis, ut & fontem e conspectu Pomarii positum. Pius IV. primum lapidem Kal. Sextil. anni MDLXI. posuit^e.

XXVIII.

PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.* 21.
 VIRGINI. MATRI. *Templi frons.* [4]

R. P. Bonannius, licet Numisma designare credat S. Mariam Angelorum ad Thermas, frontem tamen illius Templi hic non adgnoscit; quamvis mihi haud ab eo dissimilis videatur. In eo loco, Ecclesia S. Cyriaco dedicata erat Cardinalis Presbyteri Titulus: Hanc Pius IV. anno MDLXI. S. Mariæ Angelorum consecravit, titulumque S. Cyriaci in ea restituit, & Patribus Carthusianis concessit, qui in Monasterio ad S. Crucis in Jerusalem degebant^f:

XXIX.

^a Bolog. *Illust.* pag. 434.

^b *Vasari Vite de' Pittor.*

^c *Bonannius hic, & in Templ. Vatic. descript.*

^d *Roma Moder.* pag. 268.

^e *Firmian. in Diariis.*

^f *Ciaccon. col.* 271.

XXIX.

24. PIVS. IIII. PONT. MAX. O. P. *Caput nudum, pluviale arabicè ornatum.*

VIRGO. TVA. GLORIA. PARTVS. *Beata Virgo sedens cum Pucro in ulnis.* [4. 5.]

Hæc postica, quæ in Julii III. Numismate etiam visitur, hîc alludit ad Pontificis devotionem erga memoratam Ecclesiam S. Mariæ Angelorum ad Thermas Diocletianas, in qua & sepeliri voluit juxta Tribunam majoris aræ, nobili constructo sepulchro.

XXX.

25. PIVS. IIII. PONT. MAX. *Eadem effigies.*

TVI. SECTATOR. *Milites pedites, equitesque, juxta antiqua rudera pugnantes: In medio Episcopus equo insidens, aliquot ex eis persequitur, qui fugam capeffunt.* [4]

Meâ sententiâ exprimitur hîc, quod anno mcccxxxix., contigit: Eo anno^a inter Lodrisium Vicecomitem, & Azzonis exercitum a Luchino ductum pugnatum est: Hic verò a S. Ambrosio opem petiit, qui albâ veste indutus, cum mitra, equo insidens, & cum flagello, visibiliter apparens, juxta coævos Auctores^b, Lodrisii copiis fugatis, victoriam plenam Luchino procuravit, qui Parabiagii, ubi pugnatum est, Ecclesiam huic Sancto dicatam, construxit. Epigraphe: TVI. SECTATOR. bella civilia Gallica, ut vult Bonannius^c, inter Hugonottos, & Catholicos denotat, Pontifice ostendente, se divino fretum auxilio primos velle persequi, secundis auxiliari.

XXXI.

27. PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

SCHOLARVM. EXAEDIFIC. *Ædium conspectus supra porticum a columnis suffultam.* [4]

Panvinus in hujus Pontificis vita de illo ait, quod *Scholas, quibus Sapientiæ Professores Bononiæ docent, magnificentissimè refecit; Romæ verò inchoavit, Papiæ Collegium instituit.* Molinetius^d Collegium in Numismate sibi conspici videtur, Bonannius^e autem scholas Bononienfes, quæ quidem supra arcus constructæ sunt a columnis suffultæ, quæ Porticum fecus viam efficiunt.

XXXII.

^a *Lanzada Descriz. di Milano tom. v. pag. 4. edit. Mediolan. 1738. Sormanni Dissertat. super Anathem. S. Ambros. contra Gallos pag. 134. Mediol. edit. 1740.*

^b *Vide Galvan Flammam in Hist. & Bonincontrum in Chron. lib. 4. cap. 7. Rer. Italic. to. 12.*

^c *Tom. 1. pag. 285.*

^d *Histor. Pont. per Numis. pag. 75.*

^e *Numism. Pont. pag. 387.*

XXXII.

PIVS. IV. PONTIFEX. MAX. *Eadem effigies.*

32.

SAPIA. INTRA. NOVVM. ALVEVM. CORRECTO. (Hermannus Vos in Catalogo Numismatum legit uti Bonann. COERCITO.)
Flumen jacens, cornucopiæ in dextera, in sinistra urnam tenet, c qua aquam effundit; ante pedes habet cannas Palustres. [4]

Hoc Numismate ad veterum formas percusso exprimitur flumen Sapiæ, quod prope Cerviam fluens, novo alveo ad Portum Cæsenatem^a a Pio ductum est.

XXXIII.

PIVS. IIII. PONTIFEX. MAX. *Caput nudum cum pluviæ.*

PORTVS. CENTVMCELL. INSTAVR. VRBEM Q. VALLO. AVXIT. *Facies Portus Centumcellensis.* [5]

XXXIV.

PIVS. IIII. PONT. MAX. O. P. *Caput nudum, pluviæ cum stemmate.*

PORTVS. CENTVMCELL. INSTAVR. *Idem conspectus.* [4]

34.

Eadem postica in Numismate Julii III. conspicitur. Centumcellarum Portus ab Imperatore Trajano ædificatus, a Pio IV. fuit restitutus, deindeque a S. Pio V. munimentis instructus^b. Centumcellas, ait de Pio IV. *Parvinius, vetustate disjectas, mœnibus, arcibus sepivit, ac munivit.* Bene hic observat Bonannius^c, duos dici PORTVS Centumcellarum, quorum alter interior est, & *Darsena* dicitur.

XXXV.

PIVS. IIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 35.

ANNOA. PONT. *Mulier stans, cum cornucopiæ in sinistra, parvoque signo, quod libram habet, in dextera; ante pedes cista cum floribus, pomis, retrò plaustrum fassis onustum.* [4]

XXXVI.

PIVS. IV. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum cum pluviæ arabici operis.*

ANNOA. PONT. A. V. *Mulier sedens, & reliqua, ut supra.* [6]

Ambo hæc Numismata, haud quidem ad Veterum normam efformata,

Q

^a Scott. Itiner. d'Ital. pag. 282.

^b Scott. Itiner. d'Ital. pag. 221.

^c Tom. 1. pag. 290.

mata, Pontificis studio alludunt in procuranda urbi Romæ, suæque ditioni rerum omnium copia. Sic *Panvinus*^a paucis rem narrat: *Urbis Annonam procuravit, Præfektis aliquot Viris industriis creatis.*

XXXVII.

36. PIVS. IIII. PONTIFEX. MAX. *Eadem effigies.*
NE. DETERIVS. VOBIS. CONTINGAT. *Salvator benedicens aliquot viris partim genuflectentibus, partim stantibus, manusque ad eum elevantibus.* [4]

XXXVIII.

37. PIVS. IIII. PONTIFEX. MAX. *Effigies eadem.*
CLAVES. REGNI. COELOR. *In exergo ROMA. Christus genuflectenti Petro claves tradens.* [5]

XXXIX.

38. PIVS. IIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
DOMVS. MEA. DOMVS. ORATIONIS. VOC. *Christus, ementes, & vendentes e templo ejiciens.* [5]

Numismatis xxxvii. postica eadem est, ac quæ in numo Pauli IV.; postica insequentis visitur in aliis Julii III. Marcelli II., & Pauli IV. Duo Numismata hoc eodem emblemate observavi apud Hameranos; alterum habet in antica PIVS. IV. PONT. OPT. MAX. in postica DOMVS. MEA. DOM. O. Licet vero in Numis Pauli III., & Pauli IV. quid simile inveniatur, eadem tamen formâ minimè cufum est. Cæterum eorum symbola jam exposuimus.

XL.

PIVS. QVARTVS. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, cum pluviâli historiis variis ornato.*

FVNDIT. AQVAS. MESPILVS. AONIAS. NVNC. RVIT. PIA. *Arbor fortassè Mespili cum fructibus: Haud longe equus Pegasus, sub quo oritur fons Aganippes, tres e fonte bibunt, & duæ figuræ stant.* [3]

Aliquis fortasse ex Academia Vaticana a D. Carolo Borromæo Pontificis Sororis filio instituta, de qua in libro *Noctium Vaticanarum*, hoc certè fudit Numisma, quod vidimus in Museo Cl. Marchionis *Lucatellii*.

Frater

^a *Loco laudato.*

FRater Michael *Ghislerius* e Bosco Alexandrinæ Dioce-
seos, Ordinis Prædicatorum, dictus idè Cardinalis
Alexandrinus, Pontifex electus est viii. Idus Januarias anni
MDLXVI. nomine sibi Pii V. assumpto. Obiit Kal. Majis anni
MDLXXII., sepultus est in Basilica S. Petri, inde in S. Mariæ
Majoris magnifico sepulchro a Sixto V. in suo Sacello ere-
cto translatus die ix. Januarias anno MDLXXXVIII. hoc inscripto
epitaphio:

PIO. V. PONT. MAX.
EX. ORD. PRAEDICAT.
SIXTVS. V. PONT. MAX.
EX. ORD. MINORVM
GRATI. ANIMI
MONVMENTVM. POSVIT.

Q 2

alio

alio longiori addito in basi, quod brevitatis causa omit-
timus. In eodem Sacello nunc veneratur, a Clemen-
te XI. jam ab anni MDCCXII. mense Majo inter Sanctos ad-
scriptus.

I.

1. 2. PIVS. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. M. *Effigies Pontificis
cum Tiara unionibus ornata, & pluviali, in quo quinque tire-
mes expressæ.*
PAVLVS. IIII. PONT. OPT. M. *Pauli IV. effigies cum camaleucio,
& brevi pallio. [5]*

II.

- PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput nudum, & in pluviali oblon-
gus circulus, intra quem icones variæ.*
PAVLVS. IIII. PONT. OPT. M. *Pauli IV. effigies, ut supra. [5]*
Hæc Numismata non eodem tempore sunt cusa, & secundum prius
fortasse, quam primum, ob triremes, quæ in pluviali primi con-
spiciuntur, quæ certè alludunt pugnae ad Echinadas habitæ, de qua
inferius agemus. Ita coluit S. hic Pontifex Pauli IV., qui illum Car-
dinalem constituit^a, memoriam, ut præter quam quod famam Genti
Carafa restituit, præteritarum sententiarum memoria abolita, &
Processuum^b Instructoribus castigatis, sed & Antonio Carafa,
Cardinali creato, magnificum etiam sepulchrum memorato Paulo
erexit in Ecclesia S. Mariæ supra Minervam a Casignola^c delinea-
tum, & ejus memoriam, adjecta in Numismatibus effigie, æternavit.

III.

9. PIVS. V. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum cum pluviali,
in quo Christus mortuus in sinu Beatæ Virginis, aliæque icones.*
FOEDERIS. IN. TVRCAS. SANCTIO. *Mulier veste talarî in-
duta, stolâ transversim cinctâ, & Tiara Pontificiâ aperto capite,
quæ alias duas amplexatur, alteram veste etiam talarî cum cornu
Ducali in capite, alteram militari habitu indutam, galea, thorace,
& chlamyde ornatam. In exergo Aquila, Agnus, & Leo alatus
librum tenens apertum. [3]*

IV.

^a Gabutius in Vita lib. VI. cap. 6.

^b Hujusce causæ Synopsis manuscripta asservatur apud Academicos Etruscos Urbis Cortonen.

^c Roma Moder. tom. 2. pag. 378.

IV.

PIVS. V. PONT. MAX. ANN. SAL. ∞ DLXXI. *Pontificis effigies detecto capite cum pluviâ arabici operis, & manibus junctis.*
 FOEDERIS. IN. TVRCAS. SANCTIO. *Eadem postica, ac in præcedenti.* [4]

V.

PIVS. V. PONTIFEX. MAXIMVS. AN. V. *Caput nudum, cum pluviâ, in quo Christus mortuus in ulnis Beatæ Virginis, aliæque icones.* Infra: IO. ANT. R. F.
 A. DOMINO. FACTVM. EST. ISTVD. 1571. *Classis ad prælium instructa, cum maris, & littoris aspectu: Inter nubes in aere vir pectore tenus ensẽ manu tenens.* [4]

VI.

PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Effigies, ut præcedentes.*
 A. DOMINO. FACTVM. EST. ISTVD. 1571. *Magnæ classis, juxta littus ordinatæ conspectus: In aere Deus inter nubes.* [4]

VII.

PIVS. V. PONT. OPT. MAX. ANNO. VI. *Caput cum camaleucio, & brevi pallio.*
 DEXTERA. TVA. DOM. PERCVSSIT. INIMICVM. 1571. *Duæ classes invicem sese oppugnantes, quarum alteri favet Deus, qui stat inter nubes, & Angelus, qui puppi insidet, & dextera tenet Crucem, læva Calicem.* [4]

Horum quinque Numismatum primum maximo est modulo cufum. Quatuor priora repræsentant foedus in Turcas inter Pontificem, Philippum II. Hispaniæ Regem, & Venetos initum. Firmatum est hoc, magno Pontificis gaudio, anno MDLXXI. ^a Audi Cornelium Firmianum in suis Diariis. Anno 1571. xxv. Maji fuit secretum Consistorium; in quo Oratores Regis Catholici, & Venetorum fecerunt Instrumentum fœderis contra Turcas. Instrumentum fuit lectum a Datario, quo lecto Sanctissimus juravit tacto pectore; idem fecit Cardinalis Paccus Procurator Regis Catholici, & Oratores jurarunt, tactis Evangeliiis oblati a Datario. Testes fuerunt Gubernator Urbis, Auditor Cameræ, & Datarius rogatus.

Irrepsit error in Numismate secundo, in quo pro anno VI. ponitur annus v.; nam electo Pontifice VIII. Idus Januariæ anni MDLXVI., vi-
 storia

^a Cabass. in Vita cap. 6. 6.

ſtoria ad Echinadas nonniſi Nonis Octobribus an. MDLXXI. eſt relata, anno ſcilicet Pii V. ſexto . Alterius Numiſmatis antica opus eſt Hermenegildi Hamerani . Ultimum verò (cujus antica noviffimè cuſa ſiglas habet F. P.) adducitur etiam a *Luchio*^a ; Hoc adludit ad pugnam ad Echinadas, quâ claffis a Pontifice, Philippo II. Hiſpaniarum Rege, & Venetorum Republica foederatis inſtructa, Johannis Auſtriaci, & M. Antonii Columnæ ductu Turcas nonis Octobribus anni MDLXXI. vicit, fuditque; cxvii. Triremibus, & xiii. Biremibus captis, lxxx. merlis, & xl. fugatis^b. Inſignem Victoriâ precibus, & ſtudiis Sanctiſſimi hujusce Pontificis merito attributam, jure etiam clariores Artifices illorum temporum, pulcherrimis Numiſmatibus cuſis, æternitati mandarunt . M. Antonius Columna, quum Romam triumphans introivit, præter Numos in ejus honorem percuffos, tantis plauſibus, & adclationibus eſt exceptus, ut ejus ingreſſus aliquam antiqui Romanorum triumphii ſpeciem præberet . Is Capitolium ascendens, Sanctæ Mariæ in Aracœli columnam argenteam roſtratam donavit, quæ nunc etiam exſtat, & de qua eruditè diſſerit, ejusque imaginem refert, R. P. Caſimirus a Roma Fr. Minoris Obſervantiæ in ſua Eccleſiæ in Aracœli hiſtoria^c,

VIII.

PIVS . PONT. MAX. ANN. SAL. MDCDLXXI. *Caput nudum, manibus junctis, & in pluviali duæ icones .
Abſque poſtica . [4]*

IX.

14. PIVS . V. PONT. MAX. AN. V. *Caput nudum, pluviale operis arabici .*

FECIT . POTENTIAM . IN . BRACHIO . SVO . DISPERSIT . SUPERBOS . *Pontifex genibus flexis, & tiara humi depoſita, a Clero comitatus, prope porticum Templi: procul prælium viſitur, & in aere hominis effigies pectore tenus e nubibus emergens . [4]*

Numiſma hoc nil aliud refert, niſi victorias, quas Carolus IX. Galliæ Rex una cum ſuis foederatis contra Calvini ſectatores obtinuit . Audiamus, quæ Cornelius Firmianus ſcribit in Diariis manuſcriptis, quæ in Bibliotheca Cardinalis Petri Otthoboni adſervantur . Anno 1569.

XIX.

a *Sylog. Numiſmat. pag. 338.*

b *Oldoin. col. 1026. Ciccarel. poſt Platin. tom. 2. pag. 573.*

c *Edita Rom. 1738. in 4.*

XIX. *Octobris venerunt quidam ex Gallia, qui portarunt certitudinem victoriæ superioribus diebus a Rege de Ugonottis relatæ. Quibus auditis, statim fuerunt facta signa lætitiæ cum sonitu campanarum Urbis. Sequenti die Sanctissimus Dominus decrevit, celebrari tres Missas Cardinalitias, & tres Processiones in gratiarum actiones. Prima fuit ab Ecclesia S. Mariæ supra Minervam ad S. Mariam Majorem, ubi celebravit solemniter Cardinalis Augustæ coram xxvi. Card., & Papam, &c. Hæc supplicatio fortasse in Numismate exprimitur.*

X.

4.

PIVS. V. PONT. OPT. MAX. ANNO. VI. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio, sine stola.*

ILLUMINARE. HIERUSALEM. *In exergo: PIVS. V. P. M. Beata Virgo sedens super quadrato stipite, seu lapide, in quo legitur: ANN. VI., cum Puerio Jesu in ulnis; S. Joseph juxta eam, non procul præsepe, ac Pontificis Insignia minori forma retro, Stella quoque, & Magi Puerum adorantes. [4]*

Quicquid Bonannius in exponendo Numismate excogitaverit, nil prorsus aliud hîc exprimitur, nisi quod Pontificis electio contigit nocte diei sextæ Januarii, in quo Epiphaniæ Festum celebratur. Antica etiam recenter cusa observatur.

XI.

PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput nudum, pluviale variis historiis ornatum, in quo Pontifex sedens, & homo genuflexus: subtus verò: L. P.* 16.

E. TENEBRIS. DIES. E. LVCO. LVX. LVCET. *Parvum Templum rotundum, in medio nemoris, e cujus conspectu fluunt tres rivuli: In superiori parte Spiritus Sanctus radiis coruscans. [5]*

Emblematicum Numisma in nemore Pii V. Patriam denotat, quum ortum duxerit anno MDVII. in pago, quem *Bosco* nuncupant; sic enim lucos Itali appellant. Pro templo a Spiritu Paraclete obumbrato ipsum Pontificem designat, a tribus irrigatum fontibus, uti videlicet apprime instructum in tribus facultatibus, Theologicis, Canonicis, ac Moralibus, cæterarum scientiarum fontibus^a.

XII.

PIVS. V. PONT. MAX. *Caput nudum cum pluviali, in quo S. Paulus stans, subtusque: IO. ANT. R. F. A. II.* 15.

CON-

^a *Victorell. col. 995.*

CONTRIBVLASTI. CAPITA. DRACONIS. *Mulier cum stola, & velo, in dextera tabulas legis tenens, læua facem accensam adigit capiti Hydræ, cujus corpus proterit.* [5]

Sanctus hic Pontifex ad hærefes extirpandas, quæ velut hydra Europam infestabant, non solum Catholicos Gallos, & Belgas pecunia, precibus, & consilio iuuit; sed Romæ Ædes^a extruxit, in quibus S. Inquisitionis Ministri degerent, ibique carcerem ad tutiorem Reorum custodiam ædificauit, aliaque præstitit, quibus, ut inquit *Gabutius*^b, *quamplurimi hæretici, deposita malitia ad Catholicæ veritatis callem reuersi, piè vitam instituerint.*

XIII.

17. PIVS. V. PONTIFEX. MAX. A. VI. *Caput nudum, cum pluuiali arabici operis.*

1566. PIVS. V. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. MAX. ECCLESIAM. S. ✠ ORDINI. PREDIC. ALVMNO. SVO. AC. PATRIAE. ERIGENDAM. CVRAVIT. DOTAVITQ. [5]

XIV.

18. PIVS. V. PONT. OPT. MAX. ANNO. VI. *Caput cum camaleucio, & brevi pallio.*

BOSCHEN. SANCTE. CRVCIS. ORDINIS. PRAEDICATORVM. *Templi conspectus, in cujus tympano Crux splendens, in exergo: MDLXXI.* [4]

Horum Numorum primus est minimi moduli, secundus, quem ego vidi, est æneus deauratus.

Suam Patriam Pontifex ornaturus, anno MDLXVI., vix Pontificatum auspicatus, Ecclesiam in ea, sub invocatione Sanctissimæ Crucis extruendam constituit, quæ postea anno MDLXXI., ut ex alt ro Numismate patet, absoluta est, & ab Episcopo Salaminæ, in Insubria Apostolico Visitatore, Hieronymo *Ragazzonio*, consecrata^b. Fratribus etiam Ordinis Prædicatorum, commodiores juxta Ecclesiam Ædes, & Bibliothecam intruxit.

XV.

20. PIVS. V. PONT. MAX. A. VI. *Caput nudum, cum pluuiali arabici operis.*

PAX. *Mulier juxta templum, cum cornucopiæ, & oleæ ramo in dextera, læuâ multa arma in terram disiecta face comburit.* [5]

Sub

^a *Visiorell. col. 1007.*

^b *Visiorell. col. 299.*

Sub Pio V. nullam memorant Historici inter Christianos Principes constitutam pacem. Numisma igitur, ut opinor, victoriam denotat de Turcis a Marco Antonio Columna relatam, quæ Christiano Orbi pacem peperit; & fortasse illo triumphante fuit cufum.

XVI.

PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput nudum cum pluuiali variè ornato, subtusque: P. F.* 3.

CLAVES. REGNI. COELORVM. *Sanctus Petrus genibus flexis claves a Jesu Christo recipiens. Eadem postica sub Marcello II. Julio III. Paulo & Pio IV. visitur. [5]*

XVII.

PIVS. V. PONTIFEX. MAX. A. VI. *Caput nudum cum pluuiali, in quo tres icones.* 5.

IN. FLVCTIB. EMERGENS. *Navis cum Apostolis, qui retia contrahunt. [5]*

Explicatio hujus posticæ adest in Pauli IV. Numismate, in quo eadem epigraphe legitur.

XVIII.

PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput nudum cum pluuiali historiis ornato.* 6.

DOMVS. MEA. DOMVS. ORATIONIS. VOC. *Christus e templo euentes, & vendentes ejiciens. [5]*

Hæc etiam postica est in Pauli IV., & Pii IV. Numismatibus.

XIX.

PIVS. V. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. M. *Caput nudum, cum pluuiali, in quo Pontifex, qui populo bene precatur.* 7.

NE. DETERIVS. VOBIS. CONTINGAT. *Christus Hebræos ante illum genuflectentes benedicens. [4]*

Et hæc in Pauli IV., & Pii IV. Numis postica adhibita fuit.

XX.

PIVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut numero XVII.* 10.

DOMINE. ADIVVA. NOS. AN. IIII. *Navis vento agitata, ad cujus gubernaculum Jesus Christus, Apostolos, qui cum supplices deprecantur, benedicens. [4]*

Exprimit Numisma periculum, quo Christiana Respublica sub Pio IV. ob bellum cum Turcis, agitabatur. Selimus Turcarum Imperator Sigetum in Hungaria, & Regnum Cypri universum^a cum aliis

R

maris

^a Ciccarel. in Vit. pag. 507. & seq.

maris Ægæi Insulis occupaverat, & Reipublicæ Venetæ ditionibus inhiabat, sed Pii V. studiis pacto fœdere inter Christianos Principes, profligatoque hoste, pax Christianis parta, quæ Pontificis precibus maxime attributa est.

XXI.

19. PIVS. V. PONT. OPT. MAX. *Caput nudum, in quo tres oblongi circuli, in quibus Sanctorum imagines.*

IMPERA. DNE. ET. FAC. TRANQVILLITATEM. *Christus insidens navis puppi a ventis agitata, Apostolus unus in prora remo incumbens, aliique Apostoli, qui genibus flexis orant.* [5]

Forma hujus Numismatis, qua parte caput exprimitur, rudis est, & impolita. Explicationem vide numero præcedenti.

XXII.

PIVS. V. PONT. MAX. *Pontifex cum pluviâli, in quo S. Paulus stans; in inferiori parte: IO. ANT. R. F.*

Eadem postica, quæ supra. [5]

XXIII.

22. PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput nudum, cum pluviâli variè ornato.*

BEATI. QVI. CVSTODIVNT. VIAS. MEAS. *Salvatoris effigies ad humeros.* [6]

XXIV.

23. PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput, ut supra.*

DOMINE. QVIS. SIMILIS. TIBI. *Salvatoris effigies, ut supra, absque aureola.* [5]

Primi Numismatis posticam vidimus etiam in Julio III., & Paulo IV. secunda cusa est recenti forma, ab Apocalypsi^a epigraphe sumta, in qua P. Bonannius^b Michaëlis nomen, quo Pius ante Pontificatum est vocatus, reperit, nam hebraicè מִכָּאֵל *Michael* significat, *quis ut Deus?*

XXV.

34. PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Effigies, ut supra.*

OB. MVNIT. CASTRI. HVC. TRANSL. AMPL. EREX. *Ecclésiæ fundamenta: supra illam: ROMA, intrâ verò: 1566.* [4]

XXVI.

^a VIII. 1.

^b Pag. 307.

XXVI.

PIVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

35.

A. FVNDAMENTIS. EREXIT. *Ecclesie, & Monasterii exterior adspetus: In exergo. MDLXVI. [4]*

Quum Pius IV. demoliri iusserit ædificia aliquot circa Arcem S. Angeli, anno MDLXIV. sublata fuit vetus Ecclesia S. Mariæ Transpontinæ nuncupatæ, sed paulo post nova excitata est, novumque extructum Monasterium, Architecto primum Johanne Peruzzio, postea Papparello, & Octavio Mascherino^a. Petrus Cardinalis Ferrerius Vercellensis primum lapidem Pii V. iussu VI. nonas Martias anni MDLXVI. in ea posuit. De ea re præter hæc Numismata exstat, Pii V. diploma, anni MDLXV. sui Pontificatus primi.

XXVII.

PIVS. V. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio. Christus D. Petri pedes, aliis Apostolis præsentibus, lavans. [5]*

33.

Antiquus mos Christianis fuit, præsertim feria v. in cœna Domini, duodecim pauperibus pedes lavare^b, eoque facto venerari humile obsequium, quod Christus Apostolis præstitit; Ex pervetusto Romano ordine, quem *Montfauconius*^c publici juris fecit, quique S. Gregorii Magni temporibus usu erat, eum esse Pontificum morem eadem feria quinta, satis patet. In hujus Ecclesiastici ritus memoriam hoc Numisma est cusum, a Successoribus sæpe sæpius renovatum.

XXVIII.

PIVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

25.

ANNONA. PONT. *Mulier stans cum cornucopiæ in læva, & parva victoria in dextera. [5]*

Meritò in Numismate providentia Pontificis exprimitur, qui ut Romæ, & Ecclesiasticæ ditionis provinciis fame laborantibus opem ferret, e Sicilia, & Gallia magnam frumenti copiam invexit^d, centum aureorum millibus erogatis. Ut verò Romanus ager, quoad fieri posset cultus, & fructuosus esset, exteros colonos accersivit, privilegiis, & immunitate donatos^e.

R 2

XXIX.

^a Roma Moderna tom. 2. pag. 273.

^b Vide Bonann. pag. 312.

^c Musei Italici tom. 1.

^d Oldoin. col. 1006.

^e Gabus. in Vita lib. IV. cap. 6.

XXIX.

24. PIVS. V. PONTIFEX. MAXIM. *Effigies nudo capite cum pluviali arabico opere ornato.*

S. CAT. S. DOM. *Beata Virgo cum Puero in ulnis, quæ e nubibus S. Dominico, & S. Catharinæ Senensi Rosarium porrigit, quæ genuflexæ manum extendunt, altera verò rosam, & lilium tenent. In exergo, rosa. [5]*

Non solum in hoc Numismate exprimitur Pontificis pietas in Beatam Virginem, quam Rosario salutabat, & in S. Dominicum, ac S. Catharinam Senensem; sed etiam novum Monasterium ab hoc Pontifice exstructum, dictumque SS. Dominici, & Sixti^a.

XXX.

21. B. PIVS. V. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. M. *Effigies cum triplici corona, & pluviali, in quo Beata Virgo cum Puero Jesu, & Pontifex manu benedicens.*

MILITANS. DE. INFERO. TRIUMPHAT. ECCLESIA. *Energumena mulier a Pontifice throno insidente sanata: In exergo; PONTIFICIAE. POTESTATIS. IMPERIVM. [4]*

Numisma hoc recenti forma est cufum. *Gabutus*^b in vita multas energumenas a Pontifice liberatas memorat, præsertim quum supplicationes haberentur ad implorandum adversus Turcas Divinum præsidium.

XXXI.

8. B. PIVS. V. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. M. *Effigies cum triplici corona, & pluviali, in quo classis.*

COLLEG. GHISLERIVM. A. B. PIO. V. PAPIAE. ERECTVM. AN. 1569. *Collegii Ghislerii conspectus, & Spiritus Sanctus supra illud. [4]*

Pius Pontifex suorum Civium, ac Gentis suæ comoditati Papiæ amplum Collegium instituit, dictum Ghislerium, in quo vigintiquatuor Juvenes degunt, iisque præsent urbis Princeps, & Ghisleriae gentis viri. In istius Collegii memoriam nuper Numisma est cufum.

XXXII.

B. PIVS. V. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. M. *Effigies cum regno, manu benedicens; In pluviali Beata Virgo stans cum Puero in ulnis.*

S. D O-

^a *Ant. Gabut. lib. VI. cap. 5.*

^b *Lib. VI. cap. 17.*

S. DOMIN. S. CATARIN. S. THOM. A Q. S. HIACIN. S. RAIMVN. B. MARG. SA VOIA. *Beata Virgo inter nubes cum Puerō, Rosarium S. Dominico, & S. Catharinæ tradentes, & in inferiori parte alii quatuor Sancti.* [4]

Et hoc Numisma est novissime cufum in honorem hujus Sancti Pontificis, Sanctorumque Ordinis Prædicatorum. In typo a Bonannio relato Beatæ Margaritæ nomen delideratur.

XXXIII.

B. PIVS. V. GHISLERIVS. BOSCHEN. PONT. M. *Effigies, ut numero XXXI.*

S. ROSA. VIRG. LIMANA. ORD. PREDIC. *S. Rosa Limana ante Beatam Virginem genuflexa.* [4]

Sancta hæc mulier e Prædicatorum Ordine a Clemente X. anno MDCLXXI. cum aliis quatuor, fuit inter Sanctas relata. Ab illo, qui nuperis temporibus Numisma cudit, non alia de causa, per me, hæc postica in S. Pii Numismate est adhibita, nisi quia ambo sunt e familia Prædicatorum.

XXXIV.

PIVS. V. PONT. MAX. *Caput cum camaleucio, & brevi pallio.*

CATARINA. BONZ. FLAMINIO. *Effigies mulieris, & juvenis illorum temporum more ornatorum.*

Privatus aliquis auctor est hujus Numismatis, quo Pontificis aliquam ex Nepotibus, & Filium voluit designare: Alteri ex ipsis Catharinæ nomen est, quæ, vel primis, vel secundis nuptiis Genti Bonziæ juncta est, sed de ea re nil nisi conjecturam habeo. Hic addam, inter Numos apocryphos adnumerandum esse unum cum postica Calixti III., & Epigraphe: HOC. VOV. DEO. VT. FIDEI. HOSTES. PERDEREM. ELEXIT. ME.

Hugo Cardinalis *Boncompagnius* Pontificatum assumpsit iii. Idus Majas anni MDLXXII. Obiit anno MDLXXXV., iv. Idus Apriles; sepultusque est in Vaticana Basilica propè sacellum Gregorianum, ubi Jacobus Cardinalis Boncompagnius elapsis annis magnificentum illi erexit sepulchrum, Equite Camillo Rusconio Architecto, cum hac epigraphe:

GREGORIVS. XIII. P. O. M.

I.

GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis cum cama-
leucio, & pallio brevi: Infra illam: NI. BONIS.*

*Gentis Boncompagnia Stemma, Draco dimidius, caudá, pedibusque ex-
cissis. [4]*

Cardinalis Hugo Christophori Boncompagnii, & Angelæ Marefcalchæ filius natus est vii. Januar. die Veneris ii. noctis hora, Bononiæ anno MDII. Gens hæc ab anno MCXL. Assisio primum, deindè Visse Bononiam advenit, ubi ad magnos honores adscendit. Christopho-

Strophorus Pontificis Pater, ob liberalitatem, & Christianam pietatem, penè ab omnibus *Pater pauperum* vocabatur ^a.

II.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. AN. I. *Effigies, ut supra: In inferiori parte: F. P.* 27.

VGONOTTORVM. STRAGES. 1572. *Angelus, qui gladium dextera, & Crucem sinistra distringens, multos milites in terram dejecit, & cædit. [4]*

Ad præsentis Numismatis expositionem, in quo memorabile die S. Bartholomæo sacro in Gallis perpetratum facinus ^b exprimitur, præstat brevibus, illud ut in annalibus Gregorii XIII. novissime editis adducitur ^c, describere. XI. Kal. Septemb. anni MDLXXII. Carolus IX. Galliæ Rex a juvene quodam *Morevalio* nuncupato tres venenatos globulos e fenestra in Admiralium Castilionium tormento bellico explodi jussit; hic ^d brachii partem quum amisisset, atque adeo in Gentem Guisiam ultionem pararet, jussu Regis in vigilia S. Bartholomæi lecto jacens cæsus fuit, perque fenestras ejus cadaver ejectus. Inde, clausis Urbis Portis, strages incepta, atque ad totum insequentem diem producta, in qua cæsa Hugonottorum ad III. millia ^e. De hac re in altero Numismate postica visitur aliquantulum diversa, sed novissimè cusa.

III.

GREGORIUS. XIII. PONT. OPT. MAXIMVS. *Caput nudum, & barbatum, cum pluviali, in quo navis, & Christus B. Petro manum porrigens.* 1. 2.

CLAVES. REGNI. COELOR. *Christus genuflectenti Petro claves tradens: Subtus: ROMA. [5]*

Hanc posticam sapius supra vidimus, & explicavimus.

IV.

GRÉGORIUS. XIII. PONT. M. *Effigies cum camaleucio, & pallio brevi, subtus: IO. ANT. P. F.* 3.

DOMINE. ADIVVA. NOS. *Christus sedens in navi, cui preces Apostoli fundunt: Omnia intra corollam Palmæ. [5]*

Etiam hæc postica cusa est super altera Pii V. Quæ fuerint tempora, & quam

^a *Annal. Greg. XIII. pag. 4.*

^b *Luch. Syllog. Numism. pag. 243.*

^c *Tom. 1. lib. 1. pag. 33. Rom. 1742.*

^d *Cathar. Davila Hist. Lat. reddita a Petro Cornaz. Rom. 1742. & seqq.*

^e *Bussieres Histoire de France lib. x.*

& quam periculis plena, quum Gregorius XIII. Pontificatum auspicatus est, ex ipsiusmet oratione in Consistorio recitata discimus^a: *Nova, inquit, hæc provincia, quam nobis imposuistis, licet sit Angelorum etiam humeribus formidanda, custodiendi scilicet, & pascendi, hisce præsertim tam calamitosis temporibus, Christi Gregem, non idcò animos demittimus, speramus enim, Deum, qui vires addit iis, quos cæteris præficit, ope sua infirmis nobis adfuturum.*

V.

4. GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, & pluviale, in quo S. Andrea crucifixio; subtus: LAV. PARM. PROVIDENTIA. CHRIST. Mulier stans hastam levâ, & gubernaculum, globo innixum dextrâ tenens. [4]*

Hujus Numismatis symbolum idem est, ac veterum Antonini Pii, Trajani, & Vespasiani Numismatum^b. R. P. Bonannius legit: PROVIDENTIA. CHRISTI. quum nos dicamus CHRISTIANA, more Veterum, qui *Providentia Augusta*, & *Providentia Augusti* dicebant. Possumus in hoc agnoscere subsidia a Gregorio, statim ac Pontificatum assumpsit, data, non solum Hispanis, & Venetis, ut eos ad bellum in Turcas^d incenderet, verum etiam Carolo IX. Gallia Regi in Hugonottos, & Philippo II. Hispania in Belgii Fœderatas Provincias rebelles, decertantes.

VI.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. AN. II. *Effigies cum Cama-leucio, & brevi pallio.*

DOMVS. MEA. DOMVS. ORATIONIS. VOC. *Salvator in templi limine, ejusdem profanatores ejiciens. [4]*

Non adfert hoc Numisma Bonannius, cujus posticam vidimus etiam in Pio IV., & Pio V.

VII.

5. GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. A. III. *Effigies, ut supra. IN. AEQVITATE. ABVNDANTIA. Mulier stans cum lance in dextra, & cornucopia, ramoque in levâ. [4]*

Initio Pontificatus, ut omnibus, præsertim privatis, & pauperibus, præ-

^a *Annal. Greg. XIII. pag. 20.*

^b *Oysel. Agost. Dial. pag. 57.*

^c *Vaill. edit. Rom. rec. 1743. tom. 2.*

^d *Annal. Greg. XIII. tom. 1.*

præsto esset, diem constituit, qua singulis hebdomadis cuilibet, ipsum coram adloqui fas esset. Gratias, & officia vetuit esse venalia: Quadrantis vectigal ex carne suilla sustulit, aliud itidem, quod in Æmilia ex vino solvebatur. His non contentus, summo subditorum plausu Patroni Fiscalis officium, non tantum Romæ, sed & in tota eadem Æmilia Provincia vetuit, ne in posterum venum iret, quin imo restituto pretio iis, qui ea emerant, in eorum munera alios suffecit^a.

VIII.

GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, cum pluviâ, in quo S. Andreas Cruci affixus visitur: subtus: LA V. PARM.* 30.

ET. IN. NATIONES. GRATIA. SPIRITVS. SANCTI. *Templum rotundum columnis ornatum, in cujus medio Martis simulacrum: Multi e Populo extra templum, partim sedentes, partim stantes, qui S. Paulum supra suggestum verbum Dei annunciantem audiunt: In eminentiori parte Spiritus Sanctus radiis fulgens. [4]*

Hujus pulcherrimi Numismatis emblemate ex Divo Luca sumto^b, significatur Pontificis zelus in Catholica Religionis propagatione, quum ob tot Collegia Romæ, Vindobonæ, & Colonia Agrippinæ fundata, & redditibus aucta, tum ob multos Evangelicos Ministros in perlonginquas Regiones missos, & subsidia Catholicis ab Hæreticis oppressis præstita^c.

IX.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. A. III. *Caput nudum cum pluviâ arabici operis; Infra: IO. ANT. PARM.*

Eadem postica, ac in præcedenti. [4]

Alterum simile cum Anno Jubilei vidimus, ac litteris: FED. PARM.

X.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. AN. III. *Effigies cum cama-leucio, & pallio brevi.* 38.

RESTAVRAVIT. *Pons sex arcubus constans; supra Pontem Virginis simulacrum, infra illum fluminis jacentis signum cum urna. [5]*

XI.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.* 39.

RESTAVRAVIT. *Idem Pons, & flumen, quod supernè fluens, e Pontis arcubus emergit. [4]*

S

Re-

^a *Annal. Greg. XIII. pag. 24.*

^b *Cap. X.*

^c *Annal. Greg. XIII. tom. I.*

Repræsentatur in utroque hoc Numismate Pons Senatorius, quem Paulus III. & Julius III., curante Nannio, *Baccii* filio, *Bigio*, instauraverant ^a, & denuò an. MDLVII. sub Paulo IV. dirutum, quum annus Jubilei MDLXXV. jam proximus esset, Gregorius XIII. restituit, præfecto operi Matthæo Castello, eumque nuncupavit Sanctæ Mariæ Pontem ^b: Ipse quinque Cardinalibus comitatus initio operis benedictionem impertiit, & in fundamenta, more consueto, aureos, & argenteos Numos jecit ^c.

XII.

20. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. A. III. *Effigies cum camaleucio, & dextra benedicens; Infra illam: F. C. NIHIL. COINQUINATVM. Porta Sancta: In medio: MDLXXV. In exergo: ROMA. [5]*

XIII.

17. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. ANNO. IVBILEI. *Caput nudum cum pluviali, in quo Porta Sancta, & frequens populus; Infra: FED. PARM. DOMVS. DEI. ET. PORTA. COELI. Pontifex cum Clero Portam Sanctam reserans, multis Peregrinis genuflectentibus: Pater Æternus cum multis Angelis in aere; & infra: 1575. [4]*

XIV.

18. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. AN. IVBILEI. MDLXXV. *Caput triplici corona ornatum cum pluviali, in quo Pontifex in throno, & multi eum, flexis genibus, adorantes. ET. PORTAE. COELI. APERTAE. SVNT. Porta Sancta cum fertis, Spiritus Sanctus in timpano, Angelusque cum duabus tubis in portæ meditullio; In exergo: ROMA. [4]*

XV.

19. *Eadem antica. MAGNIFICENTIAE. REGNI. TVI. Porta Sancta, in medio, Spiritus Sanctus: tiara tribus coronis referta humo adhærens. [4]*

XVI.

21. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Nudum caput cum arabicè exornato pluviali. APERVIT. ET. CLAUSIT. ANNO. MDLXXV. Porta Sancta clausa, & in exergo: ROMA. [4]*

XVII.

^a *Vasar. Vite de Pittor. tom. I. pag. 194.*

^b *Mucam. in Diarijs.*

^c *Annal. lib. 2. p. 107.*

XVII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

22.

GREG. XIII. P. M. APERVIT. ET. CLAVSIT. AN. IVBI-
LEI. *Porta Sancta clausa, & in exergo: 1575. [4]*

Horum Numismatum Epoca respondet anno Gregorii quarto: licet in primo, fortasse per anticipationem, adnotetur annus III. In vigilia Nativitatis Domini anni MDLXXIV., feria VI. Pontifex Clero cum facibus accensis comitatus, hora vespertina e Pontificiis ædibus egressus, sella vectus gestatoria, albis vestibus indutus^a, facem accensam gerens, tribus mallei ictibus Portæ Sanctæ murum ritu solito percussit, qui statim dejectus est; Indè, ingresso Pontifice, Populus sequutus est, qui eo frequens fuit, ut ad XVII. turba pressi obierint. Inde per Cardinalem Moronium S. Collegii Decanum Pontifex S. Pauli Portam aperiri jussit; eodemque die Cardinalis Marcus Antonius Columna Portam S. Johannis in Laterano, aliam verò S. Mariæ Majoris ejus Ecclesiæ Archipresbyter Alexander Cardinalis Sfortia, mandato Pontificis aperuere.

XVIII.

GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAX. A. IIII. *Caput nudum cum pluviâ arabico opere efformato.*

ANNO. IOBILEO. MDLXXV. *Basilicæ Vaticanæ frons ad Sangalli modulum; In exergo: PETRO. APOST. PRINC. [4]*

XIX.

GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, cum pluviâ, in quo S. Andreas crucifixus.* 34.

SVPER. HANC. PETRAM. *Ejusdem Basilicæ adspæctus; In exergo: ROMA. [4]*

Horum Numismatum prateriit *Bonannius*, qui in sua Templi Vaticani historia^b scribit, Gregorium XIII. summoperè curasse, ut ædificium illud quamprimum perficeretur; ideo Jacobum Portam operi præfecit, jussit tamen, ne *Bonarrotii*^c præcepta excederet, sed ad ejus modulum, & delineationes ædificaret^d.

XX.

GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Effigies, ut supra.* 35.

^a *Diar. di Greg. MSS. & anal. pag. 145.*

^b *Cap. 14.*

^c *Fontan. Templ. Vatic.*

^d *Roma Moderna t. 2.*

GREGORIANA . D. NAZIANZENO . DICATA . *Adspēctus Sacelli in honorem Sancti Gregorii Nazianzeni in Vaticana Basilica ædificati . [4]*

Cardinalis Baronius , qui translationi corporis S. Gregorii Nazianzeni ab Ecclesia S. M. in Campo Martio ad Vaticanam Basilicam interfuit , gratulatur Sancto , quod abdicata Constantinopolitana Sede , et si inglorius vixerit , tamen gloriosus obierit , deinde subdit ^a : *Sed quid tandem ? Ecce pro Byzantio Deus rependit Romam , pro nova , antiquam , pro illa exigua Anastasia , Augustissimam Basilicam Vaticanam , Urbis ornamentum , Orbis miraculum , pro tenui denique sepulcro , fornitem triumphalem , amplissimum , inquam , Sacellum , quod in honorem sui Gregorii Gregorius noster Pontifex construxit , magnificentissime exornavit , atque illustravit .* Aliud Numisma exstat , in cujus antica : GREG. XIII. PONT. OPT. MAX.

XXI.

31. GREGORIUS . XIII. PONT. MAX. AN. IIII. *Effigies , ut numero XIX.*

IN . NOM . IESV . SVRGE . ET . AMB . *Sanctus Petrus manus claudendo ante Portam jacenti porrigens ; In exergo : 1575 . [4]*

Adludit Numisma ad Portæ Sanctæ refectionem , indulgentiasque anno Jubilei elargiri solitas , quo multi a remotis Provinciis Romam advenere , inter quos eximie pietatis viri Carolus Princeps Cliviæ , & Ernestus Baviariæ , quorum primus Romæ obiit ^b .

XXII.

6. GREGORIUS . XIII. PONTIFEX . MAX . A . IIII . *Effigies , ut supra .*

ANNONA . PONT . *Mulier stans , prora innixa , & gubernaculo , cum cornucopiæ in dextra , & parvo signo in lava , pro pedibus modium cum spicis , & pomis . [5]*

Hujus postica exemplum est Pauli III. Numismatis , in quo legitur : ANNONA . PONTIFICIS . , quum in hoc R. P. Bonannius , ut in veteribus Numismatibus , legat : ANNONA . PONTIFICIA . Non potest melius Pontificis cura exprimi , quam hoc anno adhibuit , ut copia Romæ esset , quàm adducendo , quod in Maffei *annalibus* legitur ^c ; Nempe : *Idem Pontifex , postquam , ut diximus , vias restauravit , & tutas reddidit , præmaturè comœtuum copiam collegit ;*

^a In Notis ad Martyrol. die 11. Junii .

^b *Annal. Gregor. XIII. lib. 1v.*

^c *Lib. 1v. pag. 149.*

legit; quos tali œconomia distribui curavit, ut eo anno rerum, quæ humanis usibus necessariæ essent, copia fuerit.

XXIII.

GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, 7.
pluviale arabici operis.*

SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. *Mulier sedens capiti manu
supposita, hastaque in dextra; ante illam ara, & accensa fax. In
exergo: ALMA. ROMA [4]*

XXIV.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. A... *Effigies, ut in præcedenti. 8.
Eadem epigraphes, & mulier sedens, ante illam ara absque igne, &
face. [4]*

Utriusque Numismatis posticæ conspiciuntur in Pauli III., Julii III., & Pii IV., Numis, meritò sub Gregorio XIII. restitutæ, non tantum ob earum pulchritudinem, quam ad denotandam Pontificis vigilantiam.

Ad incolumitatem Populi Romani, exterorumque Romanum anno Jubilei adventantium, Optimus hic Pontifex Præsilibus ditionis Apostolicæ iussit, ut vias communirent, Pontes restituerent, novosque, ubi opus esset, construerent. Quare duos Pontes, alterum in Palia ad *Aquam pendentem*, alterum ad Forum Livii in Utente (Montonem dicunt) fieri iussit. Multa etiam constituit ad vehendam Romæ copiam, & securitatem, ac comoditatem peregrinis parandam ^a.

XXV.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & 12.
brevis pallio.*

IN. FLVCTIBVS. EMERGENS. *Apostoli retia in navim trahentes. [5]*

Hanc posticam vidimus jam sub Paulo IV., & Pio V.

XXVI.

GREGORIUS. XIII. PONT. M. *Effigies nudo capite, cum pluviali,
in quo Pontificis coronatio visitur.*

IN. FLVCTIBVS. EMERGENS. *ut supra. [6]*

Hoc Numisma minori est modulo, quam præcedens.

XXVII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. A. VIII. *Caput nudum cum 24.
pluviali, in quo S. Petrus, & S. Paulus stantes.*

BEATI

^a *Annal. lib. 2. pag. 107.*

BEATI . QVI . CVSTODIVNT . VIAS . MEAS . *Redemptoris simulacrum* . [5]

Et hæc postica Julio III. , Paulo IV. , & Pio V. visitur . Apud Hameranos aliud Numisma vidimus , cujus antica est : GREGORIUS . XIII . P . M . APERVIT . ET . CLAVSIT . A . IVBILEI . 1575 .

XXVIII.

25. GREGORIUS . XIII . PONT . MAX . *Effigies , ut in præcedenti .*
EGO . SVM . LVX . MVNDI . *Idem simulacrum* . [5]

Licet hæc postica in Numis Pii IV. , & Pii V. , aliorumque Pontificum conspiciatur , novum tamen emblemata , recens cufum Numisma declarat .

XXIX.

26. GREGORIUS . XIII . PONT . MAX . *Effigies cum camaleucio , & pallio brevi .*

VIRGO . TVA . GLORIA . PARTVS . *Beata Virgo cum Puero Jesu inter nubes* . [6]

Hæc postica cufa est iisdem formis , quibus Julii III. , & Pii IV. Numi , de quibus differuimus .

XXX.

15. GREGORIUS . XIII . PONT . MAX . AN . IVBILEI . MDLXXV .
Caput triplici corona ornatum , & pluviale , in quo Pontifex in throno , populusque genibus flexis eum adorans .

TVTVM . REGIMEN . *Roma sedens super arma cum Dracone in dextra ; retrò illam libri , cornucopiæ , & Tubæ , ante verò super mensa Tiaræ , Coronæ , & Infulæ : In exergo : ROMA* . [4]

Præter ea , quæ supra de Gregorii cura , ad tutam Ecclesiasticam ditionem reddendam , diximus , exstruxit etiam is Turrim ad Padum Primarii , ad arcendos Piratas : Anconæ munimenta restauravit ^a , omnemque adhibuit diligentiam , ut subditos ab externorum injuriis defenderet ; Jure igitur optimo ab Auctore Numismatis factum est , ut pro Palladio securitatis symbolo , Draconem Pontificis stegma , vigilantiaque symbolum , Roma manu teneret . In antica alterius legimus : GREGORIUS . XIII . PONTIFEX . MAX . A . 1583 .

XXXI.

23. GREGORIUS . XIII . PONT . MAX . *Caput nudum , cum pluviali arabici operis .*

INVENI . HOMINEM . SECVNDVM . COR . MEVM . *David Rex geni-*

^a *Annal. Greg. XIII. lib. 2. & 3.*

genibus flexis, cum Psalterio juxta illum, Angelisque supernè; In exergo: IVBILATE. DEO. OMNIS. TERRA. [4]

Emblema in exergo positum alludit, ut cenfeo, anno Jubilei, in quo fortasse Numisma cufum est: aliud emblema Davidi proprium, merito huic Pontifici aptatur, de quo a Concilio Tridentino re-
verso, & Cardinali a Pio IV. electo, Pius Pontifex in Consistorio dixit: *Hic est, in quo dolus inventus non est*^a.

XXXII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedenti.* 28.
VERVS. DEI. CVLTVS. *Mulier velata stans, librum, clavesque manu tenens; ab altero latere tabulam, in qua sigla: S. ROM. EC. Circa illam librorum copia cum palmis, & Regno. [4]*

Repræsentatur hîc Romana Ecclesia Veri Magistra; quæ libris ab Apostolica Sede adprobatis verum Dei cultum, religionemque docet. Potest etiam sollicitudini Pontificis in nationem Græcam adludi, qui anno MDLXXVI. duodecim millia Cathesismorum vernaculo Græcorum idiomate, & Concilii Tridentini summa cura impressi^b volumina innumera suis sumtibus in Græciam misit. In antica alterius legimus: GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAX. A. 1583.

XXXIII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. A. VIII. *Caput nudum, cum pluviâ, in quo SS. Apostoli Petrus, & Paulus stantes.* 29.
IN. LVMINE. TVO. CERNIMVS. LVMEN. *intra florem fertum. [4]*

Cœlesti Numine afflatus Summus Pontifex, ope Codicum manuscriptorum, quos toto Orbe comparatos adhibuit, ut Sacra Biblia emendatiora ederentur, curavit, Congregatione ad hoc instituta. Martyrologium etiam Romanum Typographorum negligentia^c mendosum, ac depravatum corrigi, & augeri jussit, itemque Cærimoniale Episcoporum, & Gratiani Decretum; ad quæ omnia significanda aptissimus est versus Psalmi xxxv. Numo insculptus.

XXXIV.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, palio brevi, & manu benedicenti; Infra: IO. V. ME. IN. IUSTITIA. PACEM. COPIAM. PAX. ATTVLIT. In medio Justitia in throno sedens cum ense, & lancibus: In læva mulier face* 32.
ce

^a Bomplan. in rit. pag. 16.

^b Annalium tom. 1.

^c Annal. Greg. XIII. tom. 2.

ce arma comburens: In dextra, mulier cum cornucopia, & spicis; In exergo: 1579. [3]

Recte *Luchius*^a iis verbis, & symbolis designari putat seditiones, & turbas, quibus Januensis Respublica vexata est, & in maximum discrimen adducta ambitione Nobilium; nam adscripti antiquiori Ordini (Porticum vetus dicunt) alios recentiores Nobiles (seu *novæ porticus*) a muneribus quibusdam arcere conabantur, reclamantibus istis, & acerrime obsistentibus, ita ut non contentione solum, sed armis jam decertaretur. Opportune Pontifex Moronum Cardinalem Januam misit, qui non sine maximo labore tumultum sedavit, animosque composuit. Interea Gregorius Henrico Galliarum, & Philippo Hispaniarum Regibus suasit, ne Januensium rebus se immiscerent: alia quoque Pontifex, ut ejus annales habent, in eam urbem contulit beneficia, quibus aucta est Respublica, commercium restitutum, & cives longâ pace, & quiete donati.

XXXV.

33. GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. BONON. *Caput nudum, cum pluviâ arabici operis; subtus: S. P. Q. B.*

LEVATA. ONERE. PATRIA. *Mulier armata stans cum vexillo, libris, & armis stratis, & ab alio latere aliquot rudera. [4]*

Primis Pontificatus sui annis Gregorius demoliri jussit *Castrum Francum*, quod Bononiæ erat infestum; in cujus beneficii memoriam aurea, & argentea Numismata a Bononiensibus sunt cusa, in quibus munitiones demolitas cernere erat^b; Procul dubio, quod damus Numisma, unum ex iis est.

XXXVI.

36. GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

VT. FAMVLV. TVV. GREG. CONSEVARE. DIGNE. *Exterior facies Templi; & in exergo: 1582. [4]*

R. P. Bonannius autumat, designari hic Templum a Pontifice in vico Montis Portii constructum prope Tusculum, S. Gregorio Nazianzeno dicatum, teste Ciacconio^b, anno MDLXXXII., qui designatur in nostro Numismate; si quod autem Templum Gregorius in eo vico ædificavit, sanè aliud est ab eo, quod modo exstat. Hoc enim a fundamentis excitavit Johannes Baptista Burghesius loci Dynasta impensis LXX. millibus aureorum, Architecto Francisco Raynaldo.

XXXVII.

40. GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Caput nudum, cum*

^a *Sylog. Numism. pag. 256.*

cum pluviâli, in quo S. Andreae crucifixio; subtus: LAV. PARM. VIATORVM. SALVTI. ANN. DNI. MDLXXX. Pons in flumine, & fluvii signum jacens cum urna, & gubernaculo; supra illud legitur: PALIA. [4]

Repræsentatur hic Pons supra *Paliæ* flumen prope *Aquampendentem* in limitibus ditionis Ecclesiasticæ, & *Etruriæ*, sub *Gregorio XIII.* constructus. Hujus tantum rudera supersunt, cum hoc disticho:

*Omnia, dic, leta eveniant, & fausta, Viator,
Gregorio, tutum qui tibi fecit iter.*

In annalibus hujus Pontificis novissimè editis^a, Pons iste constructus legitur anno MDLXXIII. his verbis: Magna diligentia (*Gregorius*) vias, Pontesque restaurari curavit; Horum unus exstructus fuit in *Paliæ* rapidissimo torrente ad *Aquampendentem*. At hoc factum est, juxta nostrum *Numisma*, septimo post anno, nempe MDLXXX.

XXXVIII.

GREGORIUS. XIII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Eadem effigies, ac in præcedenti.* 41.

VIATORVM. SALVTI. ANN. DNI. MDLXXIX. *Pons supra flumen, in inferiori parte caput Bovis. [4]*

Ex supra memoratis *annalibus*^b constat, qui fuerit iste Pons; *Alium*, dicunt, *construxit Pontem in via Flaminia prope Forum Livii in flumine dicto, il Montone, in quo Viatores sæpe periclitantur.* Etiam hic Auctor errat, quum notet annum MDLXXIII., pro an. MDLXXIX., qui *Numismati* inscribitur. *Tauri caput*, apud *Veteres* fluminis erat symbolum^c.

XXXIX.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Caput nudum cum pluviâli, in quo multi Pontificem in throno existentem adorantes.* 42.

PORTVS. CENTVMCEL. INSTAVR. VRBEM Q. VALLO. AVXIT. *Portus Centumcellensis ad spectus. [5]*

Hæc postica quum conspiciatur etiam in *Numo Pii IV.*, *Bonannio* suspecta est, potissimum, quod nullibi monumenta *Gregorii Centumcellis* viderit: sed immeritò, habemus enim ex *annalibus* mox laudatis^d, anno MDLXXVIII. *Gregorium Centumcellas* petiisse, & ad eum portum e *Tiberi* aquas novo alveo deducere meditasse, ut in-

T

de

^a Lib. 11. pag. 107.

^b Lib. 11. pag. 107.

^c *Opus. Numis. Bannier. Mycol.*

^d Lib. 11. pag. 176.

de Naves Romam commodiùs appellerent : sed opus minime aggressus est, quod impossibile nedum difficile peritorum sententiâ factu esset ; Itaque nihil prohibet, quin Numisma genuinum reputemus, fortasse verò formâ Numi Pii quarti artifex usus est, ut citius Numum ederet .

X L .

43. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

Adspectus Ædium Senatoris in Capitolio, & infra : S. P. Q. R. [4]
Tria circum Capitolii aream Palatia sita sunt, quod in medio est, Bonifacius IX. ædificavit, Gregorius XIII., & Clemens VIII. ampliarunt, ornaveruntque. Præcipuus Architectus horum ædificiorum Bonarròtius fuit, sed non omnia perfecit. Duplices scalas, per quas ad idem Palatium est aditus, necnon Lacum iis adjacentem mirificè ornatum Porphiretico Romæ signo, & Nili, Tiberisque statuis, ipse adhuc vivens ædificavit Pio IV. Pontifice. Cæteras ejus Palatii partes, nempe primi ordinis fenestras Jacobus a Duce, secundi ordinis Hieronymus Rainaldus ornarunt^a. Palatia verò, quæ in areæ lateribus exstant, Innocentius X., & Alexander VII. Laurentii Bernini cura ad Bonarrotii delineationes perfici curarunt .

X L I .

44. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. *intra coronam lauream. [4]*
Gregorii Statua Senatus Decreto in Capitolio erecta, etiamnum in atrio Senatoris visitur : Ei adposita Epigraphe satis demonstrat, ob beneficia in Populum Romanum collata Gregorium Optimi Principis nomine meritò donatum .

GREGORIO. XIII. PONT. MAX.

OB. FARINAE. VECTIGAL. SVBLATVM

VRBEM. TEMPLIS. ET. OPERIBVS. MAGNIFICENTIVS
EXORNATAM

H-S. OCTINGENTIES

SINGVLARI. BENEFICENTIA

IN. EGENOS. DISTRIBVTVM

OB. SEMINARIA. EXTERARVM. NATIONVM

IN. VRBE. AC. PEN. TOTO. TERRARVM. ORBE

RELIGIONIS. PROPAGANDÆ. CAUSA. INSTITVTA

OB

^a Roma Moder. pag. 5.

OB. PATERNAM. IN. OMNES. GENTES. CHARITATEM
 QVA. EX. VLTIMIS. NOVI. ORBIS. INSVLIS
 IAPONVM. REGVM. LEGATOS
 TRIENNII. NAVIGATIONE
 AD. OBEDIENTIAM. SEDI. APOSTOL. EXHIBENDAM
 PRIMVM. VENIENTES. ROMAM
 PRO. PONTIFICIA. DIGNITATE. ACCEPIT.
 S. P. Q. R.

XLII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & bre- 45.*
vi pallio, manu benedicens.

S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. *Turris Capitoline ad spectus;*
In medio: ANN. DNI. MDLXXIX. [4]

XLIII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra; In infe- 46.*
riori verò parte: IO. V. ME. IN.

S. P. Q. R. OPTIMO. PRINCIPI. *Idem ad spectus. [4]*
 Ædibus Senatoris in Capitolio imminet alta Turris a Gregorio XIII.
 erecta an. MDLXXIX.^a, ut ex Numismatibus, & insignibus, quæ in ea
 visuntur, apparet; Magna nola, quæ in ea est, nonnisi tempore Bac-
 chanaliorum pulsatur, ad indicenda spectacula, & quum Populo Prin-
 cipis mors est annuncianda, & tandem, quum reus aliquis morti
 a Senatore damnatus, ad patibulum ducitur. Nullus, quod sciam,
 historicus hæc hujus Pontificis ædificia memorat, quorum memo-
 riam Numismata tantum nobis servarunt.

XLIV.

COLLEGIVM. OMNIVM. NATIONVM. SOC. IESV. EXTRV- 47. 48.
 XIT. GREGORIUS. XIII. AN. PON. X. *Pontificis effigies cum*
triplici Regno, pluviæ arabicè ornato, manu benedicens.

IHS. SACERDOS. MAGNVS. IN. VITA. SVA. SVFFVLISIT.
 DOMVM. ET. CORROBORAVIT. TEMPLVM. IN. DIEBVS.
 IPSIVS. EMANAVERVNT. PVTEI. AQVARVM. ECCL. L. [3]

XLV.

GREGORIUS. XIII. AN. PON. X. SOCIETATIS. IESV. CE- 49. 50.
 NERALE. COLLEGIVM. EXTRVXIT. ET. DOTAVIT. *Pon-*
tificis effigies cum camaleucio, & pallio brevi.

BONAS. ARTES. ALIT. ET. VERAE. RELIGIONI. SVBII-
CIT. GREGORIUS. *Mulier sedens super aram cum Cruce in ma-
nu; circa illam quatuor aliae mulieres genibus flexis, una cum Ca-
lice in manu, altera cum globo, reliquae cum libris apertis.* [3]

XLVI.

51. 52. GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. COLLEGIVM. SOCIETA-
TIS. IESV. OMNIVM. NATIONVM. SEMINARIVM. PRO.
SVA. IN. CHRISTIANAM. RELIGIONEM. ET. ORDI-
NEM. ILLVM. PIETATE. A. FVNDAMENTIS. EXTRV-
XIT. ET. DOTAVIT. AN. SAL. CIDIOLXXXII. PONT.
SVI. X. ROMAE.

SEMINANS. IN. BENEDICTIONIBVS. DE. BENEDICTIONI-
BVS. ET. METET. *Pontifex in throno sedens cum pluvioli, &
Regno, multos Jesuitas adstantes benedicit; in parte superiori fa-
scia, in qua legitur: ITE. OPERAMINI. IN. VINEA. DO-
MINI.* [2]

XLVII.

53. 54. GREGORIUS. XIII. AN. PON. X. GENERRALI. COLLEG.
SOCIETATIS. IESV. ROMAE. EXTRVCTO. ET. DOTA-
TO. *Effigies cum camaleucio, brevi pallio, & manu in signum be-
nedicendi.*

GREGORIO. PASTORI. OPTIMO. PATERNA. CARITA-
TE. OVES. PASCENTI. *Pontifex genibus flexis cum pluvioli,
habet regnum in terra depositum, multasque oves ante illum; pro-
cul visitur aedificium; & inter nubes Christus, qui manu ei indicat
verba: PASCE. OVES. MEAS. quae infra nubes conspiciun-
tur.* [2]

XLVIII.

55. 56. GREGORIUS. XIII. AN. PON. X. COLLEG. SOC. IESV. OM-
NIVM. NATIONVM. GRATIA. FVNDATO. DE. RELIG.
ET. LIT. OPT. MER. *Caput nudum cum pluvioli, in quo icon
stans.*

VT. ERVAT. PRAEDAM. CAPTIVORVM. FRATRVM. ABRA-
HAM. TRECENTOS. VERNACVLOS. EXPEDITOS. NV-
MERAT. *Armatorum Grex, quos Abraham incedere jubet.* [2]

XLIX.

57. *Eadem effigies, & inscriptio, ac in praecedenti.
Idem emblemata; at hic Abraham quatuor armatos milites ducit.* [3]

Sex a nobis memorata Numismata, cusa fuerunt in memoriam foundationis Collegii Romani a Gregorio XIII. erecti, Ammannato Architecto. Muri lateritii sunt, sed egregii operis, frons Tiburtino lapide ornata, in qua nomen Pontificis inscriptum est, addita epigraphe: GREGORIVS. XIII. RELIGIONI. ET. BONIS. ARTIBVS. Amplum habet atrium eleganti porticu circumseptum, scalas, aulaeque magnificentissimas, Gymnasia, sacrasque aedulas, quibus adulescentes ad studia, & pietatem instruuntur: quod reliquum est Patres incolunt, quibus etiam praesto est Bibliotheca optime instructa, accessione facta librorum Jo: Bapt. Coccini S. Rotæ Auditoris, qui iisdem Patribus eos legavit. Demum nobile Museum summa aedificii pars continet, infima verò officinam undique conquisitis Pharmacis electissimis refertam. Mense Januario anni MDLXXXII. primum lapidem posuit Card. S. Sixti Pontificis Fratris filius; In hujus annalibus ita de hac fundatione scribitur^a: Romæ etiam Generale omnium Nationum Collegium fundandum censuit; Ideoque Patrum Jesuitarum Collegio attribuit Abbatiam Claravallensem Sfortiæ obitu vacantem, & magno pretio Insulis conterminis eorum Collegio coemtis, viisque clausis, regale aedificium auspicatus est, assignato super redditibus Cardinalium Nepotum ad viginti annos aureorum 7000. pensione. In secundo Numismate adest religio, cui propria studia offerunt Theologia, Mathesis, Philosophia, & Poesis. In tertio Pontifex, qui aliquot Societatis Jesu Sacerdotes prædicatum mittit; Huic rei adludit etiam quintum, & sextum Numisma per Abraham, qui aliquot Milites mittit ad Fratres servitute hostium liberandos. In quarto tandem Numismate legitur Redemptoris præceptum S. Petro datum, & ejus Successoribus. Numisma simile XLIV. vidi, cum camaleucio, & brevi pallio.

L.

GREGORIVS. XIII. PO. MA. *Effigies cum camaleucio, & pallio brevi, & manu, quâ benedicit.* 58.

IVVENT. GERMANICAE. *Ædificii adspæctus, in cujus vestibulo Jesuitæ Juventutem advenientem recipiunt; in Epistyllo legitur: COLLEGIUM. [4]*

Hoc Numisma ex ære deargentato conspexi apud Marchionem Luca-tellium. Collegium Germanicum instituit, S. Ignatio suadente, Julius III.; sed angustum, & exiguos habens redditus, Gregorius

^a Lib. x. pag. 228.

rius XIII. Immunitatibus, Privilegiis, largoque censu donavit, annuos enim aureos decem mille ^a a R. Cam. solvendo eidem assignavit, usquedum bonis stabilibus potiretur; Jure igitur Fundator dici potest, præsertim quod Nuncios Apostolicos monuerit, ut Romam primæ Nobilitatis Juvenes ad hoc Collegium mitti curarent. Anno MDLXXV. ^b ædes S. Apollinari proximas, quas jampridem Columnenfis familia possederat, & Cardinalis Guillelmus Estoutevilleus Episcopus Rhotomagensis ampliaverat, ei attribuit, quum antea certas ædes non haberet, Cardinalibus Lotharingico, & Alexandrino Titularibus, qui se opposuerant, eorum auctis redditibus, sedatis. Tandem anno MDLXXVIII. ^c licet jam Collegium XVII. millia aureorum annua haberet, eidem univit Monasterium, Ecclesiam, & Hospitale S. Stephani in Monte Cœlio, amotis inde Fratribus Ordinis S. Pauli primi Eremitæ Hungaricæ Provinciæ; jussit tamen, ut inter Germanos alumnos reciperentur etiam Hungari, indeque Collegium Germanicum, & Hungaricum dictum est. Ex Numismate eruitur, Pontificem frontem Collegii, & Ecclesiæ renovare constituisse, quod postea morte præventus non est exequutus. BENEDICTUS XIV. novum Templum, quod vetus informe, humidumque foret, construi jussit, principemque aram suâ impensâ se ædificaturum professus est, & quidem Pontifice dignam. Idem XII. Kal. Sept. an. MDCCXLII. magnifico apparatu in novi ædificii area sericis velis circumsepta, testaque ad Templi speciem, sacrum fecit, & Ecclesiastico ritu primum in fundamentis lapidem posuit.

L I.

59. GREGORIUS. XIII. PONT. OPT. MAXIMVS. *Caput nudum, & pluviale, in quo Christus e littore S. Petrum in navi stantem appellat; Subtus: L. PAR. IN.*

ANNO. RESTITVTO. MDLXXXII. *Draco, qui caudam ore prehensens, circumulum corpore conficit, intra quem caput Arietis cum ferto, ad Encarpi formam. [4]*

Inter alia, quæ summam Gregorio laudem compararunt, illud præcipuum fuit, quod, ejus curâ, Julianus annus ad rectam rationem redactus sit, & Kalendarium restitutum, opus sane maximum, diuque exoptatum, sed, quod difficillimum haberetur, a nemine ad id tempus tentatum. Causa corrigendi fuit ^d, quòd solemne Paschatis

^a *Annal. Gregor. tom. 1. pag. 76.*

^b *Ibid. pag. 157.*

^c *Ibid. pag. 256.*

^d *Annal. tom. 2.*

tis festum, juxta Nicænum Concilium celebrandum Dominico die Vernali Æquinoctium insequenti, non amplius indicto tempore celebraretur; Æquinoctium enim Vernali ad corrupti Kalendarii tabulas non in xx., & xxi. diem Martii incidebat, prout recta temporis ratio postulabat, sed ad diem x., & xi. ejusdem mensis paulatim adscenderat. Quare Gregorius, ut errori mederetur, præstantissimos accivit Mathematicos, quos inter Vincentius *Laureus*, & Christophorus *Clavius* eminebant. Epactarum Cyclum ab Aloysio *Lilio* Calabro adinventum ab iis in trutinam revocari jussit; hi mandato obsequuntur, Lilio inventum ipsis, & Europæ Academicis probatum, Pontifici exponunt; qui Kalendis Majis anni MDLXXXII. editâ Constitutione, Kalendarii correctionem indixit, & ab eodem anno x. dies auferri jussit, itaut insequentis Octobris dies v. haberetur, ac si esset xv. Ad hæc, ne lapsu temporis iterum vetus error irreperet, voluit, ut in posterum (servatâ quidem consuetâ ratione interkalandi unum diem quarto quoque anno) non omnes anni centesimi essent bissextiles, sed primi tres centesimi post annum 1600., communes essent, dierum videlicet tantum 365., talesque forent anni 1700. 1800. & 1900. insequens vero annus 2000. bissextilis esset, eademque ratio in futuris quibusve quaternis sæculis servaretur. Huic Constitutioni obtemperavit Italia, deinde Hispania, Polonia, aliæque Regiones; renuerunt Hæretici, ne Pontifici obsequi viderentur, eam tamen restitutionem recte, & rite factam non inficiantur, licet hisce temporibus nova indigeat Kalendarium correctione, juxta aliquot Astronomos^a. Jure igitur hoc Numisma, quod deauratum conspexi, in Pontificis Gregorii honorem cufum est, in quo caput Arietis principium anni indicat, qui incidit in Vernali Æquinoctium, quo tempore Sol Arietis signum attingit. Draco, qui Pontificis Stemma est, caudam ore prehensens, juxta Ægyptiorum, & Phœnicum Theologiam^b, indicat Solis cursum, quia quum spiralis sit ejus via, nunquam finem habet. Aliud Numisma cum pluviali Pontificis arabice contexto etiam vidi.

LII.

GREGORIUS . XIII. PONT. MAX. ANN. VII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

9.

VI-

^a *Dissert. Jac. Bestazzii de Paschate &c. Manfredi . Lucia &c.*

^b *Kircher. in Oedip. Ægypt.*

VIGILAT. *Draco, in limine portæ, e latere verò: AN. DÑI.*
MDLXXIX. [4]

LIII.

10. *Simile Numisma, non adposito tamen anno.* [4]

LIV.

13. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
SPES. OPIS. EIVSDEM. *Draco hastá elevatus, circa illum multa*
tabernacula, variique a serpentibus morfi, illum respicientes. [4]

LV.

GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
VTRVMQVE. PRAESTAT. *in fascia quadam, quæ Caducæum cir-*
cumdat, & cornucopiæ, in quorum medio est Draco. [4]

LVI.

14. GREGORIO. XIII. PONT. MAX. S. P. Q. B. *Effigies, ut in*
præcedentibus.
PRO. CVNCTIS. *Draco in colle positus in aliquot ruderum custo-*
diam. [5]

Omnia hæc Numismata miram ostendunt Gregorii vigilantiam, pro pastorali, qua fungebatur in Christi Ecclesia, dignitate, sumta occasione ab ejus Stemmate, in quo Draco, a veteribus Hortorum Hesperidum Custos creditus^a. Eorum tertium Hebræos indicat in deserto a serpentibus morfos, & in serpentem æneum oculos figentes, ut sanarentur; Hic verò pro serpente Draco visitur, Pontificis Stemma, cujus auxilio Romana Urbs, & Orbis Christianus a multis calamitatibus, a quibus afflictabatur, tunc temporis liberari sperabat. Quartum minori modulo fortasse a Bononiensibus cumsum est, quum Gregorius Pontificatum iniret, ut supra memoravimus; in eo ostenditur *Castri Franci* demolitio^b, omnibus magnopere desiderata, quod declaratur ab emblemate: PRO. CVNCTIS. idest, ad quietem cunctis procurandam.

LVII.

11. GREGORIVS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
OPTIME. REGITVR. *Navis gubernaculum, in cujus vertice Dra-*
conis caput. [4]

Indicatur hic gubernaculum Navis Apostolicæ a Gregorio Pontifice, qui per Draconem designatur, moderatæ. Gubernaculum fuit
apud

^a *Bannier. Mytholog.*

^b *Annal. tom. 1.*

apud Veteres, ut cuique notum est, symbolum^a Providentiæ, & Imperii. Gregorii verò Providentia a Bomplanio^b, Oldoino, & in ejus Annalibus memoratur. Ut summatim dicamus, Gregorius maximo studio ejiciendis ab Italia Hæreticis incubuit, diuque de ea re cum Sabaudia Duce egit. Profecto nil intentatum reliquit in Germania, in Spirensibus, Herbipolensibus, Basilænsibus, Argentoratensibus comitiis. Omnem lapidem in Gallia contra Hugonotos movit. Ut Catholicam Fidem^c Hiberniæ restitueret, omnes conatus adhibuit. Merito igitur hisce de causis vigilantissimus Custos, Pastor, & Nauta omnibus habitus.

LVIII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

69.

MONASTERIOR. ECCLESIARVM Q. CONSERVATORI. FVN-
DATORI Q. CARD. PROTECT. GVBER. ET. CONFRATRES.
DOMVS. PIAE. DIC. MDLXXXII. [4]

R. P. Molinetius hoc refert Numisma, a Confratribus Pia Domus captivorum fortasse cufum. Hanc instituit Societatem ann. MDLXXV. P. Talerius Jesuita, ut captivis confuleret, eisque non tantum eleemosynis opem ferret, sed & eorum causas patrocineretur, & ad triremes temporaria tamen pœna damnatos liberaret. Fratres hi Collegium habent in Ecclesia S. Johannis de Pinea a Gregorio XIII. illis anno MDLXXXII. concessa, sub titulo Archiconfraternitatis. Ad hoc est præfens Numisma cufum.

LIX.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

61.

GREGORIO. XIII. P. M. OPT. PRINCIPI. HVGONI. BON-
COMPAGNO. BONONIENSI. ANN. DNI. MDLXXVII.
S. P. Q. R. [4]

Jure gratum suum animum hoc Numismate expressum voluit in hunc Pontificem S. P. Q. R.: hoc enim anno cum pleræque Europæ partes, quin etiam Italiæ, nempe Calabria^d, & Messana, peste sævissima affligerentur, ut a ditionis Ecclesiasticæ Provinciis morbum arceret, incolumesque redderet, oras maritimas, & fines Neapolitano Regno adjacentes diligentissime custodiri mandavit,

V

nec

^a Videſis Mediobar. Auguſt. Oꝝſel. Numiſm.

^b In vita. Falatius in vita.

^c Annal. tom. 1. & 2. per tot.

^d Videas annal. Greg. XIII. tom. 1.

nec minori studio divinam opem implorari jussit publicis supplicationibus indictis . Insuper ingravescente annona vetuit eo anno , ne ab Ecclesiastica ditione frumentum ^a , aliaque ad victum necessaria extraherentur , eoque pacto imminente periculo occursum est .

L X .

60. GREGORIUS . XIII . PONT . OPT . MAX . *Caput nudum , & pluviale , in quo Christus Petrum e navi arcessens .*

AB . REGIBVS . IAPONIOR . PRIMA . AD . ROMA . PONT . LEGATIO . ET . OBEDIENTIA . 1585 . *In summitate , Cherubim caput . [4]*

Hic annus , Pontificis ultimus præ aliis memorabilis fuit , quod Legati ab Insulis Japonicis ad Romanum Pontificem primùm missi fuerint . In annalibus ampla legitur hujus legationis descriptio ; dicam tantùm ^b , *Manzium Itum* , Agnatum , & Legatum fuisse Regis *Bungii* Francisci , & Michaelém *Gingivam* , Consobrinum , & Legatum *Omurae* Principis Bartholomæi : his additos duos alios illustres viros , Martinum *Faram* , & Julianum *Nacauram* : Hi x . Kal . Mart . anni MDLXXXII . ab Japonicis Insulis egressi , Lisbonam Occidentalem vi . Idus Sextiles an . MDLXXXIV . pervenerunt ^c , inde Romam xi . Kal . Apriles anni MDLXXXV . ; quam Urbem magna , nec unquam visa pompâ ingressi , in Aula Regia publice a Pontifice excepti sunt , coram Sacro Senatu , immensoque Populo : ibi lectis Litteris Francisci *Bungii* , & Protasii *Arime* Regum , necnon Bartholomæi *Omurae* Principis , post perelegantem orationem a P . Gasparo Confalvo S . J . habitam , Pontificis pedes osculati sunt , atque in lacrymas effusi amplexati , qui paucis , sed clementissimis verbis eis respondit : & die illo in Palatio Apostolico commorati sunt in mansionibus Cardinalis S . Sixti Pontificis Fratris Filii .

L X I .

63. GREGORIUS . XIII . PONT . MAXIMVS . *Effigies Pontificis cum camaleucio , & pallio brevi .*

VENITE . AD . ME . OMNES . ET . EGO . REFICIAM . VOS . *Pontifex aliquot genuflectentes benedicens . [4]*

Hoc etiam Numisma demonstrat zelum eximium , quo Pontifex oves de-

^a *Annal. lib. VII. pag. 373.*

^b *Annal. lib. XIII. pag. 393.*

^c *Lib. XIII. pag. 407.*

deperditas revocare satagebat, inventasque eleemosynis, redditibusque alere^a.

LXII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

62.

NON. EST. QVI. SE. ABSCONDAT. A. CALORE. EIVS.
Sol in medio Zodiaco, suis radiis Stellas, Planetas, Orbemque terraqueum illuminans. [4]

Hoc fufum Numisma, a R. P. *Oldoino*^b adductum, memoriae Gregorii Pontificis fuit dicatum, e Psalmo xviii. sumtâ Epigraphe, qua Gregorii desiderium exprimitur^c, veram Religionem servandi, pro qua nec laboribus, nec sumtibus unquam pepercit.

LXIII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

R. VINDICATA. LIBERTAS. — CONCORDIA. MDLXX. [4]

In Catalogo Hermanni *de Vos* hoc conspicitur Numisma. Illud ego falsum credo, præsertim quia annus MDLXX. ibi inscriptus est, cum Pontifex Gregorius nonnisi anno MDLXXII. Pontificatum adeptus sit.

LXIV.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. A. VIII. *Pontificis caput nudum, duabus stantibus iconibus in pluviali.*

EGO. SVM. LVX. MVNDI. *Salvatoris caput. [4]*

LXV.

Effigies Pontificis sine epigraphe.

Christus in Templo cum senioribus Hebræorum disputans: sine epigraphe. [4]

Numisma apud Hameranos vidi, sed morte Pontificis, vel Artificis aliquo fato minime ad perfectionem redactum.

^a *Annal. lib. XIV.*

^b *In addit. pag. 44.*

^c *Annal. lib. XIV.*

Felix Perettus Frater Minorum Conventualium, a Patria sumto cognomine, Cardinalis Montaltus dictus, Pontifex electus VIII. Kal. Majas anni MDLXXXV. Sixtus V. dici voluit; obiit VI. Kal. Septemb. anni MDXC., & in magnifico Sacello apud S. Mariam Majorem sepultus est, hoc addito epitaphio sub ejus Statua.

SIXTO. V. PONT. MAX. EX. ORD.
MINOR. ALEXANDE. PERETTUS
S. R. E. CARD. VICECAN. EX. SO
RORE. NEPOS. PERFECIT.

I.

44. SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. I. *Caput Pontificis barbatum, & nudatum, cum arabici operis pluviali.*

PIVS. V. PONTIFEX. MAX. *Caput nudatum cum pluviali, in quo ara, & circa illam aliquot personæ: In inferiori parte sigla:*

F. P. [5]

Quum adhuc regularem vitam profiterentur, Sixtus, & Pius mutua junctissimi fuerant amicitia. Pius Pontifex factus per litteras Apo-
sto-

stolicas, Sixtum, tunc Fr. Felicem Perettum, apud Hispanos com-
morantem, Vicarium Generalem sui Ordinis elegit, paulo post
Sanctæ Agathæ Episcopum, ac demum Cardinalem creavit, & ad
Firmanam Ecclesiam transtulit. Sixtus vicissim beneficiorum me-
mor in suo Sacello nobile Sepulchrum Pio exstruxit. Hoc Numif-
ma est fufum.

II.

SIXTVS . V. PONT. OPT. MAX. ANNO . II. *Caput nudatum, cum pluviali, in quo icon stans.* 9.

VIGILAT. SACRI. THESAURI. CVSTOS. MDLXXXVI. *Arca, super qua Leo sedet, qui anterioribus pedibus tres montes, & Stellam Pontificis Stemma tenet.* [4]

III.

SIXTVS . V. PONT. OPT. MAX. AN. III. *Effigies, ut in præcedenti.* 10.

SAGRA . OCVLO . SPECTAT . IRRETORTO . ANNO . III. MDLXXXVII. M. *Arca a Leonibus elata; supra eam Leo, qui retrò respiciens pedibus anterioribus tres montes, & Stellam tenet.* [4]

IV.

SIXTVS . V. PONT. OPT. MAX. AN. IIIII. *Effigies, ut supra.* 11.

SACRA . OCVLO . SPECTAT . IRRETORTO. *Arca subnixa fulcro, Leonis pedes referenti; in medio Pontificis Stemma, hoc est supra Leonem tres montes, & stella: In inferiori parte: ROMA. MDLXXXVIII.* [4]

Ad hæc Numifinata exponenda, aliqua, quæ in Sixti vita leguntur, adducam^a: Primo Pontificatus anno in Arce S. Angeli decies centena millia aureorum invexit, & lege cavit, ne ex summa quidquam impenderetur, præter quam si ad Terram Sanctam e Turcharum manibus vindicandam, Christiani Principes classẽ parassent, ipsaque ad Turcharum littora appulsa esset; Item quum ita fames Orbem occuparet, ut Populo magna immineret calamitas; vel pestilentia grassaretur, vel aliqua Christianorum Provincia ab Infidelibus oppugnaretur; vel Ecclesiasticæ ditioni bellum intentaretur, hostesque propinquarent; vel tandem si Urbs aliqua ad Ecclesiæ ditionem reversura, nonnisi illo thesauro recuperari posset. Ipse Sixtus se hæc omnia servaturum jurejurando sponndit, editâ Constitutione an-

no

^a Antonius Cisarell. in vita Sixti V. post Platinam tom. II. pag. 627.

NO MDLXXXVI. quâ cavit, ut Successores etiam, & Cardinales idipsum promitterent, additâ similis jurisjurandi religione. Ad ærarium custodiendum sex fieri iussit feras, totidemque claves, eas sex summatibus viris custodiendas tradi, nempe tribus Cardinalibus, qui in suis ordinibus antiquiores essent, Cardinali Camerario, Decano Clericorum Camera Apostolicæ, & Thesaurario Generali. Tertio Pontificatus anno totidem ibidem invexit aureos, totidemque quarto, ut Numismata ostendunt. Præterea xx. centena millia, itaut moriens L. centena aureorum millia in Arce essent. De summa, quam primò in ærarium hoc intulit, Constitutio fidem facit: de secunda acta Consistorialia III. Idus Septemb. an. MDLXXXVII., de tertia acta prid. Id. April. an. MDLXXXIX. signata.

Successores Pontifices hac pecunia usi sunt, quum ad Sixti mentem ipsis fas esse censuerunt; quin immò nostro ævo Clemens XI., ut asseritur, quod prius extraxerat, restituit. Ea occasione oblata, plerique penitiorum notitiarum curiosi arcam in nostris Numismatibus expressam ferro cinctam, & sex clavibus obseratam conspexere, & ad fidem Archetypi delineaverunt.

V.

3. SIXTVS . V. PONT. MAX. AN. II. MDLXXXVI. *Caput nudatum, cum pluviali, in quo icon stans; Infra vero: M. B. SIC. OMNIA. TVTA. Camporum adspæctus cum vicis, & ædificiis. Leo anterioribus pedibus claves decussatas tenens, in quarum medio stella: claves hasta sustentat tribus montibus infixa: E nubibus fulmina erumpunt. [4]*

R. P. Molinetius^a Epigraphem in Numismatis inferiori parte collocavit, quam in area positam conspeximus. Designatur autem per Numisma Pontificis cura, quâ Ecclesiasticam ditionem^b a grassatoribus infestam, ea peste liberavit, quæ Decessoris nimia mansuetudine supra modum aucta erat. Pontificatum auspicatus, Constitutione, quæ incipit^c, *Hoc nostro Pontificatus initio*, multa in eos statuit. Hisce signis exponitur in Numismate vigilantia Pontificis, Leo quippe vigilantia symbolum est; claves, & fulmina ipsius auctoritatem significant, qua Urbes, viasque a periculis tutas reddidit.

VI.

^a In loco. Mutio Pansa della Lib. Vatic. pag. 105.

^b In vita post Plat. tom. 2.

^c Bull. 491.

VI.

SIXTVS . V. PONT. MAX. AN. II. 1586. *Caput nudatum, & omnia, ut numero præcedenti.* 27.

SACRA . PROPHANIS . PRÆFEREND. *Basilicæ Vaticanæ adspetus cum Obelisco ante illam.* [4]

Rollius in adnotationibus ^a ad *Ouverbeckii* antiquitates in Anglia editas, hoc adducit Numisma: sed Epigraphem anticæ partis male exprimit.

Conspicitur hic Obeliscus Vaticanus a Sixto V. e Neronis Circo translatus, & in foro ante Divi Petri Basilicam erectus, Equite Dominico Fontana Architecto. De hoc Obelisco, ejusque historia, artificio, & erectione Bonanius, Bargæus, & Carolus Fontana pluribus agunt; ejus altitudo a Crucis summitate ad solum est cxx. palmorum, & semis. In Basi legitur vetus Inscriptio Tiberii jussu insculpta, ut & binæ a Sixto adjectæ. Sub Innocentio XII. Sertæ, & Aquilæ æræ, quæ circa illum visuntur, adjectæ sunt. Supra Obeliscum Crux etiam ærea eminet, quæ, quod vetustate collaberetur, præteritis annis instaurata fuit. Adscensum ad culmen Obelisci facillimum paravit Vir eximius Nicolaus *Zabaglia*, eoque mirabilis, quod ipse rudis, & illiteratus firmissimis contignationibus machinas exstruxerit, quas Architecti ne excogitarent quidem; indeque factum vidimus, ut ipse exiguo pretio moles maximas amoverit, alioque transtulerit, quod alii, qui inter artifices primas tenere censentur, nonnisi maximâ impensâ prætitere. Eas machinas æri incisas publici juris fecit Nobilis Vir *Lælius Cosattus* Romæ anno MDCCXLIII.

VII.

SIXTVS . V. PONT. MAX. *Effigies nudata cum pluviali, in quo quidam stans.* 28.

CÆSARIS . OBELISCVM . MIRÆ . MAGNIT. ASPORTAVIT. ATQVE . IN . FOR. D. PETRI . FELICITER . EREXIT. AN. D. MDLXXXVI. *Obeliscus Vaticanus.* [4]

Eques Fontana ^b ad Obeliscum collocandum in foro, fundamentum quadratum, LX. palmos latum, & palmos xxxiii. profundum jecit, replevitque opere cæmentitio. Duo hæc Numismata ex argento, & ære in illud injecta sunt. Huic fundamento superimposita fuit

^a Pag. 185. *Jobert. Scienc. des Medaill. pag. 21. edit. 1739.*

^b *Fontan. Templ. Vatic. Panfa Bibl. Vat. pag. 98.*

fuit Basis xxxvii. palmorum : in hujus superiori parte quinque ferrei paxilli erant , in quos per totidem foramina infixus est Obeliscus ; in Basis angulis Leones quatuor ænei stellas fronte gestantes , his Obeliscus ceu fulcris , ad speciem tamen , innixus est . Obelisco Crux superimposita ex ære deaurato , quæ una cum ornatibus alta est palmos xxvi. , sola palmos x. , ejusque hasta transversa ad palmos ii. in longum extenditur . Hastarum latitudo est viii. unciarum ^a . Hæc machina erecta fuit iv. Idus Septembres an. MDLXXXVI.

VIII.

13. SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. II. *Caput nudatum, cum pluviali arabicè exornato.*

FECIT. IN. MONTE. CONVIVIVM. PINGVIVM. *Tres montes, quorum qui e lateribus sunt, cornucopiæ, & palmam sustinent, qui in medio, libram ensi erecto adfixam. [5]*

Sumta est ex Isaïæ cap. xxv. Epigraphe hujus Numismatis , in quo representatur Liberalitas , & Justitia Pontificis , qui licet avaritiæ notâ ab aliquibus inuratur , narrant tamen Historici , ad l. aureorum millia in dotandis inopibus Virginibus , totidemque in sublevandis ære alieno obstructis , infumisse . Insuperque aureorum cc. millia ad comparanda frumenta , ne Urbs fame premeretur ^b .

IX.

4. SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. II. *Effigies, ut supra.*
PERFECTA. SECVRITAS. *Peregrinus jacens sub arboris umbra. [5]*

Hoc Numisma refertur etiam a Luchio ^c , qui tamen pro AN. II. scribit AN. III.

Inter alia Sixti egregia facinora , adnumeranda est grassatorum exterminatio ab Ecclesiasticæ Ditionis finibus . Hoc Romani non solum Numismatibus celebrarunt , sed etiam denariis . Horum duo argentei anno II. cusi , unus Justitiam referens cum Epigraphe : PVBLCÆ. QVIETIS. PARENS. ROMA ; Alter Mulierem sedentem , ante aram , & : SECVRTAS. PAVPERVM. ROMA ^d .

X.

^a Roma Modern. tom. 2. pag. 261.

^b Maffei in vita adhuc MSS.

^c Syllog. Numism. pag. 306.

^d Scilla Mon. Pont. pag. 61. Panfa Bibl. Vat. pag. 70.

X.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviâli, in quo* 5.
icon stans.

SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. *Mulier jacens supra suggestum, una manu caput sustinet, altera hastæ innititur: ante eam Ara, & fax accensa. In exergo duæ palmæ. [4]*

Eandem observavimus posticam sub Gregorio XIII., Pio V., Paulo III., aliisque Pontificibus. Quæ verò causa fuerit, cur & Sixti Numismati aptata sit, nos docet inscriptio sculpta Basi Statuæ, Senatus decreto in Capitolio eidem positæ, quam hîc damus.

SIXTO. V. PONT. MAX.

OB. QUIETEM. PVBLICAM
COMPRESSA. SICARIORVM. EXVLVMQVE
LICENTIA. RESTITVTAM
ANNONAE. COPIAM. SVBLEVATAM
VRBEM. AEDIFICIIS. VIIS. AQVAEDVCTV
ILLVSTRATAM
S. P. Q. R.

XI.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & bre-*
vi pallio; subtus: L. PARM.

TVTVM. REGIMEN. — ROMA. *Draco. [4]*

Hæc postica, quæ ad Gregorium XIII. pertinet, perperam Sixti Numismati aptata est.

XII.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Effigies, ut supra.*

12.

IYSTITIA. ET. CLEMENTIA. COMPLEXAE. SVNT. SE.
Duæ mulieres se mutuis amplexibus excipientes; duæ hastæ, totidemque pateræ in solo. Omnia intra lauream coronam. [4]

Hoc Numisma prorsus apocryphum puto, quum potius Clementi VIII. sit tribuendum. Simile visitur sub Innocentio X. Emblemata male a Bonannio expressum ex Caji, & Lucii Cæsarum Numismate sumtum est^a.

XIII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. ANN. III. *Caput nudatum, cum plu-* 6.
viâli arabici operis; Infra verò: DOM....

X

EXAL-

^a *Dialogh. dell' Agost. pag. 105.*

EXALTAVIT. HVMILES. SS. Petrus, & Paulus super duabus columnis: in eorum vertice fidus; subtus: 1587. [5]

Rollius in adnotationibus ^a ad *Overbeckium*, qui Numisma refert, annum omittit. In eo repræsentantur duæ Statuæ, Columnis Trajani, & M. Aurelii superimpositæ ^b. Sixtus Sancti Petri Statuam supra Columnam Trajanam, & S. Pauli supra Antoninam locavit; Trajanæ stylobatam egestâ humo detegi jussit Paulus III., Antoninæ verò erosam, laceramque refecit Sixtus, qui & Columnam misere labefactatam restituit. Hæ, quæ Senatus decreto Imperatoribus Trajano, & Marco Aurelio Antonino erectæ sunt, perpetuis spiris ab imo basi ad capitulum operis Dorici sunt interstinctæ, & anaglyptico opere Imperatorum gestis in earum superficie exculptis; scalas introrsum habent solidas, & in Columnarum marmore cochleatim cæfas, quibus ad verticem est aditus, quæque fenestrellis per intervalla dispositis illuminantur. Columna Trajana alta est pedes CLXXXVIII., habet CLXXXV. gradus: Antoninæ altitudo est CLXXXV. pedum, gradus habet CXCII.

Prope stylobatam Trajanæ Columnæ ad hæc tempora fuerunt fragmina, & quidem ingentia Columnarum, quibus Trajani porticus fulciebatur, quam Constantius, quum primo Romam advenit præ cæteris Urbis ædificiis miratus est ^c, earum diametros erat palmorum septem. Eas modo misere dissecant, ut vias, & vestibulorum pavimenta sternant.

XIV.

29. SIXTVS. V. PONT. MAX. ANN. III. Pontifex detecto capite cum pluviali.

POPVLI. CHRISTIANI. TROPHAEVM. S. Mariæ Majoris Templi adspectus, qua Montem Quirinalem respicit, cum Sacello Sixtino, & Obelisco. [5]

Hic, qui Augusti Mausolæum ornaverat, penitùs confractus inventus est inter Mausolæi rudera prope Tyberis ripam ad S. Rocchi ^d. Novus ejus stylobates ad xxxii. palmos erigitur, quum ipse Obeliscus una cum Cruce, cui dicatus est, ad LXVI. pertingat ^e. In eo loci, ubi

^a Pag. 145.

^b Vide Fabret., & Ciaccon. de Column.

^c Ammian. Marcel.

^d Nardin. Rom. Antic.

^e Roma Mod. pag. 105.

ubi nunc visitur, Sixtus V., Dominico Fontana Architecto, anno sui Pontificatus III. eum erigendum duxit.

XV.

SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. III. *Effigies, ut supra.* 39.
CVRA. PONTIFICIA. *Beatissima Virgo, Crux, S. Laurentius, & alius cum diademate, qui Patrem Aeternum repræsentat, item Obeliscus: omnes in totidem viis. [4]*

Quæ hic describuntur viæ, eæ sunt, quas Sixtus vel restauravit, vel aperuit. Prima^a a S. Mariæ Majoris ducit ad Ecclesiam Sanctissimæ Trinitatis Montium; secunda ad S. Crucis in Hierusalem; tertia ad S. Laurentii extra muros; quarta ad S. Johannis in Laterano, quâ Obeliscus visitur.

XVI.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. ANN. IIII. *Effigies nudo capite, ac pluviâ arabicè contexto.* 25.

SVPER. HANC. PETRAM. *Basilicæ Vaticanæ adspæctus; infra verò: ROMA. [4. 5.]*

Hæc postica eadem est, ac Gregorii XIII., at jure quidem Sixto V. convenit; ipse enim Vaticanæ Basilicæ mirandam, & aliarum omnium maximam Testudinem a Bonarroto delineatam duplici fornice opera Jacobi Portæ, & Dominici Fontanæ absolvit^b. Basilicæ frons in Numismate expressa ad Bonarroto modulum, alia est ab ea, quam Carolus Madernus postea ædificavit. Duo de hoc Numismate adsunt chalybes.

XVIII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Caput nudum cum pluviâ historiis ornato.* 43.
DOMVS. MEA. DOMVS. ORATIONIS. VOC. *Christus e Templo negociatores ejiciens. [5]*

Hoc emblemata explicavimus sub Paulo IV., Pio IV., & Pio V.

XIX.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Caput nudum, cum pluviâ arabici operis historiis ornato.* 38.

IN. FLVCTIBVS. EMERGENS. *Apostoli e Navi piscantes. [5]*
Et hæc postica sub Paulo IV., Pio V., & Gregorio XIII. declarata est.

XX.

SIXTVS. V. PONT. MAX. ANO. IIII. *Caput nudatum cum pluviâ, in quo icones variæ.* 32.

^a Roma Modern. tom. 2.

^b Bonann. Temp. Vatic. cap. 18.

QUARTVM . ANNO . QUARTO . EREXIT . 1588. *Adspectus Ecclesiæ S. Mariæ de Populo, & Portæ Flaminiae, cum Obelisco.*

[3]

XXI.

31. SIXTVS . V. PONT. MAX. AN. V. *Caput nudatum cum pluviali, in quo icon stans; in inferiori parte: NI. BONIS.*

B. MARIAE . D. POP. QUARTVM . AN. IIII. EREXIT. *Idem adspectus, & Obeliscus cum hieroglyphicis.* [4]

In utroque hoc Numismate anachronismus primo intuitu adparet. In primo enim, in quo AN. IIII. adjungitur apud Bonannium annus MDLXXXVIII., pro MDLXXXIX. In secundo verò, in cujus antica AN. V. in postica adnotatur AN. IIII. . Utriusque rei ratio dari potest: Nam VIII. Kal. Majas anni MDLXXXVIII. Sixtus V. quartum Pontificatus annum auspicatus est: benè igitur in primo Numismate annus MDLXXXVIII. adnotatur. In alterius verò Numismatis antica adnotatur annus, quo cufum est Numisma; in postica verò, quo Obeliscus erectus est.

Nicolaus BONIS cudit more veterum ex triplici metallo hoc pulcherrimum Numisma, quod ego vidi apud Baronem *Stofchium*. In cudendis nuperis temporibus ex pluribus metallis Numismatibus excelluit *Valerius* Vincentinus, qui Faustinae junioris Numum e duobus metallis formavit, quem idem Baro possidet. Obeliscus, de quo in Numismate, e Circo Maximo a Sixto V. anno MDLXXXIX. translatus ad forum Portæ Flaminiae, CVIII. palmos est altus, præter verticem, qui palmorum est XI., stylobates verò palmos XXXVII. a solo ad summam basim palmi sunt LXIII. cum quadrante. Ad quatuor ejus latera totidem adjectæ sunt Inscriptiones, una ab Augusto, tres a Sixto V.

XXII.

18. SIXTVS . V. PONT. MAX. ANN. IIII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

TERRA . MARIQ. SECVRITAS. 1588. *Quinque triremes.* [5]

XXIII.

17. SIXTVS . V. P. M. A. IIII. *Effigies, ut supra.*

FOELIX . PRAESIDIVM. 1588. *Quinque triremes.* [5]

Hoc Numisma argenteum apud Marchionem Lucatellium adspexi. Ditionis Ecclesiasticae præsidio, & oræ maritimæ securitati, a Sixto V. quin-

quinque triremes instructæ sunt; si vixisset, totidem parasset^a. Prima s. p. q. r. sumtibus Romæ fuit in loco, qui *Marmorata* dicitur, ædificata, & iv. Non. April. anni MDLXXXVIII. e navali educta magnifico apparatu^b. In actis Consistorialibus an. MDLXXXIX. ad ix. Kal. Maj. sic legitur: *Fuit Consistorium secretum, in quo Sanctitas Sua dixit de classe parata, & jam instructa, & quod jam sint tres triremes optimè, & benè instructa, & quod deliberavit, ut sit tota decem triremium per totum mensem Aprilis, & ad x. Kal. Decem. anni ejusdem: In lectica vectus ivit ad Centumcellas, visendi triremes, & aquam, quam ibi ducere curavit, cum quo iverunt septem Cardinales, & die xxv. Novembris rediit ad Urbem.*

XXIV.

SIXTVS . V. PONT. MAX. ANO. IIII. *Caput denudatum, & pluviale cum icone stante.* 1. 2.

VADE . FRAN. REPARA. *Templum ruens, incumbens humeris Fratris cujusdam Minoris, Crucem manu tenentis.* [4]

Repræsentatur hic Innocentii III. visio, quum adprobare renuebat Regulam S. Francisci, e cujus Ordine erat Sixtus V. Hoc Numisma, ut & alia in fundamentis Obelisci D. Petri jacta, Antonius Ciccarellius in vita Sixti V.^c describit; en ejus verba latine reddita: *Ibi duæ arcæ e lapide tyburtino fuerunt reconditæ, quarum unaqueque XII. Numismata continebat. In singulorum Numismatum antica Effigies Pontificis; in postica verò varia emblemata fuerunt adposita; In aliquibus homo sub arbore dormiens, & epigraphe: PERFECTA. SECVRITAS. In aliis tres montes, supra dextrum cornu copix, supra lævum laurum, in summitate ensis ad cælum elevatus, libra superimposita, & : FECIT. IN. MONTE. CONVIVIVM. PINGVIVM. In aliis S. Franciscus genuflectens coram Christo Crucis adfixo, & Ecclesia ruens (Adverte hic nostrum Numisma non benè esse descriptum) ac: VADE. FRANCISCE. ET. REPARA. In aliis verò Pii V. effigies &c.*

XXV.

SIXTVS . V. PONT. MAX. ANN. IIII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 20.

PVB.

a *Bulla: Immensa Æterni Dei, dat. 1588.*

b *Alaleon. in Diar.*

c *Post Platinam tom. 2. pag. 606.*

PVB. BENEFICIVM. *Mulier turrita supra tres montes stans, & aquam e duabus urnis effundens; post eam aquæductus.* [5]

XXVI.

19. SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

VNDA. SEMPER. FELIX. *Fontis Felicis adspæctus; in cuius medio: SIXTVS. V. P. M. In exergo: 1588.* [5]

Hic Pontifex ex Agro Columnæ via Prænestina, ubi erat Agrippæ Fons, aquæ ingentem copiam opere arcuato passuum xxii. mill. Romam ad Thermas Diocletianas deduxit, Felicemque dixit e nomine, quo ante Pontificatum appellatus est; ibi Lacum exstruxit ornatissimum, e quo per loca eminentiora derivantur aquæ, eaque ratione iis Urbis regionibus consuluit, quibus aqua virgo usui esse nequibat. Fabrettus Auctor est, hanc ipsam aquam quondam ab Alexandro Severo ductam^a. In primo Numismate mulier turrita Romam demonstrat, montesque Pontificis stemma, ipsum Pontificem. In secundo ædificium, quod conspicitur, Lacus est, quem mox diximus, Architecto Fontana, ad Thermas Diocletianas prope Ecclesiam S. Mariæ de Victoria, ad excipiendam, & ad effundendam aquam constructus^b. Tribus constat arcibus ædificium, in quorum medio Moysis signum, in dextro Aaronis, in lævo Gedeonis. Fronti inscriptum est: COEPIT. PONT. AN. I. ABSOLVIT. III. MDLXXXVIII., ut etiam in posteriori Numismate adnotatur; quare dicendum, in priori per an. iv. Pontificatus Sixti exprimi annum cusi Numismatis, non operis absoluti.

XXVII.

30. SIXTVS. V. PONT. MAX. ANNO. V. *Caput denudatum cum pluviali, manu quasi benedicens.*

AD. LATER. P. CONCIS. CELEBR. *Obelisci S. Johannis Lateranensis adspæctus, nec non Templi, Palatii, & Baptisterii.* [4]

Anno MDLXXXVIII. Sixtus V. e ruderibus Circi Maximi hunc Obeliscum erui iussit, Equitis Fontanæ opera^c, & refarciri, ac in foro S. Johannis, qua parte via ad S. Mariam Majorem patet, collocari: Illum Sanctissimæ Cruci dicavit vi. Idus Sextil. magnâ pompâ, & æneorum tormentorum strepitu. Moles tota ab imo ad summum ver-

^a Fabret. de aquæduct. num. 388.

^b Equ. Fran.: Fontan. Relat. Aqu. Fel. edit. an. 1696.

^c Rom. Modern. tom. 2.

verticem est cciv. palmorum altitudinis, at Obeliscus solus cxv. palmos non excedit.

Præter Templi porticum, & Baptisterium Constantinianum, exprimuntur etiam in Numismate magnificæ, sumtuosæque ædes proximæ a Sixto, Equite Fontana Architecto, constructæ, variisque picturis ornata, quas testorio opere elaborarunt Balthassar Crucius, Ventura Salimbenus, Andreas Anconitanus, alique ejus temporis Pictores^a. Ædibus vix absolutis, in iis Sixtus habuit Consistorium III. Kal. Junias anni MDLXXXIX., ut publicè exciperet, & audiret Hypolytum Cardinalem Aldobrandinum e Legatione Polonica redeuntem^b.

XXVIII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio, manu benedicens.*

AD. LATERA. P. CONCIS. CELEBRAV. *Eadem postica, ac in præcedenti.* [4]

Hoc Numisma eodem modulo, quo præcedens, est cusum.

XXIX.

SIXTVS. V. PONT. MAX. ANNO. V. 1588. *Caput nudum cum pluviali.*

AD. LATERA. P. CONCIS. CELEBRAV. *Eadem postica.* [6]

XXX.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Caput nudatum cum pluviali iconibus ornato.*

DOM. M. DOM. ORAT. VOC. *Christus e Templo negotiatores eiciens.* [6]

Hæc Numismata minori modulo cusa non retulit Bonannius.

XXXI.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & pallio brevi. Obeliscus Lateranensis cum Pontificiis ædibus.* [6]

Hoc etjam parvum Numisma Bonannium latuit.

XXXII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. IIII. *Caput nudatum, pluviale arabici operis.* 26.

CRUCI. FELICIVS. CONSECRATA. *Quatuor Obelisci.*

Repræsentantur hîc omnes, quos erexit Sixtus, Obelisci.

XXXIII.

^a Rom. Mod. pag. 48.

^b Ex Diar. Paul. Alaleone, & ex AÆ. Consistorial.

XXXIII.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; subtus: L. PARM.*

TVTVM. REGIMEN. *Roma sedens super armorum acervo, læva tenet parazonium, dextra verò Draconem: Ex uno latere Tiara Pontificia, Mitræ, Cruces, ex altero arma, & libri. [4]*

Hæc postica ad Gregorium XIII. pertinet.

XXXIV.

SIXTVS. V. PP. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio, manu benedicens; infra verò: AD. BENEDICTIONES. A. V. Absque postica. [4]*

XXXV.

37. SIXTVS. V. PP. MAX. AD. BENEDICTIONES. A. V. *Effigies, ut supra.*

ECCE. REGNV. DEI. *Pontifex genuflexus ante parvum Templum, pluviâ indutus, quem duo Religiosi sui Ordinis sequuntur: Coram eo S. Franciscus oculos intendit in Tiaram elevatam, supra quam Spiritus Sanctus. Post S. Franciscum arbor. [4]*

In hoc Numismate S. Franciscus Tiaram Pontificiam Sixto sui Ordinis Alumno ostendit. In parvo Templo repræsentatur *Portiuncula* Sacellum existens in magnifico Templo S. Mariæ Angelorum Assisii. Sixtus etsi aliqua passus sit, dum inter suos cœnobitas ageret, tamen injuriæ immemor pluribus ipsos beneficiis cumulavit, ab iisque pravas consuetudines, & mores evellere curavit. Collegium Sancti Bonaventuræ erexit, censuque donavit; Cœnobium SS. XII. Apostolorum identidem invisebat, quippe qui amicis, quos coluerat, etiam Pontifex familiariter usus est^a.

XXXVI.

34. SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. V. *Caput nudum, cum pluviâ arabicè contexto; infra: NI. BONIS.*

PONS. FELIX. *Pontis Felicis adspectus; in exergo: AN. DOM. MDLXXXIX. [5]*

XXXVII.

35. SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. VI. *Effigies, ut supra.*

PUBLICAE. COMODITATI. *Idem adspectus. [5]*

Utrumque hoc Numisma minori est modulo cusum, & utrumque pulcherrimum. Primum deauratum adspexi. Idem Pons in utroque

^a In vita post Plat. tom. 2. pag. 600.

que Numo expressus est, sed diversâ structurâ, alter enim quinque, alter quatuor arcubus constat. Id fortasse accidit, quod Eques Fontana ipsum primus delineavit, haud tamen perfecit, itaut alter ex Numis nondum perfecto edificio cusus sit. Pontem istum, quem eadem ratione, qua aqua Felix dicta est, Felicem nuncupant, ædificavit Sixtus in Tyberi inter Ocriculum, & Vicum, quem *Borghettum* dicunt, ut facilius Romam viatoribus iter esset. Tradunt enim, Sixtum^a, quum adhuc privatus esset, flumen eo loci magno pretio trajecisse vectorum avaritiâ, qui nonnisi dato pignore ipsum transvexerunt; Cæterum quum ibi rapidior unda sit, & Pons, quem Augustus paulo superius extruxerat, jamdiu dilapsus esset, sane mirabilior fuit Sixtus, qui tot decessoribus intentatum opus aggressus est, & brevi perfecit. Pontis hujus longitudo est CDXXX. palmorum.

XXXVIII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. V. *Caput Pontificis nudum cum arabici operis pluviâli.* 21.

B. DIADACVM. HISP. IN. SS. NVM. RETVLIT. 1588. *Pontifex sub throno cum Tiara, & pluviâli, benedicit cuidam antecum genuflexo: Cardinales e lateribus Pontificis prope porticum sedent. [3. 5.]*

XXXIX.

SIXTO. V. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 22.

DIEG. D' ALCALA. IN. SPAGNA. CA. D. P. SIXT. *Frater Minoris de Observantiâ stans, Crucemque manu tenens; & adium adspectus. [4]*

Philippus II., ejusque filius Carolus Summos Pontifices diù exoraverant, ut Didacum Hispanum Minoritam ex iis, quos de *Observantiâ* nuncupant, Sanctorum fastis adscriberet. Sixtus tandem maturo consilio re de more perpensa, oblatis sibi a Comite Olivaresio Regis Oratore precibus annuit, VI. Nonas Julii anni MDLXXXVIII. quemadmodum ex Canonizationis Bulla constat. Solemnitati interfuit Cardinalis Deza, Philippi Regis nomine, qui Olivaresii vices gessit, idque ad turbas avertendas factum est, neque enim Galliæ, & Hispaniæ Oratores publice conveniunt, quum sibi quisque prius deferri contendat. In primo Numismate adest Vexillum cum

^a *Martinell. descrip. Pont. pag. 26.*

Icone novi Sancti, & Cardinalis Deza, supplex; in altero sub Pontifice legitur: 1589. Tertium privatus quidam fudit.

XL.

8. SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Caput denudatum, cum pluviali arabici operis.*

FIERI. FECIT. *Beatissima Virgo in nubibus respiciens regionem, in qua magnificum Templum: aliquot muri colli insidentes, alique vici per agrum dispersi.* [4]

Hoc Templo domum Lauretanam indicari autumat R. P. *Bonannius*; At quum in Numismate nullus Maris aspectus adpareat, a quo Lauretum vix MM. pass. distat, exprimi potius censeo Templum Sanctæ Mariæ Angelorum M. pass. Assisio distans a Sixto V. constructum, qui viam etiam a Templo Perusiam stravit, *ad reddendum faciliorem transitum, & eos per sancta loca ducendos*, ut ait Auctor *Minorita*^a: Pontifex Templum hoc præcipue coluit pietatis causa, & ut Assisio se gratum præberet, ubi primum prospera fortuna usus est; etenim profectus ad generalia comitia in ea Urbe habita, Rodulphi Cardinalis Carpenfis, & Sigismundi Bosii ejus a secretis officia, & amicitiam sibi comparavit. Templi structura, situs, rectaque via ad illud ducens, quæ omnia Numismati conveniunt, interpretationem nostram probabilem reddunt.

XLI.

SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. V. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

DEXTERA. DOMINI. FACIAT. VIRTUTEM. *Pontifex e throno, Cardinalibus stipatus, levâ Duci ante eum prostrato, Vexillum, in quo Christus Cruci affixus repræsentatur, tradit; dextrâ eum benedicit.* [4]

Hoc Numisma, quod apud March. *Lucatellium* vidi, apocryphum puto, quum ejus postica ad Sixti successorem Urbanum VII. potius pertineat.

XLII.

6. SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

DOMVS. S. MARIAE. LAVRETANAE. FACTA. CIVITAS. *Beatissima Virgo cum puero in ulnis sedens supra S. Domum inter nubes.* [4]

XLIII.

^a *Franc. & Rivo-torto Hist. Conv. Assis. 1704. pag. 90.*

XLIII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

7.

VRBS. LAVRETANA. *Muri Laureti cum duabus Portis: in medio Beatissima Virgo cum puero Jesu, sedens supra S. Domum, a nubibus, & ab Angelis sustentata. [4]*

Devotione ^a erga B. Virginem Sixtus obstrictus non solum Templi Lauretani frontem perfecit, sed etiam illud in Cathedralem erexit Ecclesiam ^b, Episcopo constituto, ut ex duplici Inscriptione ^c appositae minoribus Portis hujus Templi dignoscitur ^d. Urbem præterea muris circumdedit, munimentisque auxit, ut a piratarum tutam redderet incursionibus. Super his Prid. Id. Novemb. an. MDLXXXV. Consistorium habuit, & an. sequenti edidit ^e Constitutionem, an. verò MDLXXXVII. Portis æneis Templum ornavit ^f.

XLIV.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Effigies, ut præcedentes; infra:*
L. PARM.

CONTRIBVLASTI. CAPITA. DRACONIS. *Mulier hydram, conterens, faceque ejusdem capita comburens, læva Legis tabulas tenet. [4]*

Similem posticam sub Pio V. visam, supra retulimus. Hæc refertur ad excommunicationis sententiam ^g in Henricum Borbonium Navarræ Regem, & in Condæum Principem latam a Pontifice, & ad Sacrum Fœdus in Hugonottos initum, cujus rei causa Sixtus Cardinalem Cajetanum Legatum e Latere constituit.

XLV.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Caput nudatum cum arabici operis pluviæ.*
PAUPER. PIE. ALEND. EXT. AN. II. *Mulier sub quadam Porta eleemosynas in pauperes erogans; & duo pueri. [4]*

14.

Ad Pontem *Sixti IV.*, qua Via *Julia* conspicitur, ædificavit Sixtus V. Pontifex ^h Ædes pauperibus, infirmis, aliisque, qui victum sibi parare non possent, pro eorum victu, & vestibus xv. aureorum mil-

Y 2

mil-

^a Jo: Anton. Petramellar. in *Vit.*

^b *Oldoin. col. 117. Ciccarell. post Platin. tom. 2. pag. 610.*

^c *Bonann. Numism. tom. 1. pag. 385.*

^d *Videsis Pontiff. Constit. & Cong. Laur. Resolut. &c. Rome an. 1743. Benedicti XIV. jussu editas.*

^e *Bullar. pag. 518. edit. Lugd.*

^f *Turfell. Diss. Lauret. lib. v. cap. 13. Martorell. Hist. della S. Casa.*

^g *Ciccarell. p. st Platin. pag. 614.*

^h *Vide Bull. Quamvis infirma. Piazz. in Operib. pii cap. 19.*

millibus annuis assignatis ^a. Hæc ædes continere commode posse ad MM. hominum scribit Ciccarellius, sed numerum adauxit profectò, neque enim antiquum ædificium tot homines continere poterat. Clemens XI. pauperes istos ad ædes S. Michaelis ad ripam Tyberis transtulit; Domum a Sixto ædificatam nosocomium fecit pauperibus Clericis, & Sacerdotibus; eique redditus attribuit, quos ad curandos ægros, & pauperes Clericos Jo. Antonius *Vestrius*, & Franciscus Antonius *Blancardus* reliquerant. Quoniam verò major ædificii pars nosocomio superflua erat, stationem in ea advenis Ecclesiasticis parari iussit.

XLVI.

15. SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & pallio brevi. DOMINE. IVBE. ME. AD. TE. VENIRE, Navicula vela faciens, & duo Apostoli ad gubernaculum; in medio S. Petrus stans, respicit Christum in terra existentem.* [4]

Pontificatum Sixtus V. temporibus turbulentis auspiciatus est, ideo animus intendit ad sacra, ut sibi Deus præsto esset, viresque adderet ad tantum munus exsequendum: Constitutione igitur, quæ ^b *Viri-rium nostrarum* incipit, editâ, Jubileum ^c indixit; & an. MDLXXXVI. Cardinalium xv. Congregationes instituit aliâ Constitutione ^d (*Postquam vetus ille*), in quibus cum eo ad Ecclesiasticam ditionem, & Christianum Orbem moderandum insudarent. Non me latet tamen, haud omnes illum hos coetus primum instituisse, sed partim instituisse, partim confirmasse ^e.

XLVII.

23. SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. VI. *Effigies, ut supra. PONTINAS. PALVDES. SICCARE. CONCESS. 1588. Paludes cum arboribus, & domibus.* [4]

Paludès sitas inter Auxurem, & Circæjum Montem, ad Asturæ flumen, & ad Montes Norbanos, ac Setinos, regio animo Pontifex Sixtus siccare studuit; quare post maturum examen novam foveam ^f, quæ nunc *Sixti fovea* dicitur, effodi præcepit, in qua, inductâ aquâ, agri ad xx. mill. pass. longitudinis, & vii. latitudinis siccati sunt. Ad hoc opus cc. aureorum millia fuerunt impensa; quod

^a Post Platinam pag. 608.

^b In Bullar.

^c *Oldoin. col. 121. Ciccarell. in vita pag. 604.*

^d In Bullar.

^e *Ciccarell. ibid. pag. 628.*

^f *Oldoin. n. 114.*

quod tamen obitu Sixti non est absolutum ^a, sicut neque Clanarum paludum ab eo tentata exsiccatio perfecta est.

XLVIII.

SIXTVS. V. PONT. MAX. AN. VI. *Effigies, ut supra.*

33.

MEM. FL. CONSTANT. RESTITVTA. *Duo equi marmorei Quirinales, quos nudi homines freno coercent; In medio Lacus, & Saliens: In basi legitur: OPVS. HPIDIÆ. OPVS. PRAXITEL. [4]*

Auctor est ^b *Flaminius Vacca*, equos istos ab ædibus aureis Neronis ad Thermas suas in Quirinali Constantinum transfuisse; inde a Sixto V., Equitis *Fontanæ* opera, an. MDLXXXIX. ante ædes Pontificias erectos fuisse. Omnes antiquitatum periti conveniunt, statuas, & equos, licet affabre efformatos, non esse opus *Phidiæ*, & *Praxitelis*. Numisma ultimo Sixti anno est cufum, qui Pontificatum gessit annos v. menses iv. dies iii ^d.

XLIX.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut in superioribus.*

42.

AQVA. CENTVMCELLAS. ADDVCTA. *Portus Centumcellarum adspæctus, & aquaductus. [5]*

Hoc opus sic a *Ciccarellio* ^e paucis describitur: *Aquam Centumcellas adduxit, quæ Urbs aqua dulcere carebat. Apud Paulum verò Alaleonem* ^f *legimus: quod Pontifex feria II. die XXII. Nov. ann. MDLXXXVIII. in lectica vectus iverit ad Centumcellas, visendi trirèmes, & aquam, quam ibi ducere curavit, cum quo iverunt VII. Cardinales; & die XXV. Nov. rediit ad Urbem.*

L.

SIXTVS. V. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

41.

BIBLIOTHECA. VATICANA. *Vaticanæ Bibliothecæ adspæctus. [4]*

Nicolaus V. ^g *omnium primus in ædibus Vaticanis Bibliothecam constituit: Sixtus deinde IV. ei locum assignavit, Bibliothecariumque, ac Præfectos constituit. Sixtus V. novum molitus est ædificium, Equite Fontanâ Architecto, in atrio Pii IV., quod *Theatrum* nuncupatur: præter librorum, quos in eam intulit, copiam,*

or-

^a *Ciccarell. in vita post Plat.*

^b *Post Nardin. Rom. Antic.*

^c *Nardin. Roma Vetus. Roma Moderna pag. 185.*

^d *Ciccarell. in vit. pag. 631.*

^e *In vita post Platin. pag. 610.*

^f *In Diar. MSS.*

^g *Dom. Georg. in Vita Nicolai V.*

ornavit etiam externè, & internè ædificium picturis^a: Sixti V. opera, Vivianus, Balleonius, aliique exprefferunt: Concilia Œcumenica, Bibliothecasque *Belga*, & alii. Hæc Bibliotheca est longitudinis cccxviii. palmorum, latitudinis verò lxxix.: fornice, tota tegitur, quem pilæ sustentant, & bifariam primam ejus aulam dividunt, itaut duplex ambulacrum, seu porticum referat. Ædes adjecit Sixtus pro duobus Præfectis, & vii. Administris, nec non pro Card. Bibliothecario. Insuper Typographiam instruxit ornatissimam prope Bibliothecam, eique Dominicum Basam præfecit.

L I.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Caput Pontificis camaleucio ornatum, & brevi pallio.*

BEATI. QVI. CVSTODIVNT. VIAS. MEAS. *Christi Servatoris Protome.* [4]

Eadem postica in Julii II. Pauli IV., ac Gregorii XIII. Numis conspicitur.

L II.

SIXTVS. V. PONT. OPT. MAX. *Caput Pontificis camaleucio coopertum, & brevi pallio: subtus F. PAR.*

NE. DETERIVS. VOBIS. CONTINGAT. *Christus Elephantiade infirmos benedicens, pristinaque saluti restituens.* [4]

Hoc Numisma, uti præcedens, sub anterioribus Pontificibus cusum vidimus.

Johan-

^a Rom. Moder. pag. 266. Panza Bbliot. Vatic. 1608. in 4.

Johannes Baptista Cardinalis *Castanea*, Januâ oriundus, sed natus Romæ, Pontifex creatus xviii. Kalendas Octobres anni MDXC., Urbanus VII. dictus est, at xii. post dies defunctus, nempe v. Kal. ejusdem mensis, sepultus est in Basilica Vaticana; inde ad S. Mariam supra Minervam translatus: Sanctissimæ Annunciationis Sodales hoc epitaphium ejus monumento inscripserunt.

HOC. PLUMBEO. LOCULO. CONDITVM. EST. VENERABILE. CORPVS. D. VRBANI. PAPAË. SEPTIMI. ROMANI. EX. FAMILIA. CASTANEA. PONT. MAX. QVI. SEDIT. IN. PONTIFICATV. DIES. XII. MIGRAVIT. AD. DOM̄NV. XXVII. SEPT. FERIA. V. HORA. XII. ANN. MDXC. NON. SINE. MAXIMO. VRBIS. DOLORE. ANTE. SVÆ. CORONATIONIS. INSIGNIA. VIXIT. AN. LXVIII. MEN. I. DIES. XXII. HIC. IN. PACE. DEPOSITVS. EST.

I.

1. 2. VRBANVS . VII. PONT. MAX. ANNO . 1590. *Caput Pontificis nudatum cum pluviali figuris ornato .*

SPONSVM . MEVM . DECORAVIT . CORON. 1590. *Mulier sedens , a dextris habet Crucem , & Tiaram Pontificiam a sinistris .*

[4]

Hoc aliqui , ut falsum , respuunt Numisma , in eo enim representatur Urbani Coronatio , quum ipse morte preventus coronari nequiverit , sed nil vetat , quin dicamus præpropere usum , eò magis quia idem est sub Gregorio XIV. renovatum .

II.

3. VRBANVS . VII. PONT. MAX. ANNO . I. MDLXXXX. *Caput nudatum cum pluviali , in quo Christus crucifixus , & quidam stans .*
SIC . LVCEAT . LVX . VESTRA . *Candelabrum cum VII. ellychniis , in Monte positum . [4]*

Omnibus præceptum est Prælati , ut luceant reliquis Fidelibus doctrinâ , & exemplo , quasi candelabrum sublimi loco positum . Hac de causa Urbanus quum post electionem suam Pontificalia indueret ornamenta , & alba amicaretur veste , exclamavit , ut inquit Ciccarellius ^a : *Quis crederet rem tam levem tantum afferre pondus ?* alludens scilicet ad Pontificiæ dignitatis onus .

III.

VRBANVS . VII. PONT. MAX. ANNO . I. 1590. *Caput nudatum cum pluviali , in quo duæ icones stantes .*

SIC . LVCEAT . LVX . VESTRA . *Candelabrum præcedenti aliquantulum dissimile . [4]*

Hoc Numisma mihi restitutum videtur .

IV.

4. VRBANVS . VII. PONT. MAX. *Effigies , ut supra .*
NON . POTEST . ABSCONDI . *Civitas in colle posita . [4]*

Epigraphe eruitur e Matth. v. 15. , ubi dicitur : *Non potest civitas abscondi supra montem posita ; & denotat , in quantam apud omnes existimationem pervenerit Cardinalis Castanea , quem omnes Pontificatus honore dignum rebantur . Ipse Sixtus V. ^b pluries eum sibi successurum prænuñciavit .*

V.

^a Post Platin. tom. 2. pag. 637.

^b Ciccarell. ubi supra pag. 635.

V.

URBANVS. VII. PONT. MAX. ANNO. I. 1590. *Caput nudatum cum pluuiali arabicè exornato.* 5.

DEXTERA. DOMINI. FACIAT. VIRTUTEM. *Pontifex in throno, Vexillum militi coram ipso genuflectenti tradens, Cardinalibus, & aliis militibus adstantibus.* [4]

Hæc postica haud est genuina, ut etiam de simili sub Sixto V. diximus. Artifices duas formas in cudendo Numismate adhibuerunt, unam anticæ aptarunt, in qua hujusce Pontificis effigies, alteram posticæ, in qua emblemata ad Gregorium XIV. spectans.

VI.

URBANVS. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

IUSTITIA. ET. CLEMENTIA. COMPLEXÆ. SVNT. *Due mulieres se invicem amplexibus excipientes.* [4]

Hoc Numisma, a me in Museo Othoboniano perspectum, est apocryphum, ut alibi diximus, & ad Clementem VIII. pertinet.

VII.

URBANVS. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.* 8.

POP. QUIES. ET. SECVRITAS. *Miles stans cum hasta in dextera, librâ in lava, & galea solo hærenti, In exergo: GEN. RE. hoc est: Genua resurgens.* [4]

Numisma hoc privatus aliquis Januensis fudit, futurum siquidem speravit, ut hujus Pontificis, & civis sui auctoritate, ac prudentia Reipublicæ firma, & perpetua pax redderetur, adhuc enim discordiæ Gregorii XIII. tempore exortæ in ea pullulabant.

VIII.

URBANVS. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut in præcedentibus.* 7.

Beata Virgo ab Angelo annunciata, superius Spiritus Sanctus; in exergo: ROMA. [5]

Post Pontificis obitum hoc Numisma cudendum curavit Sanctissimæ Annunciationis Sodalitium ipsius hæres. Instituit ipsum Cardinalis a Turre Cremata anno Dom. MCDXXXI. in S. Mariæ supra Minervam Ecclesia, ad dotandas inopes Virgines^b. Urbani hæreditate^c ingens accessio facta est; quare LX. aureorum summa, quæ singulis Virginitibus distribuebatur, ad LXXX. deinceps ascendit.

Z

IX.

^a *Annal. di Greg. XIII. lib. 4.*

^b *Vide ejus Statut. cap. 37.*

^c *Viçiorell. in Vita col. 205.*

IX.

9. VRBANVS. VII. PONT. MAX. *Caput nudum cum pluviali varie ornato.*

IN. VERBO. TVO. *S. Petrus in Navim rete trahens. [5]*

Hoc symbolum frequentissimum est in Pontificum Numis, quamvis varie expressum^d. Aperta est ejus significatio.

Nico-

^a Vide Bonann. Numism. 10.1. Ciampin. de Sacr. Edif. Bonarrot. in Vitris Sacris &c.

Nicolaus Cardinalis *Sfondratus*, Cremonâ oriundus, Mediolani ortus, Pontifex unanimi Cardinalium consensu electus, Gregorii XIV. nomine appellatus est: Ecclesiæ præfuit a Nonis Decembr. anni MDXC. ad Idus Octobres sequentis anni, quum fato functus, sepultus est in Basilica Vaticana, e conspectu tumuli Gregorii XIII.

I.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviali, in quo duæ icones intra totidem oblongos circulos.*

GREGORIUS. XIII. PONT. M. *Pontificis stemma, cujus area in quatuor partes dissecta est, in duabus, arbor, in reliquis duæ fasciæ cum totidem Stellis. [4]*

II.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; subtus: NI. BONIS.*

Pontificis Insignia. [4]

Gens *Sfondratorum* vetus, opulenta, nobilisque Cremonæ jam fuerat, de qua non pauci ex historicis præclara enarrant. Franciscus Pontificis Pater^a vir fuit doctus, & Reipublicæ bonæ gerendæ aptissimus. Primum Mediolanensi Senatui adscriptus est, & quum Carolo V. foret acceptissimus, Senarum Urbi ab eo præfectus. Demum anno MDLIV. a Paulo III. Cardinalis fuit renunciatus.

III.

5. GREGORIUS. XIV. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

DEXTERA. DOMINI. FACIAT. VIRTUTEM. *Pontifex in throno cum pluviali, & tiara, duobus Cardinalibus stipatus, Vexillum, in quo Crucifixus impressus, Duci genuflectenti, cum aliis militibus, tradit; in exergo: 1591. [5]*

IV.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. AN. I. *Caput nudatum cum pluviali circulo oblongo ornato, in quo figura; infra: NI. BONIS. Eadem postica. [5]*

Horum Numismatum primum, præter Bonannium, adfert Luchius^b, secundum apud Cl. Marchionem *Lucatellium* vidi. Repræsentatur in iis Hercules Sfondratus Pontificis Fratris Filius, qui Montis Marciani in Piceno Ducatum donec viveret a Patruo obtinuit, deinde S. R. E. supremus copiarum Ductor creatus, in Galliam missus est contra Hugonottos: Eo bello ærarii Apostolici plusquam quingenta aureorum millia insumta^c, præter quadraginta millia ex suo ære a Gregorio erogata. Cæremonium sic describit in suis Diariis *Alaleonus. Die Dominico XII. Maji MDXCI. Pontifex de mane ivit ad Ecclesiam S. Mariæ Majoris, ubi dixit Missam præsentibus xxxviii. Cardinalibus, & dedit baculum Generalatus, & duo vexilla, videlicet unum S. R. E., alterum Papæ, Excellentissimo D. Comiti Herculi Sfondrato ejus Nepoti Generali S. R. E. Galliam versùs contra Regem Navarræ. Præter hæc Numismata alterum vidi novissime cufum.*

V.

^a *Pietr. Sant. in Test. Gentil. pag. 464.*

^b *Sylog. Numism. pag. 329.*

^c *Ciccarel. post Plat. pag. 645.*

V.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & pallio brevi; subtus: NIC. BONIS.* 8.

SPONSVM. MEVM. DECORAVIT. CORON. *Mulier sedens supra sellam, cum Cruce in dextra, & tiara Pontificia in læva; in exergo: 1590. [5]*

Quod supra cufum vidimus ob proximè coronandum Urbanum VII. Numisma, effigie mutatâ, sub hoc Pontifice est adhibitum.

VI.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies nudo capite cum pluviâ figuris ornato.* 3.

A. TEMPORALI. AD. AETERNVM. *Beatissima Virgo sedens in folio cum Puerò Jesu, qui Tiaram Pontificis genuflectentis capiti imponit; post Pontificem Episcopus stans; Intra nubes altera Tiara; In exergo: ROMA. [4]*

VII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & parvo pallio.*

CONSECRATIO. *Pontificis consecratio. [4]*

Nicolaus Sfondratus, Francisci Cardinalis filius, a Gregorio XIII. Cardinalis anno MDLXXXIII. creatus, Nonis Decemb. an. MDXC. Pontifex electus est, & vi. Idus ejusdem Conceptionis Immac. Virg. festo die coronatus. Hac de causa in vi. argenteo Numismate pulcherrimo, & perraro visitur Beatissima Virgo cum Puerò Jesu, qui Pontificem coronat. Episcopus stans, non Cardinalis Diaconus, ut autumat R. P. Bonannius^a, sed S. Nicolaus Thaumaturgus Myrensis Episcopus Gregorii Patronus, mihi videtur esse. Gregorius enim & Nicolai nomen habuit, & pridie festi S. Nicolai Pontificatum adeptus est.

VIII.

GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra; subtus: NIC. BONIS.* 4.

DIEBUS. FAMIS. SATVRAB. *Mulier stans, altera manu cornu copiae terræ nixum, alterâ spicas tenet. [5]*

Quia hujus posticæ forma est corrupta, & male cusa, ipsa haud benè adparet. Sub Gregorio XIV. ob maximam annonæ caritatem, tam

Ro-

^a Numism. Pont. tom. I. in fine.

Romæ, quàm in aliis locis, frumenti modium xxx. aureos venibat, neque omnibus præsto erat, itaut multi per agros fame perierint, quam herbis explere nequiverant, hianti enim ore, herbisque admotis cadavera inventa sunt^a; quare Pontifex largis populum juvit eleemosynis, cibos cæteroquin vetitos in Quadragesima permisit, & panes per Urbis regiones ab earum Præfectis distribui jussit, datis tamen tesseris, ne turbæ excitarentur, neve plus æquo cuiquam tribueretur cæterorum damno. Hæc Numismate significantur.

IX.

6. GREGORIUS. XIII. PONT. MAX. AN. I. *Effigies Pontificis cum tiara, & pluviæ figuris ornato, Sanctissimam Eucharistiam in Ostenfio clausam tenens.*

IN. GRAM. PHILIPPINARV. ROMÆ. AN. 1591. *Beatissimæ Virginis, & Salvatoris imagines mutuo se respicientes; in medio Spiritus Sanctus irradiatus.* [4]

Numismate hoc significatur, Gregorium P. Sanchezio S. J. concessisse, ut plusquam x. millia cudi faceret Sacra Numismata, in quibus Salvatoris, & B. M. V. imagines insculptæ essent, eaque ad Philippinarum Insularum incolas recens Christianam Religionem amplexos deferret, quibus si sacro ritu præscripto ii uterentur, Ecclesiasticas lucrarentur indulgentias^b.

Car-

^a Ciccarell. in vit. post Plat. tom. 2.

^b Cellinus Hist. Philip. lib. II. cap. 20.

Cardinalis Johannes Antonius *Facchinettus*, dictus Cardinalis Sanctorum Quatuor Coronatorum, ad Pontificatum euectus iv. Kal. Novembr. anni MDXCI. nomen assumpsit *Innocentii IX.*: Obiit anno eodem iv. Kal. Januarias, & in Basilica Vaticana est tumultatus.

I.

INNOCENTIUS . IX . PONT . MAX . AN . I . *Effigies nudo capite cum pluviati, in quo duæ icones ovatæ formæ circulis inclusæ.* 1. 2.

INNOCENTIO . IX . PONT . MAX . *Pontificis stemma, Quercus viridis in area argentea.* [5]

Bononiæ natus Joh: Antonius *Facchinettus* XIII. Kal. Sext. anni MDXIX. Patre Antonio, Matre Francisca, Navarræ oppido, quem *Gratiegny* dicunt oriundis, Cardinalis electus est a Gregorio XIII. Prid. Id. Decemb. anni MDLXXXIII.

II.

INNOCENTIUS . IX . PONT . MAX . AN . I . *Effigies capite nudo cum pluviati, in quo Puer Jesus stans cum Cruce, & B. Virgo; subtus: N. B. Nicolai Bonis.* 4.

RECTIS. CORDE. *Angelus Pontificiam tiaram manu tenens in circulo; in exergo: 1591. [5]*

In hoc Numismate demonstrantur Pontificis optimi mores, quibus ad Pontificatum adscendit; In Conclavi quum ferè XVI. Cardinales Pontificatu digni existimarentur, solus Cardinalis Sanctorum Quatuor Coronatorum, teste *Ciccarellio*^a, *etiam antequam Conclavim introirent Cardinales, ab his, & ab universa Roma Pontifex futurus dicebatur.*

III.

3. INNOCENTIUS IX. PONT. MAX. AN. I. *Effigies capite detecto, cum pluviali, in quo figuræ.*

IVSTITIA. ET. PAX. OSCVLATÆ. SVNT. *Duo cornuacopiæ, quæ una cum floribus, & fructibus coronam expriment; in medio claves decussatæ. [5]*

Se Justitiam præ omnibus cordi habere, initio statim Pontificatus ostendit Innocentius; nam Cardinalibus aliqua juxta morem ab illo efflagitantibus, minimè obsequutus est, cum omnia mature tractanda fore diceret^b.

IV.

10. INNOCENTIUS IX. PONT. MAX. A. I. *Effigies capite detecto cum pluviali, in quo Puer Jesus, & Beatissima Virgo.*

ROMA. RESVRGENS. *Roma stans galeata, cum hasta, & scuto; e lateribus arma, libri, aliaque instrumenta. [5]*

Jam huic similem posticam vidimus sub Paulo IV., & Pio IV.; sed ad neminem potius, quam ad Innocentium pertinet ejus emblemata; Ipse Romanam Urbem fame, qua opprimebatur, liberavit; altero die post electionem Cardinalium indixit Congregationem ad copiam procurandam; Nobilium frumenta Romam vehi jussit; & Vitellio Annonæ Præfecto de ea re mandata dedit. v. Non. Decem. pretium omnibus victui necessariis mercibus constituit, quum ea primùm nonnisi magni venirent^c. His peractis Romanam Urbem restituisse, quis neget?

V.

5. INNOC. IX. PONT. MAX. *Effigies, ut num. præcedenti.*

IN. VERBO. TVO. LAXABO. RETE. *S. Petrus in navi, rete laxans, respiciensque Dominum in littore stantem. [5]*

De-

^a In vita post Platin. tom. 2. pag. 650.

^b Ciccarell. ubi supra.

^c Idem ibid.

Demonstratur hic, quantum Deo fidere Pontifices debeant in Ecclesiæ discriminibus.

VI.

INNOCENTIUS. IX. PONT. MAX. *Effigies capite detecto, & plu- 6.*
viali arabici operis.

IV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus Apostolis lavans pe-*
des; superne Spiritus Sanctus. [5]

Ea de causa mihi hoc Numisma apocryphum visum est, quia Innocentius ab Octobri mense ad Decembrem quum regnaverit, non potuit Feria v. in Coena Domini, quo tempore hujuscemodi Numismata cuduntur, lavere pedes pauperum, lotosque illis donare.

VII.

INNOCENT. IX. PONT. MAX. AN. I. *Caput nudum, pluviale fi- 7.*
guris exornatum.

S. PETRVS. APOST. *S. Petri effigies, cum clavibus. [5]*

VIII.

INNOCENT. IX. PONT. MAX. AN. I. *Effigies, ut supra. 8.*

S. PAVLVS. APOST. *S. Pauli Effigies, cum ense. [5]*

Hoc Numisma apud Marchionem Lucatellium ex aurichalco conspexi; Tam hoc, quam præcedens sunt fortasse sub Gregorio XIV. causa ob Indulgentias Neo-Christianis Insularum Philippinarum, ut supra diximus, concessas, quæ quum ab Innocentio Pontifice confirmatæ fuerint, adposita hujus effigie, Numismata sunt renovata.

IX.

INNOCENT. IX. PONT. MAX. AN. I. *Effigies, ut supra. 9.*

PRO. PHILIPPINIS. ET. ALIIS. 1591. *Salvatoris Icon. [5]*

Præcedentium Numismatum explicatio per hoc confirmatur; quicquid dicant alii, qui multa comminiscuntur ad Christi Salvatoris Iconem hic expressam interpretandam. Indulgentias Pontifex Innocentius, XII. Kal. Januarias confirmavit, & ampliavit^a.

^a Colin. in Hist. Philipp.

Hippolytus Cardinalis *Aldobrandinus* Florentiâ oriundus, Fani Fortunæ natus, a die III. Kal. Februarias anni MDXCII. ad Nonas Martias anni MDCV. Ecclesiæ præfuit, & Clemens VIII. dictus est; Primò sepultus est in Basilica Vaticana, deinde in Sacello a Paulo V. apud S. Mariam Majorem constructo, nobili sepulchro, cum hac epigraphe:

CLEMENS . VIII . FLORENTINVS . EX . ALDOBRANDINA . FAMILIA
 POST . ROM . ROTÆ . IVDICIUM . ET . DATARIÆ . PRÆFECTVRAM
 PVRPVRA . DONATVS
 ET . MAIORIS . POENITENTIARII . MVNERE . AVCTVS
 POST . SEDATAS . IN . POLONICA . LEGATIONE . INTER . SIGISMVNDVM . REGEM
 ET . AVSTRIACAM . DOMVM . ORTAS . IN . COMITIIS . REGNI . DISCORDIAS
 AD . PONTIFICATVS . APICEM . EVECTVS
 PATRIARCHA . ALEXANDRINO . ET . RVTHENIS . EPISCOPIS
 A . SCHISMATE . IN . ROM . ECCLESIAE . COMPLEXVM . ADMISSIS
 HENRICO . IV . APOSTOLICA . CARITATE . RECEPTO
 GALLIARVM . REGNO . CVM . MAGNO . RELIGIONIS . BONO
 POST . DIVTVRNA . BELLA . PACATO

INTER

INTER.EVNDEM.REGEM.IAM.ALPIBVS.INCEDENTEM. ET.DVCEM.SABAVDIÆ
 PER . PETRVM . ALDOBRANDINVM . LEGATVM . PACE . FIRMATA
 SÆCVLARI. ANNO. IV BILÆI. MIRÆ . PIETATIS. DOCUMENTIS . CVMVLATO
 PONTIFICIA . MAIESTATE . VBIQVE . CONSTANTER . ASSERTA
 SEDIT. ANNOS. XIII. MENSEM. I. DIES. IV. OBIT. NONAS. MARTII . MDCV.
 ÆTATIS . LXVIII.

CORPVS . TEMPORARIO . VATICANI . TVMVLO . HVC . TRANSFERRI
 CVRAVIT . DIE . XXIII. APR. MDCXLVIII.
 M. ANTONIVS. BVRGHESIVS. PRINCEPS. SVLMON. PAVLI.V. FRATRIS.NEPOS.

I.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies capite nudo, pluvioli ar-* 49.
bicè exornato .

Pontificis stemma, fascia dentata oblique ducta, cum VI. stellis, III.
superne, & totidem inferne . [4]

Gens Aldobrandina in duas dividitur familias, ex altera est Cle-
 mens VIII., Silvestri filius, qui dum Florentiâ extorris Fani For-
 tunæ incola esset, tantum ibi filium nactus est, deinde Romam
 venit, ubi domus suæ sedem collocavit: Clementis familiæ cogno-
 men fuit *della Rosa*, altera, quæ Florentiæ adhuc viget, dicta
 est *di Madonna*: ex ista fuit amplissimus S. R. E. Card. Alexander
 elapsis annis vitæ functus.

II.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. ANN. I. *Effigies capite denuda-* 1. 2.
to, cum pluvioli duabus figuris exornato .

FORTITVDO. MEA. ET. REFVGIVM. MEVM. *Pontifex plu-*
violi indutus, genibus flexis super pulvinari ante Christum Cruci-
fixum; in solo Tiara Pontificia . [5]

Expressam hic voluit eruditus Artifex Clementis electionem, qui
 communi Cardinalium consensu Pontifex electus, rogatusque, num
 Pontificatum acciperet, hæsit primò, & ad aram procubuit, quum-
 que responsum nullum daret, Cardinales, qui eum Pontificem
 efflagitabant, annuisse testati sunt. His tamen Cæremoniis Præfecti^a
 haud quaquam acquieverunt, ut qui in publicas tabulas referre, juxta
 morem, debuissent tum electionis documenta, tum electi assen-
 sum, ideoque pressius interrogatus Clemens, post effusas ad Deum

A a 2

pre-

a *Oldoin. Stringa post Platin. tom. 2. pag. 663.*

preces, & lacrymas tandem annuit. Præclarum sane factum, & Numismate dignum^a!

III.

3. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. A. I. *Effigies, ut numero præcedenti.*

DOMINE. IVBE. ME. AD. TE. VENIRE. *S. Petrus e navicula in Mare se projiciens, ut Christum adeat in littore stantem.* [5]

IV.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, ac brevi pallio. Eadem postica, ac in præcedenti.* [5]

Duo hæc Numismata diversimodè sunt percussa, ut ex anni nota, quæ in secundo deest, apparet.

V.

36. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. ANN. I. *Effigies, ut numero II. IVSTITIA. ET. CLEMENTIA. COMPLEXAE. SVNT. Duo mulieres sese amplexibus excipientes; utraque e latere habet scutum, & hastam.* [5]

Numismata aliorum Pontificum per nos relata, quæ hoc in postica parte habent emblema, sunt indubitanter apocrypha; Hoc tantùm est genuinum, quod præter Pontificis nomen, exprimit etiam ejus virtutes; De illo hæc scripsit *Victorellus*^b: *In omni ætate, ac variis, quæ obivit, muneribus, egregium prudentiæ, probitatis, justitiæque specimen dedit.* Idem hoc emblema sub *Innocentio X.* est renovatum.

VI.

48. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. ANN. I. *Effigies capite nudo, cum pluviæ arabici operis.*

IN. VERBO. TVO. *S. Petrus in navim rete trabens.* [6]

Minimo modulo hoc Numisma fuit percussum, quod suâ claritate explicatione non indiget.

VII.

34. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudum, & Icon stans in pluviæ expressa.*

LILIA. PROPAGANTVR. IN. ORBE. *Henrici IV. Gallia Regis, & Mariæ Medices ejus uxoris effigies; in earum medio Rosa.* [4]

Clemens Petrum fratris filium Cardinalem Legatum Apostolicum Flo-

^a *Scilla Mon. Pont. pag. 260.*

^b *Apud Giaccon, col. 253.*

Florentiam misit, ut nuptias inter Mariam Francisci Magni Etruriæ Ducis filiam, & Henricum IV. Galliarum Regem initas celebraret: hæ singulari magnificentiâ anno MDC. factæ sunt, & a Michaele Angelo Bonarroto juniore descriptæ, typis *Mareschotti* mandatæ fuerunt. Rosa, quæ in medio Numismate visitur, Rosam benedictam, secundùm *Bonannium*^a, designat, novæ Nuptiæ a Pontifice missam.

VIII.

CLEMENS . VIII. PONT. MAX. AN. IIII. *Effigies, ut numero 29 .
precedenti.*

HENRI. IIII. D. G. FRANC. ET. NAV. REX. CHRISTIAN.
Galliæ Regis effigies thorace induta, & capite nudo. [4]

Hoc Numisma percussum est, ad exprimendam Henrici Regis cum Ecclesia reconciliationem, & cum Romano Pontifice, qui eum ab excommunicatione absolvit. Hoc^b post multas ei exhibitas preces, multasque conditiones, factum est XVI. Kal. Decem. an. MDXCV. in Porticu D. Petri. In hujusce rei memoriam Crucem super Columna erigendam Pontifex curavit ante S. Mariæ Majoris Basilicam cum Inscriptionibus rem indicantibus, quæ tamen non multis ab hinc diebus fatiscente jamdiu porticu, ac demum collapsâ, comminuta est. Columna, cujus descriptionem typis mandari jussit Pontifex, & exemplar penes me adservatur, præfert effigiem ejusdem, & Gallorum Regis.

IX.

CLEMENS . VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero VII. 30.*
ET. NON. POENITEBIT. EVM. CIDDIXCIIII. *Miles armatus ante aram genibus flexis, super qua ignis; e latere Sacerdos Hebræorum more indutus Calicem, quem supra aram ponit, habet in una manu, in altera panem. [4]*

In hoc etiam Numismate memorata Galliæ Regis absolutio exprimitur, sed quæ privatim anno MDXCV. facta est, postquam Romam pervenisset Nivernenlis Dux a Rege missus. Apposite quidem in Numismate Sacerdos Panem, & Vinum offerens inducitur, Henricus enim Calvinii hæresim ejuravit, qui de Eucharistiæ Sacramento tam impie fenserat.

X.

LILIA . PROPAGANTVR . IN . ORBE . *Capita Henrici IV. & Mariae invicem sese respicientia. 35.*

R E-

^a Tom. 2. pag. 493.

^b *Buissieres Hist. lib. XXIII. Victorell. vol. 254.*

REGNIS . NATVS . ET . ORBI . *Puer nudus in una manu sceptrum , in altera lilium habet ; ad ejus pedes Gallus globum calcans . [3]*
 Statim ac Clementi Tusculi commoranti nunciatum est , natum ex Maria , Henrico IV. filium , nempe Ludovicum XIII. v. Kal. Octob. anni MDCI. , Maphæum Barberinum , qui postea Pontifex Maximus electus est , & Urbanus VIII. dictus , Apostolicum Nuncium ad Regem misit III. Nonas ejusdem mensis : ut ei de nata sobole gratularetur ^a . Nec minora Roma dedit lætitiæ indicia , præsertim Galli incolæ . Hæc Numisma exprimit .

X I .

4. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Effigies capite nudato , cum pluviali arabiçi operis .*

SVPRA . FIRMAM . PETRAM . FVNDATA . EST . *Mulier sedens cum pluviali , manu una elevat Pontificiam tiaram , altera Crucem tenet . [4]*

Quisque videt , emblemata ad Ecclesiam spectare , & epigraphem ad Christi sponsonem Petro factam per ea verba : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam .*

X II .

5. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Effigies cum camaleucio , & brevi pallio .*

AB . ORIGINE . MVNDI . *Abel genuflexus ante aram saxis compactam , supra quam Agnus in holocaustum crematur : inter nubes Deus Pater ; in exergo : C I C I O X C I I I I . [4]*

Molinetio^b plumbum bullatis constitutionibus adfigi solitum , hoc Numisma visum est : ego verò , qui illud genuinum duco , arbitror , in ejus postica parte Clementem per Abelis sacrificium expressum voluisse , jam *ab origine Mundi* Deum Fidelium preces exaudisse .

X III .

9. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Effigies Pontificis capite nudo , cum pluviali arabicè exornato .*

TV . DOMINE . ET . MAGISTER . *Christus S. Petri pedes lavans ; in exergo : ANNO . V . [5]*

Hujuscemodi Numismata a Pontificibus cudi solent , quum Feria v. XII. Pauperum pedes lavant , singulisque eorum unum argenteum tradunt .

X IV .

^a Giaccón. col. 264. Alateon. in Diar.

^b In loco .

XIV.

CLEMENS . VIII. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum camaleucio*, 20.
& palliolo ; subtus : GEOR. RAV.

RUTHENIS. RECEPTIS. *Pontifex in throno sedens pluvioli, & tiara indutus, & a variis Cardinalibus comitatus, duobus genua flectentibus benedicit, quos alii duo stantes sequuntur ; in exergo : C I D I O X C V I . [4]*

Johannes *Stringa* in Clementis vita de hisce Ruthenis sic loquitur ^a : *Venuti a Roma &c. ; hoc est : Episcopi duo Rutheni, quum Romam venissent, Pontificem Metropolitanæ, aliorumque Russiæ Episcoporum nomine rogarunt, ut eos in Ecclesiæ Romanæ gremium recipere vellet, qui ejurare hæreses, quæ tot annos foverant juxta Græcorum Dogmata viventes, promittebant. Pontifex eos benignè excepit, & cum vero cordis gaudio, itaut Episcopi in patriam læti reversi sint . Eos Pontifex publicè audivit ix. Kal. Decemb. anni MDXCV. ^b in aula Constantinæ : ibi postquam professi sunt Catholicam Fidem, eis nomine Pontificis a celebri Sylvio Antoniano responsum fuit ^c .*

XV.

CLEMENS . VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum, & pluviiale arabici operis ; Infra : GEOR. RA.* 10.

CONSECRATIO. *Pontifex Ministris Ecclesiasticis stipatus Altare consecrat . [5]*

Consecratio Aræ S. Petri super ejus Confessione, vii. Kal. Sextiles anni MDXCV. a Clemente VIII., xxxvi. Cardinalibus adstantibus facta, hic designatur ^d. Non novum ibi Altare constructum fuit, sed quod usque ab Apostolis, ut creditur, inerat, coopertum ; hoc verò ideo factum est ^e, quòd quum vetus Altare, elevato Ecclesiæ solo, humile esset ^f, in venerationem Apostolorum Pontifex loco dimoveri, haud permiserit .

XVI.

CLEMENS . VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum, pluviiale duabus Icoribus ornatum .* 11.

MAGNUM . GRATIÆ . SACRAMENTVM . *Adspectus Sacelli Sanctissimi Sacramenti in Templo S. Johannis in Laterano . [4]*

Cle-

^a Post Platin. tom. II. pag. 670.

^b Baron. Annal. tom. VII.

^c Giaccon. col. 254.

^d Aleon. in Diar. MSS.

^e Giaccon. col. 266.

^f Hist. della Basil. Vatic.

Clemens VIII. anno MDC. ^a Basilicæ Lateranensis laquearia, quæ Aræ maximè imminent, cælaturis, & auro ornavit, pavementum stravit, & muros marmore selectissimo obduxit, iisque appingi iussit ^b Constantini gesta, Pictorum eo tempore præstantissimorum opera usus, nempe Balleonii, Pomarancii, Nebbiæ, Novaræ, aliorumque; e fundamentis etiam erexit in eadem Basilica Sacellum Sanctissimi Sacramenti. Ejus epistylium, & tympanum sunt ex ære deaurato, a quatuor ejusdem materiei columnis vetustis striatis ordine composito suffulta. Has in Templo olim Jovis Capitolini fuisse, aliqui dicunt; alii verò ex navium rostris ab Augusto ^c post pugnam Actiacam conflatas; sunt, qui credant, a Vespasiano e Judæa transvectas: Quomodocumque sit, eæ sunt eximia antiquitatis monumenta.

Deum Patrem in tympani fronte pinxit *Pomarancius* ^d: Christum in Cælum adscendentem, Joseph Cæsar *Arpinas* in muro supra Altare: Angelos æreos fecit *Camillus Marianus*; Statuas Helix, & Moysis *Flaminius Vacca*; Statuas Aaronis, & Melchisedechi, *Scilla* Mediolanensis, & *Ægidius Belga*. In nostro Numismate pene omnia hæc visuntur expressa.

XVII.

12. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
MAGNUM. GRATIÆ. SACRAMENTVM. *Cœnaculum quatuor columnis ornatum, in quo Christus cum Apostolis cœnans.* [4]
In eo ^e, quod præcedenti numero descripsimus, Sacello, Tabernaculum Pontifex fecit magni pretii, nempe aureorum XII. mill. Architecto *Targionio*; & super Tabernaculo tabulam argenteam, in qua Domini nostri cœna cum Apostolis exprimitur opere anaglyphico ^f, fusili; quod in Numismate conspicitur. Hanc tabulam fecit *Curtius Vannius Romanus Aurifex*.

XVIII.

14. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. AN. VII. *Effigies Pontificis, capite nudo, cum pluviâ Icone viri exornato; infra verò: 1598.*
HINC. PAX. HINC. VICTORIA. *Crux supra montem posita:*
ad

^a *Victorcl. Hist. Jubil. pag. 440.*

^b *Ciaccon. col. 251. & 377.*

^c *Respon. de Basl. Later. pag. 59.*

^d *Baglion. Vita de' Pitt. pag. 761. & seq.*

^e *Alaman. de Pariet. Later.*

^f *Roma Mod. pag. 41.*

ad ejus dexteram olivæ, ad levam palmæ ramus; inferiùs frumenti spica. [4]

Mortuo v. Kal. Nov. anni MDXCVII. Alfonso II. Atheftino, ultimo Ferrariæ Duce, Clemens VIII.^a, collecto Cardinalium Senatu, Ducatum Ferrarienfem S. Sedi devolutum declaravit, & a Cæsare Atheftino Alfonfi hærede^b repetendum, qui eum occupaverat. Fortasse ea occasione Pontifex Numisma cudi curavit, ut qui in Deum sperans, olivâ Pacem offerret Cæsari: si is abnueret, sibi palmâ Victoriam polliceretur, quæ copiam spicæ symbolo expressam promitteret recuperandæ urbi.

XIX.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum; in pluviâli figura.* 15.

FERRARIA. RECUPERATA. *Juvenis cum paludamento, claves Cardinali Aldobrandino vestibus Cardinalitiis induto præsentans. [6]*

Quum Cæsar Ferrariæ se tueri studeret, Pontifex ad xxv. millia pedum, & III. millia equitum misit, ac Cardinalem Aldobrandinum Fratris Filium expeditioni præfecit: Cæsar se viribus imparem agnoscens Ferrariam cessit^c: Faventiæ de conditionibus conventum est inter Cardinalem, & Ducis Ministros^d; quare pridie Kal. Martias anni MDXCVIII. Urbis possessionem idem Cardinalis, a Pontifice Ferrariæ Legatus dictus, iniit. Clemens deinde Româ Idibus Aprilis discedens, magnificentissime Ferrariam Nonis Majis ingressus est, in qua ad vi. Kal. Decembres permanfit^e. Numus explicatione non indiget; nam in eo *Judex Sapientum* (sic principem urbis Magistratum dicunt) claves Cardinali Legato tradit.

XX.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. AN. VII. *Caput nudatum, cum pluviâli, in quo cusa est Icon quædam stans; subtus: GEOR. RN.*

FERRARIA. RECUPERATA. *Urbis Ferrariæ adspectus. [4. 3.]*

In Catalogo Numismatum per *de Vos* edito, pro: RECUPERATA, legitur: RECEPTA. Aliud quoque vidi, in cujus antica parte: S. QVIRIC.

B b

XXI.

^a *Stringa post Platin. tom. 2.*

^b *Murator. Hist. Estens.*

^c *Brusoni Hist. d' Ital.*

^d *Murator. Hist. Estens.*

^e *Videjs. Acta. Consistorial. MSS.*

X X I .

16. CLEMENS. VIII. PONT. M. A. VII. *Effigies capite nudo; in plu-
viali Icon; infra verò: C. NB.*

FERRARIA. RECUPERATA. *Idem adspēctus. [5]*

Postremum Numisma novissimè anno MDCCXXVII. est cūsum; In utroque exprimitur *Ferraria*, Urbs a Langobardis constructa, quum de ea nonnisi ab eorum tempore fiat mentio apud Scriptores; Hanc cum aliis Urbibus a Comitissa Mathilde Ecclesiæ donatam^a, sed deinde a Friderico II. Imperatore ereptam, paulo post in fidem recepit Gregorius a *Monte-longo* Legatus Apostolicus ope Venetæ Reipublicæ^b, & Insubriæ Principum: Inter hos fuit Azo III. Marchio Athestinus, qui ideo Vicarius Sanctæ Sedis Ferrariæ^c constitutus, Urbem Posteris tamquam Ecclesiæ beneficiariis usque ad Alfonso II. ultimum suæ gentis transmisit.

X X I I .

18. CLEMENS. VIII. PONT. MAX. AN. VII. *Effigies, ut supra.*
REMIGRAVIT. ERIDANVS. *Flumen jacens, in dextra habet urnam, qua aquam effundit, per quam anates natant, in læva cornucopiæ; procul aliquot populì arbores; subtus: 1598. [4]*

Padus Flumen hoc Numismate exprimitur, ut Veteres descripserunt^d, qui illud, *Eridanum*, sumto ab *Erez* vocabulo, dixerunt^e: *Erez* apud Hebræos non solum cedros, sed omnes arbores piceas, & resinosas significat; quæ arbores, in Numismate designatæ, passim in *Eridiani* ripis nascuntur. Postea ei Pado nomen indiderunt, quem Itali *Pò* dicunt. Hic duplici alveo Ferrariensem agrum irrigat.

X X I I I .

6. CLEMENS. VIII. PONT. M. A. VII. *Effigies Pontificis capite nudo; in plu-
viali Fastitia exprimitur; subtus: GEOR. R.*

ANNONA. PVBLICA. *Mulier stans capite spicis redimito, lævâ earum fasciculum, dexterâ cornucopiæ tenet. [5]*

Italiæ calamitatibus, quæ fame valdè premebatur, Pontifex opitulaturus, post divinum imploratum auxilium, publicis indictis precibus

a Baron. anno 1140. num. 19. *Orsi* Dominio temporale &c. Roma 1742.

b Baruffaldi memor. di Ferrar.

c Muratori Antich. Estens. tom. 1.

d Morell. Specim. Rei Numm.

e Mazzocchi sopra l'origine de' Tirreni. Tom. 3. Dissert. di Corton. pag. 7.

eibus^a, ab Hispaniâ ingenti frumenti copiâ in suam ditionem transfectâ^b, famem ab ea eliminavit; hoc ideò in rei memoriam cusum est Numisma, quod noviter cusum etiam conspexisse memini.

XXIV.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. A. XIII. *Effigies capite nudato: 21.*
in pluviali Icon; subtus: GEOR. RA.

IVBILEI. INDICTIO. *Pontifex sacris vestibus indutus, Cardina-*
libus e lateribus adstantibus, throno insidet: e conspectu Cathe-
dra, in qua Lector, ante eam duo Levitæ Tubis canentes; in exer-
go: AN. MDC. [4]

Hic denotatur Jubilei Indictio. Aliud exstat cum anno Pont. XII.

XXV.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra. 22.*

PORTA. COELI. *Porta supernè radiis illustrata, per Clementem*
Pontificiis vestibus indutum, comitante Clero, aperta; in exergo:
DOMVS. DEI. 1600.

XXVI.

CLEMENS. VIII. PON. MAX. A. IX. *Caput nudatum, cum plu-*
viali, in quo Icon stans; subtus: GEOR. RA. 23.

LAVDATE. NOMEN. DOMINI. *Peregrini per portam introeun-*
tes; In aere Angelus cum corona: in exergo: MDC. [4]

XXVII.

CLEMENS. VIII. PON. MAX. AN. IVB. *Caput nudatum, in plu-*
viali variæ figuræ appositæ sunt. 24.

EGO. VOS. REFICIAM. *Peregrinis genibus flexis ante portam,*
Salvator inter nubes sedens benedicit. MDC. [4]

XXVIII.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudum, pluviale arabici 25.*
operis.

IVSTI. INTRABVNT. PER. EAM. MDC. *Porta clausa, in cu-*
jus medio Crux; in superiori parte: CLEMENS. PONT. M.;
Et e lateribus duo Angeli inter nubes. [4]

XXIX.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. A. IX. *Effigies capite denudato, 26.*
cum pluviali, in quo Icon stans; subtus: GEOR. RA.

INTROITE. IN. EXVLTATIONE. *Pater Æternus supra Por-*
tam,

Bb 2

^a Paul. Alaleona in Diariis.

^b Stringa in Vita post Platinam tom. 2. pag. 671.

tam, inter nubes, & radios; e latere Pontifex genuflexus, ante pedes habens thiam; ab alio latere oves, per portam introire, satagentes, in exergo: A. MDC. [4]

XXX.

27. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . A . IX . *Omnia, ut supra; Infra: GEOR. RA.*

ABSOLVTO . ANNO . IVBILEI . Pontifex Portam Sanctam claudens; in exergo: C I C I O C . [4]

XXXI.

28. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Caput nudatum, cum arabici operis pluviæ .*

PORTAM . SANCTAM . APERVIT . CLAUSITQVE . ANNO . IVB MDC . Porta Sancta clausa . [4]

VIII. hæc Numismata Portam Sanctam, & referatam, & clausam anno Jubilei MDC. ab Clemente VIII. ostendunt. Quum Pontifex podagrâ laboraret, non in Vigilia Nativitatis Domini, juxta morem Porta referata est, sed ultimo anni die. Portam S. Pauli, Cardinalis *Gesualdus*, Portam S. Johannis Lateranensis, Cardinalis *Columna*, & S. Mariæ Majoris Portam, Cardinalis *Pinellus*, referarunt. Hoc anno Romæ eò peregrinorum numerus excrevit, ut in sola *Trinitatis Peregrinorum* Domo ad cccxx. eorum millia hospitio fuerint excepta. Ut Portæ Sanctæ referatio, Pontifice ægrotante, protracta est, ita ejus clausura, eadem de causâ ad Idus Januariæ anni MDCI. producta est. Numismati numero xxiv. relato malè cuforis negligentia annus Pontificatus XIII. pro IX., ut in cæteris factum est, designatur.

XXXII.

31. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Effigies capite nudato, cum pluviæ, in quo figura est expressa .*

PAX . ET . SALVS . A . DOMINO . Mulier spicis ornata, Crucem dextrâ tenet, levâ armorum acervum face comburit; in exergo: MDCI. [4]

Ad Pacem ab Henrico IV. Galliæ Rege cum Sabaudia Duce anno MDCI. Cardinalis Aldobrandini, qui Ap. Legatus in Galliam ibat, officiis, initam hoc Numisma adludit: hac Sabaudus *Salutium* titulo Marchionis habuit, Gallus vicissim aliquot Urbes, & vicos Galliæ finitimos^a. Pontifex lætus Nuncium de Pace accepit, quæ magnam ejus auctori gloriam peperit.

XXXIII.

^a *Stringa in Vita post Platin. tom. 2. pag. 689.*

XXXIII.

Anticâ caret hoc Numisma.

PAX. ET. SALVS. A. DOMINO. *Mulier spicis redimita, & cætera, ut numero præcedenti.* [4]

XXXIV.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies capite nudato: In pluviâ* 32.
li aliquot figuræ.

PAX. REIPUBLICAE. CHRISTIANAE. *Duæ Protomes, manus sibi insicem dantes, e quibus tres frumenti spicæ surgunt; superius Spiritus Sanctus.* [4]

Postquam inter Henricum IV. Gallia Regem, & Philippum II. Hispaniæ diuturno bello certatum est, quod Henricus Catharinus de *Avila*^a eleganter descripsit Italico Idiomate Libris xv. quos novissimè latinè reddidit Cl. *Cornazzanius* Imolensis amicus noster^b, Christianus Orbis pacem instanter efflagitabat. Eam Pontifex per Ordinis Franciscanorum Generalem Ministrum, cui rem commiserat, conciliare non potuit, ideo Alexandrum Cardinalem Medicen, (cui in Pontificatu Leoni XI. nomen est datum) in Galliam Legatum e latere^c misit, qui suâ prudentiâ, & officiis v. Nonas Martias anni MDXCVIII. pace florentissimos Europæ Regnos donavit; uterque Rex Pontifici, ut Pacis auctori gratias egit^d, dum ille Ferrariæ^e permaneret. Non sine causâ igitur hic Pontificis effigiei Regum Protomes sunt adjectæ, una cum spicis, quæ symbolum sunt copiæ a Pace partæ, & Spiritu Sancto Pacis datore.

XXXV.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies nudato capite: In pluviâ* 47.
Icon stans; In ima parte: EMIL. B.

PHILIPPVS. III. HISPAN. REX. CATHOL. ARCH. AVSTRIÆ. ETC. *Philippi III. Protome.* [4]

Pace firmatâ, Hispaniarum Rex Philippus II. obiit^f Nonis Septembribus ejusdem anni MDXCVIII., cui Philippus III. Filius successit. *Bonannius* tam hoc, quàm præcedens Numisma ad Philippum III. spectare contendit, attamen in primo Philippi II. effigies atate jam pro-

^a *Guerre Civili di Francia.*

^b *Edit. Roma in fol. apud Bernab. & Palearin. in 3. Volumina.*

^c *Bussieres hist. Gallic. tom. 2. lib. 23.*

^d *Ciaccon. col. 258.*

^e *Stringa ubi supra pag. 673.*

^f *D' Avila, & Cornazzan. Hist.*

provestâ certo certius visitur . Pontifice Ferrariæ adhuc commo-
rante, in hanc Urbem Idibus Novembribus publicè ingressa est
Margareta Austriaca, Philippo II. desponsata, quam Clemens ma-
gnificentissime excepit, & in principe Ecclesia Matrimonio junxit :
hac fortasse occasione Numus hic percussus est .

XXXVI.

33. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio .*

VENI . DILECTA . MEA . *Mulier sedens super aliquot gradibus, Ecclesiæ Umbellam manu tenet; cui altera mulier e conspectu stans claves tradit . [4]*

R. P. *Bonannius* in hoc Numismate expressum putat Reginae *Margaretae* adventum, sed non apposite . Ego quidem censeo, mulierem cum Umbella referre Ecclesiasticam Ditionem, cui Civitas *Ferrariæ*, per alteram mulierem designata, claves tradat .

XXXVII.

39. CLEMENS . VIII . PON . MAX . A . V . *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio .*

SEQVERE . ME . *Christus, quem Apostoli sequuntur . [5]*

XXXVIII.

13. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . *Effigies, ut precedenti numero .*
TV . SCIS . DOMINE . *Christus cum Petro, duobus aliis Apostolis adstantibus, loquens . [5]*

XXXIX.

19. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . A . XIII . *Caput nudatum, cum pluviâ, in quo S. Johannes Baptista stans exprimitur; subtus : GEOR . RA .*

VNVS . DEVS . VNA . FIDES . *Mulier stans velata, & coronata ad aliquot fulgores respiciens; levâ tenet Crucem, Calicem cum Hostia dexterâ; in exergo : MDCII . [4]*

Tria hæc Numismata nobis exponunt Sanctissimi Pontificis vigilantiam summam in custodiendis Catholicæ Religionis Dogmatibus, & Hæreticis ab errore reducendis, quorum multi^a anno Jubilei illius mores sanctos admirati, in S. Matris Ecclesiæ gremium reversi sunt . Horum Numismatum ultimo pro anno x. malè cufor XIII. apposuit .

XL.

^a Stringa in Vita pag. 683.

XL.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudum; in pluviali figura stans.* 49.

EXVRGAT. D. ET. DISSIP. INIM. EIVS. *Pontifex in solio sedens Pontificiis vestibus indutus, Vexillum genuflectenti militi tradit: alii tres viri procul stantes.* [4]

Vigente inter Imperatorem Rodolphum Austriacum, & Turcarum tyrannum bello, Christianorum res Clemens Pontifex auro, copiisque adjuvit: Ter in Hungariam Ducem misit Johannem Franciscum *Aldobrandinum*^a, qui tandem magno Clementis luctu *Canisiam* oppugnans, morbo interiit^b. In Numismate igitur ostenditur Vexillum Fratris Filio ab eo traditum, quum illum Ecclesiasticis copis præfecit; *In Vexillo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ*, inquit *Alaleona* Cæremoniis Præfectus in suis Diariis, in quibus multas functionem describit, *erat depicta Imago Sanctissimi Crucifixi; ad pedem Crucis erat scriptum: EXVRGAT. DEVS. ET. DISSIPENTVR. INIMICI. EIVS.* Hæc epigraphe etiam in nostro Numismate legitur, quod & Vexillum Cruce ornatum præfert.

XLI.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies capite nudato, cum pluviali arabi operis.* 7.

GREGEM. NE. DESERAS. *Pastor genibus flexis, brachiisque extensis ad Spiritum Sanctum, multis circumdatus ovibus, manu pedum tenet; super scapulo tiara Pontificia.* [4]

XLII.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. ANNO. I. *Effigies, ut num. superiori.* 8.

CONFREGISTI. DRACONVM. CAPITA. *Cruce, quam Draco circumdat; procul urbs visitur; in exergo: INTVS. ET. EXTRA.* [5]

Pertinet utrumque hoc Numisma ad bellum Hungaricum: Pontificis precibus, & copiis *Buda*, per urbem procul positam hic expressa, e Turcarum (per Draconem designatorum) manibus ab Imperiali exercitu erepta fuit: Audi, quæ in Diariis suis narrat sæpe laudatus *Alaleona*^c: *xx. Octobris 1597. venit Nuncius, quod exercitus Imperialis debellavit Turcas, & cepit Budam, ideo in Castro Sancti*

^a Giaccon. col. 262.

^b Stringa ubi supra.

^c In Diar. MSS. Vide etiam Giaccon. col. 261.

Et Angeli fuerunt exoneratæ Bombardæ , & Papa in Basilica Lateranensi , ad quam ierat , fecit cantare TE DEVM .

XLIII.

38. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . AN . XII . *Caput detectum , cum pluviâli , in quo figura stans ; infra : GEOR . R .*

SALVA . NOS . DOMINE . *Navis vento , & undis agitata ; in ea Christus dormiens , quem Apostoli expergefaciunt . [3]*

Maximo modulo cufum est Numifima : Bonannius putat eo fym-
bulo Catholicam Religionem in Gallia periclitantem significari ;
fed quum in antica infcriptus adfit annus XII . , verofimilius est , bel-
lum inter Imperatorem , & Turcas indicari , ultimis enim hujus
Pontificis annis grave , & periculofum Imperatori fuit ^a .

XLIV.

37. CLEMENS . VIII . PONT . MAXIMVS . A . XII . *Caput nudatum , cum pluviâli , in quo duæ Icones stantes . Infra : GEOR . RAY .*

DA . QVOD . IVBES . *Pontifex genibus flexis , pluviâli indutus , & ad pedes habens tiaram : Oves multæ eum fequuntur : Christus , quem Pontifex orat , fpeciem iubentis præfert ; in exergo : MDCIII . [4]*

Pontifex præcepti memor , ut fuas oves pafceret , fe feque imparem
tanto oneri agnofcens , Divinam opem , & gratiam verbis implorat
S . Auguftini ; cujus doctrinæ fuit ftudiofiffimus , ut notum eft ex iis ,
quæ Romæ ipfo Pontifice acta funt adverfus novam de Divinis Au-
xiliis doctrinam ^b .

XLV.

41. CLEMENS , VIII . PONT . MAX . *Caput detectum , cum pluviâli arabici operis .*

PORTV . CENTVMCELLARVM . INSTAVRATO . A . MDCIV .
Portus Centumcellenfis adfpectus . [5]

Hoc anno MDCIV . Pontifex inftauravit magnæ molis murum , quem ad
oftium Portus Centumcellenfis inftar Infulæ Trajanus ædificaverat
ad maris impetus arcendos , ibique duos pharos erexit ^c , quorum
unus adhuc exftat , alterius verò tantum rudera fuperfunt .

XLVI.

42. CLEMENS . VIII . PONT . MAX . A . XII . *Effigies capite nudo , cum pluviâli , in quo Icon stans exprimitur .*

VELINO . EMISSO . *Torrens ab alio decidens , & Pons . [4]*

Su-

^a Bruson . *Hift . d' Ital .*

^b Serry *Hiftor . Cong . de Auxil .*

^c Rutil . in *Itinerar . v . 237 . Scott . Itiner . d' Ital .*

Supra memoravimus, Pauli III. jussu Velini alveum effossum, sed paulo post obstructum. Clemens verò flumen novo alveo deduxit CXL. palmos lato, xxv. profundo, Marchione Johanne Baptista *Castellio*^a Architecto: & ad redundantes aquas coercendas Pontem exstruxit, qui in Numo visitur, Architecto Equite *Fontana*. Ad LXXV. aureorum millia Pontifex in id opus infumit, quod Ferrariâ redux invisit^b, perlustravitque.

XLVII.

CLEMENS. VIII. PONT. MAXIMVS. A. XIII. *Caput nudum: In pluviali duæ figuræ stantes.* 43.

Frons Ædium Quadrumviralium in Capitolio; in superiori area: S. P. Q. R.; in inferiori: MDCIII. [1]

Duo Palatia, quæ ad latera Capitolinæ areæ sita sunt, ædificarunt Clemens VIII., Innocentius X., & Alexander VII. Ichnographiam, & ornatus elegantissimos Bonarrotius delineaverat, ejusque specimine usi sunt Architecti, qui in iis ædificiis navarunt operam, nempe Jacobus Ducius, Jacobus Raynaldus, Laurentius Berninus, aliique. Primum in fundamentis lapidem posuit ipse Clemens, & in eo epigraphem incidit, quam Bonannius^c refert.

XLVIII.

CLEMENS. VIII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis cum camaleucio, & brevi pallio.* 44.

Adspectus Lacuum, & Salientium Villæ Tusculanæ, quam dicunt Belvedere. [4]

Hoc rarum Numisma fufum est fortasse, quum, vivo adhuc Clemente, a Petro Cardinale *Aldobrandino* jacta sunt fundamenta Villæ, quam dicunt *Belvedere*. Præclaram adducimus Inscriptionem a nemine antea editam, quæ legitur in Coronide Fontium ante Villæ prospectum.

PETRVS. CARD. ALDOBRANDINVS. S. R. E. CAMER.

CLEMENTIS. VIII. PONT. MAX. FRATRIS. F.

AD. ALLEVANDAM. OPPORTVNO. SECESSV

VRBANARVM. CVRARVM. MOLEM.

FERRARIA. IN. POTESTATEM. SEDIS. APOSTOLICÆ. REDACTA.

CC

PAGE

^a *Videfis Itinerarium Italiae Scott.*

^b *Giaccon. col. 261.*

^c *Num. Pont. Tom. 2. pag. 498.*

PACE. CHRISTIANÆ. REIPUBLICÆ. RESTITVTA
 AMENITATEM. LOCI. VILLAM.
 ET. MAGNIFICIS. EXTRVCTIS. OPERIBVS. AQVA
 ETIAM. CORRIVATA. ET. AB. ALVEO. DVCTA
 CAETERISQVE. ORNAMENTIS. ACCVRATISSIMO. CVLTV
 DECORAVIT.

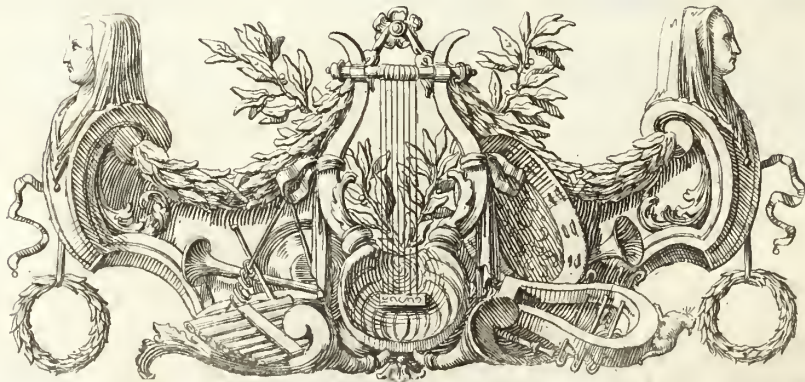
Hujus Schema æri incidit, & Ludovico XIV. Gallia Regi dicavit Do-
 minicus *Barriera*. In præfenti Numismate exprimuntur solummo-
 do Lacus Cyclopis, & Apollinis, aliique e conspectu ædium, quas
 picturis, & Statuis miri operis idem Cardinalis ornavit ^a.

XLIX.

TV. ES. PETRVS. ET. SVP. HANC. PETR. ÆDIFICABO.
 ECCL. MEAM. *Apostolorum Principum statuæ super stylobates, in
 quibus Gentis Priulæ stemma.*

IN. MEMOR. CASTELLANAM. IAM. VETVSTATE. COL-
 LABENTEM. LAVRENTII. PRIVLI. VEN. PATHR. RE-
 STAVR. SVI. PATHVS. ANN. II. CLEMENTE. VIII. P. M.
 PASC. CICONIA. D. MDXCIII. [3]

Hoc fuso Numismate memoria servatur fortasse Templi Sanctæ *M. Ca-
 stellanæ* a Cardinali Laurentio *Priulo* restituti: qui Idibus Juniis
 anni MDXCVI. a Clemente VIII. creatus est Cardinalis ^b.

Ale-

^a *Adeundus est liber, cui titulus; Il Mercurio Errante.*

^b *Giaccon. Vita Cardinal. in Clemente VIII.*

Alexander Medices , Cardinalis Florentinus nuncupatus , Kalendis April. anni MDCV. electus Pontifex , VII. Kal. Majas anni ejusdem fato functus est : ejus ossa in Basilica Vaticana nobili sepulchro sunt condita , hoc titulo .

LEO XI.

I.

LEO . XI . PONT . MAX . ANNO . I . *Effigies Pontificis cum camaleucio , & brevi pallio ; infra : GEOR . RA .* I . 2 .

DE . FORTI . DVLCEDO . MDCV . *Leonis cadaver , in cujus ore favum mellis . [4]*

Symbolum , & epigraphe ex Samsonis historia sumta sunt ^a , & Leoni XI . aptata , sicut enim Samson in occisi Leonis ore favum repererat , & ex eo mel fluere viderat , ita a Leone Pontifice quidquid optimum foret sperabat Ecclesia ; & sane is Pontificatum assumens ,

C c 2

sibi

^a *Judic. cap. XIV. ver. 14.*

fibi constituit ^a, Consanguineos minime exaltare, neque Successorem deligere, vel Cardinales creare, qui Pontificatu indigni haberentur; Omnia demum præstare Optimo digna Pontifice.

II.

4. LEO. XI. PONTIFEX. OPT. MAX. ANNO. I. *Effigies capite nudato, cum palliolo.*

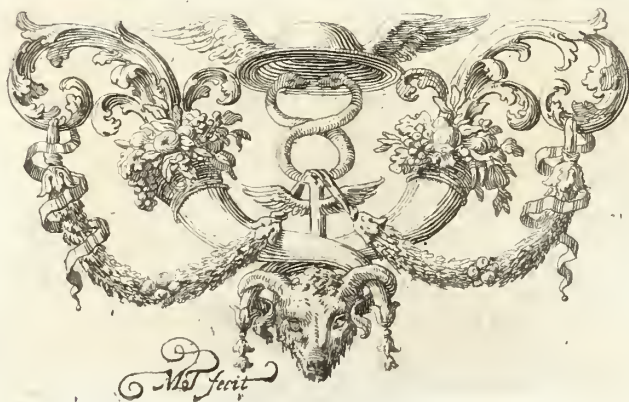
SIC. FLORVI. *Rosarum florentium fasciculus in laureâ coronâ: In medio Epigraphæ tæniis insculpta. [4]*

III.

3. LEO. XI. PONTIFEX. OPT. MAX. ANNO. I. *Effigies, ut numero II.*

SIC. FLORVI. *Tres Rosæ simul colligatæ. [4]*

In utroque hoc Numismate Cusor expressa voluit Leonis ante Pontificatum munia, quibus benè functis optimum sperabant omnes futurum Principem. Ipso flore juventæ Episcopus *Pistoriensis*, inde Archiepiscopus Florentinus electus fuit ^b: Postmodum eum anno MDLXXXIII. Gregorius XIII. Cardinalem creavit; Clemens VIII. in Galliam legavit ad tractandam pacem inter Galliæ Regem Henricum IV., & Philippum II. Hispaniæ, quæ suis officiis sequuta est. Meritò igitur Pontificatu supremo dignus habitus est a Sacro Senatu.

Ad

^a *Stringa in Vita post Plat. 10.2. pag. 692.*

^b *Stringa ubi supra.*

AD xvii. Kal. Junias anni mdcv. Cardinalis Camillus *Burgheſius* electus eſt Pontifex, & ad iv. Kal. eaſdem feſtum Pentecoſtes diem fuit coronatus. Mortuus ix. Kal. Februarias anni mdcxxi, in *Burgheſiano* Sacello ad S. Mariam Majorem conditus eſt, cum hoc epitaphio :

PAVLVS V. PONT. MAX.

MORTIS MEMOR

VIVENS SIBI POSVIT

SCIPIO CARDINALIS BVRGHESIVS FVNVS DVCI
IVSTA SOLVI CORPVS INFERRI CVRAVIT.

PAVLVS . V . PONT . MAX . PATRIA . ROMANVS . EX . BVRGHESIA . FAMILIA
CVI . PERPETVA . VITÆ . INNOCENTIA . ET . SPECTATA . VIRTVS
AD . INSIGNES . QVOSQVE . HONORES . GRADVM . FECIT .
BONONIÆ . PROLEGATO . PRÆFVIT . MOX . A . GREGORIO . XIV .
CAVSARVM . CAM . APOST . AVDITOR . CREATVS
ET . A . CLEMENTE . VIII . AD . PHILIPPVM . II .
HISPANIARVM . REGEM . DE . GRAVISSIMIS . REBVS . LEGATVS

IN

PAULUS V.

IN . AMPLISSIMVM , ORDINEM , COOPTATVS
 INTER . GENERALES , INQVISITORES . ADSRIPTVS
 ET . VRBIS . VICARIVS . ELECTVS . CVM . OMNES . TANTORVM . MVNERVM . PARTES
 SVMMA . CVM . LAVDE . OBIVISSET
 AD , SVMMVM . PONTIFICATVM . LEONE . XI . E . VIVIS . EREPTO
 FLORENS . ADHVC . ÆTATE . INCREDIBILI . PATRV . CONSENSV . ETECTVS . EST
 CVMQVE . VIGILI . SOLLICITVDINI . SECVRITATEM . ANNONÆ . COPIAM
 IVSTITIAM . ET . QUIETEM . POPVLIS . ECCLESIASTICÆ . DITIONIS
 CONCORDIAM . VERO . ET . PACEM . VNIVERSO , CHRISTIANO . ORBI
 SEMPER . PRÆSTITISSET
 RELIGIONEM . SVMMA . PIETATE . COLVISSET
 VRBEM , MAGNIFICENTISSIMIS . ÆDIFICIIS . ORNASSET . ATQVE . EGREGIIS
 OMNIUM . VIRTVTVM . OFFICIIS . ADITVM . SIBI . AD . IMMORTALITATEM
 APERVISSET
 E . MORTALIBVS , RAPTVS . GRAVE . CVNCTIS . SVI . DESIDERIVM . RELIQUIT
 SEDIT , IN . PONTIFICATV . ANNOS . XV . MENSES . VIII . DIES . XIII .
 OBIIT . ANNO . SAL . MDCXXI . DIE . XXII . IANVARII ,

I.

37. PAVLVS . V . BVRGHESIVS . RO . P . MAX . *Effigies capite nudo , cum pluviâ arabici operis .*
 CVIVS . REGNI . NON . ERIT . FINIS . *Burghesiæ Gentis stemma , Aquila scilicet supernè , & infernè Draco : Super scuto claves decussatæ , cum Tiara . [4]*
 Gens Burghesia originem Senis habuit , ubi adhuc ex eadem Familia Nobiles aliquot vigent . Viros Reipublicæ de lit literis , & armis potentes . Pater Pontificis *Marcus Antonius* , Advocatorum Consistorialium Romæ multos annos Decanus , *Flaminiam Astalliam* uxorem duxit , e qua nostrum *Camillum* habuit xv . Kal . Octobres anni MDLII .

II.

1. 2. PAVLVS . V . BVRGHESIVS . RO . P . MAX . *Caput nudatum Pontificis , cum pluviâ , in quo præter alias figuras , ara etiam expressa est .*
 VBI . VULT . SPIRAT . *Spiritus Sanctus radios emittens . [4]*
 Ad hujus notitiam Numismatis , Oldoinum ^a præstat audire , de Pauli

^a Oldoin. post Ciaccon. pag. 376.

Pauli electione loquentem : *Cum illum Burghesium in Pauli Sacellum repente deductum Cardinales omnes, divino potius, quàm humano suffragio, venerandum, & colendum, ut Christi vices, in Sede Ecclesiæ suprema fulgentem existimasse.*

III.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. ROMANVS. PONT. MAX. A. S. MDCV. PONT. I. *Effigies capite nudo, cum pluuiali arabici operis; subtus: A M B. B.*

BEATISS. MARIÆ. SEMP. VIRGIN. SACELLVM. A. FVN-
DAMENTIS. EREXIT. *Sacellum Burghesium apud S. Mariam Majorem. [2]*

A Marchione *Lucaiellio*, apud quem conspexi, fufum hoc, & deauratum maximi moduli Numisma adseruatur.

IV.

PAVLVS. V. P. MAX. A. IV. *Caput nudatum, in pluuiali duæ Icones stantes; subtus: G. F.*

COMPLEAT. GLORIA. MARIÆ. DOMVM. ISTAM. *Sacelli Burghesii imperfecti adspèctus. [5]*

V.

PAVLVS. V. PONT. MAX. A. II. *Caput nudatum, cum arabici operis pluuiali; subtus: G. A.*

COMPLEAT. GLORIA. MARIÆ. DOMVM. ISTAM. *Idem Adspèctus imperfectus. [5]*

Hoc Numisma oculis subiecit nostris Clarissimus Franciscus *Cornazzanus* Comiti-Stabuli *Columnæ* a secretis, a quo adseruatur.

VI.

PAVLVS. V. PONT. MAX. AN. VIII. *Effigies capite nudo, cum pluuiali, in quo supplicationes expressæ sunt; subtus: I. A. MORI. 15.*

DEI. GENITRICI. SEMPER. VIRGINI. MDCXII. *Memorati Sacelli Adspèctus. [4]*

VII.

PAVLVS. V. PONT. MAX. AN. VIII. *Effigies capite nudo, cum pluuiali, in quo resurrectio Christi. 14.*

Similis postica. [4]

In hisce Numismatibus expressum est, ut quisque videt, Nobile Sacellum *Burghesium* primo Pauli anno erigi cœptum in Basilica *Liberiana*, & octavo perfectum. Ordine *Corinthio* exstructum, marmoribus, & metallis decoratur. Quæ in eo conspiciuntur, *Clemen-*

mentis VIII., & Pauli V. monumenta sculpsit *Silla* Mediolanensis . Ab Hieronymo *Raynaldo*, & a Pompejo *Targonio*^a Romanis Architectis, princeps Altare elaboratum est, cujus columnæ quatuor striatæ, ordinis compositi, earumque stylobatæ sunt e Jaspide Orientali; Tympanum, Frons, Tæniæ, coronæ, capituli, bases, & columnarum striæ ex ære deaurato; Beatæ Virginis Imago lapidibus est ornata pretiosis. Sacellum Flaminius *Pontius*^b Architectus delineavit, magnique nominis Pictores, quos inter emicant *Cæsar Arpinas*, *Guidus Renius*, & *Balleonius*, picturis decorarunt^c.

VIII.

26. PAVLVS. V. P. MAX. A. III. *Effigies capite nudato, cum pluviâli, in quo Icon stans.*

ET. CONGV. ADGNOSCIT. PASTOREM. SV̄. *Pontifex in throno sedens, pluviâli indutus, & tiara redimitus, in medio duorum Cardinalium, viro ante cum genuflectenti benedicit; in exergo: A. MDCVIII. [5]*

XII. Ordinis *Capuccinorum* Fratres in *Congum* Paulus V. miserat; qui Populis in ea Regione degentibus Christi Fidem annunciarent; hi præter alios aquâ laverunt baptismatis Urbis *Boricci*, ab Lusitanis *Sanctissimi Salvatoris* dictæ, Regem, qui ad Pontificem Oratorem misit, obsequii, & obedientiæ testem. De hacce Legatione sic loquitur Paulus *Alaleona*^d: *Die III. Januarii, pervenit Romam Marchio Antonius Maurus, Orator Regis Congi ad præstandam obedientiam S. D. N., & recognoscendam Sedem Apostolicam. Præfatus verò Orator ad Papam non venit, quia ægrotavit feбри non sine periculo vitæ . . . . Noctē sexta Januarii circa horam septimam transiit ad meliorem vitam. Eadem die circa horam 22. fuit delatus ad Basilicam S. Mariæ Majoris, expensis Cameræ Apostolicæ, ubi magnificentum ei Urbanus VIII. erexit monumentum. Numisma, quod mors fieri prohibuit, factum exprimit.*

IX.

PAVLVS. V. P. MAX. A. III. *Effigies, ut supra. In ima parte: G. R.*

APERIT. ET. CLAVDIT. S. Petrus stans; subtus verò: 1607. [5]
X.

^a *Brovius in Vita Pauli V. pag. 15.*

^b *Rom. Mod. tom. 2. p. pag. 102.*

^c *Philipp. Tit. pag. 239.*

^d *In Diariis MSS. pluries laudatis.*

X.

PAVLVS. V. PONT. MAX. AN. VIII. *Effigies capite nudo, cum pluviâ, in quo supplicans Populus est expressus; subtus: I. A. MORI. IN. HONOREM. PRINCIPIS. APOST. Frontis Basilicæ Vaticanæ adspèctus; in exergo: ET. PORTÆ. INFĪ. NŌ. PVALEBVT. [4]* 6.

XI.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. ROM. PONT. MAX. A. S. MDCVIII. PONT. III. *Caput nudum: In pluviâ figura stans; infra: P. SANQVIRIC.* 7.

TEM. D. PETRI. IN. VATICANO. *Frons Basilicæ Vaticanæ; in exergo: ET. PORTAE. INFERI. NON. PRAEVALEBVNT. [2]*

Utrumque Numisma, quorum primum est cufum, alterum verò majori modulo fufum, Templi Divi Petri frontem a Paulo Pontifice constructam perhibet. In priori frons ornatur duabus Turribus, quæ in posteriori desiderantur. Paulus V. Basilicam hanc in novam formam redegit^a, nempe, quam ad æquilateralis Crucis formam Julius incœperat, oblongam fecit, Porticumque addidit operâ usus Caroli Maderni Architecti. *Bzovius* in ejus Vita^b paucis hoc describit ædificium, inquit enim, Pontificem, ut Vaticanam Basilicam a Julio II. incœptam, a Gregorio XIII., & Sixto V. auctam abfolveret, antiquam jam fatifcentem dejecisse, novam verò produxisse a Sacello Gregoriano ad portas Templi, itaut oblongæ, seu, ut ajunt, latinæ Crucis formam referret, amplum etiam Sacellum extruxisse, in quo Canonici divinis officiis operam darent, demum Porticum ædificasse, & supra eam Peristylum, ubi populo bene precantur Pontifices^c.

XII.

PAVLVS. V. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviâ arabici operis.* 5.

SACRA. B. PETRI. CONFESSIO. EXORNATA. *Confessio D. Petri in Vaticana Basilica, ut tunc erat efformata. [4]*

Aditum etiam Paulus V.^d paravit ad Confessionem, sive Hypogæum, in quo SS. Petri, & Pauli corpora venerantur. Eum columnis

D d

e Ja-

^a Rom. Modern. pag. 250.

^b Post Platin. tom. 2. pag. 702.

^c Videfis Bonannii Templ. Vatic. pag. 175.

^d Bzovius ibid.

e Jaspide circumdedit; murum, & pavementum vario marmore ornavit^a. Cancellis e deaurato aere Hypogæum clausit; & in duobus loculis lateralibus Apostolorum Iconas ejusdem metalli collocavit^b. Demum cavit, ut lampas magnæ molis, & aliæ quatuor minoris arderent jugiter ante Confessionis ostium ad augendam in eum locum Religionem.

XIII.

4. PAVLVS. V. PONT. MAX. *Effigies Pontificis nudato capite, cum pluviâ figuris ornato.*

DOMINE. I. M. A. T. VENIRE. *S. Petrus e navicula descendens; in exergo: ROMA. [5]*

In postica designatur, ut arbitror, translatio, & restauratio picturæ, qua Jottus S. Petri naviculam expressit; etenim Pontifex celeberrimi Pictoris musivum opus, cæsis diligentissime veteris Basilicæ muris^c, quibus hærebat, novo muro coagmentavit, qua parte erat Atrium. Illud postea Clemens X. anno MDCLXXIV., *Berninio* Architecto, supra Majorem Portam Frontis Basilicæ introrsum collocavit^d. Siglæ, quæ posticæ sunt inscriptæ, sic sonant: *Domine, jube me ad te venire.*

XIV.

PAVLVS. V. PONT. MAX. A. VI. *Caput nudatum, in pluviâ quædam effigies.*

Absque postica. [5]

XV.

29. PAVLVS. V. ROM. PONT. MAX. A. D. MDCX. PONT. VI. *Effigies cum pileolo, & palliolo.*

PUBLICAE. COMODITATI. *Frons lacus ad S. Petrum in Monte Aureo, seu Faniculo; in exergo: MDCX. [3]*

XVI.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. MAX. *Effigies cum pluviâ, in quo Christus manum S. Petro porrigit.*

Eadem postica, & in medio frontis ædificii: PAVLVS. V. P. M. [4]

Elegantem hunc Lacum ædificarunt Carolus Madernus^e, & Dominicus Castellius^f, Paulo V. Pontifice, marmoribus e Nervæ Foro transf-

^a Bonann. *Templ. Vat.*

^b Roma Moderna 10.2.

^c Bzevius *ibid.* pag. 703.

^d Rom. Moder. pag. 251.

^e Nardini *Rom. Ant.* pag. 231.

^f *Atveri Roma in ogni Stat.* p. 2. pag. 306.

tranſvectis. Aqua deducta eſt e Sabatiis ſtagnis, ut epigraphe appoſita muro oſtendit; aquas addidit, & ductum inſtauravit Alexander VIII.; Innocentius XII. ^a labrum ampliavit, ornavitque Lunenſi marmore, in quo Pauli ſolum Stemma ſculpi juſſit.

XVII.

PAVLVS. V. P. MAX. A. V. *Effigies, ut numero XIV.* 27.
PVBL. COMOD. RESTITVIT. *Ductum aquæ Paulæ adſpectus.* [5]

XVIII.

PAVLVS. V. ROM. PONT. MAX. A. IX. *Effigies, ut ſupra.* 28.
PVBLICAE. COMODITATI. RESTITVIT. A. MDCIX. *Eorundem aquæductuum adſpectus.* [4]

Aquæ, quas ad Labrum a ſe conſtructum Paulus V. derivavit, ſunt *Alſietini* ^b Lacus, nunc *Lartheniani*, qui haud multum diſtat ab antiqua *Cere*, & *Sabatini*, ſive *Barcenni*, vel *Anguillaræ*. Haſ aquas poenè diſperſas, Eques Johannes *Fontana* collegit ^c, veteresque aquæductus per xxxv. milliaria reſtauravit, in comodum Regionis Tranſtyberinæ, & Urbis Leoninæ. Ad hoc opus aureorum cccc. millia ſunt inſumta.

XIX.

PAVLVS. V. PONT. MAX. AN. VI. *Effigies capite nudo, cum plu- 22.*
viali, in quo vir ſtans; ſubtus; G. R.

ET. EXALTAVIT. HVMILES. *Duo pueri in aere ſuſtinentes has litteras: HVMILITAS. e ſuperiori parte Corona.* [5]

S. Caroli Borromei Canonizatio per Paulum V. facta hic deſignatur; nam in Inſignibus Borromeæ Gentis *Humilitas* eſt adſcripta.

XX.

PAVLVS. V. PONT. MAX. AN. VII. *Effigies, ut ſupra.* 21.

INTER. SANCTOS. REFERT. CARD. BORROMEVM. AN. MDCX. *Pontifex in throno ſedens veſtibus indutus Pontificiis, Cardinalibus mitratis ſtipatus, adſtante viro, qui Orator fortasſe erat, decretum Canonizationis legit in libro a Clericis genuſteſcentibus ſuſtentato; ſuperne Sanctus Spiritus Pontificem irradians.* [5]

Antequam ad Canonizationem veniret, in tribus Conſiſtoriiis, III. Kal. Septem., ac xviii., & xii. Kal. Octobres anni MDCX. acta examinavit ^d, inſtante Julio *Roma*, Advocato Conſiſtoriali pro Hiſpaniæ

^a *Roma Mod. pag. 291. Vide etiam infra ſuo loco.*

^b *Frontin. de Aquæduſt. Nardin. Rom. anti. lib. viii. cap. 4.*

^c *Baglioni Viſe de' Pitt. pag. 96.*

^d *Alaleona in Diar.*

niæ Rege, aliisque Principibus. Kalendis ^a igitur Novembribus anni ejusdem ad solemne actum ventum est in Basilica Vaticana magnâ populi frequentia.

XXI.

23. SEDENTE . PAVLO . V . P . M . ET . FAVENTE . AN . MDCXII .
Caput nudum, cum pluviali, in quo duæ Icones .

DEI . ÆDIFICATIO . EST . *Frons, & Tholus Ecclesiæ S. Caroli in via Cursûs; subtus: S. CAROLVS. Elatere Sanctus Carolus inter nubes. [4]*

Quam Infubres ^b a Sixto IV. anno MCDLXXI. parvam Ecclesiam *Sancti Nicolai de Tofò* dictam, obtinuissent, hanc restauratam *S. Ambrosio* dicarunt; Postea ^c sub Paulo V. anno MDCX. multis Legatis ditati, magnificè aliam e fundamentis erexerunt, atque Deo in honorem SS. *Ambrosii, & Caroli* consecrarunt. Episcopus Alexandrinus IV. Kal. Febr. an. MDCXII. primum lapidem posuit. Honorio & Martino *de Longis* Architectis, tota fere Basilica ædificata est; Petrus Cortonenis Testudinis elegantissimæ, & plastici operis ornamenti Artifex fuit.

XXII.

24. 25. D . O . M . PAVLO . V . PONT . MAX . FAVENTE . AD . AMPLIFICANDAM . AEDEM . S . CAROLI . NOMINE . ROMÆ . PRIMO . DICATAM . LAPIDEM . FVNDAMENTALEM . PER . ARCHIPRESBYTERVM . S . PETRI . CLERICI . REGVLARES . S . PAVLI . PONI . CVRARVNT . ANNO . MDCXII . TALES . AMBIO . FVNDATORES . *Templi frons cum tribus Partis, in quarum media S. Caroli Borromei, in reliquis S. Pauli, & S. Blasii Icones: In summitate Crux: Elateribus Aquila, & Dragogentis Burgbesiæ stemma, cum siglis A. & Ω. In inferiori parte: HUMILITAS. cum corona; & e lateribus: FVNDAMENTVM. [3]* Visitur in hoc Numismate Frons Templi *S. Caroli ad Catinarios* ^d Clericorum Regularium SS. Pauli, & Barnabæ. Hi Clerici, qui Barnabitæ dicuntur, a Gregorio XIII. Ecclesiam S. Blasii de Annulo obtinuerunt: eam tamen Theatinis concessere, qui ampliorem S. Andreæ Basilicam ædificarent. Dum ad novam Ecclesiam in honorem Sancti Caroli excitandam studia conferrent Barnabitæ, eosque angustia

^a Giuffan. in Vit. S. Carol. Borr.

^b Grattarol. de Ven. S. Caroli pag. 32.

^c Roma Moderna pag. 214.

^d Donat. lib. 4. cap. 12.

stia situs perplexos redderet, aream ipsis amplissimam paravit obortum repente incendium, quo pleræque circa eorum Cœnobium ædiculæ absumtæ sunt; ad hæc ingens ipsis accessio contigit ex hæreditate Jo: Baptistæ Cardinalis *Lenii*. Itaque magnificentissimum Templum, ædesque amplissimas ædificarunt, Rosato de Rosatis Architecto; Frons verò celebris *Soriae* opus est. Primum lapidem Cardinalis Consentinus Archipresbyter S. Petri posuit duodecimo Kal. Martias ^a anni MDCXII. Templum picturis ornarunt *Lanfrancus*, & Dominicus *Zampierius*, vulgò *Dominichinus* appellatus.

XXIII.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. A. D. MDCXIII. 31.

P. IX. *Caput nudatum cum pluviali, in quo Icon stans; subtus: PAVL. SANQVIR.*

PORTV. BVRGHESIO. A. FVNDAMEN. EXTRVCTO. *Portus cum munimentis adspæctus; in area superna: COL. IVL. FANESTRIS. [2]*

XXIV.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. ROM. PONT. MAX. AN. IX. *Ef-* 32.
figies cum camaleucio, & brevi pallio.

COLONIA. IVLIA. FANESTRIS. *Ejusdem Portus adspæctus; in area superiori: PORTVS. BVRGHESIVS. [2]*

Efflagitantibus Fanestribus, Portum in suo litore ædificari instar aliorum, qui in finitimis Urbibus erant, quique fossæ potius dicendi sunt ad minores naves excipiendas, Paulus annuit, & ex publico arario summam non minimam civitati commodavit, operique præfecit Hieronymum Raynaldum; sed paucos post annos arenarum copiâ, quas mare, & limosus torrens *Arzilla* intulerant obstrusus, & repletus est. Opus denuo aggressi sunt Fanestres Clemente XII. Pontifice Maximo, derivatis ex Metauro aquis, ut earum impetu assiduo egestis arenis Portus navibus aptus foret ^b.

XXV.

PAVLVS. V. P. MAX. A. IV. *Caput nudatum; in pluviali Sancta* 19.
Francisca, & Angelus sunt expressi; infra verò G. F.

ET. TV. FRANCISCA. S. VOCABERIS. *Pontifex in Throno sedens, Cardinalibus Pontificalibus vestibus indutis stipatus, pronun-*
ciat

^a Roma Moder. pag. 338.

^b Scotti Itin. d' Ital.

ciat decretum Canonizationis Sanctæ Franciscæ Romanæ; in medio super pavimento: ANN. MDCVIII. [5]

S. *Francisca* Civis Romana, Laurentii de Pontianis vidua, post longum suæ causæ examen^a sub Eugenio IV., Nicolao V., Julio II., & Clemente VIII. initum, tandem Sanctorum albo adscripta, est IV. Kalendas Junias anni MDCVIII. a Paulo V., ut in Regestro Pauli *Alaleonæ* Cæremoniis Pontificiis Præfecti scribitur: *Die 29. Maji* (ibi legitur) *feria tertia post Pentecostem, die anniversario Coronationis SS. D. N. pro inchoatione anni ejus quarti Pontificatus, idem solemniter cum solitis cæremoniis canonizavit D. Franciscam de Pontianis Romanam Fæminam, Fundatricem Congregationis Oblatarum Turris Speculorum, in Basilica Sancti Petri precibus totius Populi Romani.*

XXVI.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. A. XI. AN. MDCXV.
Effigies capite nudo; in pluviali exprimitur S. Carolus stans.
Postica caret. [4]

XXVII.

20. PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. A. XI. AN. MDCXV.
Effigies, ut numero præcedenti.
S. AGNETIS. ET. EMERENTI. OSSA. HONORIFICATA.
Pontifex Aulicis, & Clero circumdatus Altare dedicat. [4]
In hoc elegantissimo Numismate representatur^b Altare, & quod vocant *Ciborium* S. Agnetis extra muros, in via Nomentana, a Paulo V. Cardinalis Sfondrati precibus^c, constructa, & vario marmore, ac columnis porphyreticis ornata. Supra aram locavit Sanctæ Virginis Statuam ex Onyce Orientali, quam Franciosinus restauraverat. Sacras verò ejusdem S. Agnetis, & S. Emerentianæ Reliquias argentea urna condidit, & sacro ritu sub Altari posuit, illudque consecravit XVIII. Kal. Quintiles anni MDCXV.^d

XXVIII.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. *Caput nudatum, in pluviali Redemptor cum Cruce expressus.*
PRO. TVI. NOMINIS. GLORIA. *Columna S. Mariæ Majoris; & Liberianæ Basilicæ frons. [4]*

XXIX.

^a In ejus Vita impressa Romæ an. 1675. lib. V. cap. 21.

^b Mabillon. Mus. Ital. pag. 87.

^c Oldoin. col. 442.

^d Paulus Alaleona in Diar.

XXIX.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. A. XIII. *Effigies capite nudo, cum pluviâ arabici operis.* 16.

PRO. TVI. NOMINIS. GLORIA. *Eadem, ac in præcedenti, postica.* [3]

Simile Numisma a Marchione *Lucatellio* adservatur, in quo tamen: AN. XI., & in inferiori parte: MDCXV. legitur; quæ annorum diversa adnotatio ad annos, quibus Numismata sunt cusa, est referenda.

XXX.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. A. XI. AN. 17.
MDCXV. *Effigies capite nudo; in pluviâ arabici operis Icon stans.*
FVNDATA. NOS. IN. PACE. *Eadem columna; in area.* A. M. D. G.
XIII. [4]

In foro ante Basilicam Liberianam, Columna striata erecta est, quam fulmine tactam, novissimè SS. D. N. BENEDICTUS XIV. restauravit^a. Hanc Paulus V. e ruderibus veteris Templi Pacis, ad eum forum transtulit, eique imposuit B. Mariæ V. Statuam ex ære deaurato, per Dominicum *Ferrerium* fusam, ad modulum Caroli Maderni Architecti, qui Salientem, & labrum prope columnam construxit^b. Statua xx. palmos alta est, columna verò LXXV. præter stylobatem, & peristylum; Diametros columnæ est VIII. palmorum. In Diariis Præfectorum^c Cæremoniis, sub Paulo V. legitur: *Die xviii. Julii fuisse collocatam supra Columnam ante Basilicam superioribus diebus erectam æneam Imaginem B. Virginis, quam benedixit Episcopus Iserniensis.*

XXXI.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. M. A. XIII. 1618. *Caput nudatum, cum arabicè ornato pluviâ.*
Absque postica. [4]

XXXII.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. M. A. XII. *Effigies, nudato capite; in pluviâ duæ Icones delineatæ; infra verò: I. A. M. PONTIFICVM. COMMODITATI. Ædes Pontificiæ Quirinales; in exergo: AN. D. MDCXVI.* [4] 11.

Hæc ædes Gregorius XIII., Flaminio *Pontio* Architecto, inchoavit; Octavianus *Mascherinius* alter Architectus opus est profectus, qui

^a Roma Moder. pag. 104.

^b Bzovius in Vita pag. 16.

^c Diar. Manuscr.

qui & scalam cochlydem, & domus partem, quam nobilem appellant, nec non porticum, hypetrum, & Horologium, fecit. Sixtus V. ædificium ampliavit: Clemens VIII. ornavit, & Paulus V. Maderni Architecti usus operâ absolvit, amplum quippe atrium oblongum, nobile Sacellum, aulamque, & proxima cubicula ædificavit, ad quæ per duplices scalas aditum paravit^a.

XXXIII.

12. PAVLVS. V. BVRCHESIVS. RO. P. MAX. AN. XVI. *Effigies capite nudato, cum pluviâ, in quo S. Jo. Baptista; infernè: I. A. M. SACELLVM. IN. PALATIO. QVIRIN. Porta Sacelli Pontificiæ in Quirinali Palatio; in exergo: A. MDCXIX. [4]*

XXXIV.

10. PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviâ arabici operis.*

SACELLVM. IN. PALATIO. QVIRIN. *Adspæctus ædium Quirinalium; in exergo: PONTIFICVM. COMODITATI. [3]*

Quemadmodum in postica primi ex his duobus Numismatibus notatur annus MDCXIX., ita in antica parte notari debuisset annus XV. Pontificatus Pauli; verum, ut res sit, utrumque Numisma Sacellum Pontificium Palatii Quirinalis exhibet. Magnam ante Sacellum aulam pinxere Carolus Venetus, Lanfrancus, alique. Anaglyphum supra ostium, quo pedum lotio exprimitur, quodve etiam in priori Numismate visitur, Taddæi Landini est opus. Angelos, seu Genios, qui Pontificis Stemma sustentant, plastico opere fecerunt Berninus, & Bartolus. Sacelli longitudo est CLXXX. palmorum, LX. verò latitudo. In Diariis^b sic legitur: *Die xxv. Januarii MDCXVII. in die festo Conversionis S. Pauli Papa post dictam missam in sua privata Capella, benedixit Sacellum sub Invocatione Assumptionis B. Virginis Mariæ, quod extruendum, & ornandum curavit in Palatio Quirinali.*

XXXV.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. MAX. AN. XVI. *Caput nudatum, cum pluviâ, in quo Christus claves S. Petro tradens.*

SACELLVM. IN. PALATIO. QVIRIN. *Fores Sacelli Pontificiæ Quirinalis; in exergo: A. M. D. C. X. I. X. [3]*

Hoc R. P. Bonannius Numisma non refert; in eo quidem pro anno XVI., apponi debuerat XV.

XXXVI.

^a Videſi Rom. Med. pag. 179.

^b Diar. MSS.

XXXVI.

PAVLVS. V. PONT. MAX. A. XIII. *Effigies, capite nudato, cum pluviâ floreis ramusculis consperso.* 30.

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus, qui Apostolorum pedes lavat.* [6]

Hæc postica non est sub hoc Pontifice efformata, cujus temporibus monetæ cudendæ præerat Johannes Antonius *Mori Bonannius*, licet hoc adferat, subdit tamen, istis temporibus denariis cudendis præfectum *Molam*, & ab ipso hoc Numisma esse cufum: Sed nullum de his testem adfert: Quidquid de eo sit, Numus distributus fortasse in lotionem pedum Feria v. in Coena Domini peragi solita, exprimit prostypum, de quo supra numero xxxiv. meminimus. Alium ejusdem magnitudinis vidi cum anno I. Pont. & MDCVI.

XXXVII.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. MAX. AN. XIII. *Caput nudum, pluviâ arabici operis; infra verò: I. A. MORI.*

CEPRANI. SVPER. LIRIM. RESTITVTO. *Pons tribus arcibus insidens, in cujus aditu arx.* [3]

XXXVIII.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. MAX. AN. XVI. *Effigies, ut numero xxxv.* 30.

CEPRANI. PONS. SVPER. LIRIM. RESTITVTVS. *Idem Pons.* [3]

Horumce Numorum primum maximi moduli vidi apud Marchionem *Lucatellium Cepranum*, opidum est juxta flumen, quod veteres *Lirim*, vulgo nunc *Garigliano* appellant; Ecclesiasticamque ditio- nem a Neapolitano Regno dividit. Antoninus Pius pontem in Liri extruxit, Paulus vero collapsum restituit, operique præfecit Paulum *Bisciam Cam. Ap. Clericum*, subjecta epigraphe ponti insculpta.

PAVLVS. V. PONT. MAX

OPVS. PONTIS. AB. ANTONINO. AVG. PIO

ANTE. ANNOS. MCDLXXIV

RESTITVTVM

INIVRIA. TEMPORVM. COLLAPSVM

REFECIT. A. FVNDAMENTIS. OPPIDO. IVNXIT

ANNO. SAL. MDCXVII. PONT. XIII

XXXIX.

8. PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. MAX. AN. XVI. *Effigies, ut numero XXXVI.*

PALATII. VATICANI. PORTA. RESTITVTA. *Adspectus Portæ, Horologii, & ædium Vaticanarum. [3]*

XL.

9. PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. AN. XIII. *Effigies, capite nudo, cum pluviali floribus consperso; in inferiori parte: I. A. M.*

PALATII. VATICANI. PORTA. RESTITVTA. *Porta, sive aditus ædium Vaticanarum, ut sub Paulo V. refectus est. [4]*

XLI.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. A. D. MDCXVI. P. XIII. *Caput nudatum, pluviale arabici operis; in inferiori parte: I. A. M.*

PALATII. VATICANI. PORTA. RESTITVTA. *Eadem postica, ac numero præcedenti. [4]*

In Templi Vaticani Historia R. P. Bonannii, Tabula LXI. conspicitur princeps Porta Palatii Vaticani, ut erat ante Paulum V. Tres hujus Portæ delineationes Martinus Ferrabuscus fecerat, quarum unam & alteram hæc Numismata referunt. In Portæ fastigio Horologium locatum est^a, cujus nola sub Calisto III. fusa fuerat; tota facies hujus aditus immutata est, quum Alexander VII. scalam regiam ædificavit.

XLII.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. P. M. AN. XV. *Caput nudatum, cum arabici operis pluviali.*

Numus posticâ caret, in qua fortasse pedum lotio describi debuerat.

[5]

XLIII.

18. PAVLVS. V. BVRGHESIVS. PONT. MAX. AN. XIV. *Effigies, nudato capite, cum pluviali, in quo Icon expressa est.*

ECCLESIAM. S. MARIAE. IN. CAMPITELL. CONGREG. MATRIS. DEI. VNIVIT. ANNO. MDCXIX. [4]

Injuriâ temporis quum poene collaberetur vetus Ecclesia S. Mariæ in Porticu Romanæ Regionis *Campitelli*, Paulus V. Patribus Congregationis Matris Dei, quorum institutiones Clemens VIII. proba-

ve-

^a Baglione *Vite de' Pittori* pag. 170.

verat, concessit vi. Nonas Majas an. MDCXIX. Primum ædificii lapidem *Garzias* Cardinalis *Millinus* posuit, & in fundamenta hoc Numisma jecit. Frontem Alexandro VII. Pontifice, Populus Romanus sua impensa^a exstruxit, Architecto Raynaldo. Ad parandum sumtui Senatus curaverat, ut sibi facultas esset, ad hoc ædificium uti Tyburtino lapide, quo Metellæ sepulchrum ad viam Appiam obductum est; jamque nonnulli inde lapides avulsi sunt, quum ab eximio Cardinali Francisco Barberino S.R. E. Vicecancelario occursum est, ejusque auctoritate vetitum, ne præclarum inclytæ Familiæ, & Romanæ magnitudinis monumentum tamdiu a communi ruina incolome servatum, funditus everteretur.

XLIV.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviâ, in quo Icon stans representatur.* 33.

SECVRITAS. POPVLI — FERRARIA. *Ichnographia Arcis Ferrartensis.* [4]

XLV.

PAVLVS. V. BVRGHESIVS. RO. PONT. MAX. *Caput nudatum, operis arabici pluviâ.* 34.

SECVRITAS. POPVLI. *Ejusdem Arcis adspæctus; in inferiori verò parte tæniis inscriptum est:* FERRARIA. [4]

XLVI.

PAVLVS. V. RO. PONT. MAX. *Effigies, ut superiori numero.* 35.

SECVRITAS. POPVLI. *Ejusdem Arcis cum fossis adspæctus.* [4]

Ferrariâ receptâ, Clemens VIII. P. M. statim ad eam muniendam animum applicuit^b. Arcem igitur in ea ædificare cœpit an. MDIC.; sed quum lentè admodum procederet opus, Paulus V. anno MDCVIII. Pompejum *Targonium*, ejus artis peritissimum illi præfecit. Hic Arcem pentagonam externis, & internis munimentis ad eorum temporum morem ædificavit. Primus lapis anno MDCXI. positus est. In fundamenta præter recensita a nobis Numismata, aliud etiam injectum est, in cujus postica erat effigies S. Barbaræ, si Nicolao *Baruffaldo* fides^c; at quidquid de hoc sit, illud profectò nusquam vidi.

^a *Roma Moder. pag. 17.*

^b *Rocc. in Itin. Ferrar. pag. 95.*

^c *In quodam Diar.*

36. ANGVLARIS. FVNDAMENTVM. LAPIS. CHRISTVS. MIS-
SVS. EST. *In medio*: VT. PRO. PECCATIS. POPVL. ORET.
SACERDOS. VIRGO. CVIVS. VTERVS. TEMPLVM. DEI.
FACTVS. EST. S. P. Q. BONONIENSIS. TEMPLVM. HOC.
TVO. NVMINI. EXTRV. *In exergo verò*: MDCXIX. *Elate-*
ribus epigraphes, duo parva scuta, in quorum uno urbis Bononiensis
Stemma, in altero fascia, in qua: S. P. Q. B.

CVIVS. REGNI. NON. ERIT. FINIS. *Pauli V. Pontificis gen-*
tilitium Stemma. [2]

Hoc maximi moduli Numisma cuderunt Bononienses, quum funda-
menta jacta sunt novi Templi Beatissimæ Virginis, *S. Lucae* adpel-
latæ. Præter hoc^a, aliud in fundamentis posuerunt cum effigie
Cardinalis *Capponii* Legati, qui primum lapidem posuit, cum hac
epigraphe in antica: ET. LAPIS. ISTE. VOCABITVR. DO-
MVS. DOMINI. *In postica verò*: PAVLI. V. FOELICISSIMI.
TOTIVS. ECCLESIAE. MODERATORIS. ANNO. XV.
MDCXIX.

Ale

^a *Oldoin. tom. IV. pag. 419.*

Alexander Cardinalis *Ludovisus* Patricius, & Archiepiscopus Bononiensis, post breve admodum Conclave Pontifex creatus est vi. Idus Februarias anni MDCXXI.; is nomen assumpsit Gregorii XV.; obiitque viii. Idus Julias anni MDCXXIII. Ejus ossa a Basilica Vaticana, in qua primùm condita, ad Ecclesiam Sancti Ignatii fuerunt translata, ubi etiamnum requiescunt, cum hac epigraphe:

GREGORIVS XV.
PONT. MAX.

I.

GREGORIVS. XV. PONT. MAX. A. III. *Pontificis effigies, capite nudato, cum plusiali, in quo S. Johannis Baptistæ imago.* 1. 2.
CAUSA. NOSTRAE. LAETITIAE. *Beatissima Virgo cum Puerio Jesu, inter nubes.* [4]

II.

II.

3. GREGORIUS. XV. PONT. MAX. *Effigies, ut numero priori.*
CAUSA. NOSTRAE. LAETITIAE. B. *Virgo sedens in Throno,*
cum Puer in ulnis; In exergo: SANTA. MARIA. DELLA.
VITA. BOLOGNA. Hoc est: S. Maria de Vita, Bononia. [4]
Utrumque hoc Numisma cufum puto in memoriam Ecclesiae, & Xenodochii *S. Mariae de Vita* Bononiae^a, Gregorii XV. tempore, anno MDCXXIII. instaurati, Fidelium eleemosynis, qui illuc conveniant Religionis causa, dum Italia fere tota peste, & fame premere-
tur, Pontifex eodem anno altare in hac Ecclesia privilegio donavit,
ad suffragia pro defunctis impetranda.

III.

4. GREGORIUS. XV. PONT. MAX. A. III. 1623. *Caput nudatum,*
cum pluviati, in quo Christus resurgens inducitur.
BEATI. QVI. CVSTODIVNT. VIAS. MEAS. *Redemptoris effigies. [4]*
Similem posticam conspeximus, & recensuimus sub Julio III., Paulo IV., & Gregorio XIII.

IV.

5. GREGORIUS. XV. PONT. MAX. A. III. 1623. *Effigies, ut numero praecedenti,*
PACIS. ET. RELIGIONIS. AMOR. *Duae Mulieres scientes,*
quarum una, quae Crucem dextera, Tiaram triplici coronae dimittam
leva tenet, Religionem Christianam repraesentat; altera, quae
Pacem designat, olivae ramum leva tenet, dextera vero cornucopiae,
e quo flammæ aliquot aram in solo stratae corubrentes. [4]
Quum Galliae, & Hispaniae Reges de *Vallis Tellinae* principatu diuturno bello certassent^b, tandem Gregorii XV. officiis, & opera inter ipsos conventum est, ut eum Pontifex in suam fidem reciperet, donec Hispanus Belgas Hæreticos rebelles, & Gallus Hugonottas domaret; interim vero integra utriusque Regis jura essent^c. Gregorius Horatium Ludovisium Fiani Ducem, cum copiis illuc misit, eoque pacto compositis rebus, jure hoc Numismate Pacis, & Religionis triumphus exprimitur.

V.

^a *Masín. Bonon. Illust. pag. 542.*

^b *Obloin. ubi supra col. 468.*

^c *In Vita Gregorii post Platinam tom. 2. pag. 723.*

V.

GREGORIUS. XV. PONT. MAX. A. III. 1623. *Reliqua, ut supra.* 6.

QUINQUE. BEATIS. COELESTES. HONORES. DECERNIT. ANNO. MDCXXII. *Pontifex in throno, juxta quem Cardinales sedentes; supernè Spiritus Sanctus inter nubes: Duo Clerici genibus flexis ante Pontificem, Canonizationis decretum pronunciantem.* [5]

VI.

GREGORIUS. XV. PONT. MAX. A. III. *Effigies, ut numeris superioribus; infra verò: I. A. M. 1623.*

QUINQUE. BEATIS. COELESTES. HONORES. DECREVIT. 1622. *Eadem postica, ac supra.* [5]

VII.

GREGORIUS. XV. PONT. MAX. *Effigies capite nudato, cum operis arabici pluviali; infra: AN. II.*

QUINQUE. BEATIS. COELESTES. HONORES. DECREVIT. 1622. *Eadem postica.* [4]

Omnia hæc Numismata præferre debuerant annum II. ; eo enim anno IV. Idus Martias in Sanctorum album sunt relati per Gregorium XIII. ^a *Ignatius Loyola, Franciscus Xaverius, Philippus Neri, Isidorus, & Terefia a Jesu*; sed referri anni III. notam nullus vetat ad Numorum cusionem. Hæc Canonizatio celebrata est in Basilica Vaticana nobili apparatu, quem inter alios multis describit R. P. *Bonannius* ^b.

VIII.

ALTER. IGNATIVM. ARIS. ADMOVIT. ALTER. ARAS. IGNATIO. *Protomæ Gregorii XV., & Cardinalis Ludovisii sese respicientes; in prioris infima parte: GREG. XV. P. M.; in posterioris verò: L. CARD. LVDO.* 7.

LVDOVICVS. CARD. LVDOVISIVS. S. R. E. VICECANCELL. S. IGNATII. TEMPLO. VBI. PATRVVS. GREGORIUS. AD. SAPIENTIAM. ADOLEVERAT. DESIGNATO. ILLI. EX. HOC. GLORIAM. HVIC. EX. ILLO. SVFFRAGIVM. QVAESIVIT. [3]

Ludovicus *Ludovisius* Cardinalis, Gregorii XV. fratris filius, Ecclesiam S. Ignatii a fundamentis exstruxit, ejusque primum posuit lapidem,

^a Vide BENEDICTI XIV. *Opus de Beatific. & Canoniz. Sanctor.*

^b *Numism. Pontif. tom. 2. pag. 550.*

pidem, cum hoc, aliisque Numismatibus suam referentibus effigiem, ut *Bonannius* notat^a, anno MDCXXVI. Tres insignes ad hoc Templum erigendum, exornandumque adhibiti sunt artifices, Pater scilicet *Grassius* S. J., *Dominicus Zampierius*, vulgo *il Domenichino*, & *Algardius*, cujus opus est Templi frons. Multas in eo tabulas pinxit *Petrus Lati* S. J.; Absidem verò, fornicem, & aram principem picturis ornavit celebris *P. Puteus*^b. In hoc Templo, ut diximus, Gregorii XV. ossa quiescunt, in magnifico Monumento, nec non Ludovisii Cardinalis ejus fratris filii.

IX.

GREGORIUS. XV. PONT. MAX. *Effigies cum pileolo, & palliolo.*
ASSAGIVM. GENERALE. 1622. *Tentorium cum clavibus decussatis.* [4]

Ma-

^a *Ibidem* pag. 554.

^b *Roma Moderna* pag. 376.

M Aphæus *Barberinus* Florentinus S. R. E. Cardinalis, Pontifex prid. Nonas Sextiles anni MDCXXIII. electus, nomen assumpsit Urbani VIII., obiitque iv. Kal. eadem anni MDCXLIV. Magnifico cadaver ejus sepulchro est conditum in Basilica Vaticana hac epigraphæ:

URBANVS. VIII. BARBERINVS. PONT. MAX.

Sepulchrum, & signa, quæ illud ornant, Berninus egregia opera elaboravit.

I.

URBANVS. VIII. PONT. MAX. ANN. I. *Effigies Pontificis, nudato capite, & in pluuiali cujusdam Sancti stantis Icon.* 4.

FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. 1624. *Mulier sedens, libram dexterâ, ensẽm læva tenet.* [5]

II.

URBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. P. MDCXXVIII. *Effigies, ut supra.*

Ff

FIAT

FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. *Eadem postica, ac in præcedenti.* [5]

III.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. P. 1623. *Eadem effigies.*
FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. *Eadem postica.* [5]

IV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. II. *Eadem effigies.*
FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. *Eadem postica; & infernè: 1625.* [5]

V.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. II. *Caput nudatum, cum pluviali, in quo S. Petri protome repræsentatur.*
FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. *Eadem postica, ac in superioribus.* [5]

Urbanus, Pontificatu assumpto, primas curas impendit, ut pacem Italiæ restitueret, & a multis jam annis ob Vallem Telinam dissidentes Gallos, Hispanosque componeret^a: quare anno MDCXXIV. in Galliam misit Cardinalem Franciscum Barberinum a latere Legatum, ut cum Ludovico Rege de pace ageret^b, litteras ad Europæos Episcopos dedit, & ad divinam opem implorandam solemnes supplicationes indixit a Basilica Vaticana ad S. Mariæ Basilicam, quæ Transtiberina dicitur a Regione, in qua sita est.

VI.

41. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. P. 1623. *Caput nudatum; in pluviali S. Petri protome.*

FECIT. MIRABILIA. MAGNA. SOLVS. *Christi Transfigurationis.* [5]

Cusum est hoc Numisma ad designandam Pontificis electionem, quæ Pridie Nonas Sextiles^c, Festo Transfigurationis Domini die contigit; Epigraphe facto respondet.

VII.

3. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. III. *Caput nudatum, cum pluviali; in quo S. Elisabeth.*

TE. MANE. TE. VESPERE. *S. Michael Archangelus superne; coram eo Pontifex genuflexus, pluviali indutus, & tiarâ terræ depositâ.* [5]

Ur-

^a In Vita post Platin. tom. 2. pag. 733.

^b Oldoin. col. 525.

^c In Vita post Ciacon.

Urbanus statim, ac electus fuit Pontifex, febre correptus tamdiu aegrotavit, ut nonnisi III. Kal. Octobres festo die S. Michaelis coronatus sit. Hunc sibi patronum elegit, ejusque imaginem eadem formâ, & epigraphe, quibus in hoc Numismate exprimitur, ^a in monetis etiam sapissimè cudi jussit: Aram in ejus honorem statuit in Vaticana Basilica, cujus tabula musivo opere ^b a Calandra affabre elaborata Archangeli Iconem præfert. Joseph Cæsar Arpinas prototypum delineavit, haud sane egregium. Antica observatur etiam cum ann. II. VIII. & XVII. eâdem semper posticâ adhibitâ.

VIII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. III. *Effigies, nudato capite, in pluviâ SS. Petri, & Pauli protomæ; inferius verò; GASPARO. MOLO.* 5.

PONAT. FINES. SVOS. PACEM. *Pontifex magno apparatu Portam Sanctam claudens; in exergo: MDCXXV. [4]*

IX.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. III. *Eadem effigies, ac numero superiori.* 6.

RESERAVIT. ET. CLAVSIT. ANN. IVB. MDCXXV. *Porta Sancta clausa, in cujus medio Crux, supernè verò Vultus Sanctus, & B. Virgo Puerum Jesum habens in ulnis. [4]*

X.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. ANN. III. *Effigies cum pileolo, & palliolo.* 7.

HOMINIBVS. BONAE. VOLVNTATIS. ANN. IVB. MDCXXV. *Porta Sancta, cum Peregrinis; in ejus medio Vultus Sanctus; in parte superiori puer ramum Olivæ tenens; in exergo: ROMA. [5]*

Annus Jubilei indixit Urbanus III. Kal. Majas anni MDCXXIV. ; in Vigilia Nativitatis Domini more majorum, Basilicæ Vaticanæ Portam Sanctam ipsemet referavit, Cardinalibus de Monte, Lenio, & Millinio jussis, ut cæteras aperirent. R. P. Bonannius ^c, ut spuria rejicit duo Numismata per *Molinetium* adducta, unum cum epigraphe: QVI. INGREDITVR. SINE. MACVLA. alterum, Porta referata, & : HOMINIBVS. BONAE. VOLVNTATIS. Hic ^d fortasse utrumque protulit, quum in Pontificis vita ^e legisset,

F f 2

duo

^a *Auctor Vitæ ejus, post Platin. tom. 2. pag. 729.*

^b *Bonann. Templ. Vatic.*

^c *Tab. VII.*

^d *Hist. Pontif. per Numism.*

^e *Post Platin. tom. 2. pag. 730.*

duo fuisse tunc percussa Numismata, sed diversâ epigraphe, quòd nempe alteri inscriptum esset: *Qui ingreditur sine macula*, alteri: *Hominibus bonæ voluntatis*. Nos alium quoque vidimus cum anno XVII. MDCXXXIX.

XI.

9. VRBANVS . VIII. PONT. MAX. AN. IVB. *Caput nudatum, cum pluviâli floribus consperso.*

TRANQVILLITAS. REDVX. *Mulier sedens columbam manu tenet, in cuius ore Olivæ ramus.* [3]

Pacem semper cordi habuit Urbanus, nam, ut diximus, Pontificatum vix adeptus Cardinalem Franciscum in Galliam, & Hispaniam Legatum misit, qui eorum Regum animos componeret. Hunc, re benè gestâ, reducem^a, publico Consistorio, magno plausu, quasi Columbam ab Arca emissam, & in arcam cum olivæ ramo reversam, nuntiam Pacis, excepit. Præterea missis Johanne Baptista Pallottâ ad Rom. Imperatorem, & Casare de Monte ad Hispaniæ Regem, bellicos rumores sedavit, & Italiam pace donavit^b.

XII.

VRBANVS . VIII. PONT. MAX. AN. III. *Caput nudatum: In pluviâli vir stans; ac infernè: CAS. MOL. MDCXXV.*

C. ET. CAP. S. MARIÆ. TR. *Porta Sancta, & Pontifex supplicans: Peregrini: Et Angelus supra portam, olivæ ramum manu retinens; in exergo: ROMA.* [5]

Quæ causa fuerit, cur Canonici S. Mariæ Transyberim, hoc Numisma cudi curaverint, Anonymus in Urbani vita nos docet. Ait enim: *IV. Nonas Februarias, quum Panormi magis magisque pestis grassaretur, jussit Pontifex, ut ex quatuor Ecclesiis tempore Jubilei visitandis, una esset Basilica S. Mariæ Transyberim, pro Ecclesia Sancti Pauli extra muros: Ipsemet verò VII. Idus ejusdem mensis, aliquot Cardinalibus comitatus Ecclesias visitans, idem Templum ingressus est*^c.

XIII.

25. VRBANVS . VIII. PONT. MAX. AN. III. *Caput nudatum, cum pluviâli, in quo S. Petri protome.*

Mare, in quo quinque triremes. [6]

In tuendis terra, marique Ecclesiasticæ ditionis Provinciis Urbanus

to-

^a Vita post Platin. tom. 2. pag. 733.

^b Olden. col. 506.

^c Anonym. post Platin. pag. 731.

totus fuit, nam Centumcellarum, & Anconæ Portus, & propugnacula munivit, Ferrariæ arcem absolvit, novamque excitavit ad fines agri Bononiensis, quam suo nomine Urbanam nuncupavit, & triremes, quas Sixtus instruxerat, fortasse integravit, easque Numismate expressit.

XIV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. IIII. *Effigies, ut numero superioriori.* 28.

SECVRITAS. PVBLICA. *Fortis-Urbani ichnographia, supra quam Episcopi protome, cum nimbo, & mitra, qui dexterâ pedum tenet, Urbem læva.* [4]

XV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. VII. *Effigies nudato capite, cum pluviali, in quo flores exculpti; infernè: MDCXXX. GASP. MOL. F.*

SECVRITAS. PVBLICA. *Eadem postica, ac in antecedenti.* [4]
Urbanus, ut mox diximus, in finibus Bononiensium, qua iter est Mutinam, arcem exstruxit quatuor habentem propugnacula. Episcopi protome Numo insculpta fortasse est effigies S. Petronii, Bononiæ Patroni^a.

XVI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. IIII. *Caput nudum; in pluviali SS. Petri, & Pauli protomæ; in imo: MOLO.* 12.

ECCL. B. VIRG. CONCEPTÆ. P^o. IACTO. LAPIDE. MDCXXVI. *Pontifex primum imponens lapidem in fundamentis Ecclesiæ erigendæ.* [4]

Ecclesia in Numismate expressa, cujus primum lapidem iv. Nonas Octobres S. Francisci sacro die, anni MDCXXVI. Pontifex posuit, est Fratrum Minorum, quos Cappuccinos vocant. His, qui ad elivum Quirinalem prope Ecclesiam S. Crucis degebant, Antonius Barberinus ex eodem Ordine a Pontifice fratre suo Cardinalis Tituli Sancti Honuphrii creatus, amplum Cœnobium instruxit ad forum Barberinum, hortosque amplissimos addidit. Hisce ædificiis præfecti sunt Felix Casonius, & P. Michael Cappuccinus Architecti, qui Templum construxerunt purum, & sine ornatu, quale istis Religiosis usui esse solet^b, quod tamen non caret egregii operis tabulis,
Gui

a *Oldoin. post Ciaccon. tom. 4. col. 574.*

b *Baglioni Vite de' Pittor. pag. 181.*

Guidi^a nempe, Lanfranchi, Sacci, Petri Cortonensis, Camasæi, aliorumque ea ætate magni nominis Pictorum^b.

XVII.

16. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. IIII. *Effigies, ut supra; inferius verò: 1627. GASP. MOLO.*
S. PETRI. BASILICA. CONSECRATA. *Crux radiis circumdata. [4]*

XVIII.

15. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. VIII. *Effigies, ut numeris superioribus.*
SANCTI. PETRI. BASILICA. CONSECRATA. *Pontifex vestibus indutus Pontificiis, & mitratus Vaticanam consecrat Basilicam; illum sequuntur Cardinales itidem mitrati, & reliqui ex Clero; in exergo: ROMA. [4]*

In hujusce posterioris Numismatis antica pro VIII. anno exprimendus erat III., ut in priori factum est. Cæterum licet, ut suo loco memoravimus, Clemens VIII. Altare ad Confessionem SS. Apostolorum consecrasset, opportunum duxit Urbanus illud denuò solemniter anno MDCXXVII. Pontificatus sui IV. consecrare, quum post Clementem tota pœne Confessio fuerit resecta^c.

XIX.

19. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. IIII. *Effigies, ut in superioribus.*
AEDE. S. BIBIANAE. RESTITVTA. ET. ORN. *Ecclesiæ Sanctæ Bibianæ frons; in exergo: ROMAE. [4]*

XX.

- VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XI. MDCXXXIII. *Caput nudatum, cum pluviali, in quo S. Michael Archangelus expressus est.*
AEDE. S. BIBIANAE. RESTITVTA. ET. ORN. *Eadem postica, idem exergum. [4]*

Veterem S. Bibianæ Ecclesiam cum cœmeterio S. Anastasii, juxta Fanucium, & Fedinum, construxit S. Olympina circa annum CCCLXIII.^c Eam Simplicius Papa anno CDXXX. sacravit; Honorius III. refecit anno MCCXXVII. Canonicis Basilicæ Liberianæ Ecclesia ista commendata est,

a *Titi Stud. di Pittur. pag. 307.*

b *Roma Modern. pag. 205.*

c *Roma Mod. tom. 2.*

d *Roma Moder. tom. 2. Titi Pitture di Roma.*

est, quam Urbanus VIII. instauravit, ejus frontem, & porticum fecit, Aram S. Bibianæ pario marmore ornavit, urnamque sub ea posuit ex Alabastro Orientali, in qua ejusdem Sanctæ Virginis, & ejus Sororis Demetriæ, ac S. Daphrosæ utriusque Matris ossa condita sunt ^a. Petrus Cortonenis, & Campellus earundem Martyrum gesta tectoriis coloribus in parietibus depinxerunt. Frontis, Porticus, & majoris Aræ Architectus Berninus fuit ^b, idemque S. Bibianæ Statuam miro sanè artificio sculpsit, de qua Plinianum illud de Laocoontis signo non immerito dici posset, nempe ^c *opus omnibus picturæ, & statuariæ artis præferendum*; illam enim cum Berninus ^d aliquando revideret, non suum opus esse inquit, sed Sanctam Virginem suam sibi imaginem elaborasse. In posterioris Numismatis antica pro anno XI. apponi IV. debuit.

XXI.

VRBANVS . VIII . PONT . MAX . A . V . *Caput nudatum, cum pluui- 21.*
li, in quo Principis Apostolorum protome; inferius: GAS. MOLO.
 INSTRVCTA . MVNITA . PERFECTA . MDCXXVIII . ROMA .
Molis Adrianæ ichnographia, sub qua Pontificis parvum stem-
ma. [5]

XXII.

VRBANVS . VIII . PONT . MAX . A . VIII . *Effigies, ut numero*
antecedenti.
 INSTRVCTA . MVNITA . PERFECTA . MDCXXVIII . *Eadem*
postica, ac supra. [5]
 Primum horum Numismatum, quod apud Marchionem *Lucatellium*
 vidi, a Paulo etiam *Rollio* in adnotationibus ad *Ouverbeckii* Roman
 veterem ^e adfertur. Quæ verò ad arcem firmiorem, ac tutiorem red-
 dendam fecerit Urbanus, Epigraphe nos docet, quæ muro inest.

VRBANVS . VIII . PONT . MAX . PROPVGNAVLVM . PRO . HÆC . INTERCLV-
 DENTES . SVB . PONTIS . FORNICE . SPATIA . INVTLITER . ANTIQVITVS .
 FABREFACTVM . SOLO . ÆQVAVIT . FLVMINIS . LAPSV . EX . PARTE . RE-
 SERATO . QVOD . MVNITA . MAGIS . ARCEM . EFFICIT . ET . EXVNDATIO-
 NES . INGRVENTES . COHIBET . NE . POSTERI . PROVENIENTIS . HINC . VTI-
 LITATIS . IGNARI . SECVS . QVID . MOLIANTVR . HOC . VOLVIT . EXTA-
 RE . MONVMENTVM . ANNO . MDCXXVIII .

XXIII.

^a Baldinucc. in Vita Bernin. pag. 15.

^b Roma Modern. pag. 60.

^c Lib. 35. cap. 5.

^d Dom. Bern. in Vita Patris .

^e Pag. 135.

XXIII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. V. *Effigies, capite nudo, cum arabici operis pluuiali; inferius: 1628. GAS. MOLO.*

AB. VRBANO. VIII. CANONIZATA. 1625. ANN. IVB. DIE. 25. MAII — ROMA. *Supplicatio, quâ Icon S. Mariæ Magdalenaë de Pazzis effertur. [4]*

Quem supra laudavimus, Anonymus Biographus, sic istam describit Canonizationem^a: *Beatam renunciavit Mariam Magdalenam de Pazzis Florentinam, magnis virtutibus, meritisque præditam Virginem; decrevitque, Romæ ad anni terminum, in Ecclesia S. Iohannis Baptistæ nationis Florentinæ, & Florentiæ in Ecclesiis uniuersis, recitari posse in ejus honorem Officium, Sacrificiumque celebrari, a Communi Virginum non Martyrum sumta; quum primum hoc peractum est, x. Kalendas Apriles, Solemnitati in memorata S. Iohannis Baptistæ Ecclesia Cardinales pæne omnes interfuerunt.*

XXIV.

24. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. VI. *Effigies Pontificis manu benedictis, cum Tiara, & pluuiali, in quo S. Episcopi icon; infra: GAS. MOLO.*

NVNC. RE. PERFECTO. *Centumcellensis portus, in quo aliquot triremes; e lateribus duplices apes. [4]*

In portu Centumcellensi Urbanus Pharum refecit, insulam ad portus ostium a Trajano, ut supra dictum est, aduersus maris impetus ædificatam, sapiusque labefactatam, addito novo munimine firmiter reddidit, novo ductu aquam oppido restituit anno MDCXXXII., Pontificatus XI., qui annus Numismati pro VI. apponi debuerat; licet cætera ædificia anno MDCXXIV. fuerint completa. Hæc omnia constant ex longa satis epigraphe, quæ in eodem portu marmori insculpta est.

XXV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. VIII. *Caput nudatum, in pluuiali figura stans; inferius autem: A. MDCXXXII. HASTESANVS. F.*

NVNC. RE. PERFECTO. *Portus Centumcellensis. [4]*

Numisma hoc, quod apud Abbatem Cornazzanium vidi, annum IX. præferens, pertinet fortasse ad aquæductum hoc anno restitutum Centumcellis.

^a Post Platin. tom. 2. pag. 733. & seq.

XXVI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. VI. *Caput nudatum, cum pluuiali, in quo S. Episcopus.*

BEATO. ANDREA. INTER. SANCTOS. RELATO. *Pontifex in Throno sedens, ante Confessionem Principum Apostolorum in Vaticana Basilica, Cardinalibus stipatus, Decretum Canonizationis pronuncians; supernè Spiritus Sanctus.* [4]

De B. *Andrea Corsinio* Florentino Carmelita, Fesularum Episcopo, in Coelum ad annum Christi MCCCLXXIII. translato, hic agitur^a. Eum Urbanus inter Sanctos retulit x. Kal. Majas anni MDCXXIX. magnâ pompâ in Basilica Sancti Petri, per Equitem *Berninium* ornata. Pontifici dono data est hac occasione effigies S. Andreae a *Guido Renio* depicta, quæ in Barberinis ædibus visitur; Ejus exemplar musivo opere affabre factum Clemens XII. ex eadem illustri Corsiniorum gente aræ Sacelli imposuit, quod in Lateranensi Basilica sumtu magnifico excitavit.

XXVII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. VI. *Effigies, ut numero superioris; infra verò: MDCXXIX.*

Eadem postica, ac supra. [4]

XXVIII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. VI. 1629. *Caput nudatum; in pluuiali duplex Icon.* 29.

DORICAE. VRBIS. INCOLVMITATI. *Urbis, & Collis Anconitani adspæctus, cum ædificio ad Maris ripam.* [3]

In hac postica repræsentatur vetus *Loemocomium*, quod Urbanus VIII. construxit^b in Anconitana urbe, a Dorienfibus, ut creditur, ædificata, in cujus fundamentis Numisma positum est. Pontifex hic, ut ex epigraphe patet, munimenta etiam Urbis, & Portus restituit.

XXIX.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. VIII. *Caput nudatum, cum pluuiali, in quo SS. Petri, & Pauli Apostolorum protoma.* 12.

AVCTA. AD. METAVRVM. DITIONE. *Mulier galeata sedens, dexterâ hastam, levâ tenens Vaticanum Templum: Omnia intra coronam oleaginam; in exergo: ROMAË.* [4]

Extincta Roboreorum familia, Urbini Ducatus ad S. Sedis dominium

^a Anton. Gberardius, *Hist. Canon. typis Zanetti.*

^b *Oldoin. in Vita tom. 4. col. 518.*

rediit, in cuius rei memoriam Urbanus Numismata, & denarios cudit hac Epigraphe; id contigit^a anno MDCXXXI., quo Urbanus *Castrum Durantis* Episcopatu donavit, & ex suo nomine Urbaniam nuncupari iussit^b. Alia vidi Numismata, in quibus an. IV. VII. & XXI. signantur.

XXX.

13. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. X. *Effigies, nudato capite, cum pluuiali, in quo viri icon tiaram gestans; subtus: GASP. MOLO. MDCXXXIII.*

ORNATO. SS. PETRI. ET. PAVLI. SEPVLCHRO. MDCXXXIII.
S. Petri absis. [4]

XXXI.

14. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. IIIII. *Caput detectum; in pluuiali SS. Petri, & Pauli protomæ.*

ORNATO. SS. PETRI. ET. PAVLI. SEPVLCHRO. MDCXXXIII.
Eadem absis. [4]

XXXII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVI. MDCXXXVIII. *Effigies, ut in antecedenti.*

ORNATO. SS. PETRI. ET. PAVLI. SEPVLCHRO. MDCXXXIII.
Eadem absis, ac in superioribus. [4]

Numismata hæc, quibus inscriptus est annus IV., & XVI. aliudque, quod vidi, anno XIV. notatum, rectius conveniunt anno X.. In primo, & secundo eadem absis diversâ formâ exprimitur^c, quæ tamen in posteriori Numo habetur, absidis, quam Urbanus fecit, vera imago est. Absidem hanc, quam *Ciborium* dicunt, Urbanus ex æneis trabibus conflat, quæ tectum porticus Agrippæ ad Pantheon sustentabant, quæve Constantis Heracleonis filii manus evaserant, quum tegulas itidem æneas inde abstulit. Absidem quatuor columnæ cochlydes suffulciunt^d, circa eas spiræ ex lauri ramis serpunt pendentibus bacchis, quibus intermixtæ sunt puerorum alludentium Icones. Supra coronam quatuor Angelorum majores statuæ, duæque minores, quæ claves, & tiaram tribus coronis ornatam (*Triregnum* dicunt) efferunt, ostentantque: omnia ex ære sunt auro interfuso, stylobates marmorei, & alabastro Orientali ornati; Absidis, &

ma-

^a *Memor. d'Urbino, in fol. Relaz. dell'acquist. della S. Sede dello Stato d'Urbino, in 8.*

^b *Dandin. in Orat. pag. 20. Oltoin. ubi supra col. 509.*

^c *Bonann. Numif. Pont. tom. 2. num. 13. & 14.*

^d *Bonann. Templ. Vatican. pag. 155.*

majorum Angelorum modulos Berninus fecit , puerorum verò Franciscus Belga , dictus *il Fammingo* . Angelus *Rubeus* fusili opere omnia ad archetypa summa industria , & diligentia perfecit ^a .

XXXIII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XI. *Effigies ejusdem , capite nudo , cum pluvioli , in quo Angelus armatus , tiaram manu tenens Pontificiam ; inferius : GASP. MOLA .*

Postica caret . [4]

XXXIV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XII. *Effigies , ut supra ; in pluvioli S. Michael Archangelus ; infra : GASP. MOL.* 20.

DENVO. EXAEDIFICATA. *Apis ; Adspectus Ecclesiae S. Cajì ad Thermas Diocletianus , in cujus corona legitur : S. CAIO . P. P. D. [4]*

XXXV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVI. MDCXXXIX. *Caput nudatum ; in pluvioli S. Elisabeth Regina ; in imo : GASP. MOL.*

DENVO. EXAEDIFICATA. *Eadem postica , ac in precedenti . [4]*
Ecclesiam hanc , ubi ferunt , Sancti Pontificis , & Martyris *Cajì* fuisse domicilium , a fundamentis ædificavit Urbanus VIII. anno salutis MDCXXXI. ^b ; & sub Altari principe ossa ejusdem collocavit : Architecti adhibiti sunt *Paparellius* , & *Vincentius a Græca* : *Camassejus* verò , *Sperantia* , & *Balassius* ^c Altarium tabulas pinxerunt .

XXXVI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. MDCXXXV. *Effigies cum pileolo , & palliolo .* 33.

ORA. PRO. ME. BEATA. MARTINA. *intra coronam lauream . [2]*
Sanctæ Martinæ Templum ab Alexandro IV. consecratum ^d , Sixtus V. postmodum Pistoribus attribuit , quo tempore novo titulo nuncupatum est , nempe S. Lucæ in S. Martina . Urbano Pontifice , Sanctæ Martyris ossa reperta sunt , & in nova Ecclesia , quam idem Pontifex ædificavit , honorificentissime collocata . Petrus Berrettinus , cui opus commisit Urbanus , sacrum Hypogæum suâ impensâ instruxit , & vario marmore ornavit . Aram ex ære aurato , & urnam ex Jaspide fecit , ubi sacrae reliquiæ conditæ sunt ^e . S. Marty-

^a Roma Moder. pag. 252.

^b Oldon. tom. 4. col. 591.

^c Roma Modern. pag. 136. *Titi delle Pitture pag. 164.*

^d Martian. lib. 3. ap. 16.

^e Roma Moderna pag. 25.

ris imaginem ex onyxe Orientali Altari superimposuit. Omnia af-
fabre, & elegantissime perfici curavit usus operâ Johannis Piscinæ.
Templum anno MDCXL. perfectum est.

XXXVII.

18. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XIII. *Caput detectum, cum
pluviali, in quo S. Petrus; in imo: GASP. MOLI.*

AEDE. EXORNATA. FACIE. RESTITVTA. *Ecclesiæ frons, in
cujus corona legitur: S. ANASTAS. D. [4]*

Ad Palatini collis radices S. Anastasiæ vetus Templum situm est,
quod ferunt, quarto ineunte sæculo Romanam Matronam Apollo-
niam condidisse. Illud Leo III., Innocentius III., Sixtus IV., &
Urbanus VIII. anno MDCXXXVI. diversis temporibus instaurarunt.
Urbanus Templi frontem repente noctu collapsam renovavit, *Ber-
ninio*, & *Dominico Castellio* Architectis^a. In abside duplex visitur
columna e marmore, quod *Porta Sancta* dicitur; Lazarus Baldus
cura, & impensis Jo. Baptistæ Card. Costaguti ejusdem Ecclesiæ Pre-
sbyteri picturis absidem ornavit. Aram principem vario marmore,
& ære aurato Dominicus Cappellus exstruxit, Sanctæque Virginis
Statuam ab Hercule Ferrata affabre elaboratam ad aræ frontem lo-
cavit^b. Stemmata Fœbeæ familiæ ibi visuntur, licet fere omnia
Cappelli sumtibus perfecta sint: sed vir gratissimus, & modestissimus,
quod Fœbei Præfulis familiaritate, & officii propitiâ sorte usus es-
set, hac ratione beneficium rependit; cæterum ejus sepulchri
epitaphium, eidem Altari proximum, hæc, quæ diximus, satis innuit.

XXXVIII.

42. VRBANVS. VIII. P. M. A. XIII. *Effigies capite nudato, cum plu-
viali floribus consperso; inferius verò: G. MOL.*

DOMINE. QVIS. SIMILIS. TIBI. *Salvatoris protome. [6]*

XXXIX.

45. VRBANVS. VIII. P. M. A. XIII. *Effigies superiori in omnibus
similis.*

REGINA. ANGELORVM. *Beatissima Virgo coronâ redimita, in nu-
bibus sedens, e quibus Luna progreditur, Puerum habet in ulnis,
in cujus manu globus. [6]*

Duo hæc Numismata, Pontificis in Christum, Virginemque Deipa-
rentem pietatem unicè ostendunt.

XL.

a Roma Modern. pag. 328.

b Titi delle Pitture pag. 66.

XL.

VRBANVS. VIII. PON. MAX. A. XIII. *Caput nudatum, pluuiiale arabici operis; infra: GASP. MOLI.* 17.

ORNATO. CONST. LAVACRO. ET. INSTAVRATO. *Baptisterii Sancti Iohannis Lateranensis adspēctus interior; in exergo: ROMA. E. [4]*

Hoc Numisma argento percussum vidi; ære aliud cum anni XIII. nota; tertium anni MDCXXXIV. & Pontific. XVI. Templum, in quo Baptisterium Lateranense est, octo porphyreticis columnis sustentatur, & est Octagonon. Urbanus laquearia renovavit, & auro ornavit: in medio pavimento depressior area est rotunda, & in ea labrum marmoreum, tegmine æneo deaurato, pavementum, & muri circa Baptisterium lectissimorum marmorum crustis intacta sunt, Templi parietes Geminianus, Camassejus, & Maratta tectoriis coloribus pinxerunt, octo tabulas, quæ circa Tholum sunt, Andreas Saccus egregio opere elaboravit^a. Addam ad hæc, tam Gregorium XIII., quàm Clementem, & Urbanum Octavos de hoc Fonte benè fuisse meritos, hunc potissimum, ut ex presenti elicitur Numismate.

XLI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XV. *Caput detectum, cum pluuiali, in quo S. Petri protome; subtus: GASP. MOLO.* 31.

SVBVRBANO. RECESSV. CONSTRUCTO. *Castrî Gandulphi, ædiumque Pontificiarum adspēctus. [4]*

Quum Urbanus Villam in Gandulphi vico jam possideret, ampliorem construendam duxit Pontificum comoditati, opera usus *Madernii, Castelli, & Breccioli* Architectorum^b, ædibus Vicecomitum emittis. Villam muris circumdedit, viamque, quæ ad Capuccinorum Cœnobium Albanense ducit, aperuit. Vicum a Sabella Familia emerat^c Clemens VIII. anno MDCIV., & Reverendæ Cameræ Apostolicæ attribuerat. Aliud exstat Numisma cum anno XVI.

XLII.

VRBANVS. VIII. P. MAX. A. XV. *Caput triplici corona ornatum Pontificis manu benedictis, cum arabici operis pluuiali.* 34.

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Iesus Christus S. Petri pedes lavans; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS. [6]*

Efi-

^a *Titi delle Pitture. Roma Moderna pag. 37.*

^b *Baglion Vite de' Pittori pag. 180.*

^c *Giaccon. col. 871.*

Effigies huic Numismati appicta potius ad annum II., quam ad XV. convenit .

XLIII.

35. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum; pluviale arabi-
ci operis.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Reliqua, ut numero præceden-
ti. [6]*

Differt a præcedenti hæc postica, quod hîc Salvator est radiis cir-
cumdatus, quibus ibi caret: deinde sella, super qua S. Petrus
sedet, non est ejusdem formæ.

XLIV.

36. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XXI. *Effigies capite detect o
cum pluviali, in quo S. Petri protome.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus Apostolorum, qui e
lateribus conspiciuntur, lavans pedes: S. Petrus sedens: supernè
nubes, & radii. [6]*

Similem posticam sub Paulo V. recensuimus.

XLV.

37. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero præcedenti.
TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. Christus abluens Apostolorum
pedes; in aere splendentes radii: Omnia intra lauream coronam.
[6]*

XLVI.

38. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut præcedentes.
TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. Christus lavans Apostolorum
pedes; in exergo: TV. DOMINVS. [5]*

Omnia hæc percussa sunt Numismata in Hebdomada Sancta, ut XII.
pauperibus Viris Feria v. in Cœna Domini distribuerentur. Eadem
formæ aliis annis sunt adhibitæ.

XIVII.

52. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVI. *Effigies capite nudato,
cum pluviali, in quo S. Petri protome; inferius: GASP. MOLO.
MDCXXXVIII.*

MVNIFICENTIA. ANT. BARBERINI. S. R. E. CARD. CAM.
SOCIET. IESV. ANN. C. PIE. CELEBRATO. S. CIDI CXXXIX.
V. KAL. OCT. *Duo Seraphim capita, unum supernè, aliud in-
fernè. [4]*

XLVIII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVII. *Eadem effigies: infra verò: GASP. MOLO.*

Eadem postica, ac in superiori. [4]

Posterius hoc Numisma annum præferens genuinum, conspici mihi fas fuit apud *Cornazzanum* a me aliàs laudatum. Ambo sunt cusa, quum centesimus annus a fundatione Societatis Jesu, ejusdem Societatis Sacerdotes celebrarunt: hoc factum est v. Kal. Octobres anni MDCXXXIX. magnâ solemnitate, & pompâ^a.

XLIX.

VRBANVS. VIII. P. M. A. XVI. MDCXXXIX. *Caput detectum, & pluviale arabici operis.* 50.

ASSAGIVM. GENERALE. MDCXXXIX. *Ecclesiæ Vexillum; cum clavibus decussatis.* [5]

Aliud hujusce generis Numisma sub Gregorio XV.^b adduximus, & interpretati sumus.

L.

VRBANVS. VIII. P. M. A. XVI. MDCXXXIX. *Effigies, capite detecto, cum pluviali, in quo tres icunculae intra totidem oblongos circulos.* 40.

SALVA. NOS. DOMINE. *Navis vento agitata, in qua Christus dormiens ab Apostolis excitatur.* [4]

Possimus hoc Numisma, quod *Bonannius* præterit, ad bellum referre, quod Urbanus VIII. intulit Duci Parmensi; cum quo foedus iniere Dux Mutinensis, Magnus Etruriæ Dux, Venetorumque Respublica^c. Bellum hoc Gallia Regis officiis tandem sopitum est.

LI.

VRBANVS. VIII. P. MAX. A. XVII. *Effigies, capite detecto, cum pluviali, in quo variae Icones.* 2.

IN. VERBO. TVO. *S. Petrus in navi rete contrahens.* [5]

Pluriès hanc posticam, licèt diversimodè cusam, & adduximus, & explicavimus.

LII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVII. *Caput nudatum, in pluviali viri stantis imago.*

S. PE-

^a Videfs *Bonannium Num. Pont. tom. 2. pag. 604.*

^b *Num. IX.*

^c *Victorius Siri in Mercurio.*

S. PETRVS. PRINCEPS. APOSTOLORVM. *Protome S. Petri; clavesque e latere.* [4]

LIII.

30. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVII. *Caput nudatum, Icon in pluviali expressa; inferius: G. M. F. MDCXXX.*

AD. AEDIVM. PONTIFICVM. SECVRITATEM. *Ædium, Pontificiarum Quirinalium facies, qua Viridarum patet muris circumdatum; omnia intra coronam lauream.* [4]

Ædibus Pontificiis ad Quirinalem collem pœnè perfectis, Viridarium Urbanus VIII., ut adposita epigraphæ ostendit, adjecit, æquato monte, murisque circumdato^a. Salientes etiam construxit, ædesque pro Helvetiis militibus incoepit.

LIV.

26. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVII. *Caput nudatum, cum arabici operis pluviali.*

PACIS. INCOLVMITATI. *Parva Apis. Armamentarium ædium Vaticanarum, cum harum facie; in exergo: ROMÆ.* [4]

Sixtus V. Armamentarium^b statuit in Vaticano sub Bibliotheca; Paulus deinde V. arma in illud invexit, quibus IV. hominum millia instruerentur; Urbanus verò VIII. ædificium perfecit, auxit arma, hancque adposuit epigraphem^c; VRBIS. ET. DITIONIS. EC-CLESIASTICÆ. SECVRITATI.

LV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Caput Pontificis cum pluviali protome ornato: in ima parte: A. XXI. G. M.*

FORTITER. EGIT. PRVDENTER. PATITVR. *Mulier sedens in folio floribus redimita, dextra spinarum ramus tenens, sinistra palmam: ab uno latere mulier stans speculo sese intuens, ex altero mulier armata galea, scuto, & ense: infra MDCXLIV.* [4]

LVI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. XXI. *Caput Pontificis cum camaleucio, ac brevi pallio.*

PRVDENTER. PASSVS. FORTITER. EGIT. *Eadem postica infra; MDCXLIV,* [4]

Secundum Numisma, a Francisco Cardinale Barberino post Urbani mor-

^a Roma Moderna tom. 2.

^b Roma Moder. tom. 2. pag. 265.

^c Donat. Roma Vet. lib. IV. cap. 7.

tem cufum, se conſpexiſſe apud Hæredes *Gasparis Molo*, refert *Bonannius* hoc loco.

Juſtitia, Prudentia, & Fortitudo in utroque hoc Numiſmate expreſſæ, adludunt ad Urbani VIII. ſingularem Juſtitiam, Prudentiam, & Fortitudinem. Hæ virtutes in eo ſemper enituerunt, præſertim, quum extremis ejus Pontificatus annis *Roncarius* Præfeſtus Stabulo Ducis *Crequii* Gallorum Legati, ab apparitorum manibus quemdam eripuit, ad Triremes damnatum, quod in ejus domo conventus haberent, qui vetitâ aleâ luderent^a: *Tunc enim* *Roncarius*, inquit *Spada* in ſui Regiminis hiſtoria, *absque edicto, vivâ voce capite damnatus, præmiſque indicto aureorum Numorum quingentorum caput ejus adferenti, in Villa Taberna caſus eſt: Romam ejus caput allatum, benignitate Pontificis, private in Tribunali cognitum, paucis præſentibus, Carnifici traditum fuit, qui illud coram teſtibus, & Tabellario, ubi fax iſta hominum ſepeliri ſolebat, humaret.*

LVII.

VRBANVS. VIII. PON. MAX. A. XVIII. *Caput detectum; in pluviâ SS. Petri, & Pauli protomæ: Omnia intra lauream coronam, apibus ludentibus diſtinctam; ſubtus: G. M. F.* 32.

FERRI. FODINIS. APERTIS. MDCXXXI. *Eſſoſſores, calcarii, aliique miniſtri ferro igni imponendo intenti; in exergo: ROMÆ. Omnia intra coronam. [3]*

LVIII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XIX. *Caput nudatum; in pluviâ expreſſa eſt Beata Virgo cum Puerò Jeſu, intra lauream coronam.*

FERRI. FODINIS. APERTIS. MDCXXXI. *Eadem poſtica, ac in ſuperiori Numiſmate. [3]*

In Catalogo Numiſmatum *Voffiano* pro anno XVIII., vel XIX. malè adnotatus eſt XVII., qui MDCXLI. non reſpondet. Urbano VIII. Pontifice, ferrifodinæ aliquot repertæ ſunt in agro oppidi *Trebulæ*, nunc *Monte-Leone*, *Nurſinæ* ditionis, in monte, quem appellant *Terrargo*^b. Officinæ ad hoc artificium, conſtructæ ſunt, ſtrataque viæ, ad *Scheggini* vicum, at paucos poſt annos, Alexandro VIII. Pontifice, fodinæ exhaustæ quum fuerint opificium deſiit.

H h

LIX.

^a *In Vita poſt Plat. tom. 2. pag. 738.*

^b *Bonann. Num. Pont. tom. 2. pag. 595.*

LIX.

42. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XVIII. *Caput denudatum, cum pluuiali arabici operis; inferius: G. M. Omnia intra coronam. DOMINE. QVIS. SIMILIS. TIBI. Salvatoris protome. [4]*
Aliàs hujuscemodi Numisma explicuimus.

LX.

43. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum: SS. Apostolorum Petri, & Pauli capita in pluuiali.*
MATER. MISERICORD. SAONA. B. *Virgo coronata in vertice Montis; ante eam Pastor genua flectit. [5]*
B. M. Virgini, cujus imago Pastori in monte Saonenſis agri per viſum apparuit, templum erectum eſt in eodem loco, quod accolæ ſumma religione frequentant. Numiſmatis forma oblongum circulum exprimit.

LXI.

27. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XIX. *Effigies cum pileolo, & brevi pallio; infra: 1642.*
VBERIORI. ANNONÆ. COMMODO. *Ædificium. [4]*

LXII.

- VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XIX. *Effigies, capite detecto, cum pluuiali, in quo Beatiffima Virgo, cum Pucro Jeſu. Eadem poſtica. [4]*
Præter ea, quæ Urbis comoditati conſtruxit Paulus V., alia horrea Urbanus VIII. adjecit ad Portam Piam, Marco Antonio Andreuccio Architecto^a. In ſuperioribus Numiſmatibus hæc horrea conſpiciuntur, quæ Urbani opus eſſe, conſtat etiam ex epigraphe, annum præſeferente MDCXXXIX., Pontificatus XVIII.^b

LXIII.

22. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XX. *Caput detectum; In pluuiali viri ſtantis Icon.*
ADDITIS. VRBE. PROPVGNACVLIS. *Romanæ Urbis Mœnia propugnaculis munita, intra lauream coronam. [3]*

LXIV.

23. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XX. *Caput detectum, pluuiale arabicè contextum.*

ADDI-

^a Baglione *Vite de' Pittori* pag. 180.

^b *Roma Modern.* tom. 2. pag. 131.

ADDITIS. VRBE. PROPUGNACVLIS. *Eadem penitus postica, ac numero superiori.* [3]

In utroque Numismate Moenia exprimentur, quibus Urbanus Janiculenses colles a Vaticanis aggeribus Pauli III. ad Portam Aureliam Urbi adjecit, & Transtiberinam Regionem novo ambitu circumfepit^a, præfecto operi Cardinali Maculano.

LXV.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XX. — ROMA. *Caput detestum, S. Petri protome in pluviali expressa; in imo: GAS. MOL.* 49.
S. ELISABETH. REGINA. LVSITANIAE. *Sanctæ hujus protome Monialium more induta, Regiâ coronâ redimita, & aurcolâ, circa quam: A. DEO. SANCTIFICATA.* [5]

S. Elifabeth Aragoniæ Regis filia, uxor Dionysii Lusitaniæ Regis, in cælum anno Domini MCCCXXXVI. migravit: cultum, quo semper ipsam prosequuti sunt Christifideles, auxit Urbanus VIII. anno MDCXXV., illam Sanctorum fastis adscribens. Eminentissimus Prosper Cardinalis *de Lambertinis*, nunc BENEDICTUS XIV. P. O. M.^b animadvertit, nullibi exstare Constitutionem, in qua S. Elifabethæ Canonizatio recensetur. In ejusdem Sanctæ Reginæ Vita legitur, Urbanum hujus Canonizationis solemnitatem celebrasse festo die SS. Trinitatis, quo anno in eandem diem incidit festum S. Urbani Papæ, & Martyris. Numisma est formâ circuli oblongi.

LXVI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XX. — ROMA. *Caput nudatum, pluviale arabici operis.* 47.
MONSTRA. TE. ESSE. MATREM. *B. Virgo cum Diademate; Puer Jesus in ulnis; ambo lunâ bicorni circumdati.* [5]

LXVII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviali, in quo figura stans.* 45.
REGINA. ANGELORVM. *B. Virgo coronata cum Puerio Jesu in sinu, qui manu Orbem Terrarum tenet, alterâ benedicit: In inferiori parte nubes, e quibus Lunæ cornua emergunt.* [4]

^a Carlo Padredio. *Misura di Roma.* pag. 25.

^b In perudito opere de *Beat. Serv. Dei*, & *Beator. Canoniz.* lib. 1. cap. 9. n. 11.

LXVIII.

46. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 ECCE. ANCILLA. DOMINI. B. *Virgo sedens, & Angelus genu-
 flexus eam salutans; in exergo: FLOREN. [4]*
 Singularem cultu B. Dei Genitricem Urbanus prosequutus est, præcipuè
 verò ad pietatem excitabatur, quum orabat ante ejus iconem ea for-
 ma expressam, quæ Florentiæ colitur in Templo ejusdem, An-
 nunciatæ ab Angelo Virginis nuncupato, quamve Angelorum
 operâ pictam ferunt; Hanc Urbanus Numismati insculpi jussit,
 indeque occasio orta est, de veritate hujus traditionis differendi:
 quid eruditi Scriptores senserint, refert Cl. Lamius^a.

LXIX.

- VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XXI. *Caput detectum, cum
 pluviâ, in quo S. Petri protome; Inferius: G. M.*
 AVCTA. AD. METAVRVM. DITIONE. *Mulier sedens laureâ
 coronâ redemita, & galeata, hastam levâ, Vaticanum Templum
 sustinet dexterâ: in exergo: ROMA. [4]*
 Huic simili Numisma primis Urbani Pontificatus annis cûsum, quum
 forte de futura Ducatus Urbini accessione, seu devolutione, ut
 ajunt, ad Cameram Apostolicam, inter Franciscum Mariam ulti-
 mum Ducem, & Pontificem ageretur, renovatum fuit, quum Dux
 obiit. Sic in Pontificis Vita^b scribitur: *Tantâ is prudentiâ egit
 cum Francisco Maria de Rubere Duce Urbinati moribus sanctis,
 vitæque inlibatâ satis claro, de Urbinatensis Ducatus post Ducis mor-
 tem ad Ecclesiam reversione, ut omnibus dissidiorum seminibus subla-
 tis, mortuo Duce, summa quiete eo Ducatu potitus sit.* Hac de
 causa etiam percussæ sunt aliquot Denariorum species, vulgo *Testo-
 ni*, Pontificis VIII., & IX. anno notatæ.

LXX.

39. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. AN. XXI. *Effigies cum pileolo,
 & brevi pallio; infra: G. M.*
 MONAST. INCARNATIONIS. IESV. CHRISTI. *Tres Ape-
 culæ; in medio cor duplici laureo ramo circumdatum; in eo verò:
 V. C. F. E. hoc est: Verbum caro factum est. [4]*
 In Quirinali monte anno MDCXXXIX. Urbanus Monialium Cœnobium
 fundavit sub regula Carmelitarum, a Cœnobio Florentino S. M. de
 An-

^a In Ephem. Flor.

^b Post Platin. tom. 2. pag. 737.

Angelis accitâ Sorore *Innocentia*, & Sorore *Maria Gratia*, Caroli *Barberini* Fratris filiabus, quæ Fundatrices essent^a. Ecclesiam, in cujus fundamentis hoc Numisma jactum fuit, ad idem Monasterium exstruxit, & x. Kal. Novembris anni MDCLXX. consecravit Franciscus Cardinalis *Barberinus* earundem piarum Monialium frater. Architecto usus est Paolo *Pichettio*, & Hiacynto *Brandio* Pictore^b.

LXXI.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. A. XXI. *Caput nudatum, cum pluviâ arabici operis.*

ANNA. COL. PHIL. COL. DVCIS. PAL. ETC. FILIA. VXOR. THAD. BARB. VR. PRAEF. VRB. VIII. NEP. ETC. AED. COELI. REGINAE. IN. SIGNV. SVAE. PIET. D. 1643. *in vertice Columnæ, supra quam apis in medio duplicis laurei ramunculi. Epigraphe hæc sic legenda est: Anna Columna Philippi Columnæ Ducis Paliani, &c. Filia, Uxor Thadæi Barberini Urbis Præfecti, Urbani VIII. Nepotis, &c. Ædem Coeli Reginae in signum suæ pietatis dicavit. 1643. [3]*

51.

Urbanus ab Anna Columna fratris filii Thadæi uxore rogatus, locum dari iussit in via *Longaria*, ubi Cœnobium exstrui posset Sacris Virginibus, sub regula Carmelitarum Excalceatorum: Ejus ædificii primus lapis positus iv. Kal. Decembres anni MDCLIII. ab Hieronymo Cardinali *Columna Annæ* fratre. Anno tandem MDCLIV. perfecto Cœnobio, & proxima Ecclesia, operâ Francisci *Contini* Romani Architecti, tres ex S. Ægidii Cœnobio Moniales ad novum Monasterium instituendum solemnî ritu translatae sunt^c.

LXXII.

VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Eadem effigies, ac numero, qui præcessit.*

44:

XPS. REX. VEN. IN. PACE. ET. DEVS. HOMO. FACTVS. EST. *Salvatoris protome. [4]*

Quòd nullus in Numismate adnotetur annus, rationem, qua cusum fuit, haud faciliè adsignaverim. Forte cusum est, ut in festo Nativitatis Domini, distribueretur.

LXXIII.

^a *Roma Moderna pag. 136.*

^b *Titi le Pitture di Roma.*

^c *Roma Moderna tom. 2. pag. 287.*

LXXIII.

53. VRBANO. VIII. PONT. MAX. SEDENTE. *Apeculæ vice punctorum funguntur. Christus intra Fontem, ante eum aliquot parvi montes.*

ANNO. DOMINI. MDCXXXIX. *Pro punctis adsunt apes. Intra circulum: MONS. PIETATIS. DE. VRBE. FVNDATVS. [4]*

A temporibus usque Pontificis Pauli III. anno MDXXXIX., Johannis Calvi Fratris Minoris Observantiæ operâ, institutus est Mons Pietatis, cujus stemma in antica Numismatis parte exprimitur. Insequentes deinde Pontifices redditibus, privilegiisque hunc locum cumularunt. Novissimè Urbanus VIII. ædes auxit, precibus Francisci Cardinalis *Barberini* Montis Protectoris, ut ex marmorea tabula, quæ est in vestibuli pariete. Ædificii Architectus fuit *Paparel- lius*, Oratorii verò *Mathias de Rubeis*, quo defuncto, adhuc imperfectum *Bizzaccherius* absolvit ^a. Mons ab Equitum deputationum Collegio, cui præest Ærario Pontificio Præfectus, regitur, & gubernatur.

LXXIV.

55. VRBANVS. VIII. PONT. MAX. *Caput detectum, & pluviale arabici operis.*

S. NILVS. S. BARTH. S. BAS. MAG. *In medio S. Basilius, cum pallio, & Cruce Archiepiscopali; a dextris S. Nilus, oculos ad columnam flammis circumdatam intendens; a sinistris S. Bartholomæus Monachus, librum tenens. [4]*

Vetustum Basilianorum Cœnobium, quod in agro Tusculano situm est, & Crypta-ferrata nuncupatur, Urbanus VIII., & Franciscus Cardinalis Barberinus exornarunt; qua de re Numisma hoc cufum est, in quo *S. Basilius* Ordinis Institutor, *S. Nilus*, qui a Brutiis in Latium venit, & *S. Bartholomæus*, qui idem Cœnobium ^b fundavit sæculo XI., observantur.

Johan-

^a *Roma Moderna tom. 2. pag. 354.*

^b *Placentin. Paleograph. Græca pag. 33.*

Johannes Baptista Pamphilius, jam Romanæ Rotæ Auditor, deinde Cardinalis, Pontificatum obtinuit xviii. Kalendarum Octobres anni MDCXLIV., & Innocentius X. dictus est: obiit vi. Idus Januariæ anni MDCLV.; primùmque in Vaticana Basilica tumulatus est, deinde in Ecclesia S. Agnetis ad forum Agonale, quam ipse ædificaverat, cum hac epigraphæ:

INNOCENTIUS X. PAMPHILIUS
ROMANVS PONT. OPT. MAX.

I.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. I. *Effigies Pontificis cum pileolo, & pallio brevi.* 4.

VNDE. VENIT. AUXILIVM. MIHI. *Immaculatæ Virginis imago fulgoribus illustrata, Lunæ falcatæ insidens, duobus Angelis e lateribus genuflexis.* [5]

Singulari Beatam Virginem religione veneratus est Innocentius X., eique

eique Pontificiam dignitatem referebat acceptam^a. Ea de causa die, quo coronatus est^b singulis Cardinalibus distribui iussit Nummum, quem describimus. Præ cæteris verò coluit ejusdem Beatae Virginis Conceptionem, ideo frequens ejus symbolum visum est in monetis quum aureis, tum argenteis^c, ipso Pontifice, percussis, quæ ejus anno II., & VIII. notantur.

II.

3. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. ANN. I. *Caput nudatum, cum pluviâli, in quo flores expressi sunt; inferius: CORMANN. FRUCTVM. SVVM. DEDIT. IN. TEMPORE. Crux irradiata inter nubes; e lateribus duo Angeli genibus flexis. [5]*

III.

1. 2. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. II. *Effigies cum camaleucio, ac brevi pallio; infra: MOLA. FRUCTVM. SVVM. DEDIT. IN. TEMPORE. Crux radiata, quam duo Angeli sustinent; supernè caput Seraphim. [5]*

Quum pridie Iduum Septembrium. S. Crucis Exaltationis festo Innocentius Pontifex fuisset electus, in rei memoriam utrumque hoc Numisma percussum est: Singulis etiam annis SS. Petro, & Paulo Apostolis sacro die eadem renovata sunt, anni tantum notâ mutata.

Hic notandum est, Pontificum Numismata tempore Exaltationis eorum, vel Pontificatus anno I. cusa, valoris v. aureorum Numorum esse: singulis verò annis pretium augeri; ita ut anno II. sex aureis constent, anno III. septem aureis, & sic deinceps,

IV.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. ANN. I. *Effigies, ut supra. OMNIA. AD. VNVM. OMNIA. AB. VNO. Triangulum æquilaterum. [4]*

Cuique notum est, hoc symbolum SS. Trinitatis esse, cujus providentia reguntur omnia; Epigraphe verò ostendit, Pontificem omnem in Deo fiduciam cum vera spe collocasse.

V.

5. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. I. *Caput detectum, cum pluviâli; inferius: CORMANN.*

TV.

^a Chartar. in Diar. MSS.

^b Bazatta in Vita post Platinam tom. 2. pag. 748.

^c Oidoinus col. 575. & 660.

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus lavans S. Petri pedes; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS. [6]*

VI.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. I. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; infra: MOLA. 6.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *S. Petrus sedens, Christusque aquam in craterem effundens, in quo S. Petrus pedes incrgit. [6]*

VII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. III. *Effigies, cum camaleucio, & palliolo.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Eadem postica, ac supra. [6]*
Numismata hæc percussa sunt, ob pedum lotionem peragi solitam Feria v. in Cœna Domini. Alia potuissim adducere, in quibus subsequentes anni sunt signati; sed id brevitatis vetuit.

VIII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. II. *Caput nudatum, plaviale arabici operis. 9.*

IVSTITIA. ET. CLEMENTIA. COMPLEXÆ. SVNT. SE. *Duæ Mulieres amplexibus sese excipientes, & scutum, hastamque habentes. [5]*

Epigraphem, & Emblema hisce similia aliàs adduximus. In quibusdam hujus Pontificis Denariis, quos *Testoni* dicimus, annis I., & II. percussis, legitur: IVSTITIA. ET. PAX. OSCVLATÆ. SVNT. Quum Numisma, tum Denarius pacem denotare possunt sub Urbano VIII. initam, sub Innocentio firmatam, qua sublata est de Castrensi Ducatu controversia. Innocentius, ad preces Parmensis Ducis, & Hispaniarum Regis officii, precarium, seu utile, ut ajunt, ejus Ducatus dominium soluto pretio redemit; rebellem verò Castri urbem solo æquavit.

IX.

INNOCENTIUS. X. PON. MAX. AN. X. *Effigies cum camaleucio, ac brevi pallio: subtus: G. M. 24.*

AEDIFICAT. ET. CVSTODIT. *Ædium frons; in area Pontificium stemma a duobus Angelis elatum. [4]*

X.

INNOCENT. X. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio. 25.*

AEDIFICAT. ET. CVSTODIT. *Ædium Capitolinarum Senatoris*

ris Urbis frons, conspectusque Equi ænei, ædiumque lateralium; inter nubes parvum Pontificis stemma a binis Angelis elatum. [4]
 Capitolas ædes in dextra areæ parte a Clemente VIII. ædificari cœptas, Innocentius X. absolvit, Architecto Equite Hieronymo Rainaldo, qui Bonarrotii^a typum est exequutus. In rei memoriam S. P. Q. R. Innocentio æneam statuam in ejusdem Palatii aula erexit, quam Algardus fudit^b. In horum Numorum primo annus, quo ædificium incoëptum, in secundo annus, quo perfectum est sub Innocentio, notatur.

XI.

12. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. II. *Effigies capite nudato, cum arabici operis pluviæ.*

Porta, per quam duo peregrini ingrediuntur; e lateribus verò duo Angeli flexis genibus: supernè Spiritus Sanctus eosdem irradians; omnia intra lauream coronam. [5]

Præfens Numisma ante tempus cusum est ad indicendam Portæ Sanctæ Reformationem ob annum Jubilei MDCL. Annus II. anticæ inscriptus incidit in Christi MDCXLV., & MDCXLVI.

XII.

20. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. III. *Caput detectum, cum pluviæ, in quo SS. Petrus, & Paulus duobus oblongis circulis expressi; subtus: G. M.*

DECOR. DOMVS. DOMINI. *Interior Basilicæ Lateranensis ad spectus; in exergo: MDCXLVII.* [5]

XIII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. X. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; subtus: G. M.*

DECOR. DOMVS. DOMINI. *cum eodem emblemate.* [5]

Utrumque Numisma exponam verbis Equitis Antonii Bagattæ latine redditis^c. Eodem anno MDCXLVI. Innocentius Basilicæ Lateranensis novum ædificium auspiciatus est, qua de re Numisma cusum fuit, Pontificis effigiem referens, & Basilicam, cum hisce litteris: DECOR. DOMVS. DOMINI. In parietibus Templi SS. Silvestri, & Martini in Exquilii hujus Basilicæ interior ad spectus diligentissime tectorio colore expressus visitur. Columnis totum fulciebatur ædificium; majores e libyco marmore altiores muros mediani laquearis

^a Baglioni *Vite de' Pittori* pag. 55.

^c *In Vita Pontificis post Platinam* tom. 2. pag. 752.

^b *Roma Modern.* pag. 5. 9.

ris sustentabant; harum aliquæ, pilarum muris, ut firmiores essent, circumclausæ sunt, reliquæ amotæ. Minores verò ex Lacedæmonio marmore viridi, quibus depressores parietes ad latera Basilicæ insidebant, pars statuarum sedibus, quas Clemens XI. in eadem Basilica collocavit, ornamento sunt, aliæ a Canonicis Gallorum Regi Ludovico XIV. dono datæ, sex ab Alexandro VII. Senas transvectæ, quibus suæ familiæ Sacellum decoravit, demum duæ in ara S. Andreae Corsini nuper collocatæ sunt. Borrominus Pontificis iussu opus perficiendum suscepit, de quo Berninus, aliique desperaverant, quippe rati, haud fieri posse, ut quinquepartita Basilica quaquaversus illuminaretur. Inscripti lapides, quos Canonici in Innocentii honorem variis Basilicæ locis posuerunt, innuunt, perfectum fuisse ædificium anno MDCL. Pontificatus ejusdem VI.; sed hoc falsi arguitur ex posteriori Numismate, quod apud *Cornazanium* vidi, in quo annus X. notatur.

XIV.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. III. *Caput nudatum, cum pluviali floribus consperso; subtus: F. TRAVANVS.*

Absque postica. [4]

Plumbeum hunc Numum *ὁ ἐν ἀγίοις* Franciscus *Valesius* considerandum mihi tradidit.

XV.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. IIII. *Effigies cum camaleucio, & palliolo; subtus: G. M.* 21-

VATICANIS. SACELLIS. INSIGNITIS. *Partis mediæ Basilicæ Vaticanæ adspæctus interior. [5]*

Audi, quæ supra laudatus Eques *Bagatta*^a de hoc Pontifice narrat: *Novo, & magnifico ornatu Vaticanam Basilicam marmoribus decoravit, & ante centenos annos cæptum opus perfecit, cussò Numismate, in quo inscribi iussit: VATICANIS. SACELLIS. INSIGNITIS. Quum Jubilei annus instaret, Bernino Architecto, pilarum latera marmoreis puerorum signis, Pontificumque imaginibus ornavit. Marmoratum cameris induxit Marcellus Provenzalius*^b.

XVI.

INNOCENTIUS. X. PON. MAX. AN. V. *Caput nudatum cum pluviali, in quo supplicatio.* 27.

^a Ubi supra.

^b Bonanni *Templ. Vatican. Roma Moderna* pag. 232.

ABLUTO. AQVA. VIRGINE. AGONALIVM. CRVORE. *Lacus Fori Agonalis*. [5]

XVII.

26. INNOCENTIUS. X. PON. MAX. A. VI. *Caput nudatum, cum pluviâli, in quo Immac. Virginis Conceptio; subtus: G. M.*

ABLUTO. AQVA. VIRGINE. AGONALIVM. CRVORE. *Forum Agonale cum Lacu*. [5]

XVIII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VII. *Effigies Pontificis, cum triplici Regno, & pluviâli, in quo Immacul. Virginis Conceptio; subtus: G. M.*

ABLUTO. AQVA. VIRGINE. AGONALIVM. CRVORE. *Eadem postica*. [5]

Posteriori huic Numismati pro anno VII. octavus, mea sententia, inscribendus est. Anno MDCXLVII. Innocentius X. Lacum eximæ artis, *Berninio* Architecto, in Foro Agonali fecit. Supra Lacum^a Obeliscum posuit, e Circo *Caracallæ* translatum. Hic affabre elaboratis scopulis imminet, qui quadrifariam dispersiti aquas e Trivii Castello deductas, ad speciem earum, quæ sponte e rupibus flunt, in subjectum labrum emittunt, intra quod marinæ belvæ, & angues e Tyburtino lapide visuntur. Iisdem scopulis quatuor insident marmorea simulacra Fluviorum^b, qui in totidem Orbis partibus majores habentur^c.

XIX.

10. INNOCENTIUS. X. PON. MAX. AN. V. *Caput nudatum, cum pluviâli, in quo supplicatio representatur*.

VT. THESAUVROS. ANNI. SANCTIORIS. TECVM. APERIAM. *S. Petrus insidens nubibus, librum dextrâ tenens, clavisque elatas levâ*. [4]

XX.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. X. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; subtus: G. M.*

VT. THESAUVROS. ANNI. SANCTIORIS. TECVM. APERIAM. *Eadem postica*. [4]

Hæc postica diversimode est cusa; in antica error cuforis manifestè deprehenditur, qui annum x. pro quinto apposuit. Numisma anno

MDCXLIX.

^a *Oldoin. col. 160.*

^b *Bagatti in Vita post Platin pag. 751.*

^c *Roma Moderna pag. 362.*

MDCXLIX. cufum fuit, quum Jubileum indictum fuit Adfcenfionis Domini fefto die ^a, editæque leges Anno fanctiori fervandæ.

XXI.

INNOCENTIUS. X. PON. MAX. A. VI. *Caput triplici corona or-* 13.
natum, cum pluviali, in quo Immac. Virginis Conceptio.
ET. PORTÆ. COELI. APERTÆ. SVNT. *Porta Sancta, supra*
quam Spiritus Sanctus in medio duorum lauri ramorum, e lateri-
bus duo lilia; subtus: ROMÆ. MDCL. & lilium. [4]

XXII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VI. *Effigies cum camaleucio,* 12.
& palliolo.
ET. PORTÆ. COELI. APERTÆ. SVNT. MDCL. ROMA. *Ea-*
dem postica. [5]

Hæc Numismata adludunt ad Portam Sanctam Basilicæ Vaticanæ ma-
gnâ solemnitate ab Innocentio X. referatam ix. Kalendas Januarias
anni MDCL. Aliarum Basilicarum Portas, ab eodem mandato acce-
pto, referarunt Cardinales *Lanti, Columna, & Maldachinus.*

XXIII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. IVB. *Effigies cum Regno,* 11.
& pluviali, in quo S. Paulus; subtus: MDCL. G. M.
OSTIVM. COELI. APERTVM. IN. TERRIS. *Pontifex solemniter*
Portam Sanctam referans. [4]

XXIV.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. IVB. *Caput nudatum, cum* 14.
pluviali arabici operis.
Porta Sancta, supra quam Statua; in medio Spiritus Sanctus; e la-
teribus duo rami laurei, & tria lilia. [4]

XXV.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. IVB. MDCL. *Caput cum* 15.
Regno, & pluviali, in quo Sancti Icon.
LAUDENT. IN. PORTIS. OPERA. EIVS. MDCL. *Pontifex, mul-*
tis Episcopis comitatus, Portam Sanctam claudens. [4]

XXVI.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VII. *Effigies, ut supra.*
Infra: G. M.
LAUDENT. IN. PORTIS. OPERA. EIVS. MDCLXXV. *Ea-*
dem postica, in qua error in Epochâ. [5]

XXVII.

^a Ex Diar. MSS.

XXVII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VII. *Effigies, ut in superioribus.*

LAUDENT. IN. PORTIS. OPERA. EIVS. *Eadem postica, ac in præcedenti.* [6]

XXVIII.

17. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VII. *Eadem effigies cum triplici corona, ut supra.*

APERVIT. ET. CLAVSIT. AN. IVB. MDCL. *Porta Sancta clausa.* [6]

XXIX.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. IVB. MDCL. *Eadem effigies.*
APERVIT. ET. CLAVSIT. AN. IVB. MDCL. *Porta Sancta clausa, intra coronam lauream.* [5]

XXX.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. IVB. MDCL. *Eadem effigies.*
APERVIT. ET. CLAVSIT. ROMÆ. *Porta Sancta clausa.* [4]

XXXI.

16. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluviâ arabici operis.*

ANNO. IVBIL. MDCL. *Porta Sancta clausa; in exergo: ROMA.*
[6]

Omnia hæc Numismata cusa sunt anno Jubilei MDCL. de quo sic Eques Bagatta sæpius memoratus ^a: Anno MDCXLIX. exeunte, Portam Sanctam Vaticanæ Basilicæ aperuit (Innocentius X.), Jubileum indixit, & Numisma percussit cum epigraphe: OSTIVM. COELI, APERTVM. IN. TERRIS. Sex Juliorum Vectigali subditos levavit, quod ex quolibet modio frumenti moliti exigebatur. In usus pauperum erogari jussit multatitiam pecuniam, quam dicunt delle Componende, quæve plura constabat Numerum millia. Anno Jubilei feliciter exacto, eandem Portam Sanctam clausit, primo posito lapide, cum epigraphe: LAUDENT. IN. PORTIS. OPERA. EIVS.

XXXII.

8. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VII. *Effigies, cum Regno, ac pluviâ, in quo Immac. Virginis imago; subtus: G. M.*

FIAT. PAX. IN. VIRTUTE. TVA. *Pater Æternus nubibus insidens, orbem terrarum manu tenet.* [4]

Hoc Numisma aliqui cusum existimant, quum pax Monasterii inter

Im-

^a In Vita post Platinum tom. 2. pag. 753.

Imperatorem, & Suecorum Regem inita est; sed quum Innocentius Constitutione ^a, quæ incipit, *Zelus Domus Dei*, damnaverit Pacem hanc; e. que anno MDCXLVIII. signata sit, Numisma verò annis MDCL. & MDCLI. usum; bellum potius Italicum indicabit inter Hispanos, & Gallos, quorum dissidia, ut componeret, *Æmilium* Cardinalem *de Alteriis* Pontifex legavit.

XXXIII.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. A. VII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 23.

AGNETI. VIRGINI. ET. MARTYRI. SACRVM. *intra coronam lauream.* [4]

XXXIV.

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. *Effigies, ut supra; subtus verò: G. M. ANNO. X.* 22.

D. AGNETI. VIRGINI. ET. MART. SACRVM. *Templi frons.* [4]

Vetus ad circum Agonalem fuit Sanctæ Agnetis Ecclesia, ubi fornices erant, ad quos Sancta Virgo adacta, Angeli tutela incolumis servata est ^b. Eo loco Innocentius novum Templum excitavit in ejusdem S. Virginis honorem, Borromino totius ædificii Architecto ^c, qui perfecit vivo adhuc Pontifice interiores muros, & ornatus, testudinem, cameras, & frontem ad coronam usque. Mortuo Pontifice Camillus Princeps Pamphilius Pontificis Fratris filius Borromino iussit, ut Turres, quæ fronti imminent, proceriores faceret. Sed Architectus, ut qui pervicaci erat ingenio, nolle se inquit probato a Pontifice operi quidquam detrahere, quare Princeps Raynaldo mandavit, ut Turres, & Tympani frontem ad novum modulum ædificaret. Altarium marmoreas tabulas anaglyptico opere elaborarunt Franciscus de Rubeis, Hercules Ferrata, Dominicus Guidius, Antonius Raggius, aliique Sculptores præstantissimi, quos tamen omnes superavit Algardus Anaglyphi Auctor, quod in hypogei ara visitur. Is S. Virginis, quum ad lupanar duceretur, simulacrum expressit, nudo corpore, eoque elegantissimo, sed pudibundo admodum ore, gestuque composito, ut ad pietatem animos intuentium inducat. Tholum, quem Cyrus Ferrus optimis lineamentis, sed invenustis

pig-

^a Bullar. pag. 507. num. 38.

^b Martinellius *Roma Sacra*.

^c *Roma Moderna* pag. 362.

pigmentis obduxerat, Corbellius, dum perficere aufus est, misere fœdavit. Angulos Tholo subjectos Jo: Baptista Gaullus egregiè pinxit. Primum Templi lapidem Innocentius posuit anno MDCLII. & quod numero xxxiii. dedimus Numisma in fundamenta jecit ^a,

XXXV.

7. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluvi-
li arabici operis,*

S. PETRVS. APOST. *S. Petri protome.* [5]

XXXVI.

18. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. *Caput nudatum, cum pluvi-
ali, in quo Icon stans.*

S. PAVLVS. APOSTOLVS. *S. Pauli protome.* [5]

Numismata hæc cusa sunt in honorem Principum Apostolorum, ut distribuerentur forsan eorum festo die.

XXXVII.

19. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. AN. XI. *Effigies cum camal-
cio, & palliolo; subtus: G. M.*

REPLEVIT. ORBEM. TERRARVM. *Spiritus Sanctus cum radiis
intra coronam lauream.* [5]

Duplex hujusce posticæ modulus exstat, quorum alter altero major est. Annus xi. pro ix. Artificis errore in antica adnotatus est. Si fides habenda est R. P. Bonannio^b S. J., denotatur hic proscriptio v. Propositionum Cornelii *Jansenii* Iprensis Episcopi de Dei Gratia, ab Innocentio anno MDCLIII. Pontificatus ix. promulgata^c; Is enim ait, inter aliquot schedas hæredum *Gasparis Molæ* cuforis se adnotatum reperiisse, nonnisi hac occasione Numisma fuisse cusum.

XXXVIII.

28. INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. *Effigies, cum pilcolo, & pal-
liolo.*

INNOCENTIUS. X. PONT. MAX. *intra fasciam rosis ornata; in
medio Portus Centumcellensis, in quo aliquot triremes.* [4]

*Evecto ad solium Innocentio X. (inquit Oldoinus^d) Camillus Nepos
copiarum S. R. E. Generalis Dux renunciatus, Centumcellis usus
con-*

^a Bagatta ubi supra pag. 735.

^b Numif tom. 2. pag. 628.

^c Oldoin. col. 654. Bagatta in Vita pag. 754.

^d In Vita col. 667.

construendarum triremium primus induxit; Nam antea vel Romæ construebantur, vel ab exteris coemebantur. Ad hoc exprimentum cum esse Numisma existimo.

XXXIX.

INNOCENTIVS . X . PONT . MAX . *Effigies, ut supra .*

29.

IESVS . ET . MARIA . SINT . NOBIS . IN . VIA . *Salvatoris,*
& B. Virginis Icones . [5]

Privatâ quisquam auctoritate fudit hoc Numisma, ut putat *Bonan-*
nus^a, ob Jubileum anni MDCL.

^a *Numis. tom. 1. pag. 640.*

Cardinalis *Fabius Chisius* Senensis electus fuit vii. Idus Apriles anni MDCLV. ; nomenque assumpsit *Alexandri VII.* Obiit xi. Kalendas Junias ann. MDCLXVII. , sepultusque est in Vaticana Basilica magnifico sepulchro, Equitis *Berninii* opere, hac inscriptâ epigraphe :

ALEXANDER. VII. PONT. MAX.

I.

41. 42. ALEXANDER. VII. CHISIVS. SENENSIS. PONT. OPT. M. A. X.
 A. I. *Effigies Pontificis cum, vinctis, & palliois.*
 ALEXANDER. VII. CHISIVS. SENENSIS. PONT. MAX. ANNO. II. CREATVS. *Pontificis Insignia, Quercus, & sex Montes, supra eos Stella. [1]*

II.

45. ALEXANDER. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero I.*
 ALEXANDER. VII. PONT. MAX. ANNO. MDCLXIV. *Sex Montes cum Stella: superius verò Tiara Pontificia cum infulis.*
 [4]

Primum Numisma fufum est, alterum cufum, quod vidi absque ver-
bo *optimus*, quod *Bonannius* apponit: Vera Insignia Gentis *Chi-*
sia Montes, & Stella sunt, Quercum stemmati addidit Augustinus
Chisus, Julii II. privilegio. Ditissimum hunc virum beneficiis cu-
mularunt Julius, & Leo X.^a, quorum familiaris fuit: Postremis
Alexandri annis Chisiorum stemmata sine quercu visa sunt.

III.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. AN. I. MDCLV. *Caput nu-* 3.
datum, cum pluviali, in quo orantis viri icon; subtus: G. M.
VIVO. EGO. IAM. NON. EGO. *Salvatoris simulacrum dextror-*
sum. [5]

Triplici modulo cufum vidi præfens Numisma; quod distributum est
populo, quum Alexander Pontificatum auspicaretur, qui forte his
D. Pauli verbis ostendit, quem se futurum speraret.

IV.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. AN. I. MDCLV. *Effigies, ut* 6.
supra.

IUSTITIA. ET. PAX. OSCVLATÆ. SVNT. *Iustitia galea-*
ta, ense districto; & Pax laureâ corona redimita, laureumque
ramum habens; ambæ se vicissim amplexantur. [5]

V.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. A. I. *Effigies cum camaleucio,*
& palliolo; in ima parte: G. M.
Eadem postica; in exergo: ROMA. [5]

In aliis duobus Numismatibus eandem hanc posticam vidi, quæ ta-
men inter se differunt anticâ parte, in qua legitur: ALEXANDER.
VII. PONT. OPT. MAX.

Vix ad Pontificatum assumtus Alexander, ad conciliandos Galliæ,
& Hispaniæ Reges animum adjecit^b, ut ipsos ad bellum adversus
Turcas incitaret: Ideo pacem, per quam justum bellum parari pos-
set, hoc Numismate expressam voluit.

VI.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.* 5.
PAX. VOBIS. *Salvatoris simulacrum sinistrorsum. [5]*

K k 2

Hoc

^a Jo: Palat. in Emblem. Victorell. &c.

^b Bagotta in Vita post Platinam pag. 761.

Hoc etiam Numisma spem Pontificis designat, suis studiis pacem inter Christianos Principes conciliandi.

VII.

1. 2. ALEXANDER. VII. PONT. MAX. *Effigies cum triplici Regno, & pluviali, in quo Montes, & Stella, Pontificis stemma.*

OMNIA. AD. VNVM. OMNIA. AB. VNO. *Triangulum intra circulum.* [4]

VIII.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. A. I. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; subtus: I. F. T. F. Jo. Franc. Travanus fecit.*

Eadem postica. [4]

Pauca cum hac postica exstant Numismata, ejus enim formæ, cuius aliquot disruptæ sunt. Simile *Molinetius* refert^a, in quo nomen Dei Hebraicum *Ieova*. In omnibus exprimitur gratus Pontificis animus erga Deum ob beneficia ab eo recepta.

IX.

9. ALEXANDER. VII. PONT. MAX. A. II. MDCLVI. *Effigies, ut supra; subtus verò: G. M.*

FEL. FAVS. Q. INGRES. *Portæ Flaminiae, & Ecclesiæ S. Mariæ de Populo ad spectus, ac Equitum acies.* [4]

Duo alia Numismata, quæ conspexi, hanc posticam habent, quorum alterum in antica caret anno, alterum verò, quod & in Overbechii antiquitatibus visitur, epigraphem habet cum anno III. nempe: ALEXANDER. VII. PONT. MAX. A. III. subtus: G. M. Cusa sunt, quum Christina Suecorum Regina anno MDCLVI. Alexandri VII. Pontificatus II.^b Romam ingressa est. Ingressum hunc accuratissimè describere Eques Galeatius Gualdus, & Chartarius^c. Portam Flaminiam, quam *Populi* dicunt, Pius IV. ornari iussit a Vignola ad Bonarrotii delineationem. Alexander VII., Berninio Architecto, posticum Portæ parietem opere lateritio elegantissimo perfici iussit^d, inscripta marmoris epigraphe: FELICI. FAVSTOQUE. INGRESSVI. nempe, Suecorum Reginae Christianæ. Ad rem significandam encarpum apponi iussit quernis foliis, & spicis contextum, Quercus enim Pontificis, Spicæ verò Sueciæ Regni sunt stemmata.

X.

^a *Numism. pag. 138.*

^b *Bagatta in Vita pag. 761. post Platinam tom. 2.*

^c *Diar. MSS.*

^d *Roma Moderna pag. 224.*

X.

ALEXANDER . VII. PONT. MAX. A. III. *Effigies capite dete-* II.
cto, cum pluviâli, in quo Angelus Crucem, & Calicem tenens;
subtus: G. M.

VT. VMBRA. ILLIVS. LIBERARENTVR. *Angelus alatus fugiens,*
ensem instar fulminis dexterâ, caput hominis lævâ tenet: multi in-
firmi ante Basilicam Vaticanam; superne S. Petrus. [4]

XI.

ALEXANDER . VII. PONT. MAX. A. III. *Effigies cum camaleu-* 10.
cio, & brevi pallio; subtus A. H.

POPVLVM. RELIGIONE. TVETVR. *Angelus, in cujus lævâ fræ-*
num, & Crux, in dextra Evangeliorum liber, mortem pedibus pre-
mit. [4]

Hæc Numismata cusa sunt, ut omnibus manifesta fieret Pontificis vi-
 gilantia, pietasque, quæ tunc potissimum enituerunt, quum pestis
 Romæ anno MDCLVI. eò grassata est, ut ad xv. hominum millia
 obierint^a. Alexander enim Beatissimæ Virgini vovit, in illius ho-
 norem Templum se erecturum, si a Populo iram Dei averteret:
 hæc secundum significat Numisma, primum enim (cui simile
 cum camaleucio in antica vidi) ad Apostolorum principem Romæ
 Patronum spectat. Exstinctâ peste, solemnes indictæ sunt suppli-
 cationes ab Ecclesia S. Mariæ in *Araceli*, ad Sanctæ Mariæ in
 Porticu^b. Pontificis vigilantia publicâ meruit epigraphæ celebrari
 a S. P. Q. R. in tabula marmorea, quæ in Capitolio adhuc exstat.

XII.

ALEXANDER . VII. PONT. MAX. A. III. *Caput nudatum, cum*
pluviâli, in quo S. Petri effigies intra circulum oblongum.

EXEMPL. DEDI. VOBIS. *Christus Apostolorum lavans pedes. [5]*

XIII.

ALEXANDER . VII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus S. Petri lavans pe-* 4.
des; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS. [4]

Hæc, aliaque Numismata sequentibus annis cusi, XII. pauperum pe-
 dum lotionem exprimunt, quæ a Romanis Pontificibus fieri assolet
 Feria v. in Cœna Domini, ut pluriès supra diximus.

XIV.

^a Bagatta ubi supra tom. 2. pag. 764.

^b Chartar. in Diar. MSS. an. 1637.

XIV.

7. ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. II. *Effigies cum camaleucio, & palliolo; inferius: G. M.*

DA. PACEM. DOMINE. IN. DIEBUS. NOSTRIS. *Templi Pacis adspēctus. [4]*

XV.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra, inferius: G. M.*
DA. PACEM. DOMINE. IN. DIEBUS. NOSTRIS. *Eadem postica, ac in præcedenti. [4]*

Templum, quod Pacis dicunt, antea S. Andreae Aquarenarii dictum est, & Basilicæ S. Laurentii in Damaso commendatum. Sixtus IV. anno MCDLXXXVII. novam Ecclesiam construxit, & B. Mariæ Virgini dicavit, quod sub veteris Ecclesiæ porticu ejusdem Beatae Virginis imago esset, quam frequens populus venerabatur, Pacis verò nomen adjectum est eo, quod eodem tempore pax inter Christianos Principes fuerit inita. Eandem Ecclesiam Canonicis Lateranensibus, quos a Basilica Constantiniana amoverat, attribuit^a. Anno deinde MDCXI. Gaspar *Rinaldus* Romanus absidem principis Sacelli construxit, Iconemque in hoc Thaumaturgam collocavit. Novissimè Alexander VII., ut pacem inter Christianos Principes a B. Virgine impetraret, Ecclesiam instauravit, *Petro Cortonensi* Architecto, qui Ecclesiæ parietes, & cameram ab Antonio Sangallo exstructas ornavit, novam verò frontem singulari opera, artificioque perfecit. Anno MDCLVI. hæc Numismata cusa sunt, Pontificis anno II., quo cœptum est ædificium; Pace verò inita anno MDCLIX., Pontifex in Ecclesia Pacis, Sacrum habuit^b, gratæque Deo reddidit.

XVI.

13. ALEXANDER. VII. PONT. MAX. A. IV. *Effigies cum camaleucio, & palliolo; inferius: G. M.*

DILEXIT. DOMINVS. DECOREM. DOMVS. SVAE. *Templi frons; in exergo: S. NICOLAO. [1. 4 5.]*

Multa beneficia Alexander VII. contulit in Castrum Gandulphi, quod Majo, Octobrique mensibus Pontifices rusticatum eunt; Forum namque laxavit, & Ecclesiam Parochialem, S. NICOLAO MYRENSI
Epi-

^a *Donat. lib. IV. cap. 8.*

^b *Chartar. in Diar. MSS.*

Episcopo Thaumaturgo dicatam, diruit^a, eaque sublatâ novam fecit Ecclesiam in honorem Sancti Thomæ de Villanova^b, quæ quoniam acclivi situ ædificata est, qua parte altius muri surgunt, e regione Laci ædiculam S. Nicolao instruxit. Id in Numismate exprimitur; cui similia quatuor vidi, sed minoris moduli, in quibus pro: A. IV., inscriptum est: A. IIII. & V.

XVII.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. ANNO. MDCLXII. *Effigies, cum triplici Regno, & pluviali; in ima parte: G. F. T.* 34.

QVAE. VOVI. REDDAM. PRO. SALVTE. DOMINO. *Templi ad spectus. [1]*

Hoc Numisma profert R. Pater *Bonannius*, sed non explicat. Quum Deo vovisset Alexander, Ecclesiam Beatæ Virginis *de Pace* reficere; statim opus aggressus est, Numismate percusso, in quo Templi frons visitur, quamvis paulo diversa ab ea, quæ ædificata est^c.

XVIII.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum camaleucio, palliolo, & stola, in qua B. Virgo cum Puero Jesu.* 15.

THOMÆ. ARCH. VALENT. INTER. SANCT. RELATO. *Templi frons; in exergo: MDCLIX. [4]*

Hoc Numismate expressa est frons Templi^d, quod, ut mox diximus, Alexander in Castro Gandulphi S. Thomæ dicavit. Supra ejusdem porta introrsum sculpta est subjecta epigraphe.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX.
DIVO. THOMÆ. ARCHIEPISCOPO. VALENTINO
INTER. SANCTOS. RELATO
AEDEM. A. SOLO. CONSTRUCTAM
CVIVS. PRIMVM. FVNDAMENTI. LAPIDEM
FLAVIVS. CARD. CHISIVS. FR. F. POSVERAT
PIE. RITEQVE. DEDICAVIT
ANNO. SALVTIS. MDCLXI.

XIX.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 10.

DI-

a *Oldoin. in Vita. Col. 712.*

b *Bonan num. XIV.*

c *Idem num. XV.*

d *Bonann. Numism. tom. 2. pag. 612.*

DIVO. NICOLAO. MYRÆ. EPISC. *Templi frons ; in exergo :*
 CASTRI. GAND. MDCLIX. [4]

Hanc frontem, veterem repræsentare Ecclesiæ Parœcialis Castri Gandulphi frontem, supra diximus.

XX.

39. 40. ALEXANDER. VII. P. M. PIVS. IVST. OPT. SENEN. PATR.
 GENTE. GHISIVS. MDCLIX. *Effigies Pontificis cum camaleucio, palliolo, & stola,*

MVNIFICO. PRINCIPI. DOMINICVS. IACOBATIVS. *Miles in arena, cujus pedes Leo lambet ; in ima parte : ET. FERA. MEMOR. BENEFICII. [1]*

Numisma hoc maximi moduli fudit *Dominicus Jacobatius*, Patricius Romanus, in sui grati animi erga Pontificem testimonium ; Leo ibi visitur Androdo seruo alludens, quod pedi infixam spinam sibi dudum eruerit ^a. Idem Numisma a Petro Cortonenli delineatum in ærea lamina viriculo insculpi curavit, addiditque symbola veritatis invidiam conculcantis, ceu ejusdem Numi schemata, quæ Bonannius ^b describit.

XXI.

16. ALEXANDER. VII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

S. Episcopus cum mitra, & pastorali, mulierculæ, & puerulo elemosynas elargitur, [4]

Percussum eo tempore fuit hoc Numisma, quo in Sanctorum album Alexander Pontifex retulit *Thomam e Villanova*, Valentinum Archiepiscopum, anni scilicet MDCLVIII. Kalendis Novembribus. Solemnitas in Vaticana Basilica celebrata æri incisa est, descriptaque a Chartario ^c, & Camera Apostolicæ Typis impressa.

XXII.

20. ALEXANDER. VII. PONT. OPT. MAX. *Effigies, ut supra ; in ima verò parte : G. M.*

NAVALE. CENTVMCELL. MDCLX. *Portus, & Munimentorum Centumcellarum adspèctus. [4]*

XXIII.

^a *Cellius Noctium Aethicar. lib. v. cap. 14.*

^b *Num. Pontif. tom. 2. pag. 699.*

^c *In Diar. MSS.*

XXIII.

ALEXANDER. VII. P. M. PIVS. IVST. OPT. SENEN. PATR. GENTE. GHISIVS. MDCLIX. *Effigies cum camaleucio, & paliolo; subtus: F. F.*
 NAVALE. CENTVMCELL. *Eadem postica, ac numero præcedenti. [1]*

XXIV.

ALEX. VII. PONT. MAX. A. VI. *Effigies, ut supra; Inferius: 21.*
 G. M.
 NAVALE. CENTVMCELL. *Idem adspæctus; inferius: MDCLIX. [4]*
 Alexander Centumcellis Navale ædificavit, & Nosocomium auxit, in quo triremibus damnati curarentur, molem ad portus aditum Maris adpulsu fatiscentem instauravit, aliaque præstitit, sed minime notatu digna.

XXV.

ALEX. VII. PONT. OPT. MAX. A. VI. *Effigies, & alia, ut numero superiori. 30.*
 ALEXAN. VII. PONT. MAX. FAMIL. PONTIF. COMM. ET. PALAT. QUIRIN. ORNAM. AN. SAL. MDCLIX. — ROMÆ. *Adspæctus e latere Palatii Pontificii Quirinalis; Subtus: G. M. [5]*
 Hæc Inscriptio legitur etiam in interiori parte Ædium Familiæ Pontificiæ ad Quirinalem montem; in exteriori verò alia visitur Inscriptio. Ædificii Eques *Berninius* Architectus fuit, qui illud in tres ordines distribuit; in primo Helvetiorum Cohors, in aliis superioribus Domui Pontificiæ Præfectus, Sacrista, Sacri Palatii Magister, alique e Pontificum familia, diversantur.

XXVI.

ALEX. VII. PONT. OPT. MAX. A. VI. *Eadem effigies. 31.*
 OMNIS. SAPIENTIA. A. DOMINO. *Interior adspæctus ædium, quas Sapientiæ dicunt, sive Archigymnasi Romani; in exergo: MDCLX. [4]*
 Archigymnasi Romani ædes, quas appellant *Sapientiæ domum*, Leo X. Literarum pater^a, Architecto *Bonarrotio*, construxit, & Sixtus V. perfecit; Alexander verò VII., *Borrominio* Architecto, Ecclesiam ornatissimam instruxit, redditibusque auxit Bibliothecam, in qua *Urbini* Ducum Libros collocavit^b, & *Anicianos*. Hanc etiam

^a *Donat. lib. IV. cap. 9.*

^b *Cbartar. in Diar. MSS.*

etiam picturis^a celebris *Majoli* exornavit . Pontificis Protomen sculpsit *Guidius* . Ecclesia dedicata fuit SS. *Lucae* Evangelistæ, *Leoni* Pontifici, & *Ivoni* advocato, quos Petrus Cortonenis summa industria expressit in tabula Aræ apposita .

XXVII.

22. ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. VII. *Effigies cum triplici Regno, & pluviâ, in quo S. Petrus in circulo oblongo; inferius: G. M. FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. MDCLXI. Columnarum series aræ ante S. Petri Basilicam, cujus ichnographia inferius descripta cernitur. [4]*

XXVIII.

23. ALEX. VII. PONT. MAX. A. VII. *Eadem effigies, ac supra. FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. Eadem postica; in exergo: MDCLXI. [4]*

XXIX.

24. ALEXAN. VII. P. MAX. A. XII. *Effigies cum triplici Regno, & pluviâ. FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. Basilicæ Vaticanæ frons, Obeliscus, duo salientes, & porticus; in exergo: VATICANI. TEMPLI. AREA. PORTICIBVS. ORNATA. [4]*

XXX.

25. ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. XII. *Effigies cum triplici corona, & pluviâ, in quo Pontificis stemma; inferius verò: G. M. FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. Eadem postica. [4]*

XXXI.

ALEX. VII. P. M. VATICANI. TEMPLI. AREA. PORTICIBVS. ORNATA. *Caput Pontificis cum camaleucio, brevi pallio, ac stola floribus ornata.*

FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. *Eadem postica. [1]*

XXXII.

ALEXAN. VII. P. M. VATICANI. TEMPLI. AREA. PORTICIBVS. ORNATA. *Caput, ut supra; in ima parte: 1657.*

FVNDAMENTA. EIVS. IN. MONTIBVS. SANCTIS. *Basilicæ Vaticanæ Porticus absque Salientibus. [1]*

Omnia hæc Numismata percussa sunt quum Alexander aream ante Basilicam Vaticanam laxiorem fecit, & ingentibus utrinque porticibus clau-

^a Baglion. *Vite de' Pittori* pag. 5.

clausit, quod tamen opus morte præventus non absolvit, & Clementi IX. perficiendum reliquit. In Romæ descriptione Italico sermone edita anno MDCCXL., hæc habentur ^a. *Alexander VII. tamen hujusce loci (hoc est, Basilicæ Vaticanæ) magnificentiam auxit ^b, area circumdatâ columnis, & porticibus, quarum Berninius Architectus Auctor fuit. Statuas verò XLIV. e tyburtino lapide supra porticus Clemens XI. locavit.*

XXXIII.

ALEX. VII. PONT. MAX. A. VII. *Effigies cum triplici Regno, & pluviâ; inferius: 1662.* 35.

OSTENDIT. DOMINVS. MISERICORDIAM. IN. DOMO. MATRIS. SVAE. *Templi frons; in ima parte: ARICIAE. [I]*
Cernitur in hoc fuso maximi moduli Numismate frons Ecclesiæ *Sanctæ Mariæ Gratiarum*, dictæ de *Galloro*, in agro Aricino. Aricia olim Oppidum, nunc Vicus XVI. ab Urbe lapide distans, ad Gentem *Ghisfam* pertinet. Inscriptio, quæ in Ecclesia sita est, Numisma explicat.

DEIPARÆ. VIRGINIS. ÆDEM

OB. INNUMERA. ET. INGENTIA. ACCEPTA. BENEFICIA
DEBITA. QUIDEM. SED. PROPERA. NIMIS. PIETATE
CONSTRUCTAM. IMPERFECTAM. IDEO

AC. FATISCENTEM

ALEXANDER. VII. PONT. MAX.

AD. AVGENDAM. CVLTV. DIVTVRNIORE. LOCI. RELIGIONEM

DEVOTI. DEVINCTIQVE. ANIMI

ERGA. EANDEM. BEATAM. VIRGINEM

ARGVMENTO. CONSTABILIVIT. ORNAVIT. ABSOLVIT

ANNO. SALVTIS. MDCLXII.

XXXIV.

ALEX. VII. PONT. MAX. A. VII. *Effigies cum Regno, & pluviâ; in quo Christus Crucem bajulans; inferius: 1662.* 36.

BENE. FVNDATA. DOMVS. DOMINI. B. VIRGINI. ARICINORVM. PATRONÆ. *Templi rotundiformis adspectus. [I]*
In hoc maximi moduli Numismate videre est aliam Ecclesiam perpulchram, & rotundæ formæ B. Virgini in Coelum assumptæ dicatam,

L 1 2

in

^a Roma Moder. pag. 261.

^b Brusenius in Vita post Platin. tom. 2. pag. 773.

in eodem *Aricinorum* vico . Alexandermet fundamenti lapidem
posuit , & Flavius Cardinalis Ghisius , Fratris Filius , arculam , in
qua XII. huic similia Numismata . Anno MDCLXV. primùm Pontifex
in ara maxima sacrum fecit , licèt nonnisi anno MDCLXVI. ædificium
fuerit ^a , Equite *Berninio* Architecto , perfectum .

XXXV.

26. ALEXANDER . VII. PONT. MAX. A. VIII. *Effigies cum triplici
Regno , & pluviali , in quo montes , & stella ; in ima parte : G. M.
PRIMA . SEDES . FIDEI . REGVLA . ECCLESIAE . FVNDAMEN-*
MENTVM . Cathedræ S. Petri in Vaticana Basilica adspèctus . [4]
In media abside Basilicæ Vaticanæ servatur Cathedra lignea S. Petri ,
maxima ærea Cathedra inclusa . Hanc quatuor Ecclesiæ Doctorum
colossæ Statuæ ex ære deaurato sustentant ^b . Fusili opere omnia
hæc elaboravit Johannes Piscina ad Bernini modulus , cætera Aræ
ornamenta , & Sancti Spiritus symbolum circumquaque irradiatum
Cathedræ imminens , ejusdem Bernini novo , & singulari prorsus ar-
tificio perfecta sunt , ipse enim primus invenit , cæterosque docuit ,
qua ratione Solares radii in anaglyphis exprimerentur .

XXXVI.

32. ALEXANDER . VII. PONT. MAX. A. VIII. *Effigies , & reliqua ,
ut supra .*
VIRGINIS . AEDE . ET . PAVLI . HOSPITIO . EXORNATIS .
Ecclesiæ S. Mariæ in Via lata frons ; in exergo : ROMÆ . [4]
Ecclesia hæc , vetus , & singulari cultu venerata anno MCDXCI. resecta
est ^c , ait enim *Inseffura* ^d : *Die XXIII. Augusti MCDXCI. cæptum fuit
opus S. Mariæ in Via lata , videlicet destruere dictam Ecclesiam ,
& aliam novam ædificare cum demolitione Arcus Triumphalis , su-
pra quem in aliqua parte erat ædificata , in cujus Ecclesiæ substru-
ctionem fertur Papa obtulisse ducatos cccc. , Vicecancellarius ccc. ,
Camerarius cc. , residuum Magistri Architectores , cum hoc , quod
marmora , & lapides tiburtini , qui reperiuntur , sint ipsorum &c.*
Ara princeps , absis , & laqueare , Urbano VIII. Summo Pontifice ,
sumtibus Jo: Baptistæ , & Bonaventuræ *de Aste* , renovatæ fuerunt .
Alexander VII. ornamenta addidit , præsertim in hypogeo , &
frontem cum porticu Petri Cortonenfis operâ ædificavit ^e , tyburti-
no

b *Baldinucc. in Vita pag. 39.*

b *Bonann. Hist. Templ. Vatic. cap. 2.*

c *Nardin. Rom. Antic. lib. 1V. cap. 10.*

d *In Diar. MSS.*

e *Roma Moder. tom. 2. pag. 192.*

no lapide Absidem pinxit Andreas Camaseus, laqueare Hyacinthus Brandus.

XXXVII.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. AN. VIII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 37.

SAPIENTIA. IN. PLATEIS. DAT. VOCEM. SVAM. *Plateæ Populi adspēctus, nec non dupiicis Ecclesiæ, & Obelisci; in exergo: MDCLXII. [4]*

Proximam Portæ Flaminie Ecclesiam Beatæ Mariæ Virgini dicatam Alexander statuis, & coronis plastici operis ornavit; in Sacello ab Augustino Chisio gentili suo, Michaelē Bonarrotio Artifice, in ea ædificato, Cœnotaphia exstruxit, & statuas Davidis, & Habacuc a Bernino sculptas in sedibus, quæ vacuæ erant, collocavit. Idem Alexander auctor fuit, ut Hieronymus Cardinalis Castaldus Ecclesiam *Montis Sancti* nomine nuncupatam absolveret (nam fenestrarum tenuis muri jam constructi erant) aliam verò *Miraculorum* dictam a fundamentis excitaret. Ambas ejusdem faciei porticibus, & testudinibus ornavit Cardinalis, quoniam verò nonnisi mortuo Alexandro absoluta sunt, idcirco sola sua stemmata porticorum Tympanis apposuit. *Montis Sancti* Ecclesiam Carmelitarum obtinet familia, *Montis Sancti* item dicta, ac Siculis, & Picenis cœnobitis constans; alia Minoritis tertii Ordinis excalceatis Gallis concessa est^a. Utrumque Templum in honorem Beatæ Mariæ Virginis dicatum pariter ornatus est, & magnitudinis, nisi quod hoc rotundam, illud introrsum ovatam speciem refert. Hæc ædificia Numismate exprimuntur.

XXXVIII.

ALEX. VII. PONT. MAX. A. VII. 1662. *Caput cum triplici corona, & pluviâ, in quo B. Virgo ab Angelo annunciata.*

Plateæ de Populo adspēctus illi, quam supra descripsimus, dissimilis.

[1]

XXXIX.

ALEX. VII. PONT. MAX. A. VIII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; inferius 166...* 18.

BENEDICENT. CORONAE. BENIGNITATIS. SVAE. SS. *Apostoli Petrus, & Paulus stantes, Pontificis stemma, hoc est montes, & stellam sustinent; supernè Spiritus Sanctus cum radiis.* [1]

Bo-

^a Roma Moderna Edit. Anton. de Rub. pag. 356.

Bonannius autumat^a, in hujus Numismatis postica non expressam fuisse Pontificis Alexandri effigiem; nos tamen, qui Numisma conspeximus, id negamus; nam tam diligenter anticam observavimus, & descripsimus, ut, quòd ultima anni nota in ea malè expressa esset, haud adnotaverimus, licet nos non lateret, Numisma anno MDCLXII. cūsum fuisse.

XL.

17. ALEXAN. VII. PONT. MAX. 1665. G. M. *Effigies, ut supra.*
D. FR. SALESII. APOTHEOSIS. *Alexander in Basilica Vaticana sedens in throno, vestibus indutus Pontificiis, Ecclesiasticis ministris comitatus, Franciscum Salesium inter Sanctos referens.* [1]

XLI.

19. ALEXAN. VII. PONT. MAX. AN. XI. *Effigies cum triplici Regno, & pluviali, in quo Pontificis stemma; inferius: G. M.*
BEATO. FRANCISCO. EPISCOPO. INTER. SANCTOS. RELATO. *Frons Absidis S. Petri, Pontifex in throno, & Cardinalium Senatus; supra Spiritus Sanctus, & Angeli.* [4]

XLII.

- ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. X. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*
BEATO. FRANCISCO. EPISCOPO. INTER. SANCTOS. RELATO. *Eadem postica.* [4]

VI. Idus Januariæ anni MDCLXII. Alexander VII. Franciscum Salesium, Episcopum Genevensem, magnâ solemnitate inter Beatos retulit. Hujus cœremoniæ Historiam conscripsit Dominicus Cappellus, e cœremoniis Pontificiis^b. Anni verò MDCLXV. XIII. Kalendas Majas in eadem Basilica ejusdem Apotheosis maxima, neque antea visa pompâ fuit celebrata, ut refert idem Cappellus.

XLIII.

27. ALEX. VII. PONT. MAX. A. IX. *Effigies, cum triplici Regno, & pluviali, in quo stemma; in ima parte: G. M.*
REGIA. AB. AVLA. AD. DOMVM. DEI. *Scala Regia Ædium Vaticanarum Pontificis.* [4]
E Porticu Vaticanæ Basilicæ, quâ Constantini Statua sita est, per scalam, quæ suâ magnificentiâ Regia dicitur, ad Ædes Vaticanas est aditus; illam Alexander Bernino faciendam commisit. Ejus prima pars

^a In loco.

^b In relatione impressa, & in Diar. MSS.

pars utrinque columnis ornatur : fornices verò marmorato tectorio obductæ sunt ^a. Idem Numisma vidimus cum anno x.

XLIV.

ALEX. VII. PONT. MAX. A. X. *Effigies, cum triplici Regno, & pluviæ, in quo stemma Pontificis; inferius: G. M.* 29.

PROCIDAMVS. ET. ADOREMVS. IN. SPIRITV. ET. VERITATE. *Pontifex machina vectus, custodiisque stipatus, S. Hostiam manibus gerens. [4]*

Pontificum mos gestandi Sacrosanctam Eucharistiam die, quo Corporis Domini memoria colitur, in supplicationibus, admodum vetustus est: de eo temporibus Nicolai V. Pontificis meminit Stephanus *Inseffura* in suis Diariis anno MCDXLVII., sic enim is ait ^b: *Die 8. Junii, lo di de lo Corpo di Christo Papa Nicolò V. fece la Processione in S. Pietro, & portò Lui con le sue mani lo Corpo di Cristo da S. Pietro infino a Porta Castello, & andorono tutti li Cardinali, Vescovi, & Arcivescovi, & tutte le Chiese di Roma, & andone a vedere tutto lo Popolo, perchè da què innante mai fu veduta simile cerimonia, che alli di nostri. Hoc est: vi. Idus Junias, quo die Christi Corporis memoria recolitur, Nicolaus V. Pontifex, habuit supplicationem, ipseque e S. Petri Basilica egressus, suis manibus Corpus Christi gessit ad Portam usque, quam dicunt Castrum S. Angeli; supplicationi interfuert Cardinales omnes, Episcopi, Archiepiscopi, nec non Ecclesie Urbis cunctæ; Populus universus spectavit hanc caeremoniam, nunquam aliàs visam. R. P. Bonannius ^c plura habet de hac caeremonia. A Johanne Burchardo ^d docemur, iv. Nonas Junias, anni MCDXCIV. Alexandrum VI. primum sellâ vectum gestatoriâ Sanctissimum Sacramentum gestasse. Hunc sequentes imitati sunt Pontifices. Alexandro VII. Pontifice, Eques Berninus Architectus, pro sella gestatoria novam machinam adinvenit, qua Pontifex circumfertur, vel genuflexus, vel sedens; si tamen sedeat, sella eidem machinæ aptatur, & genuflexorio infigitur Sacrum Ostensorium; Ea Pontifex mitratus gestatur, & hoc ritu postremus incessit Clemens X., qui confectus senio, diu genibus insistere nequibat. Aliud Numisma vidi cum camaleucio in antica parte.*

XLV.

^a *Roma Moder. tom. 2. pag. 612.*

^b *Diar. MSS.*

^c *Num. Pont. tom. 2. pag. 666.*

^d *In Diar. MSS.*

XLV.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. XI. *Effigies cum Regno, & plu-
viali, in quo stemma; inferius: G. M. MDCLXV.*

Absque postica. [4]

Similem anticam conspexi apud Franciscum *Valesium* clar. mem. vi-
rum; in qua tamen camaleucium, pro triplici Regno.

XLVI.

28. ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. XII. *Effigies Pontificis cum Re-
gno, & pluvis arabici operis, in quo & stemmata; inferius:
G. M.*

ÆDIBVS. OECONOMIA. ET. DISCIPLINA. RESTITVTIS.
*Xenodochium S. Spiritus in Saxia, supra quod Spiritus Sanctus in
nubibus. [4]*

Præstat hîc adducere Inscriptionem, quæ supra hujusce Xenodochii
Portam Viæ *Lungariæ* adjacentem, legitur^a; eâ enim Numisma
explicatur,

ALEXANDER. VII. PONT. MAX.

HVIVS. SACRÆ. APOSTOLICÆ. DOMVS. CANONICORVM. REGVLARIVM.
COENOBIVM. SEPTIS. RELIGIONIS. INCLVSIT. SECVLARI. FAMVLITIO.
INDE. AMOTO. ET. IN. ALIIS. ÆDIBVS. RECENS. EXTRVCTIS. COLLO-
CATO. PVELLAS. VT. LANIFICIO. ET. DISCIPLINÆ. INCVMBERENT.
A. MONIALIVM. COETV. SEIVNXIT. AVCTO. ORNATOQ. PANTHEONE.
ANNOSAS. VIRGINES. AC. MORBO. INSANABILI. LABORANTES. MONIA-
LIBVS. IN. DECENTIOREM. LOCVM. TRANSLATIS. COMMENDAVIT. LA-
CTENTIBVS. ET. LACTE. DEPVLIS. INFANTIBVS. PVERISQ. ORPHANO-
TROPHIVM. DOMICILIVM. ET. TYROCINIVM. CONSTITVIT. NOSOCO-
MIO. ADDICTOS. HOMINES. SPARSIM. OLIM. HABITANTES. ORNATA.
PORTICV. ET. SVPERINDVCTIS. CVBICVLIS. MAGNO. INFIRMORVM. BO-
NO. IN. VNVM. COLLEGIT. NE. VNO. QVIDEM. OBOLO. AC. REDDITI-
BVS. SACRÆ. DOMVS. INSVMPTO. ANNO. SALVTIS. MDCLXIV. PONTIF. X.

XLVII.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. XII. *Effigies, cum camaleucio,
& brevi pallio.*

S. ANDRÆ. APOSTOLO. *Ecclesiæ S. Andreæ a Valle frons; in
exergo: ROMÆ. [4]*

Per-

^a *Alver. Roma in ogni stato.*

Per amplam hanc^a, magnificamque Ecclesiam, Clericis Regularibus attributam, Cardinalis *Gesualdus* ex parte ædificavit, *Alexander* Cardinalis *Montaltus* profecutus est, ejusque Fratris Filius *Franciscus* etiam Cardinalis perfecit, Petro Paulo *Oliverio*, & Carolo *Madernio* Architectis. Alexander verò VII., quum, fronte nondum perfecta, *Franciscus* obiisset, illam, hujus redditibus, ab Equite *Rainaldo* Architecto construi curavit. Sub *S. Andreae* Statua in lævo frontis latere sita, hæc legitur Inscriptio: ALEX. VII. PONT. MAX. SANCTO. ANDREÆ. APOSTOLO. ANNO. SAL. MDCLXV. Hoc Numisma, quod ex duplici, more Veterum, compactum est metallo, simile vidi cum regno in antica parte.

XLVIII.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. ANNO. MDCLXII. *Effigies cum Regno, & pluviæ, in quo Insignia; inferius: G. FECIT. IMMACULATÆ. VIRGINI. VOT. Ecclesiæ S. Mariæ in Campitellis frons, alia ab ea, quæ nunc visitur; inferius: ROMÆ. [4]*

XLIX.

ALEXAN. VII. PONT. MAX. A. XIII. *Effigies cum Regno, & pluviæ, in quo stemma.* 33.
IMMACULATÆ. VIRGINI. VOTVM. *Eadem frons; in exergo: ROMÆ. [4]*

Quum Pestis anno MDCLVI. Romæ grassaretur, S. P. Q. R. vovit velle se magnificentiorem ornatibus reddere Iconem B. Virginis, quæ ex Ecclesia S. Mariæ in Porticu in Ecclesiam S. Mariæ in Campitellis anno MDCLXII. ab Urbis Vicarii Vicesgerenti Præfule *Caraffa* translata est; Primum lapidem sub altari principe, cum hisce Numismatibus, Alexander VII. jecit, multis ibi precantibus elargitis Indulgentiis^b, tituloque Cardinali translato a S. Mariæ in Porticu, ad S. Mariæ in Campitellis^c. Senatus præter aram, frontem quoque magnificentissimam refecit, *Rainaldo* Architecto^d. Primum Numisma apud Cl. Abbatem *Cornazzanium* conspexi.

L.

ALEXANDER. VII. P. M. PIVS. IVST. OPT. SENEN. PATR. GENTE. CHISIVS. MDCLXIII. *Effigies Pontificis, cum triplici Regno, manu benedictis; inferius: TRAVANVS.* 38.

M m

NO-

^a Roma Moderna pag. 372.

^b Ex Bullar. ann. 1660.

^c Videfis Offic. concessum de hac Icone in opere de Canoniz. Sancti. Sanctissimi Domini nostri BENEDICTI XIV. lib. 4. par. 2. cap. 7. num. 8.

^d Roma Moder. pag. 18.

NOBILIVS. PER. TE. SITVS. FLVAM. INEXHAVSTVS. *sub Saliente Fori S. Mariæ Transtyberim.* [1]

Saliens hic e vetustioribus est, nam ante Alexandrum VI. existebat, ut ex apposita Inscriptione patet; Restauratus verò fuit ab Alexandro VI., & ab Johanne *Lopezio*, dicto Cardinali *Valentino*; ac ab Julio II., & a Cardinali Marco *Vigerio* Savonensi ornatus. Aquâ, quam excipiebat, cursu temporis deperditâ, Gregorius XIV., & Cardinalis Paulus *Sfondratus* Aquæ Felicis xv. uncias in eum direxerunt. Aquæductus pœnè, Tybere excrecente, dirutos Clemens VIII., & Petrus Cardinalis *Aldobrandinus* refecerunt. Postremo Alexander VII., Ponte Gregoriano, per quem Aqua Felix fluebat, disrupto ^a, xxxvi. uncias aquæ *Paulæ* anno MDCLIX. concessit, ut Sanctæ Mariæ Transtyberim Ecclesiam adornaret ^b; in hujusce rei memoriam, hoc maximi moduli, pulchrumque Numisma cufum est.

L I.

3. ALEXAN. VII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

ASSAGIVM. GENERALE. MDCLVI. *Vexillum cum clavibus decussatis.* [5]

Hoc Numisma in Monetali percutitur officina, ut enim argenti, & auri assagium fiat, quibus Denarii postea cudantur, in argenteis, aureisque lamellis Pontifex exprimitur, Vexillumque cum clavibus decussatis; has postea, quas *Campioni* vocant, S. R. E. Camera-rio, Clericisque Camerae Apostolicæ, Artifices distribuunt. Numismata, in quibus legitur: CAMERA. APOSTOLICA., apponiturque Vexillum, cum clavibus, ejusdem esse generis existimo.

L II.

46. ALEXANDER. VII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

Elephas Obeliscum sustinens. [4]

In pulcherrimo hoc Numismate exprimitur Obeliscus Fori S. Mariæ supra Minervam. Is, utpote e minoribus, quos *Publius Victor* memorat ^c, xxiv. palmos est altus; basis inferior iii. palmos cum sextante, cuspes, qui est e Sienitico rubro lapide, ii. palmos cum quadrante. Eques *Berninius*, ut Obeliscum longiusculum redderet,

^a Albertin. Rom. Antiq.
^b Roma Moder. pag. 299.

^c Post Nardin. de Region. Urb.

ret, super Elephantis dorsum illum collocavit ^a, qui tantâ arte est elaboratus, ut invidiam ipsi *Berninio* pepererit, cujus, muri angulo, qua ad *S. Eustachi* iter est, ridicula apposita est icon.

LIII.

ALEXANDER. VII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

TEMPLI. ET. PORTICVS. MAIESTATE. A. SORDIBVS.

REPURGATA. *Ecclesia S. Mariæ ad Martyres.* [4]

Magnificum hoc Templum ^b Nicolaus V., & Urbanus VIII. Romani Pontifices restaurarunt. Alexander verò VII. fori solum depressius fecit, æquavitque pavimento Porticus, cui imminebat. Eiusdem Porticus orientale latus restituit, quod, incendio, seu alio casu collapsis columnis, rudi muro incumberebat. Tres ideo e proximis Thermarum Neronis, & Alexandri Severi rudibus erui iussit, columnas, quæ ex eodem lapide sunt, ac cæteræ, nempe Sienitico rubro; sed quoniam paulò crassiores erant, extenuatæ sunt, minime verò edolatæ, indeque est, quod rudes appareant. Tribus hisce columnis nova fecit capitula e marmore, iisque intexit Chisiorum stemma. Ne populus, qui frequens in eo Templo orare solet, sub dio esset, cogitaverat Alexander fenestram, quæ in media Testudine est, obstruere, ita tamen, ut lumini non officeretur. Rem Bernino commisit, qui Tholum fenestræ imponendum delineavit ex clatris in orbem dispositis, quibus ænea testudo incumberet, & vitreæ laminæ circumhærerent. Ingentem quoque Cameram plastico opere obducere, sui que stemmatis symbolis ornare jam cœperat Pontifex, id plerisque indignantibus, quod Templi majestati detraheretur. Hæc tamen omnia infecta remanere, morte Alexandri.

Clemens XI. Ciborium, & Presbyterium, quæ Innocentius VIII. ædificaverat, & porphyreticis antiquarum Templi ædicularum columnis ornaverat, suppositis antiquis Templi marmoreis aris, quæ stylobatum loco essent, evertit, novamque aram principem exstruxit, absidemque marmore intexit. Aliquot ex iis columnis in Sacello Sancti Andreæ Corsini Lateranensis Basilicæ cœnotaphiis ornamento sunt, sed plus æquo graciliores factæ. Aras in Capitolium transtulit Clemens XII.

^a *Roma Moderna pag. 380.*

^b *Videfis Plin. Nardin. lib. v1. cap. 4. Baron. Ciaccon. Casal. de Urb. Splen. cap. 6. Fontan. Templ. Vatic. lib. v. cap. 20. Des Godetz. &c.*

Cardinalis Julius *Rospiliosus* Pistoriensis, post Alexandri VII. mortem ad Pontificatum assumptus XII. Kalendas Quintiles anni MDCLXVII. nomen sumfit Clementis IX. Obiit v. Idus Decembres anni MDCLXIX., & sepultus est in Basilica Vaticana; inde in Basilica Liberiana translatus, cum hoc epitaphio:

CLEMENTIS . IX . AETERNAE . MEMORIAE . PONTIFICIS
 MAGNI . CINERES
 NE . ABSQVE . VILLO . SEPVLCHRALI . HONORE . SICVT . IPSE . IVSSERAT
 HVMI . LATERENT
 CLEMENS . X . PONT . MAX . BENEFACTORI . SVO . ET . OB . SPECTATVM . FIDEI . ZELVM
 OB . EGREGIAM . ERGA . OMNES . BENEFICENTIAM . ET . CHARITATEM
 DE . RE . CHRISTIANA . OPTIME . MERITO . GRATI . ANIMI . MONVMENTVM
 POSVIT
 ANNO . DOMINI . MDCLXXI .

I.

3. CLEM. IX. P. M. CREAT. XX. IVN. 1667. Pontificis effigies cum camaleucio, & brevi pallio.

CON-

CONSTANTIA . SILVERII . AD . IMITAN . PROPOSITA .

Rhombus, supra quem duæ claves decussatæ, in medio Tiaræ Pontificia tribus coronis referta; inferius: ROMÆ. [5]

Duo cum hac postica vidi Numismata, in quorum tamen altero non est *ad Romæ*. Emblema adludit ad Pontificis stemma, in quo sunt quatuor scutuli quadranguli, non autem rectanguli, *Rhombos* dicunt Geometræ, & qui de stemmatibus scribunt; Epigraphe verò electionis diem indicat, *S. Silverio* Pontifici Romano sacrum, cujus constantiam^a in rebus adversis sibi imitandam proposuit ad Catholicæ Religionis incrementum, & Hæresum extirpationem.

II.

CLEMENS . IX . PONT . MAX . A . I . *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.* 1. 2.

IPSE . DOMINVS . POSSESSIO . EIVS . *in medio sub Agno; superius Spiritus Sanctus; e lateribus duo rami laurei cum aliquot vitis volitantibus; in exergo: 1667. [5]*

III.

CLEMENS . IX . PONT . MAX . A . I . *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

Eadem postica absque epocha. [5]

Cusa sunt hæc Numismata, quum Clemens Pontificatus possessionem auspicaretur in Lateranensi Basilica, v. Nonas Quintiles anni MDCLXVII.^b magno populi plausu, festivisque vocibus. Si cui libeat Inscriptiones Arcubus Triumphalibus tunc appositas legere, adeat R. P. *Bonannium*, qui eas typis edidit^c.

IV.

CLEM . IX . PONT . MAX . ANNO . II . *Effigies, ut supra.* 5.

BB . PETRO . DE . ALCANTARA . ET . M . MAGDALENA . DE . PAZZIS . INTER . SANCTOS . RELATIS . *intra lauream coronam; superius Rhombus. [5]*

V.

CLEMENS . IX . PONT . MAX . AN . III . *Effigies cum Regno, & pluviæ; inferius: ALBERTO . HAMERANI.* 8.

IN . SPLENDORIBVS . SANCTORVM . *Christus sedens, aureolis coronat S. Petrum de Alcantara, & S. Mariam Magdalenam de Paz-*

^a Vide Baron. in Annalib. & in notis ad Martyrol. 20. Jun.

^b Videſis Oudin. tom. 4.

^c Numism. Pontif. tom. 2. pag. 706.

*Pazzis ; e lateribus ; S. PETRVS. DE. ALCANTARA., & :
S. M. MAGDALENA. DE. PAZZIS. [4]*

VI.

7. CLEM. IX. PONT. MAX. A. III. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio,*

ADDITVM. ECCLESIAE, MVNIMEN. ET. DECVS. *Sanctus Petrus de Alcantara, & Sancta Maria Magdalena de Pazzis genibus flexis in nubibus ; in medio Spiritus Sanctus. [5]*

Horum primo simile conspexi Numisma apud amicissimum, dum viveret, Abbatem Franciscum *Valesium*, in quo tamen, ut in reliquis, annus III. erat adnotatus.

B. *Petrus* Ordinis Minorum Observantium, & B. *Maria Magdalena* Monialis Carmelitarum, a Clemente IX. S. P. IV. Kalendas Majas^a inter Sanctos sunt relati^b. Solemnitas in Basilica Vaticana magno apparatu peracta est, & frequenti populo. De horum Sanctorum virtutibus, & Canonizatione, meminit BENEDICTUS XIV. in egregio opere: *de Beatificatione Servorum Dei, & Beatorum Canonizatione*^c,

VII.

5. CLEMENS. IX. PONT. MAX. A. I. *Effigies, ut supra. ALIIS, NON. SIBI. CLEMENS. Pellicanus, qui sibi pectus lacerat, ut filios alat. [5]*

Pellicani similitudine, quem pectus sibi lacerare asserunt, ut pullos enutriat, Clementia exprimitur Pontificis erga subditos, quos impensissime diligebat. Adest simile Numisma cum anno III.

VIII.

4. CLEM. IX. PONT. MAX. A. I. *Effigies, ut numeris superioribus. PROTECTOR. NOSTER. Sanctus Petrus sedens, claves laeva tenet, dexteram benedicit ; in exergo : ROMAE. [5]*

Præstat hic, ut intelligentiam Numismatis adsequamur, Scillam audire, qui in suo de *Denariis Pontificiis* libello Italico, sic de *Clemente* loquitur^d: *S. Petri effigiem incidendam curavit in Denariis, quos vocant Testonem, Fulium, Grossum, & Semigrossum, & verba Psalmi XIX. MITTAT. TIBI. AVXILIVM. DE. SANCTO.*

In

^a Ex Diar. MSS. Chartarii.

^b Videſſi Relationem impress. typis Angeli Bernabò.

^c Lib. III. cap. 23. num. 35. pag. 301.

^d Pag. 272.

In Numismate quoque circa eandem effigiem, hanc epigraphem: PROTECTOR. NOSTER., ad exprimendum scilicet, quod in adversis rebus, in ejus patrocinium spem haberet.

IX.

CLEMENS. IX. PONT. MAX. A. I. *Effigies eadem, ac supra.* 12.
 TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus Sancti Petri pedes lavans: in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS. [6]*

X.

CLEMENS. IX. PONT. MAX. AN. II. *Effigies, ut supra; inferius verò: IBGF.* 17.
Eadem postica, ac in præcedenti. [4]

Hujuscemodi Numismata toties explicata, novâ non indigent explanatione; in eorum posteriore Siglæ IBGF. denotant: *Johannes Baptista Guglielmada fecit.*

XI.

CLEMENS. IX. PONT. MAX. A. II. *Effigies, ut supra; inferius: A.H.*

CLEMENS. FOEDERIS. OPVS. *Due mulieres sedentes, mutuis sese amplexibus excipiunt; quarum una olivæ ramum lævâ tenet, altera verò telum; ad earum pedes tertia mulier jacens, manum sibi demordet. [5]*

Quum hic repræsententur Clementia, & Pax, quæ juncto fœdere conculcant Discordiam, Numismata percussum dicemus ob Pacem inter Gallos, & Hispanos pactam, Pontificis potissimum operâ, in *Aquisgranensi* congressu. In Clementis IX. Vita^a ex *Brusonii* Historia Italiæ^b excerpta, hæc leguntur: Tam vehementer Principum animos ad Pacem incendit, ut, Hispaniâ præeunte, Gallia etiam ad Pacis consilia venerit. Itaque Hispaniæ Regina, quum incassum varia loca, variisque Ministros Paci tractandæ obtulisset, tandem post varios casus, Urbs *Aquisgranum* electa, ubi seriò negotium urgeretur. Illuc Pontifex Legatum misit *Franciottum*, Nuncium Germaniæ.

XII.

CLEM. IX. PONT. MAX. AN. II. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.* 17.

PA-

^a *Post Platinam tom. 2. pag. 775. & seq.*

^b *Brusoni Histor. d' Italia lib. xxxv.*

PACE . POPVLIS . SVIS . A . DOMINO . CONCESSA . Pontifex cum Clero supplicationes habens . [5]

Dum Pontifex supplex ad Basilicam Vaticanam pergeret , a Deo Pacem impetraturus , Nuntius VIII. Idus^a Junias anni MDCLXVIII. Romam pervenit de Pace VI. Nonas Majas Aquisgrani signata a Colbertio , Bergeischo , & Franciotto Apostolico Nuncio . Quare statim Pontifex publicas supplicationes indixit , habuitque : nam cum Clero universo , Populoque ad D. Petri Basilicam Deo gratias acturus processit .

XIII.

13. CLEMENS . IX . PONT . MAX . AN . III . Effigies , ut supra ; inferiorius : ALB . HAMERANI .

AELIO . PONTE , EXORNATO . Pontis S. Angeli adspēctus , & Molis Hadrianae , cum propugnaculis . [4]

Rollius etiam hoc Numisma refert in adnotationibus^b ad Romam Veterem *Ouverbeckii* ; sed quòd forte propriis oculis Numisma haud vidit , pro camaleucio , & brevi pallio , effigiem Pontificis repræsentavit cum Regno , & pluviali ,

XIV.

14. CLEMENS . IX . PONT . MAX . AN . III . Effigies , ut supra ; inferiorius : F . CHERON .

AELIO . PONTE . EXORNATO . Pontis ejusdem adspēctus , sub quo signum Tyberis exprimitur jacentis , cum urna : Supernè Fama cum duplici Tuba . [1]

Posterius hoc Numisma est maximi moduli ; in utroque verò exprimitur Pons quondam *Ælius* , nunc S. Angeli . Antiquum Numisma , Hadriano Imperatore percussum , in quo Pons hic visitur , referunt Augustinus in Dialogis , Spanhemius , aliique . Hunc Clemens VIII. instauravit , & ad ejus aditum duas Statuas ; a *Laurentio* , dicto *Lorenzetto* , & a *Paulo* Romano sculptas , posuit^c . Urbanus VIII. extremos utrimque arcus obstructos reserari iussit : Clemens tandem IX. spondas , quas Clemens VIII. fecerat , e tyburtino lapide refecit^d , clatris interjectis ; Supra pilas x. constituit Angelos marmoreos miri operis , a *Berninio* , *Radio* , *Fancellio* , *Lucentio* , *Naldi-*

^a In actis Mag. Cærem. MSS.

^b Pag. 297.

^c Nardini Roma Antica lib. 8. cap. 2.

^d Torrig. pag. 382.

dinio, aliisque Sculptoribus elaboratos. Angelum, qui titulum Crucis habet, sculpsit *Berninus*. Singulorum autem icones profert P. Bonannius. Nullam huic Ponti apposuit Clemens IX. epigraphem in sui memoriam; sed hoc minime tulit Clemens X., qui ejus stemmata Ponti apponi curavit.

XV.

CLEMENS. IX. PONT. MAX. AN. SAL. MDCLXIX. AMPLIATA. BASILICA. LIBERIANA. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

DILIGIT. DOMINVS. DECOREM. GENITRICIS. SVÆ. *Adspēctus Basilicæ Liberianæ, qua Quirinalem respicit montem.* [1]

XVI.

CLEMENS. IX. PONT. MAX. AN. SAL. MDCLXIX. *Effigies,* 15.
ut supra.

DILIGIT. DOMINVS. DECOREM. GENITRICIS. SVÆ. *Idem adspēctus.* [4]

Primum Numisma, quod non retulit *Bonannius*, penes Franciscum *Cornazzanium* vidi. Constituerat Clemens IX. Liberianæ Basilicæ absidem ampliari, jamque fundamenta jecerat, Bernino Architecto^a; sed morte intercœptus imperfectum opus reliquit. Metuebant sane, qui antiquissima, ac præsertim sacra monumenta temerare nefas habent, ne Templi arcus, quem Triumphalem dicunt, a S. Sixto III. multis ornatus, everteretur; idcirco gratissimum fuit, quod Clemens X. antiquæ Basilicæ muros lapidibus obduxerit, quos ad novum ædificium Clemens IX. paraverat.

XVII.

CLEMENS. IX. PONT. MAX. AN. I. *Eadem effigies, ac in superioribus.* 9.

DEDIT. INDICA. ROSA. ODOREM. SVAVITATIS. ANNO. MDCLXVIII. *intra coronam roseam.* [5]

B. Rosam *Limæ* Metropoli Regni Peruviani natam Clemens IX. anno MDCLXVIII. ^b Sanctarum Virginum factis adscripsit, solemni ritu in Basilica Vaticana ^c. De hac cæremonia multis doctissimè loquitur in appendice Libri I. ^d de Canonizatione Sanctorum Sñus D. N. BENEDICTUS XIV. qui nunc Ecclesiæ habenas sapientissimè regit.

N n

XVIII.

^a *Roma Moderna pag. 105.*

^b *Ex actis Consistorialibus MSS.*

^c *In Vita excerpta ex Brusonii Hist. Ital. lib. xxxvi. post Platinam tom. 2. pag. 777.*

^d *Num. 2.*

XVIII.

20. CLEMENS. IX. PONT. MAX. A. III. *Effigies, ut supra.*
 ASSAGIVM. GENERALE. MDCLXIX. *Vexillum Ecclesiæ cum*
clavibus decussatis. [5]

Duo de hoc Numismate reperiuntur Chalybes. Cæterum vide, quæ de hujuscemodi Numismatibus diximus superiùs ^a.

XIX.

16. CLEMENS. IX. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 SIGNVM. CLEMENTIÆ. MONSTRABIT. *Mulier sedens, vela-*
ta facie, sceptrum dextrâ, olivæ ramum læva tenet. [4]

Licet hoc, quod nunquam mihi videre contigit, Numisma extra Romam cusum arbitrer, quòd tamen *Molinetius* ^b, se Parisiis adferit vidisse in Museo P. *De la Chaize* Soc. Jesu, hic non prætereundum duxi. Designatur in eo Pontificis Clementia, qua duobus in hebdomada diebus omnes accedentes audiebat, xenodochia frequenter invisebat, & in Palatio Pontificio XII. peregrinis hospitium præbebat ^c: mos hic vetustus est in Romana Ecclesia.

Car-

^a Pag. 274. sub Alex. VII. num. 11.

^b In loco.

^c *Oldoin*, col. 787.

Cardinalis *Æmilius de Alteriis* Romanus lxxv. annos natus Pontificatum adeptus est iii. Kalendas Majas anni MDCLXX., nomenque fumsit Clementis X. Obiit xi. Kal. Sextiles anni MDCLXXVI., & in magnifico sepulchro, *Matthiæ de Rubeis* opere, conditus est in Basilica Vaticana cum hac epigraphe .

CLEMENS . X . ALTERIVS . ROM . PONT . MAX .

I.

CLEMENS . X . PONT . MAX . A . I . *Effigies Pontificis, cum cama-* 1. 26
leucio, brevi pallio, & stola; inferius: G. H.

SPIRITV . ORIS . EIVS . OMNIS . VIRTVS . EORVM . *Spiri-*
tus Sanctus in Columbæ speciem, alis expansis, radiis circumda-
tus; inferius globi pars, supra quem sex Stellæ . [5]

Sex Stellæ, quas in Stemmata Alteriorum Gens habet, lumen reci-
piunt a Spiritus Sancti fulgoribus, ob Pontificatum a Clemente X.
adeptum . Gens hæc Romæ nobilissima est : Ut ea pratereamus,
quæ Genealogiarum Scriptores ex ingenio effingunt, *Laurentius*

Alterius, Pater Patriæ dici meruit: *Marcus Antonius* Vir apprime doctus fuit: *Corraduccius* anno MCCLV. *Helenam Ursinam* duxit uxorem ^a.

II.

26. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. I. *Caput cum regno, & pluviâ Stellis, & floribus fertis ornato; inferius: MDCLXX. E. L. Eques Lucenti.*

ROMA. RESVRGENS. *Mulier flexis genibus, cui Apostoli Petrus, & Paulus stantes manus porrigunt.* [5]

Numismatis epigraphe petita ex *Gâlba, & Vespasiani* Numis ^b, eò Clementi X. aptata est, quòd vix Pontifex creatus in subditis sublevandis totus fuerit, publicoque arario exhausto reparando ^c. Magnam siquidem auri vim ejus Decessores insumserant, ut Venetis opem ferrent adversus Turcas in Cretensi bello, quamvis irritò conatu.

III.

25. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. I. *Effigies cum triplici corona, & pluviâ floribus contexto; inferius: F. A. H. Fecit Albertus Hameranus.*

TV. ES. PETRVS. ET. SVPER. HANC. PETRAM. ÆDIFICABO. ECCLESIAM. MEAM. *Christus adloquens Petrum, cui genu flexo, & claves manu gestanti, templum, quod prope est, indicat.* [4]

Numisma explicatione non indiget.

IV.

18. CLEMENS. X. PONT. MAX. AN. I. MDCLXXI. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus Petro lavans pedes; in exergo: EXEMPLVM. DEDI. VOBIS.* [6]

V.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. III. *Effigies, ut supra; subtus: LVCENTI.*

Eadem postica. [5]

VI.

17. CLEMENS. X. PONT. MAX. *Effigies, ut supra; inferius: A. H. Albertus Hameranus.*

EXEM-

^a Videfis MSS. *Domus Alterie.*

^b *Augustin. Dial. Mediobar. Numif.*

^c *In Vita post Platin. tom. 2. pag. 780. Bruson. Hist. d' Italia lib. 38.*

EXEMPLVM. DEDI. VOBIS. *Christus Petro coram aliis Apostolis lavans pedes; supernè suspensa lucerna.* [5]

Hæc Numismata cusa sunt Feria v. in Cœna Domini, quum lotio fit pedum XII. Peregrinorum; postremum ab *Alberto Hamerano* cusum pulcherrimum est.

VII.

CLEMENS. X. PONT. MAX. AN. I. *Effigies, ut supra; inferius:* 16.
A. H. Alb. Hameran.

COLLES. FLVENT. MEL. DE. PETRA. *Sanctus Petrus Martyr ab Angelo coronatus, manūque palmam gerens.* [5]

Emblemā, & epigraphe hujus Numismatis in monetis etiam cusa sunt, nempe anno MDCLXX. in aureis numis, & argenteis denariis, quos *Julios* dicunt, deinde anno MDCLXXI. in aliis, dictis *Testoni*, quique tribus denariis constant, ac in dimidiis denariis, quos vocant *Grossi*. Colles, quos epigraphe nominat, septem ii sunt, quibus Roma insidet. S. Petri Martyris Icon ideo hic impressa est, quod ejusdem festo die, nempe III. Kal. Majas anni MDCLXX. Clemens electus fit Pontifex.

VIII.

CLEMENS. X. P. M. A. I. *Effigies, ut supra; in exergo:* A. H. 3.
Albert. Hamer.

CVM. ME. LAVDARENT. SIMVL. ASTRA. MATVTINA. *B. Virginis Conceptæ, Stellisque coronatæ Icon.* [4]

Hæc epigraphe intra coronam monetæ, dictæ *mezzo Grosso*, aptata est; Emblemata verò alteri, dictæ *Giulio*, absque epocha. Verba Jobi^a: *Cum me laudarent simul astra matutina; & jubilarent Filii Dei*, adludunt Clementis consuetudini, qui ante auroram ad orandum surgebat: *Stellas*, quisque novit, stemma ejus repræsentare. Alterum Numisma vidimus ejusdem Artificis cum anno II.

IX.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. II. MDCLXXI. *Effigies cum camaleucio, & palliolo; In ima parte:* G. L. 15.

PLENA. EST. OMNIS. TERRA. GLORIA. EORVM. *Quinque Sancti genibus flexis super nubibus, Spiritus Sanctus cum radiis supernè: nec non Tiara Pontificia, malluvium, laguncula, aliæque sacræ supellectiles, quæ in canonizationibus usui sunt, & tria τὸν Cherubim capita.* [5]

X.

X.

14. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. II. *Effigies, ut supra; inferius*: I. H. Joh. Hamer.

PLENA. EST. OMNIS. TERRA. GLORIA. EORVM. *Quinque Sancti genibus flexis, cum Spiritu Sancto, ut supra; in exergo verò*: MDCLXXI. [5]

XI.

13. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. II. MDCLXXI. *Effigies, ut supra; subtus*: I. H. Joh. Hamer.

DECOR. EIVS. GLORIA. SANCTORVM. *Quinque Sancti genibus flexis, cum eorum insignibus; supernè Spiritus Sanctus irradiatus*. [5]

Tria hæc Numismata pulcherrimè sunt cusa, præsertim duo ultima, quæ *Johannis Hamerani* prima sunt opera.

XII.

12. CLEMENS. X. PONT. MAX. AN. II. *Effigies, ut supra; in exergo*: ALB. HAM.

SOLEM. NOVA. SYDERA. NORVNT. *Quinque Sancti genibus flexis, superius Spiritus Sanctus*. [4]

Quinque Servos Dei, quos magnâ pompâ in Vaticana Basilica Clemens X. anno MDCLXXI. inter Sanctos adscripsit, sunt, *Philippus Benitius, Cajetanus Thienæus, Franciscus Borgia, Ludovicus Bertrandus, & Rosa Virgo Limana*^a. Præter hos, quos Clemens canonizavit, beatificavit etiam *Pium V.*, ac ut Sanctos *Ferdinandum III.* Regem Castellæ, & *Albertum Magnum* coli permisit; ut in perdocto Opere sæpius laudato S. D. N. BENEDICTI XIV.^b videre est.

XIII.

4. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. III. *Effigies, ut supra; inferius*: EQVES. LVCENTI.

DEVS. FVNDAVIT. EAM. *Absidis Basilicæ Liberianæ adspectus; In exergo*: AN. MDCLXXII. [5]

Quùm Basilicæ Liberianæ absidem, uti mox^c diximus, ampliare statuisset Clemens IX., vetus demoliri cœpta est, quam Jacobus Cardinalis Columna musivis ornaverat, Nicolao IV. Pontifice, factum improbat

^a *In Vita post Platin. tom. 2. pag. 781. Bruson. Hist. Ital. lib. XXXVIII. & in Relatione Italic. edit. an. MDCLXXI.*

^b *De Beatif. Ser. Dei, & Beat. Canoniz. præcipuè in Append. lib. 1. n. 5. lib. 3. pag. 302. &c.*

^c *Supra pag. 281, num. XVI.*

vit Clemens X.^a, duasque iconas jam deletas restitui iussit, veterisque absidis muros Tyburtino lapide elegantissimè ornavit *Raynaldus* Architectus^b. *Bonannius* epigraphem refert: IPSE. FVNDAVIT. EAM. ALTISSIMVS.

XIV.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. III. *Effigies, cum Regno, & pluviali, in quo S. Petrus Martyr; inferius: I. HAMERANVS. F. VIVIFICAT. ET. BEAT. in tænia. Mulier stans lac præbet seni catenis vincto sedenti supra saxum, in quo sculptum est: H. 1672. [5]* 23.

Mulier, quæ captivo Patri ubera per clatra carceris præbet, eumque suo lacte nutrit, Romanæ in Parentes pietatis symbolum est, meritò Clementis erga subditos amori aptatum. Terræ enim motibus pœne subversum Ariminum impense iuvit, cæterisque per vicina loca populis eadem ærumna pressis insignem opem tulit^c.

XV.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. IIII. *Effigies, cum camaleucio, & palliolo; inferius: EQ. LVCENTI.* 28.

INTERCEDITE. PRO. NOBIS. SS. Apostoli Petrus, & Paulus stantes; in medio Spiritus Sanctus; in exergo: ROMA. [5]

Duplici formâ cusum hoc Numisma vidi, nam in eorum altero LVCENTI nomen desideratur in antica parte, in postica ROMA. Anno Clementis quarto Italiâ^d, Poloniâque bello pressis, Siciliâ verò popularibus tumultibus, ipse SS. Apostolorum invocavit Patrocinium, ut Christiano orbi Pacem a Domino impetrarent. Ad hoc referendum arbitror Numisma cusum.

XVI.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. IIII. *Effigies, ut supra; inferius: IO. HAM.* II. 19.

VIT. ABVNDANTIUS. HABEANT. *Mulier sub arbore sedens, spicis coronata, dexterâ copiæ cornu, spicas lævâ tenens: Procul ager frumentis refertus, currus, & duo pueri spicis cistam replentes; in exergo: 1673. [5]*

Percussum est Numisma ad Pontificis exprimendam providentiam, qua, quum Italia pœnè tota fame premeretur, frumentis comparatis, Ecclesiasticæ ditioni abundanter providit^e.

XVII.

^a *Fascin. de Memor. Basil. Liber.*

^b *Roma Moder. pag. 105.*

^c *In Vita post. Plat. tom. 2. pag. 782.*

^d *Brunon. Hi^o. Ital. antique.*

^e *In Vita post. Plus. vii supra.*

XVII.

24. CLEMENS . X. PON. M. A. IIII. *Effigies Pontificis elata manu bene precantis, cum triplici Regno, & pluviali, in quo Præsepe Domini insculptum est; inferius: IO. HAMER.*

PER. ME. VITA. EXTRA. ME. MORS. *Mulier stans, dexterâ Crucem, librumque tenens, levâ eandem indicans Crucem, quam multi genibus flexis adorant; supernè Spiritus Sanctus irradiatus: sub muliere cippus, in quo: 1673. [5]*

Numismatis emblema, spem, & fiduciam in Deo habendam docet, licet Bonannius^a aliter illud describat.

XVIII.

20. CLEMENS . X. PONT. MAX. AN. V. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio; inferius: EQVES. LVCENTI.*

TVRCARVM. SIGNA. A. POLONIS. RELATA. *Pontifex sacris indutus vestibus e Throno Vexillum, in quo Luna bicornis, a viro genuflectente accipiens; in exergo: MDCLXXIV. [4]*

XIX.

- CLEMENS . X. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum triplici Regno, & pluviali, in quo Porta Sancta.*

Eadem postica. [4]

Numismata hæc adludunt ad victoriam de Turcis a Polonis relatam anno MDCLXXIII. Audi, quæ in Regestis Cæremoniis Pontificiis Præfectorum^b leguntur: *Die xv. Decembris, Feria vi. ex litteris Poloniae habuimus Nuncium de insigni Victoria habita ab Exercitu Polono, Jo: Sobiescko supremo Regni Marefcallo, & Exercitus Duce contra Turcas apud Coccinum arcem munitissimam debellatos die xi. elapsi mensis in festo S. Martini. Die xvii. Decembris, Dominicâ tertiâ Adventus missam cantavit in Sacello majori Palatii Quirinæ Eminentissimus Cardinalis Nerlius, cui interfuit Sanctissimus Dominus Papa, quæ missa canenda erat de more, & post hanc voluit Sanctissimus Dominus dare signum lætitiæ, Hymno Te Deum cantato. Victoria Romæ nunciata est a nobili Polono, qui Turcarum Vexillum in Numismate expressum Pontifici obtulit.*

XX.

7. CLEMENS . X. PONT. MAX. AN. V. *Effigies cum triplici Regno, & pluviali, in quo Pontifex vexillum recipiens; inferius: IO: HAMERANVS. F.*

D O T

^a Hic num. 24.

^b Diar. MSS.

DOMVS. DEI. ET. PORTA. COELI. *in scheda . Pontifex sacris indutus vestibus Portam Sanctam referans ; multi Cardinales, & Præsules ponè Pontificem, & Peregrinorum, aliorumque genibus flexis orantium multitudo ; in exergo : 1675. [4]*

XXI.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. IVB. *Effigies Pontificis, cum Regno, & pluviâli ; inferius : EQ. LVCENTI. 6.*

APERI. EIS. THESAURVM. TVVM. *Pontifex, a Cardinalibus comitatus, Portam Sanctam referans ; in exergo : MDCLXXV. [4]*

XXII.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. VI. *Effigies, cum Regno, & pluviâli, in quo Pontifex Vexillum Turcicum accipiens. Eadem postica. [4]*

XXIII.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. IVB. *Eadem effigies. 5.*
 APERVIT. DOMINVS. THESAURVM. SVVM. *Pontifex, postquam Cardinales, Portam Sanctam referans ; in exergo : MDCLXXV. [5]*

XXIV.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. VI. *Effigies cum Regno, & pluviâli, in quo S. Petrus Martyr ; inferius : I. H. 10.*
 BENEDIXIT. FILIIS. IN. TE. *Pontifex, a Clero comitatus, Portam Sanctam claudens. 1675. [4]*

XXV.

CLEMENS. X. PONT. MAX. AN. VI. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio, inferius : I. F. G. F. Jo. Franc. Guglelmada Fecit. CITA. APERITIO. BREVES. AETERNAT. DIES. Pontifex Portam Sanctam referans. [4]*

XXVI.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. IVB. *Effigies cum triplici Regno, & pluviâli ; inferius : EQ. LVCENTI. 11.*

LAUDENT. IN. PORTIS. OPERA. EIVS. *Pontifex claudens Portam Sanctam ; in exergo : MDCLXXV. [4]*

Omnia hæc Numismata adludunt ad Portam Sanctam anno Jubilei MDCLXXV. per Clementem X. reſeratam, & clauſam. Magnâ ſolemnitate ipſe Pontifex Baſilicæ Vaticanæ Portam Sanctam aperuit, Porticu priùs marmoribus ſtrato ; Interfuerunt Suecorum Regina

gina *Christina*, & Mutinensis Ducissa huic solemnitati, cujus, totiusque anni Sancti Historiam scripsit *Phæbeus*^a.

XXVII.

9. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. VI. *Effigies, cum Regno, & pluviâli, in quo Pontifex Turcarum recipiens Vexillum; inferius: IO. HAMERANVS. F.*

FLVENT. AD. EVM. OMNES. GENTES. *Basilicæ Vaticanæ adspectus cum arca, in qua aliquot arbores, & Lupa, Romulum, Remumque lactans; Supernè Angelus tuba canens, tæniamque manu tenens. [4]*

Hoc etiam perelegans Numisma ad annum Jubilei pertinet, quo Romam ex toto Orbe Christianifideles confluunt, ut Basilicas, aliaque loca sancta visitent. In Hameranorum collectione aliud exstat Numisma, in cujus antica parte: AN. VI. in postica ann. 1674.

XXVIII.

CLEMENS. X. PONT. MAX. A. VI. *Effigies, cum Regno, & pluviâli, in quo Christus Cruci affixus.*

Postica licet imperfecta, frontem Palatii Alteriorum representat. [4]

Hoc Numisma cudit *Johannes Hameranius*. Typus imperfectus est, nec temperatus, sed miri operis, ut ex eo, quod exstat, adparet.

XXIX.

21. CLEMENS. X. PONT. MAX. A. VII. *Effigies, capite nudato, cum pluviâli, in quo S. Petrus; inferius: EQ. LVCENTI.*

CVNCTIS. PATET. INGRESSVS. *Portus Centumcellarum.*

Postremo Pontificatus anno Clemens vectigalium partem abrogavit, quæ ex mercibus ad Centumcellensem portum transvectis exigebantur, eoque factò frequentiore illuc navium adpulsum fore speravit.

^a *De Jubil. cap. 15.*

II.

INNOCENTIUS . XI . ODESCHALCVS . PON . M . *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio; inferius: OPVS . HAMERANI . Eadem postica; in exergo: 1676. [5]*

Epocha in Numismate, quod *Bonannius* adducit, desideratur . LXV . annos natus Innocentius XI . Pontificatum iniit , vir præter ætatem fatis firmâ corporis habitudine ; Constantia , Innocentia , Pietate , zelo in Religionem , & Ecclesiasticam disciplinam conspicuus ; vitam ducebat , plerumque ab aliis segregatus ; licet moribus severis , tantam tamen præ se^a ferebat majestatem , ut ab omnibus venerationem exigeret . In utroque Numismate exprimitur Pontifex post electionem in Basilicam D . Petri descendens . *Molinetius*^b (quod emblemata ei invidiam excitet) inter apocrypha secundum , quod refert , Numisma amandat . At suâ pace potuit id permittere Artifici Innocentius ad declarandum , summopere sibi in votis esse , ut suo nomini vita responderet . Primum Numum , in quo Pontifex Regno coronatus , nonnisi apud *Bonannium* vidi .

III.

13 . INNOCENTIUS . XI . PONT . MAX . *Effigies, cum triplici Regno, & pluviâ, in quo Leo, & Aquila; inferius: OPVS . HAMER . FIAT . PAX . IN . VIRTUTE . TVA . Spiritus Sanctus radiis circumdatus; inferius: 1676. [6]*

Argenteum hoc Numisma mihi videndum præbuit Marchio *Luccatellius* . *Bonannius* illud describens , Epocham omisit .

Cudendæ monetæ Præfecti Epigraphæ hac summum Innocentii studium , assiduasque preces fortasse significarunt , quibus pacem Gallis , & Hispanis acerrimo bello jam pœne confectis a Deo impetraret . Votum sane suscepit , nam paulo post *Noviomagi* Tractatus iniri coepti , ubi tandem anno MDCLXXVIII . , & sequenti Pax sancita est . In Denario , I . Pontificatus anno (licet careat Epochâ) percussio , legitur : DELECTABOR . IN . MVLTITVDINE . PACIS .

IV.

INNOCENTIUS . XI . PONT . MAX . A . I . MDCLXXVI . *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio . Præcedenti pœnè similis postica . [5]*

V.

a *Anonym. in Vita Inn. XI. post Plat. tom. 2. pag. 785.*

b *Molin. Hist. Pont. per Numif. in loco.*

V.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. AN. I. *Effigies cum Regno, & plu-* 25.
viali, in quo Christus tradens claves Petro; inferius: HAMERAN.
SALVA. NOS. DOMINE. Christus super aquas Maris stans, ma-
num porrigit S. Petro pœnèmerso. [6]

Argenteum hoc Numisma Marchio *Luccatellius* habet. Ejus posticâ discrimina ostenduntur, quibus Ecclesia Innocentio Pontifice afflictabatur; nam præter bellum, quo Christiani Principes se vicissim urgebant, Turcarum Imperator Hungariam diripiebat, Austriæque inhiabat; hac de causa hic Christus invocatur.

VI.

INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. A. I. *Effigies Pontificis cum*
camaleucio, & brevi pallio; inferius: IO. BAPT. GUGLEL. F.
SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. Mulier sedens, dexteræ ca-
pite innixo, levâ hastam tenet; Ante eam ara cum igne, & face
ardente; Infra aram duo rami palmæ, & oliuæ colligati: In exer-
go: G. F. [4]

Hoc Numisma, quod *Bonannius* non refert, sed apud *Luccatellium* vidi, cusum est a Johanne Baptista *Guglelmada*, sumto tamen emblemate vetere, quod in Leone X., Paulo III., Julio III., Pio IV., aliisque Pontificibus vidimus.

Innocentius Pontifex factus, optimis constitutionibus subditorum quieti, & Reipublicæ administrationi consuluit. Populos vectigalibus aliquot levavit^a; Hebræis vetuit, ne, instar Montis Pietatis, pignoribus datis, pecunias commodarent, fœnusque reciperent.

VII.

INNOCEN. XI. PONT. M. A. II. *Effigies cum camaleucio, & bre-* 30.
vi pallio; inferius: HAMERANVS.
AVDITE. VOCES. SVPPPLICVM. 1678. Ædificium columnis sus-
sultum; Sanctique Petrus, & Paulus Apostoli stantes, cum cla-
vibus, & ense. [6]

Innocentius non solum consiliis, operâ, auxiliisque Christianam Rempublicam pacatam reddere satagit, sed & divinum semper invocabat præsidium, Apostolorumque Principum patrocinium. Epigraphæ sumta est ex Hymno, quem vespertinis horis Ecclesia in Apostolorum honorem canit.

VIII.

^a *Anonym. in Vita post Platin. tom. 2. pag. 788.*

VIII.

11. INNOCENTIUS . XI . PONT . MAX . *Effigies cum camaleucio , & brevi pallio .*

OMNIVM . PATER . OMNIVM . VOTIS . DATVS . AN . DÑI .
1676 . *in tania . [5]*

Quo die post L. dierum comitia Pontifex electus est Innocentius , S. Matthiæ Apostolo sacro , Poloni Turcas prælio fuderunt . Innocentius dici voluit , ut Innocentio X. bene de se merito , quod Cardinalem eum elegisset , se gratum ostenderet .

IX.

12. INNOCENTIUS . XI . PONT . MAX . *Effigies , ut numero præcedenti .*

Sex Genii in aere , tres , pateras Pontificis insignia gestant , alter triplicem Regnum , alter claves , sextus Tuba canet ; in inferiori parte Leo inter arbores . [4]

Fusum hoc ab aliquo privato Artifice Numisma ad Pontificis stemma adludit , in quo sex pateræ , Leo , & Aquila .

X.

4. INNOCEN . XI . PONT . MAX . A . III . *Effigies , ut supra .*

VNDE . PENDET . *Mulier coronata , manum lanci libræ admovet , quam Genius inter nubes suspensam tenet . In inferiori parte ædificium , & parvum stemma cum pileo . [5]*

Quòd in posticæ infima parte parvum stemma conspexerim , Numisma hoc monetam potius esse duxeram ; quum vero animadverterim , stemma illud ignotum , & nullius ex iis esse , qui cudendis monetis ab Innocentio præferti sunt , in Bonannii sententiam ivi , nempe privatum aliquem Numismate hoc Innocentii Justitiam ratione moderatam significasse .

XI.

9. INNOCEN . XI . PONT . MAX . AN . III . *Effigies Pontificis cum triplici Regno , & pluviæ , in quo Leo , & Aquila Gentis Odeschalchæ stemma ; inferius : OPVS . HAMERANI .*

NON . DEFICIET . FIDES . TVA . 1679 . *S. Petrus sedens dextrâ claves tenet , lævam libris admovet . [5]*

R. P. Bonannius^a cusum arbitratur Numisma ob præstitum ab Armenorum Patriarcha , ejusque Gentis aliquot Episcopis Pontifici Romano

mano

^a Numif. Pontif. tom. 2. pag. 743.

mano per Legatos obsequium; sed quum hoc nonnisi an. MDCLXXXI. factum sit, Numisma vero annum 1679. Pontificis IIII. præferat, referendum est ad pacem Noviomagi hoc anno firmatam^a: Quæ eò jucundior accidit, quod poenè insperata foret. Pontifex, cui maxime grata fuit, paullo post xvi. Cardinales in lætitiæ signum creavit^b.

XII.

INNOC. XI. PONT. M. A. IIII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; inferius verò: HAMERANVS. F.* 45.

IN. SAECVLVM. STABIT. *Mulier velata stans, crucem lævâ, calicem dextrâ tenens; procul Romanæ urbis, & Pontis Milvii a spectus; in exergo: 1680. [5]*

Neque huic, neque præcedenti Numismati Bonannius Epocham adposuit. Posterius perpetuam Romanæ Ecclesiæ numquam defuturæ firmitatem designat.

XIII.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. A. V. *Effigies cum camaleucio, brevi pallio, & stola; inferius: HAMERANVS.* 20.

IN. COELO. SEMPER. ASSISTITVR. *S. Michael Archangelus, Dæmones flammis circumdatos conterens. [5]*

Numisma explicatione non indiget: Archangelus enim Michael in eo exprimitur, qui Christianorum preces Deo offert, ut Vindobonæ a Turcis obsessæ, & oppugnata propitius foret. Qui hujus obsidionis nosse vult historiam, adeat Cl. Præsulem *Lucchesinum* in principio suæ Historiæ^c.

XIV.

INNOC. XI. PONT. MAX. A. V. *Effigies, capite nudato, cum pluviali, in quo Christus Crucifixus, & S. Maria Magdalena; inferius: HAMERANVS.*

Eadem postica, quæ numero superiori. [5]

Hoc Numisma, quod Bonannius omisit, vidi apud Franciscum *Valesium*, virum clarissimum.

XV.

INNOCEN. XI. PONT. M. A. V. *Effigies cum camaleucio, & pallio brevi; inferius: I. B. G. F.* 6.

ECO

^a *Lucchesin. Hist. sui temp. tom. 1. pag. 11.*

^b *Anonym. in Vita post Plat. tom. 2. pag. 788.*

^c *Tom. 1. lib. 1.*

EGO. SVM. PASTOR. BONVS. *Christus ovibus circumdatus ;
oviculam super humeros tenet , & pedum cingulo alligatum . [5]*

Adeo Innocentii XI. virtutum fama percrebuerat , ut aliquot Schismatici Orientales ad Catholicam Ecclesiam reverti exoptarent : ideo *Blasius* , Archiepiscopus *Sarmacensis* ad mare Caspium , & *Magdrinus* , *Samantrensis* Episcopus per suos Legatos Pontifici supplicarunt , ut ad eas Ecclesias viros mitteret , qui Catholica dogmata populos docerent . Ortodoxam etiam fidem amplexi sunt *Euthymius* , Archiepiscopus *Tyri* ; & *Ignatius* , *Antiochenus* , ac *Josephus Chaldæorum* , Patriarchæ ^a . Hos omnes , ejurata hæresi , Innocentius latus excepit .

XVI.

27. INNOC. XI. PONT. M. A. VI. *Effigies , ut supra ; inferiùs verò :
HAMERANVS .*

VNA . SVPER . VNVM . *Mulier velata nubibus insidens , levâ
Crucem gestat , quam Patriarchalem dicunt , dextra claves tenet ,
& templo , quod puer sustinet , innixa est . Alius item puer , qui Tia-
ram Pontificiam in manu habet . [5]*

Hoc miri operis Numisma , quod Unitatem Fidei ostendit , cusum fortasse fuit ob hæresim Michaelis *Molinossi* , quam , Romæ vix deprehensam , Sanctissimus Pontifex extinxit .

XVII.

64. INNOC. XI. PONT. M. AN. VIII. *Effigies , cum Regno , ac plu-
viali ; inferiùs verò : I. H.*

IN . SAECVLVM . STABIT . *Mulier stolata stans , & reliqua , ut
numero XII. [4]*

Licet formæ aliquantulum discrepent , utrumque tamen Numisma ad eandem hæresim profligatam adludit .

XVIII.

3. INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies cum Regno , & arabici ope-
ris pluviali .*

DE . COELO . PROSPEXIT . *Mulier succincta sedens , ensẽm dex-
terâ , lanceẽ levâ tenet . [5]*

Nil antiquius fuit Innocentio , quàm *Justitia* , ex quâ una , ut ait *Cicero* ^b , *boni viri appellantur* . Vix inito Pontificatu eam summo-
pere

^a Anonym. in Vita ubi supra pag. 789.

^b De Off. tom. 2.

pere Judicibus, & Reipublicæ moderatoribus commendavit, & in eam tota mente semper intendit ^a.

XIX.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.* 8.

INNOCENTIUS. XI. ODESCHALCVS. PONT. MAX. *Verbis interpositæ pateræ, Pontificii stemmatis pars; in medio: OPTIMO. PRINCIPI. ANNO. VIII. Supernè Crux, infernè Leo, altera stemmatis pars.* [4]

Ob summam in Deum Religionem, & in subditos pietatem, Optimi Principis titulo Innocentius vivus adhuc potiori jure decoratus est, quàm Titus, & Trajanus, quos eo nomine Roma olim dignos habuit.

XX.

INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. A. VIII. *Effigies, nudato capite, cum pluviali, in quo Aquila, & Leo Pontificis Insignia; inferius verò: H.* 48.

TV. DOMINVS. ET. MAG. *Duodecim Apostolorum pedum lotio; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS.* [6]

XXI.

INNOCEN. XI. PON. M. *Effigies, cum Tiara Pontificia, & pluviali, in quo Leo, & Aquila; inferius: OPVS. HAMERANI. EXEMPLVM. DEDI. VOBIS. Christus Apostolorum pedes lavans.* 49.
[5]

XXII.

INNOCEN. XI. PON. M. *Effigies Pontificis manu benedicens, cum Regno, & arabici operis pluviali.* 50.

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus lavans pedes S. Petri; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS.* [6]

Hæc Numismata explicatione non indigent. Quod numero XXI. posuimus, medio est modulo cufum, alia duo minimi sunt moduli. Nos alia reliquis Innocentii annis cusa, & pauperibus distributa, omisimus, utpote quæ his similia sunt, Epochâ tantum exceptâ. Unum præter alia apud Cl. *Valesium* olim vidi, in qua Pontifex cum camaleucio, & brevi pallio, & A N. XIII. Sic apud eundem, Numisma vidi Clementis IX. ab Johanne Baptista *Guglelmada* percussum,

P p in

^a Bonann. Num. Pontif. tom. 2. pag. 740.

in cuius antica parte Pontifex cum camaleucio, & brevi pallio, in postica: INNOCENTIVS. XI. PONTIFEX. MAXIMVS. Inferius: G. F.

XXIII.

16. INNOC. XI. PONT. M. A. VIII. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; inferius: HAMERANVS. Circa Numismatis superficiem, qua crassitudo apparet: AD. MAIOREM. DEI. GLORIAM. ET. ECCLESIAE. SVÆ. INCREMENTVM.*

HABETO. NOS. FOEDERATOS. ET. SERVIEMVS. TIBI. *Ara, super qua Tiara Pontificia, Corona Imperialis, & Regia, ac Cornu Ducum Venetiæ; in media ara: ANNO. DOMINI. MDCLXXXIIII. [4]*

XXIV.

INNOC. XI. PONT. M. A. VIII. *Effigies, ut supra; subtus: HAMERANVS. F.*

Eadem postica. [4]

Epocham in priori Numismate Bonannius omisit. In utroque designatur Foedus in Turcas initum inter Innocentium XI. P. M., Leopoldum Imperatorem, Johannem III. Poloniae Regem, & Marcum Antonium Justinianum Venetorum Ducem.

XXV.

18. INNOC. XI. PONT. LEOP. I. IMP. IOA. III. REX. PO. M. A. IVS. VE. DVX. *Effigies Pontificis, cum camaleucio, brevi pallio, & stola: Imperatoris Leopoldi I. cum chlamide, capillamento, & laurea corona: Johannis III. Poloniae Regis, capite detecto, cum thorace, & M. A. Justiniani Ducis Venetorum cum cornu Ducali; Omnes dextrorsum.*

VNIVIT. PALMAMQVE. DEDIT. *Aquila biceps (cujus alterum caput Tiará Pontificia, alterum Regia Corona est redimitum) unguibus enses, & sceptrum tenet; in ejus ventre Insignia Gentis Austriacæ; in nubibus parva Crux. [1]*

Ad idem foedus spectat hoc maximi moduli pulcherrimum Numisma; quod cum fuit priusquam Poloni, & Veneti eidem subscriberent; Hujus Foederis condiciones apud Anonymum Biographum^a legere est, & apud Bonannium^b.

XXVI.

^a *Post Platin. tom. 2. pag. 793. in Vita Innocentii XI.*

^b *Bonanz. tom. 2. pag. 747. Num. Pont.*

XXVI.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum Regno, & pluviati,* 19.
in quo B. Virginis Annunciatio; inferius: I. H.

CONFORTAMINI. ET. NON. DISSOLVANTVR. MANVS.
VESTRAE. *Leo alatus, anteriori pede librum apertum tenens,*
& facem, alium pedem porrigit duabus Aquilis, quarum una bi-
ceps, coronata, cum ense unguibus arrepto, alia unum habens ca-
put coronatum, in cujus unguibus ensis. [4]

XXVII.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies cum Regno, & pluviati, in*
quo mulier, cum anchora, Puer, ac Spiritus Sanctus; inferius:
HAMERANVS. F.

Eadem postica. [4]

Hic etiam memoratum foedus, Imperii scilicet, Polonorum, & Ve-
netorum exprimitur per tria animalia, quæ pedes sibi invicem por-
rigunt. Postremum Numisma apud Clar. *Cornazzanum* vidi.

XXVIII.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut in superioribus.* 34.
DEXTERA. TVA. DOMINE. PERCVSSIT. INIMICVM. *in-*
tra coronam palmeam; inferius: 1683. [3]

Quum optatissimum nuncium Innocentius accepisset, Vindobonam ob-
sidione liberatam ingenti Turcarum strage, Vexillum Hostibus
ereptum, & a Comite Talenio Poloniæ Regni a Secretis Romam al-
latum, illud in Sacello Pontificio solemni ritu sibi offerri voluit, ac
postea in Basilica Vaticana suspendi: *Hacce occasione* (ait Anonymus
in vita italicè scripta^a) *Numismata percussit, in quorum postica:*
DEXTERA. TVA. DOMINE. PERCVSSIT. INIMICVM. *qua*
epigraphe usus antea fuerat S. Pius V. quum nuncium de Victoria ce-
leberrima apud Echinadas de Turcis a Foederatis relatam accepit.

XXIX.

INNOC. XI. PONT. M. AN. IX. *Effigies, cum camaleucio, & bre-* 42.
vi pallio; inferius: I. H.

DOMINVM. FORMIDABVNT, ADVERSARII. EIVS. *Mulier*
velata sedens, dexterâ flammam tenens, lævâ Crucem; ponè eam
puer cum libro aperto. [4]

Adludit fortasse hoc Numisma ad *Neritum* Urbem, & universam

^a *Idem Anonym. ibid. pag. 792.*

Insulam Leucadiæ, qua Veneti, victis Turcis, potiti sunt pridie Nonas Augusti anni MDCLXXXIV. ^a; & ad faustos successus, qui ex quadruplici foedere inter Christianos Principes constituto in eisdem Turcas, sperabantur.

XXX.

7. INNOC. XI. PONT. M. AN. X. *Effigies cum camaleucio, brevi pallio, & stola. In imo: I. H.*

NON. QVAERIT. QVAE. SVA. SVNT. *Mulier sedens, duobus pueris blanditur, & lac præbet. [4]*

Charitatis symbolum jure Innocentio aptatum est. Ipse enim Novariensis Episcopus creatus anno MDCL. Ecclesiasticum censum in pauperum alimenta, & suæ Ecclesiæ Cathedralis ornatus erogavit; Episcopatu abdicato, partem, quam ex redditibus retinuit, egenis distribui jussit. Pontifex electus, quum Roma, aliæque Ecclesiasticæ Ditionis urbes in summa frumenti caritate essent, ac Flaminia magna pars Terræmotibus afflicta, omnem dedit operam, ut tam graves ærumnas allevaret, & subditorum incolumitati prospiceret ^b.

XXXI.

10. INNOCENTIVS. XI. PON. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

ECCE. HAEREDITAS. DOMINI. *Mulier sedens, quatuor pueris circumdata. [5]*

Præter alia, quæ in pauperes, & egenos pietatis argumenta dedit Innocentius, illud præcipuum fuit, quod in Xenodochia etiam liberalissimum, gratuitum Hospitium ad S. Gallæ satis amplum pauperibus advenis extruxerit, ipsum opus Livio Odeschalco fratris sui filio commendans ^c, qui ære proprio nedum perfecit, sed & ampliavit ædificium, censumque ei attribuit.

XXXII.

40. INNO. XI. PONT. M. A. XI. *Effigies, ut supra; inferius: I. H.*

IN. PERPETVVM. CORONATA. TRIUMPHAT. *Crux spicis coronata, radiisque circumdata, supra montem posita, circa quem mare, quatuor ventis agitatum. [5]*

Argenteum hoc Numisma, quod videre est apud Marchionem *Luccatellium*, cūsum fuit ob victorias, quas hoc anno de Turcis in Hungaria

ria

^a Lucchesein. Hist. sui Temp. lib. 1. cap. 3. Anonym. post. Platin. pag. 795.

^b Bonann. Numif. tom. 2. pag. 742.

^c Idem ibid. pag. 744.

ria retulerunt Christiani; multis enim Urbibus, & Vicis illius Regni Fides Christiana restituta est.

XXXIII.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. AN. XII. *Effigies cum Tiara Pontificia, & pluviâ, in quo S. Paulus; inferius: I. H.* 21.

SPERENT. IN. TE. QVI. NOVERVNT. NOMEN. TVVM. *Mulier stans respicit irradiatum aerem, & anchoram lævâ tenet. [4]*

Hoc etiam Numisma bellum Hungaricum, & Pontificis in Deum fiduciam refert.

XXXIV.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Caput cum regno, & pluviâ, in quo Leo, Aquila, & Tiara Pontificia; inferius: OP. I. H.* 15.

FECIT. PACEM. SVPER. TERRAM. 1679. *Mulier genuflexa offerens vas odoratis suffimentis plenam; in aere Angelus cum olive ramo. [3]*

Pax Noviomagi XVI. Kalendas Sextiles anni MDCLXXIX. inter Cæsarem, & Galliæ Regem^a, Nuncii Pontificii *Bevilacqua* officiis, confecta in hoc Numismate exprimitur, quæ post diuturnum bellum jucundior accidit^b.

XXXV.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.* 24.

ET. DEBELLARE. SVPERBOS. *Mulier flexis genibus respiciens in Crucem, quam dexterâ tenet, lævâ comburit, face adnotâ, aliquot libros, genuque mulierem jacentem premit. [4]*

Michaelis *Molinossi* Hispani Presbyteri hæresis, quam Innocentius XI. damnavit, notissima est. Mirum sane fuit tandiù eam latuisse, quodque vir hypocrita pietatis larvâ, nedum mulierculas deceperit, & imperitissimorum mentes imbuerit suæ pravitatis erroribus, sed & apud primi subsellii viros in ea opinione fuerit, ut vix tandem Destrai Cardinalis operâ, & sagacitate detectâ fraude, homo vaferimus in vincula coniectus fuerit, & publice suas hæreses, scelestissimosque mores execrari coactus in Templo S. Mariæ supra Mineravam, dein v. Kal. Septembris anni MDCLXXXVII., quæcumque in suis libris impia dogmata effutiverat, LXVIII. absurdissimis sententiis expo-

^a Teatro di Pace edition. German. tom. 2.

^b Videas Lucchesin. Hist. tom. 1. lib. 1.

exposita, Innocentius Apostolica constitutione damnaverit^a. Hæc, meâ sententiâ, Numisma exprimit.

XXXVI.

5. INNOCEN. XI. PONT. MAXIMVS. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio; inferiùs: A. PILOTVS. CLAVES. REGNI. COELORVM. Christus S. Petro claves tradens. ROMA. [3]*

XXXVII.

14. INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio. DIVINAE. NVNCIA. MENTIS. Zodiacus, in quo Aquila, Leo, & patera, stellis ornata. [4]*
Pulchrum Numisma Pontificis refert stemma per Zodiacum, & duo signa, unum Australe, alterum Boreale. Nam inter coelestia signa, Aquila, Leo, Patera ab Astronomis collocantur^b.

XXXVIII.

22. INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut supra. SALVATOR. MVNDI. Salvatoris protome. [5]*
Pluries posticam similem observavimus.

XXXIX.

23. INNOC. XI. PONT. MAX. A. XIII. *Effigies, ut supra; subtùs: IO. HAMERANVS. F. FORTITVDO. MEA. DOMINE. Mulier galeata sedens, quæ levâ Leoni blanditar, & clypeo incumbit, in quo fulgur exprimitur, dextram dimidiæ columnæ admovet, reliquam columnæ partem pede premit. [4]*
Pulcherrimum hoc argenteum Numisma apud Marchionem *Luccatellium* vidi. Ejus postica ostendit Pontificis Constantiam in adversis, quæ hoc anno contigere MDCLXXXVIII. nam inter Christianos Principes bellum exortum est, & Jacobus II. Rex Angliâ expulsus: Veneti infausto eventu cum Turcis pugnarunt^c. Vix quisquam alius tot adversâ æquo tulisset animo.

XL.

51. INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio; inferiùs: GVGLELMADA. INC.*

VE-

^a *Anonym. in Vita post Platin. tom. 2. pag. 803.*

^b *Videri possunt quicumque inter Recensiores de Astronomia loquuti sunt.*

^c *Anonym. in Vita post Platin. tom. 2. pag. 325. & seq.*

VENITE. ET. VIDETE. OPERA. DOMINI. *Pontifex in Throno sedens, cui Societatis Jesu Sacerdos tres Legatos Tunckinenses præsentat; in exergo: 1688. [4]*

XLI.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies cum triplici Regno, & plu- 52.
viali floribus resperfo; inferiùs parvus Leo.*

VENITE. ET. VIDETE. OPERA. DOMINI. *Pontifex in Throno, ad cujus latus Cardinalis; Societatis Jesu Sacerdos ei tres Legatos Tunckinenses præsentat. [4]*

Hic denotatur Legatio Tunckinensis ad Pontificem facta. Circa anni MDCLXXXVIII. finem Innocentius XI. publicè excepit Legatos Regis *Siamensis*, & aliquot neo-Christianos Tunckinenses, quos Romam duxerat P. *Tachardus* S. J. Gallus. More patrio induti, & Pontifici, Cardinalibus adstantibus, præsentati, post aliquot cæremonias, Regis *Siami*, ejusque primi Ministri litteras dedere, muneraque obtulerunt Siam advecta. Pontifex^a benignè exceptos, propriis sumptibus, & Congregationis *de Propaganda Fide*, diu aluit, & tandem muneribus onustos ad propria remisit.

XLII.

INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & 26.
brevis pallio.*

DOMINE. TV. SCIS. QVIA. AMO. TE. *S. Petrus, duobus Apostolis comitatus, genibus flexis in Christum stantem respicit.*

[1]

Qui Innocentii mores fuerit perscrutatus, eidem jure optimo hæc Petri ad Christum verba aptata fuisse, fateatur necesse est. Hoc Numisma maximo est modulo cufum.

XLIII.

INNOCEN. XI. PONT. MAXIM. *Effigies cum Tiara, & plu- 37.
viali. SVB. TVVM. PRÆSIDIVM. in tæniola. B. Virgo Lauretan. L. sedens, supra Domum nubibus elatam; inferiùs Vexillum Turcicum, & prælii imago; in exergo: TVRCIS. AD. PAKKAN. CÆSIS. A. IOANNE. III. POL. REGE. A. 1684. [4]*

Epigraphem, quæ in exergo est, Bonannius omisit. Post *Parkanense prælium*^b, ad quam Hungariæ urbem Johannes III. Poloniae Rex Turcas VII. Idus Octobres ann. MDCLXXXIII. fudit, is Vexillum

ma-

^a Bonann. Numif. Pontif. tom. 2.

^b Videatur Relat. apud Bosium Venet. impress. Luccbesin. Hist. to. 1. cap. 3. pag. 207.

majus inimicis ereptum ad Pontificem misit, qui Virgini illud consecraret, in sacra Lauretana ejus Domo. Pontifex per *Alterium* Cardinalem, & Abbatem *Baglionium* Vexillum ad eam Urbem misit, quod ibi magnâ solemnitate exceptum est, ac per amplâ Inscriptione donatum^b.

XLIV.

39. INNOCENTIUS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

HIC. VERBUM. CARO. FACTUM. EST. *B. Virgo sedens supra Domum nubibus, & τῶν Seraphim capitibus innixa.* [4]

XLV.

31. INNOCENTIUS. XI. ODESCALCHVS. PONTIF. MAX. *Effigies, ut supra.*

DOMVS. B. M. V. LAURETANAE. *Adspēctus Templi, & fori Lauretani, in quo supplicatio habetur.* [4]

Bonannius auctor est, cusa fuisse hæc Numismata a quodam *Cæsarinio*, & ab Johanne Baptista *Guglielmada* renovata. In posteriori representari, existimo, supplicationes habitas quum Turcarum Vexillum in Laretanum Templum fuit illatum; in priori verò, in quo Beatæ Virginis Icon expressa est, idem fortasse exprimitur.

XLVI.

INNOCENTIUS. XI. ODESCĤVS. PONTIF. *Caput cum camaleucio, ac brevi pallio; In ima parte: F. C. F.*

SANCTA. MARIA. LAURETANA. *B. Virginis Lauretanae Icon.* [3]

XLVII.

53. INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

FELIX. CIVITATIS. LAVR. *Domus Lauretanae adspēctus, supra quam B. Virgo.* [4]

XLVIII.

54. INNOC. XI. PONT. MAX. *Eadem effigies.*

MATER. IESV. CHRISTI. *B. Virginis protome.* [5]

XLIX.

28. INNOC. XI. PONT. MAX. *Eadem effigies.*

MATER. SALVATORIS. ORA. PRO. NOBIS. *Eadem protome.* [5]

L.

^a *Mariorell, Hist. Laur.*

L.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

29.

QVI. ME. INVENIT. INVENIET. VITAM. *B. Virginis protome, stellam habens in fronte, & laureâ coronâ circumdata.* [5]

In Numismate XLVII., Cusoris errore, pro: CIVITAS, positum est: CIVITATIS. Hæc omnia privatus quispiam fudit ob suam in Pontificem religionem, sed eo defuncto, eorum usus vetitus est, neque enim palam venerari vita functum cuiquam licet, nisi ejusdem Sanctitas Apostolicæ Sedi probata sit.

LI.

INNOC. XI. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, ut in superioribus.*

31.

S. PETRVS. APOSTOLVS. *S. Petrus sedens claves dexterâ, librum lævâ tenet.* [5]

LII.

INNOC. XI. PONT. MAX. *Effigies prioribus similis.*

CASTRONOVO. EXPVGNATO. *Navis, in qua Vexillum militare, gubernator, & aliquot remiges; superius Genius coronatus, vento adverso occurrens; in exergo: 1687.* [4]

De hac expugnatione sic loquitur Cl. *Lucchesinius*²: *Id demum (hoc est Castrumnovum) post toleratam octo, & viginti dierum oppugnationem, vicit oppidanorum pertinaciam, ac de deditioe agitari cæptum. Facile in eas leges conventum, ut Prætor, & septingenti, qui adhuc supererant bello idonei, armati; imbellis turba (mille quingenti erant) incolumis abiret. Unusquisque rei familiaris, quantum humeris posset, secum abduceret. Tanta ubique rerum prosperitas, qua hoc bello Venetis nulla major, Venetias renuntiata, civitatem mirificè exilaravit.*

LIII.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

33.

INNOCENTIVS. XI. ODESCALCHVS. PONT. MAX. *Inter unumquodque verbum patera, stemmatis Pontificii pars. MVNIFICENTIAE. TVAE. IN. OBSIDIONE. TVRCARVM. TRIBVENDA. VICTORIA. ANNO. VIII. intra coronam, palmeam.* [3]

Qq

Eidem

² *Hist. rom. 1. lib. v. pag. 516.*

Eidem expugnationi *Castrinovi* Dalmatiæ urbis hic adludi, existimo : de ea sic legitur in Diariis Pontificiis ^a: XII. *Octobris* MDCLXXXVII. *Johanni Lando Reipublicæ Venetæ Ablegato litteræ sunt redditæ, quæ totam Urbem lætitiâ complevere; etenim nunciatum fuit, Castrum novum, Arcem in Dalmatia ad ostium sinus Rbizonici munitissimam, a Turcis anno MDXXXIX. occupatum, & sedem effectum piratarum in prædicto mari, sub Venetorum Imperium redactum fuisse post validam Turcarum defensionem. Hæc Numismata fudit Johannes Andreas Laurenzianus.*

LIV.

35. INNOC. XI. PONT. MAX. *Effigies prioribus similis.*
 B. AMADEVS. DVX. SABAVDIAE. III. *Effigies B. Amadei irradiati, veste induti subsutâ pellibus, quas dicunt Armellino, & monile Ordinis aurei Velleris collo gerentis. [4]*
 R. P. Bonannius ^b rectè credit, hoc Numisma a devoto aliquo B. Amadei percussum, inter Numismata privatæ auctoritatis amandandum.

LV.

47. INNOC. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 S. PETRVS. CÆLESTINVS. P. M. *Sancti hujus Pontificis effigies, cum camaleucio, brevi pallio, & stola; inferius: 1681. [4]*
 Hoc etiam Numisma inter privatâ auctoritate percussa recensendum.

LVI.

41. INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 GLORIOSA. DICTA. SVNT. DE. TE. CIVITAS. DEI. BVDA.
 1684. *Urbis Budæ adspectus, cum Danubii jacentis signo. [4]*
 Anno MDCLXXXIV. a Numismate designato, Buda a Cæsareis militibus obsessa quidem, at minime expugnata est; quod anno tandem MDCLXXXVI. accidit, etenim obsessâ iterum urbe x. Kal. Sextiles, ac III. Nonas Novemb. expugnata, Romam faustus pervenit Nuncius v. Idus eisdem, qui summo gaudio exceptus est, auctaque lætitiâ, quod Pontifex xxvii. Cardinales mox creaverit. Pridie eisdem Idus tormentis bellicis explosis, nolarum sonitu, festivisque ignibus Populo palam res nunciata est; eodemque die Pontifex in gratiarum actionem Missam Pontificalem ^c fecit.

LVII.

^a *Diar. MSS. Cerem. Pontif. Præf.*

^b *Num. Pont. tom. 2. pag. 772.*

^c *Ex Diariis MSS.*

LVII.

INNOC. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, brevi pallio, & stola.* 36.

VICIT. LEO. DE. TRIBV. IVDA. *Leo canem discerpens super Vexillo Turcico stratum, aliis canibus adlatrantibus.* [4]

Certum est, Numisma hoc ad victoriam aliquam de Turcis relatam referri, sed quum Epochâ careat, quænam ea victoria fuerit, ignoramus.

LVIII.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum Tiara Pontificia, & pluviâ.* 55.

D. SI. VIS. POTES. *Leprosus genibus flexis, & scipioni innixus ante Jesum stantem, & radiis circumdatum.* [5]

Hæc postica alterius fortasse Pontificis, Innocentio XI., & Alexandro VIII. aptata fuit, iisdem semper formis adhibitis; cæterum omnibus ea epigraphe convenit.

LIX.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, capite detecto, manibusque junctis, cum arabici operis pluviâ.*

VIDETE. DOLOR. MEV. *Christus mortuus in B. Mariæ Virginis sinu.* [5]

Sacrorum Numismatum cufor Antonius *Philibertus*, hoc cudidit, ut Innocentii cultoribus distribueret; sed quòd id privatâ factum fuerit auctoritate, tam hoc, quàm alia superius memorata Numismata distribui vetita.

LX.

INNOC. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.* 56.

SANGVINEM. PRINCIPVM. TERRÆ. BIBETIS. *Patera cum ansis in columburum speciem.* [5]

Numisma hoc, utpote privata auctoritate fufum, & ex ignota nobis causa, inexplicatum relinquimus.

LXI.

INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.* 43.

GRATIA. DEI. OMNE. BONVM. *Tres Genii flores, & palmas spargentes; In tania: 1691.* [5]

Quum Innocentius, iv. Idus Sextiles anni MDCLXXXIX. obierit, Numisma verò annum referat MDCXCI., dicendum est post ejus obitum

ab aliquo privato fuisse cufum . Ejus sensum haud facile quis adsequi posset . *Bonannius* , nescio quo argumento , per tres Genios , tres Gratias exprimi arbitratur . Sub Innocentio XII. moneta cufa est , quam vocant *Piastra* , in qua : DEI . OMNE . BONVM . & tres Genii eodem modo , ac hîc , expressi sunt .

LXII.

44. INNOCEN. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

SVB. TVVM. PRAESIDIUM. *Pontifex palliolo, & stolâ indutus genibus flexis supra aliquot gradus respicit in B. Virginem, quæ est in nubibus; ante Pontificem, aliquantulum inferius viri figura genuflexa, procul duo cataphractati fugiunt. [4]*

Existimat *Bonannius*, exprimi hîc victorias de Turcis relatas; narrat tamen hoc loco triumphum Romæ actum de hæresi subacta in Magnæ Britanniæ Regno .

LXIII.

INNOCENTIUS . XI . PONT . MAX . *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

FECIT . ENIM . MIRABILIA . IN . VITA . SVA . *in parma, quam Fama, & duo pueri tenent. [1]*

Apud clarissimum, & amicissimum, dum vivebat, *Franciscum Valesium*, hoc maximi moduli Numisma vidi, quod sane cufum est post Innocentii mortem, ut ex epigraphe constat . Ea fuit de Innocentio omnium opinio, ut ad ejus cadaver, & deinde ad tumulum frequentissimi accesserint ex quocumque ordine, & statu homines, ac signatâ, ut ajunt, commissione ejus causæ Canonizationis, *Venerabilis* titulo decoratus sit .

MOrtuo Innocentio XI. postquam Apostolica Sedes
 mensem I., dies xxv. vacasset, Pontifex electus est
 Petrus Cardinalis *Ottobonus* pridie Nonas Octobres anni
 MDCLXXXIX. Hic nomen sumfit Alexandri VIII., obiitque
 Kalendis Februariis anni MDCXCI. Ejus ossa in Basilica Vati-
 cana condita sunt, magnifico sepulchro, quod Petrus Cardi-
 nalis *Ottobonus* Fratris filius eidem exstruxit, hac epigraphe.

PATRVO. MAGNO
 ALEXANDRO. VIII. OTTHOBONO
 VENETO. P. O. M.
 PETRVS. CARD. EPVS. SABIN. S. R. E. VIC. CANC.
 ANNO. IVB. MDCGXV.

I.

ALEXAN. VIII. OTTOBON. P. O. M. CRE. VI. OCT. 1689. *Effigies* 7.
Pontificis cum camaleucio, & brevi pallio; inferius: IO: HAME-
 RANVS. F.

MVNIT. ET. VNIT. *Globus, cujus pars superior cælum, inferior terram designat; Zona, Zodiacum representans, quæ globum secat, Cælum a terra dividit. [4]*

Adluditur in hoc Numismate ad gentilitium Pontificis stemma, in quo supernè Aquila biceps in area alba, Zona item alba, quæ subjectam obliquè secat aliam stemmatis aream, cujus pars superior cærulea, inferior viridis. Qui ex Pontificis stemmate symbolum in Numismate composuit, nil nisi ejusdem summam Cælo, Terrâque auctoritatem expressam voluit.

II.

4. ALEXAN. VIII. PONT. M. A. I. *Effigies, ut supra; inferius: I. H. DOMINI. EST. ASSVMPTIO. NOSTRA. S. Petri Cathedra; in exergo: 1690. [6]*

Principio Pontificatus cusum est Numisma, quo Pontifex profitetur, assumptionem suam a Domino factam esse. Difficillimis temporibus Alexander Pontificatum gessit, tum ob domesticas discordias, quum ob universale poenè bellum inter Christianos Principes; ipse verò Provinciam optimè administravit.

III.

- ALEXAN. VIII. PONT. MAX. *Effigies, cum Tiara Pontificia, & pluviâli, in quo S. Bruno expressus; inferius: I. H. Postica, ut numero I. [5]*

Exprimitur in pluviâli S. Bruno, quòd hujus, & S. Magni, festo die, pridie Nonas Octobres Alexander electus sit Pontifex; ea de causa in monetis, quas vocant *Testoni*, & in majoribus aureis, quos dicunt: *Scudi d' oro da due, da quattro* (quod nempe duobus, aut quatuor minoribus aureis consistit) S. Brunonis, & S. Magni *Opitergii* Episcopi Icones visuntur, cum epigraphe: DIE. NAT. SS. MAGNI. EP. OPITER. ET. S. BRVNONIS. ANACHOR.

IV.

6. ALEXAN. VIII. PONT. M. A. I. *Effigies cum Regno, & pluviâli, in quo S. Bruno.*

SVAVITATE. *Thuribulum, e quo thus fumicat. [6]*

Anticam numero superiori explicavimus; postica verò adludit ad morum suavitatem, qua Pontifex omnium sibi animos conciliabat, & ad ejusdem in sacris disciplinis peritiam.

V.

9. ALEXAN. VIII. PONT. M. A. I. *Eadem effigies; inferius: I. H.*

ALEXANDER VIII. 311

EXEMPL. DEDI. VOBIS. *Christus Apostolorum pedes lavans*. [6]

VI.

ALEXAN. VIII. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio*. 8.

TY. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Jesus Christus S. Petri pedes lavans; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS.* [6]

Utriusque Numismatis posticæ super decessorum Pontificum formas sunt cusæ.

VII.

ALEXAN. VIII. PONT. MAX. AN. I. *Effigies, ut supra; inferius: IOS. ORTOLANI. VEN. F.* 19.

VICTRICEM. MANVM. TVAM. LAVDEMVS. *B. Virgo in nubibus sedens, Puerum Jesum habens in ulnis; inferius mare, in cujus littore duo Trophæa, & duo Turcæ manibus retrorsum vinctis.* [4]

In pereleganti hoc Numismate Victoriæ exprimuntur a Foederatis Principibus Christianis de Turcis^a relatæ, præsertim a Venetis, qui VI. Idus Sextiles anni MDCXC. *Epidauro*, sub B. M. Virginis auspiciis expugnato, *Peloponnesum* pœnè universam e Turcarum Tyrannide^b liberarunt.

VIII.

ALEXANDER. VIII. PONT. MAX. 1690. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.* 3.

NON. PRAEVALEBUNT. *Mulier velata, in cujus capite Spiritus Sanctus, in scuto verò Pontificis stemma, Cruce, quam dextera tenet, Hydram percutit, pedibusque proterit.* [1]

Fusi hujus maximi moduli Numismatis epigraphes sensus planus est; damnavit fane Alexander, quæ Conventus Parisiensis Cleri adversus Romanam Sedem statuerat anno MDCLXXXII. Verba: NON. PRAEVALEBUNT. e mulieris egrediuntur ore: hic mos fuit infimæ ætatis artificum, quorum primi inter Pictores, fuisse dicuntur *Cimabue*, & *Buffalmaccus*^c.

IX.

ALEX. VIII. P. M. OTTHOBONVS. VENETVS. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio; inferius: I. H.* 15.

LAV-

^a Vide inter alios Supplementum Brietii per Frescos.

^b Petrus Garzonius in Histor. Veneta tom. 1.

^c Videjs le notiz. del diseg. del Baldin.

LAVRENTIO . IVSTINIANO . IN . SS. ALBUM . RELATO .
S. Episcopus sedens cum pedo , & mitra ; in exergo : PETRO .
 ET . IOANNE . LANDIS . ORAT . VEN . ADNITENTIBVS .

[5]

Laurentius Justinianus VI. Idus Januarias, anni MDC. a Clemente VIII.
 S. P. in Ecclesia S. Salvatoris *in Lauro* inter Beatos , ab Alexandro
 vero VIII. Pridie Nonas Octobres anni MDCXC. inter Sanctos fuit
 adscriptus^a, una cum BB. Johanne a Capistrano , Johanne a
 S. Facundo, Johanne de Deo , & Paschale Baylonio . Solemnitas
 habita fuit in Vaticana Basilica^b .

X.

10. ALEXAN. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra ; inferius : TRA-*
 VANVS .

NOSTRA . FELICITAS . *Mulier sedens supra solium , caduceum*
dextrâ , levâ cornucopiæ tenet ; in exergo : 1690. [5]

Exprimitur hîc vigilantia Pontificis , in ubertate urbi Romæ procu-
 randa . Is enim murium silvestrium ingentem copiam exterminavit,
 qui agros infestabant ; rem agrariam exactioibus , & malâ admi-
 nistracione pœnè obrutam , optimis editis constitutionibus resti-
 tuit^c . Jure igitur merito in ejusdem aureis , & argenteis^d Numis
 duo boves insculpti sunt , cum epigraphe : RE . FRUMENTA-
 RIA . RESTITVTA . C I C I C X C .

XI.

1. 2. ALEXAN. VIII. OTTOBON. P. O. M. CRE. VI. OCT. 1689.
Effigies Pontificis cum camaleucio , & brevi pallio .

OPT. ORBIS . PASTORI . AN. II. 1690. *Supernè Pontificia Tia-*
ra , cum clavibus decussatis ; omnia intra lauream coronam . [4]

Cusum est hoc Numisma , Alexandri VIII. Pontificatus anno II.
 ineunte Christi MDCXC,

XII.

16. ALEXANDER . VIII. PONT. OPT. MAX. *Effigies cum Regno ,*
& pluviâli ; inferius : ROMA .

AMORE . ET . CORDE . *Reges Magi munera offerentes Puelo Jesu*
sedenti in sinu Matris ; supernè Stella . [5]

Hoc Numisma haud affabre cusum , cui rei adludat , ignoro .

XIII.

^a Videre est Benedicti XIV. aureum opus de Canoniz. Sanct. recentior. edit. Patavin.

^b Videas relat. a Maphæo Urban. de Rubéis publicet. typis Dom. Hercules .

^c In Vita post Platin. tom. 2. pag. 831.

^d Scilla Mon. Pontif. pag. 335.

XIII.

ALEXANDER. VIII. PONT. MAX. GREAT. A. 1689. D. 6. 17.
 OCT. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; Inferiùs: P. H. M.*
 NOMINE. DEPOSITO. PETRVS. INCIPIT. ESSE. SEDEN-
 DO. OTTOBONVS. TOTO. CORDE. SIT. ERGO. BONVS.
 EVENIVNT. VENETIS. VEGETIS. IAM. PROSPERA.
 QVAEVIS. ID. SATIS. IPSE. RECENS. PAPA. LATINE.
 PROBAS. 1689. *Supernè Pontificis stemma. [3]*

Hoc Numisma Germaniæ fufum est ab artifice, qui Siglis P. H. M.
 nomen fuum expreffit. Cæterum quo fenfu in ifta Acroftide inepti-
 verit auctor, non est operæ pretium investigare.

XIV.

ALEXANDER. VIII. OTTOBONVS. PONT. MAX. *Effigies, ut* 18.
supra; inferiùs: N. O. C.
 GREAT. D. VI. ET. CORON. D. XIV. OCT. MDCLXXXIX.
intra coronam lauream. [4]

Hoc etiam Numisma ab ignoto Artifice Germano a Siglis N. O. C.
 designato percuffum est.

XV.

ALEXAN. VIII. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, & brevi* 20.
pallio.
 D. SI. VIS. POTES. *Leprosus genibus flexis ante Salvatorem stan-*
tem. [5]

Simile vidimus Numisma, Innocentio XI. Pontifice cufum; hoc Bo-
 nannius privati arbitratur Artificis opus.

XVI.

ALEX. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.* 13.
 S. PETRVS. APOSTOLVS. *S. Petri protome, claves manu tenen-*
tis. [5]

XVII.

ALEXAN. VIII. PONT. MAX. *Eadem effigies, ac supra.* 5.
 SPIRITVS. CONSILII. *Spiritus Sanctus radiis circumdatus. [5]*
 Duo hæc Numismata explicatione non indigent.

XVIII.

ALEXAN. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.* 14.
 EIA. HIC. MARE. HIC. PORTVS. *Mulier sedens quatuor pue-*
ris circumdata. [4]

Exprimitur hîc charitas, qua præditus Pontifex, egenis, qui ad eum ut Patrem veniebant, in necessitatibus opitulabatur ^a.

XIX.

11. ALEXAND. VIII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

ADDITO. IN. VATICANO. SAPIENTIAE. PABVLO. *Abacus, super qua libri; Supernè Aquila biceps, inter ungues tæniam tenens, in qua: EX. REGIIS. CHRISTINÆ. THESAURIS; inferius: 1690. [4]*

XX.

12. ALEXAND. VIII. PONT. MAX. *Eadem effigies.*

SAPIENTIA. FVNDAVIT. STABILIVIT. PRVDENTIA. 1689. *Bibliotheca Vaticanæ adspæctus. [4]*

Duo hæc pulchra Numismata percussit Johannes Andreas *Laurenzanus* in memoriam Bibliothecæ Librorum, qua editorum, qua manuscriptorum, Suecorum Regina *Christina*, quam Pontifex comparavit, & partem præcipuam Vaticanæ adjecit ^b. Mortuâ *Christinâ* XIII. Kalendas Majas anni MDCLXXXIX., ejus cadaver in Ecclesia PP. Congregationis Oratorii, quam *Novam* dicunt, expositum, deinde in Basilica Vaticana conditum fuit. Putat *Bonnannius*, sed dubio argumento, in posteriori Numismate expressam esse amplissimam Bibliothecam, quam familiæ suæ Pontifex legavit, quamve *Fianensis Dux* modo possidet.

XXI.

ALEXANDER. VIII. OTTHOBONVS. VENETVS. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola.*

PETRVS. CARD. OTTHOBONVS. S. R. E. VICECANC. PATRVO. MAG. BENEMERENTI. POSVIT. MDCC. *Pontificis tumulus; urnæ inscriptum est: ALEX. VIII. PONT. MAX. Inferius: COMES. CAROLVS. S. MARTIN. INVEN. & stemma Cardinalis Otthoboni; e lateribus stemmatis: S. V., hoc est: S. VRBANVS. [2]*

Ponè *S. Leonis Aram* in Vaticana Basilica adest *Alexandri VIII.* sepulchrum, quod *Angelus de Rubeis* a *Comite de S. Martino* delineatum incidit. Hoc Numisma, cujus diametros est III. circiter digitorum, cudit celebris Artifex *Lotharingus*, quem dicunt *Ferdinandum S. Urbanum*.

XXII.

^a *Johan. Palat. in Emblem. Pontif. Vit. describ.*

^b *Videſis Inſcriptionem, quæ legitur ſupra Portam ædiũ Bibliotheca Vaticanæ ab Alexandro VIII. adjuñctarum.*

XXII.

SEDE . VACANTE . MDCXCI. *SS. Apostolorum Petri, & Pauli
capita .*

VENI . LVMEN . CORDIVM . *Spiritus Sanctus in columbæ spe-
ciem . [6]*

Festo SS. Petri, & Pauli Apostolorum die, Sede etiam Vacante, Numismata cuduntur Reverendæ Cameræ Officialibus distribuenda . Anno MDCXCI. ob Alexandri VIII. mortem vacante Sede, mense Junio præfens Numisma cufum fuit .

K Alendis Februariis anni MDCXCI. mortuo Alexandro VIII., iv. tandem Idus Quintiles ad Pontificatum eventus est Antonius *Pignatellus* Neapolitanus, Cardinalis, qui nomen assumpsit Innocentii XII. Obiit v. Kalendas Octobres anni MDCC., & in Vaticana Basilica conditus est modico sepulchro, quod minimo sumtu sibi vivens paraverat, suo tantùm nomine inscripto.

I.

1. 2. INNOCEN. XII. PONT. M. A. I. Pontificis effigies cum pileolo, & brevi pallio; inferius: I. H.

A. DEO. DATVS. DIE. XII. CORONAT. XV. IVLII. Superne caput Seraphim. [6]

R. P. *Bonannius* in Germania hoc Numisma cūsum censet, quum in antica siglæ: I. H. ab *Johanne Hamerano* percussum denotent. Ipse etiam, ut cæteris Pontificibus injurium, nomen *a Deo dati* Innocentio XII. attributum, malè reprehendit, nam hoc non probat, alios Pontifices non fuisse Divini Spiritus impulsu electos. Cæterum epi-

epigraphes, & Numismatis sensus utpote satis patens explicacione non indiget.

II.

INNOCEN. XII. PONT. M. A. I. *Effigies, ut supra; inferius:* 5.
HAMER.

IVSTITIA. ET. ABVNDANTIA. PACIS. *Mulier sedens olive ramum dexterâ, levâ libram tenet; in terra ensis.* [4]

III.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies cum Regno, & pluviâ floribus consperso.* 6.

Eadem postica, non tamen eodem modulo cusa. [5]

Quo tempore B. Petri Cathedram Innocentius adscendit, gravi se invicem Christiani Principes bello proscindebant; quare statim ad sedandas dissentiones officia contulit; quæ tamen ad annum usque MDCXCVII. irrita fuerunt. Ex monetis Innocentii XII. satis patet, quam maxime pacem optaret, sæpissime enim in iis legitur: DEVS. PACIS. CONTERET. SATANAM—SEDEBIT. IN. PVLCHRITVDINE. PACIS—DELECTABITVR. IN. MVLTITVDINE. PACIS—OPVS. IVSTITIÆ. PAX—COGITO. COGITATIONES. PACIS—BELLVM. CONTERAM. DE. TERRA.

IV.

INNOCEN. XII. PONT. M. A. I. *Effigies cum pileolo, quem Ca-* 3.
maurum dicunt, & brevi pallio, quod Mozzettam.

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus S. Petri pedes lavans; in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS.* [5]

Quò i Numismata Feriâ v. in Coena Domini distribui solita, exceptâ Epochâ, pœnè similia sint, haud opus esse singula referre duximus; adnotabimus tantùm, in quodam Numismate anno ultimo Innocentii cufum, legi: INNOCEN. XII. PON. M. A. IVB. MDCC.

V.

INNOCEN. XII. PONT. M. A. I. *Effigies, ut supra; inferius* 12.
verd: I. H.

A. DEO. ET. PRO. DEO. *Mulier stans, puerum habens in ulnis, aliosque duos e lateribus, numos e vasis, quæ humeris gestant, effundentes; eadem mulier pede aliud item vas subvertit, unde monetæ exeunt.* [5]

In hoc eleganti Numismate cufor Innocentii in pauperes liberalitatem expreffam voluit, quibus larga manu eleemofynas erogabat, eos filios appellans; Contrà hi, Innocentii funus, amiſſum Patrem lugentes, comitati ſunt ^a.

VI.

17. INNOC. XII. PONT. MAX. A. II. *Effigies cum Regno, & pluviâ; inferiùs: HAMERANO.*

BEATVS. QVI. INTELLIGIT. SVPER. EGENVM. ET. PAVPEREM. *Pontifex in throno aliquot inopes genuflectentes adloquens, Prælatiſ, & Helvetiis militibus adſtantibus.* [6]

Innocentius XII. eo Juſtitia adminiſtranda ſtudit, ut diem ſingulis hebdomadis conſtituerit, qua cujuſcumque ordinis homines audiret. Præterea inopes ſemper, ubicumque eſſet, benignè excipiebat ^b. De hac re præter hoc Numiſma, fidem facit denarius, in quo Charitas ſedens cum tribus pueris, & epigraphe: NOVIT. IVSTVS. CAVSAM. PAVPERVM,

VII.

16. INNOCENTIUS. XII. PONT. OPTIM. MAXIM. AN. II. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio.*

EGENOS. VAGOSQVE. INDVC. IN. DOMVM. TVAM. ISAI. 58. 7. *in tænia, ſub qua Lateranenſis Baſilicæ, obeliſci, & ædium Pontificiarum adſpectus.* [1]

Ad Lateranenſem Baſilicam Sixtus V., everſis antiquis Pontificum ædibus, pluribuſque ſacris ædiculis, novum, amplumque exſtruxit Palatium, quod intrinſecus picturis, teſtorio inductis, extrinſecus Tyburtino lapide magnificentiffime ornavit, Dominico Fontana Architecto; quum tamen neque Sixtus, neque ullus ex ejus Succeſſoribus illud habitaverit, jam pœnè ſqualuerat, hiſcebatque. Innocentius, ne tandiu incolis vacuum ædificium proſus inutile fieret, illud inſtauravit, ibique gratuitum hoſpitiuſ pauperibus puellis, præſertim vagis, ampliſſimum paravit, eas, inquiens, eſſe ſuas neptes, ac ſuam familiam tanto dignam domicilio. In eo paucos ante annos tætrina optimis hoſericis, & ſubſericis pannis inſtituta eſt, quam eadem puellæ exercent.

VIII.

^a *In Vita poſt Platinam to 2. pag. 838. Vide Scillam Mon. Pontif. pag. 110. & ſeq.*

^b *In Vita; & in Orat. Funeb. Aug. Tajæ Senenſis.*

VIII.

INNOCENTIUS. XII. VNIVERSÆ. ECCLES. PONT. MAX. 19. 20.

SAVVS. CARD. MILLINVS. VRBEVET. ECCLES. EPISC.

Templi ichnographia, & Cardinalis Millini parvum Stemma.

IN. INNOCENTIA. ET. SAPIENTIA. FVNDATA. ANNO.

DÑI. MDCXCIII. DE. MENSE. IVNII. IN. TERRA. VVL-

SINII. *Supernè Innocentii XII. Stemma, cum duobus palmæ ramis;*

infernè Cardinalis Millini insignia. [1]

Savus *Millinus* Cardinalis, Episcopus *Urbis veteris*, hoc Romæ cudi curavit Numisma in memoriam Templi *Vulfinii* erecti fidelium eleemosynis, ac Pontificis liberalitate, & SS. Eucharistiæ dicati, eo quod anno MDCXCIII. Salvatoris Thaumaturga Icon spineâ coronâ redimita, humanam unguem magnitudine non excedens, saxo per prodigium incisa inibi reperta fuerit. In eodem oppido anno MCCLXIV. celebre contigerat miraculum^a, propter quod Festum Corporis Domini institutum ferunt.

IX.

INNOCENTIUS. XII. PONT. MAX. A. III. *Effigies, cum pileolo,* 7.

& brevi pallio; inferius: AN. PILAIA. MESSANENS.

ERIT. EGENO. SPES. IOB. V. *Ædificii adspæctus; In imo:*

MDCXCIV. . [4]

Hospitium Apostolicum ad Tyberis ripam prope Portuensem Portam erectum, in hoc Numismate repræsentatur. Anno MDCLXXXIV. Carolus Thomas *Odeschalcus* hospitium pro pueris inopibus instruendis fundavit in Foro, quod a Morganorum nobili familia dictum est *Piazza Morgana*, indeque eos ad textrinam lanarum transtulit, quam ad ripam Tyberis prope ædiculam S. Michaelis exstruxerat. Ædificium hoc Innocentius auxit, appellavitque nomine Hospitii Apostolici ad Sanctum Michaelem. Ibidem collocavit puerorum cœtum, qui *Literati* dicebantur ob Instituto-rem, cui *Literati* cognomen erat; hic, quamvis & ipse pauper, inopes vagosque pueros alebat, instituebatque parvo hospicio in via Flaminia, ubi nunc situm est Palatium Marchionis *Raggi*. Cæterum Innocentius aucto a se Collegio, & Hospitio amplissimos redditus adtribuit, pueros instruendos commisit Patribus Scholarum Piarum, ac rei domesticæ tres Cardinales præfecit, quibus postea & Gynæcæi ad Lateranum cura commissa est.

X.

^a *Giaccon. 10.2. col. 148.*

X.

13. INNOCEN. XII. PONT. OPT. MAX. A. III. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; inferius: BEATRIX. HAMERANA. SINVM. SVVM. APERVIT. EGENIS. Pellicanus super quadrato lapide (cujus lateribus stemmata Pontificis insculpta sunt, in fronte ann. 1694.) rostro pectus lacerat, cruorem filiis bibendum effundens, quorum aliqui circumvolitant, alii sanguinem humi sparsum ebibunt. [1]*

Pulchrum hoc maximi moduli Numisma, quod cudit *Beatrix Hamerana*, R. P. *Bonannius* publicâ auctoritate cufum negavit, sed quum pellicanum, cum epigraphe: *NON. SIBI. SED. ALIIS.* in moneta, quam vocant *mezza Piastra*, anno II., Christi MDCXCII., & III., Christi MDCXCIII. cufum, appareat, indubitanter hoc etiam Numisma publicâ percussum auctoritate fatebimur. In eo Charitas Pontificis erga pauperes ostenditur.

XI.

9. INNOC. XII. PONT. MAX. A. IV. *Effigies cum Regno, & pluviâ, in quo S. Petri protome; inferius: HAMERANVS. IVSTITIAE. ET. PIETATI. CIDIQVC. Frons Curiae Innocentianae, in Monte Citorio. [4]*

Princeps Ludovisus Regio prope sumtu suæ familiæ Palatium ædificare aggressus est, vix tamen frontis fundamenta jecerat, ejusque lateri e regione Columnæ fastigium imposuerat, quum morte interceptus, tantum opus imperfectum reliquit, quod nullus ex hæredibus absolvit. Hoc Innocentius emit xxx. aureorum millibus, ibique Curiam paravit amplissimam litigantium, & causidicorum commodo. Eam quippe incolunt Ærario Pontificio Præfectus, Camera Apostolicæ Auditor, ejusque Locumtenentes: Signaturæ Justitiæ item Auditor. In magna aula jus dicunt ii, quibus Camera Apostolicæ Clerici judicium dant. Demum Tabularia undique prostant in ima ædificii parte. Opus a Bernino incœptum Carolus Fontana quadriennio absolvit, Frontem ad Bernini delineationem fecit^b, aliâ tamen ratione ædes partitus est, & angustiori ambitu atrium conclusit, licet invitus, ut qui longe ampliorem ædium ichnographiam designaverat, quam Alexander *Speculus* viriculo exsculpsit, & publici juris fecit anno MDCXCIV. Cæterum Pontifex Curia

a *Scilla Monet. Pontif. pag. 287.*

b *Roma Moderna pag. 154.*

riæ totum ædificium, aliasque vicinas domos Hospitio Apostolico S. Michaelis a se erecto, uti supra diximus, donavit, cui annuas pensiones incolæ solvunt.

XII.

I N N O C E N T I O . X I I . P O N T . M A X . A . I V . G A S P . C A R D . D E .
 C A R P I N E A . V R B . V I C . *Frons Ecclesiæ S. Mariæ ad Fornaces .*
 A E D I S . D . M A R I A E . D E V M . N O B I S . E X O R A N T I S . P I Q -
 R V M . E L E E M O S Y N I S . F V N D A M E N T A . I A C T A . V E T E R I .
 C O M P R E H E N S O . S A C E L L O . C V R A . I O S E P H I . F A R A L -
 D I . I N . F I G V L I N I S . V A T I C A N I S . I A M P R I D E M . C O N -
 S T R U C T O . A N . M D C X C I V . Q V O . C L A S S I S . R O M A N A .
 F O E D E R A T I S . A D . C H I I . E X P V G N A T I O N E M . S V B S I -
 D I O . A D F V I T . [2]

In hoc maximi moduli fuso Numismate representatur nova Ecclesia B. Mariæ ad Fornaces. In ejus verò postica memoratur vetus Sacellum a Josepho Faraldo exstructum, quod postea marmoribus obductum, ornatumque in media nova Ecclesia situm est. Ædificium etiamnum prosequuntur^a Fratres Hispani Redemptionis Captivorum, qui proximum Cœnobium a Benedicto XIII. illis concessum incolunt. Cardinalis *Gaspar Carpineus* primum lapidem anno MDCXCIV. posuit, quo tempore VII. Idus Septemb. Classis Fœderatorum ad Chii insulam appulit, & exscensione facta varios vicus, portum, & tandem XVII. Kal. Octobres urbem Chii deditione cœpit; tertio post die X. Turcarum millia, urbe egressi, Asiam petierunt^b; brevi tamen vacuum Christianis militibus Insulam iidem Turcæ recuperarunt magno Catholicorum incolarum damno.

XIII.

I N N O C E N T I U S . X I I . P O N T . M . A . I I I I . *Effigies cum Regno, & pluviæ; inferius: I. B. BORNER. F.*
 E G E N O R V M . S V B S I D I O . E T . P V B L I C O . M E R C I V M . C O -
 M O D O . *Telonium, quod dicunt Dogana di Ripagrande, ad Fluminis ripam, non longè a Porta Portuensi.* [1]

In hoc prægrandi Numismate visitur Telonium ad ripam Tyberis, ubi vectigalia ex mercibus Mari advectis exiguntur. Hoc Innocentius XII., Equite Carolo *Fontana* Architecto, erexit^c, ædiumque

S s

an-

^a Roma Moder. pag. 281.

^b Videfis *Histor. Venet. & Anon. post Platin. in Vita tom 2. pag. 245.*

^c Roma Moderna pag. 295.

annuam pensionem Apostolico S. Michaelis ad Ripam Hospitio attribuit . XII. , & XIII. Numisma apud Clariss. dum viveret , *Valesium* vidi .

XIV.

II. INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies cum camaleucio , & brevi pallio .*

IMPETVS . LAETIFICAT . *Fluminis Icon jacens coronata , cum cornucopiæ , & urna ; post illud , memorati Telonii adspèctus . [4 .]*

Duo reprehensione digna *Bonannius* in hujus Numismatis forma animadvertit ; primum , prægrandem esse Tyberis figuram , eamque profluenti aquæ adversam ; deinde Epigraphes obscuritatem .

XV.

IO. INNOC. XII. PONT. MAX. AN. V. *Effigies , cum pileolo , palliolo , & Stola ; inferius : IO. HAMERANVS . F .*

QVAESTVS . MAGNVS . PIETAS . CVM . SVFFICIENTIA .
MDCIIIC. *Telonii , quod dicunt Dogana di Terra , adspèctus . [5]*

Telonium , in quo vectigalia exiguntur ex mercibus Romam terrâ vectis , ædificavit Innocentius XII. in Foro nuncupato *Piazza di Pietra* . Fundamentis usus est Basilicæ , ut ferunt , Antonini Pii , ita tamen , ut Columnæ , quæ Basilicæ lateri hærebant , modo Telonii frontem exornent . Ex marmoreæ sunt , & striatæ ordinis Corinthii . Capitula , epistylum , & zophorus , vetera sunt , at deformatâ , quibus nova corona superestructa est . Anno MDCCXXXI. in eodem foro maximæ molis saxum effossum est ad fundamenta Telonii , qua ad viam latam pergitur . Fragmen illud erat marmoreæ coronæ ejusdem Basilicæ , qua parte Tympano jungebatur , in ea verò Leonina capita , denticuli , cimatia , simæ , cæteraque omnia miro artificio insculpta erant , quæ in veterum ornatissimis ædificiis esse solent . Marmor istud lapicidis venditum in frustra dissectum est ; ornamenta tamen in partes divisa , intextaque sunt muro prope Palatium Conservatorum Urbis in Capitolio , qua iter est ad rupem Tarpejam , seu montem Caprinum . Iis subjecta est epigraphæ satis insulsa , quæve , unde execta sint ea ornamenta , minime indicat . Huic similis , & quidem raræ magnitudinis coronæ pars in hortis Quirinalibus Columnensium diu fuit inter rudera Templi Solis , paucos tamen ante annos lapidarius latiores ex ea laminas fecit ad pavimenta sternenda . Numisma hoc est admodum affabrè cusum .

XVI.

XVI.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, & brevi pallio.* 8.
 VIRTUS. PROMOTA. *Juvenis, alatus stans, Solem habens in pe-*
ctore, hastam lævâ, dexterâ Coronam tenet; & lateribus: AN. V.
In exergo: FERDINAND. DE. S. VRBAIN. [4]

Bonaventura *Bosellius* Comes Numum hunc a Ferdinando *de S. Urbano* Bononiæ cudi curavit anno v. Pontificatus Innocentii, in memoriam xi. insignium Virorum in Collegium Cardinalium pridie Idus Decembres anni MDCXCV. cooptatorum. Virtutis symbolum in Numismate expressum diversum est ab eo, quo veteres usi sunt.

XVII.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.* 14.
 VOTA. PVBLICA. *Duæ mulieres stantes, quæ dexteris invicem*
junctis palmæ ramum, & Pontificis stemma tenent, lævis verò fa-
ciem arma comburentem, & libram. [5]

In Germania hoc fustum est haud contemnendum Numisma ab ignoto nobis Artifice; in eo forte ostenditur Pontificis cura in Christianis Principibus pace donandis^a.

XVIII.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero XVI.* 15.
 HAEREDITAS. SANCTA. *Mulier stans eleemosynas erogat in pau-*
peres partim genuflexos, partim jacentes. [3]

A Ferdinando *de S. Urbano* supra memorato hoc cusum est Numisma, quod Pontificis exprimit in pauperes pluriès a nobis laudatam munificentiam.

XIX.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut numeris superioribus.* 18.
 SED. MAIOR. CHARITAS. *Juvenis alatus, tres ollas ardentes*
sustinet, quarum media majorem alit flammam. [5]

Ignotus Artifex Numisma hoc fudit Mediolani; illud ad Fidem, Spem, & Charitatem adludit, quæ in Pontifice Innocentio enituerunt, præcipuè Charitas, quæ in Numismate per majorem flammam, & per epigraphem denotatur.

XX.

INNOCENTIUS. XII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, ut su-* 21.
pra; In ima parte: L. V. F.

OLLA. SPEI. MEAE. PS. 59. *Mulier velata stans, & Dæmones conterens, dexterâ olivæ ramum, Crucemque tenet, levâ ollam offert Spiritui Sancto, cujus symbolum irradiatum supernè visitur.* [1]

Hoc Numisma, quod fufum est maximo modulo, exprimit Ecclesiam Catholicam, quæ suos hostes superare confidit, Innocentio Pontifice, cujus symbolum, nempe ollam, quam habet in stemmate, Deo offert.

XXI.

22. INNOCEN. XII. PONT. M. A. VI. *Effigies cum regno, ac pluviali floribus ornato.*

ANNUNTIATE. INTER. GENTES. *Pontifex in throno sedens, Crucifixum aliquot Religiosis viris genua flexis ostendit.* [5]

Innocentii munificentia maximè enituit, quum aureorum Numorum CL. millia Collegio Urbano de Propaganda Fide impertitus est, ut Apostolicos viros mitteret ad Catholicam Fidem per Orientales Regiones annunciandam. Hoc Augustini Fabronii, Congregationis de Propaganda Fide a Secretis, postea Cardinalis amplissimi, curâ factum est^a, nam in Sinarum Regnum XL. Missionarii, in Ethiopiam X. anno MDCXCVII. missi sunt, quibus iter adgredientibus Pontifex bene precatus est.

XXII.

23. INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*

ASSAGIVM. GENERALE. 1698. *Tentorium Ecclesiæ, cum clavibus.* [4]
Hoc Numisma aliàs explanavimus.

XXIII.

INNOCEN. XII. PONT. M. A. III. *Effigies cum camaleucio, & brevi pallio; inferius verò: I. H.*

VIGILAT. QVI. CVSTODIT. EAM. 1694. *S. Petrus stans cum clavibus; procul Urbs Roma.* [5]

Hoc Numisma, quod olim apud *Valesium* conspexi, cufum existimo vigiliâ S. Petri, ob solitam distributionem.

XXIV.

24. INNOC. XII. PONT. M. A. VII. *Effigies cum pileolo, & brevi pallio. FUNDAMENTA. FIDEI. SS. Apostolorum Petri, & Pauli Protomæ; in exergo: CIOICHC.* [5]

Eandem ob causam, ac præcedens, hoc Numisma cufum censeo.

- * Huc usque R. P. *Bonannius*, cujus nostra pagina plena est, Numismata Pontificia recensuit, in duo ingentia Volumina dispertita.

XXV.

^a Ex actibus ejusdem Congreg. MSS.

XXV.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 SVB. TVVM. PRAESIDIVM. 1699. *Beatissimæ Virginis effigies,*
in atrio Pontificio Quirinali. [4]

In Atrio Palatii Quirinalis sub horarum indice est B. Mariæ Virginis imago, cujus genibus insidet Christi infantis icon, in speciem benedicientis. Eas imagines musivo opere expressit Joseph Contius Romanus ad prototypum Caroli Marattæ, qui in iisdem Pontificiis ædibus vifitur.

XXVI.

INNOC. XII. PON. M. A. VIII. *Effigies Pontificis cum tiara tri-*
plici corona redimita, & pluviæ, in quo memoratum B. Virginis
semulacrum.

IVBILAEI. SAECVLARIS. INDICTIO. CIOICIC. *Porta*
Sancta, & Angelus duplicem tenens Tubam. [4]

XXVII.

INNOC. XII. PON. M. A. VIII. *Effigies, ut supra.*

HIC. DOMVS. DEI. ET. PORTA. COELI. R. O. M. DEO.
 PORTA. HAEC. PVBLICA. IN. AEDEM. SACRAM. ERE-
 CTA. SERENISS. DVCVM. BRVNSVIC. LVNEB. ETC. 1700.
 [4]

In Catalogo *Vossiano* hoc Numisma refertur.

XXVIII.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies cum Regno, & pluviæ flo-*
ribus consperso.

APERI. EIS. THESAURVM. TVVM. *Pontifex Portam Sanctam*
referans. [5]

XXIX.

INNOC. XII. PONT. M. AN. IVBI. MDCC. *Effigies cum Regno,*
& pluviæ, in quo Spiritus Sanctus per columbam expressus.

INTROITE. PORTAS. EIVS. *Porta Sancta, cum peregrinis;*
Item supplicatio; in exergo: HAMERANVS. F. [5]

XXX.

INNOC. XII. PONT. MAX. A. IVB. *Effigies cum Regno, & ara-*
bici operis pluviæ; inferius: HAM.

APERVIT. DOMINVS. THESAURVM. SVVM. 1700. *Ponti-*
fex Portam Sanctam referans. [5]

XXXI.

INNOCEN. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra; subtus: I. H. DOMVS. DEI. PORTA. COELI. Pontifex Portam Sanctam rese-*
rans; in exergo: 1700. [4]

Hæc Numismata apud Clarissimum quondam Franciscum *Valescum* conspexi. Quod numero xxvii. visitur Clementis X. posticam habet.

Portam Sanctam Vaticanæ Basilicæ Pontifex Innocentius, quum ægro-
tasset, aperire non potuit per se ipsum, sed neque claudere, nam iv.
Kalendas Octobres anni mdcc. noctis horâ iv. obiit, quum annos
vixisset lxxxv. menses vi. dies xv. Anno hoc sanctiori ingens adve-
narum numerus Romæ adfuit, inter quos multi Principes.

XXXII.

VENIT. VENIA. VENITE. 1700.

FELIC. NOVI. SECVLI — CONCORDES. MANEANT. [5]

XXXIII.

SATVRNIA. REDDIT. 1700.

PACAT. EVR. NOVI. SECVL. FEL. IVBI. ECCLESIA. [5]

Postrema hæc duo Numismata, quæ conspiceri non licuit, in Cata-
logo *Vossiano* referuntur.

XXXIV.

SEDE. VACANTE. MDCXCIX. SS. *Apostolorum Petri, & Pau-*
li Capita.

VENI. LVMEN. CORDIVM. *Spiritus Sanctus; inferius: RO-*
MÆ. [4]

In antica an. MDCXCIX. pro MDCC. notatur.

XXXV.

INNOCEN. XII. PONT. M. A. I. *Caput cum pilcolo, ac brevi pallio.*
PACEM. DONES. PROTINVS. *Spiritus Paracletus in columbæ*
speciem. [6]

Numisma apud Hameranos hisce diebus observavi, ideo non est suo
loco appositum.

Mortuo *Innocentio XII.* successit ix. Kalendas Decem-
bres anni MDCC. Clemens XI. , Cardinalis scilicet
Johannes Franciscus *Albanus* Urbinas . Hic obiit xiv. Kalen-
das Apriles anni MDCCXXI. , & privato sepulchro conditus est
in Vaticana Basilica , cum hac epigraphæ :

D. O. M.

CLEMENS. XI. P. M.

HVIVS. SS. BASILICAE

OLIM. VICARIVS.

ET. POSTEA. CANONICVS

SIBI. VIVENS. PONI. IVSSIT

OBIIT. DIE. XIX. MARTII

ANNO. SAL. MDCCXXI.

AETATIS. VERO. SVAE. LXXI.

MENS. VII. D. XXV.

SEDIT. IN. PONTIFICATV

ANNOS. XX. MENSES. III.

DIES. XXIV.

ORATE. PRO. EO.

I.

CLEMENS. XI. PONTIF. MAX. *Effigies Pontificis, cum Tiara Pontificia, & arabici operis pluviali.*

CREATIVS. D. XXIII. NOVEMBR. MDCC. *Pontificis Insignia tres montes, fascia, & Stella; in Numismatis externo ambitu: ROMAE. SANCTAE. DECOR. ART. C. I. VV. [6]*

Hoc Numisma, quod *Westnerus* Germanus cudit, explicatione non indiget.

II.

CLEMENS. XI. PONT. OPT. MAX. *Effigies, cum Tiara Pontificia, & pluviali, in quo montes, & stella arabico opere mixta.*

FACTVS. EST. PRINCIPATIVS. SVPER. HVMERVM. EIVS. *Christus Crucem bajulans. [3]*

Hermenegildus Hameranus, Puer XVII. annorum, hoc cudit perpulchrum Numisma, quo eximiam Pontificis virtutem expressit; etenim Clemens oblatum sibi Pontificatum raro prorsus exemplo ad tres dies recusavit, tandem Purpuratorum Patrum precibus lacrymabundus, ac mœrens obsequutus est ^a.

III.

CLEMENS. XI. P. M. CREA. XXIII. NOV. MDCC. *Effigies cum Tiara, & pluviali; in quo Pontificis stemma; inferius: HAMERANVS. FECIT.*

BENEDIXIT. FILIIS. IN. TE. 1700. *Pontifex Portam Sanctam claudens. [4]*

Hæc postica eadem est, ac Clementis X., anno MDCLXXV. in MDCC. mutato.

IV.

CLEMENS. XI. PONT. M. AN. I. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola, in qua insignia Pontificis.*

INFVNDE. LVMEN. VT. SINT. ASPERA. IN. VIAS. PLANAS. *Ager, in quo tres montes; supernè Spiritus Sanctus in columbae speciem. [5]*

Difficillimis temporibus Pontificatum auspicatus est Clemens XI. Mortuo enim sine sobole Carolo II. Austriaco Hispaniarum Rege Kalendis Novembribus anni MDCC. scripto hærede Philij po Andegavenli Duce Ludovici XIV. Gallorum Regis Nepote, acerbissimum exortum est bellum, quo diù Europa ferme tota vexata est.

Con-

^a *Clarifs. Abbas Petrus Polydorus in Vita Clementis XI.*

Contendebat siquidem Leopoldus Imperator, defuncti gentilis sui Regnum multis nominibus sibi deberi, contra obsistente Ludovico, ut sui Nepotis jura tueretur. Quisque novit, in quo discrimine, & periculo Italiae Principes, & praesertim Pontifex eo tempore versarentur^a.

V.

CLEMENS. XI. CREATVS. XXIII. NOVEMBRIS. MDCC. ALBANVM. COLVERE. PATRES. NVNC. MAXIMA. RERVVM. ROMA. COLIT. *Effigies cum pileolo, & brevi pallio. Pontificis Stemma intra florem fertum, lemniscis ornatum, in quibus: PIETAS. PRVDENTIA. ERVDITIO. Supernè: FLORES. MEI. FRVCTVS. HONORIS. ET. HONESTATIS. ECL. C. XXIV.; infernè: FLORES. CIRCVMDATI. [3]*

VI.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

CREAT. D. XXIII. NOV. ET. CORON. D. VIII. DEC. MDCC. *Stemma Pontificis. [4]*

Duo hæc Numismata Artifex Germanus, fortasse Westnerus, percussit.

VII.

CLEMENS. XI. PONTIF. MAX. *Effigies, cum Tiara Pontificia, & pluviali.*

EQVO. NE. CREDITE. TEVCRI—AVFVGIAT. PRO. HAC. VICE. AN. MDCCI. *Equus fugiens, scheda censûs dejecta; inferius: ARTEFIC. C. VV. [6]*

Hoc cudit Numisma Westnerus Germanus. Præstat hic *Frescottum* audire^b: IV. *Kalendas Julii Romæ et si Pontifex Clemens neutri contententium pro successione Hispanica noxæ futurum, si solitum pro Neapolitano Regno Tributum non deferretur, tamen Philippi Ducis Andegavensis nomine, veluti Regis accepti oblata est in Palatio Vaticano Equa, occultè eò deducta per agasonem publicum, qui eam carrucæ quisquiliis urbanis plenam junctam regebat. Huic cum ex improvise ad fores Palatii laciniam rubram injecissent, traxissentque jumentum per insuetas quadrupedibus scalas, illud cum protectione juris prætensi Ministris Pontificiis obtrudere, qui cum strigofum animal rejecissent, id reliqua die, & nocte secuta per Urbem*

T t

in-

^a Lucchesin. *Histor. sui temp.*

^b In *Histor. ad ann. MDCCI. pag. 366.*

*inhospitum vagatum est, usque dum postridie sponte suâ ad agasone-
nem, a quo emtum fuerat, rediens, ad priora servitia reductum
est.*

VIII.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. ANNO. I. *Effigies cum Regno, &
pluviali, in quo S. Pauli Icon.*

FIAT. PAX. SVPER. ISRAEL. 1701. *Mulier, quæ Ecclesiam
designat, genibus flexis; inferius: I. H. [5]*

Paci inter Christianos Principes firmandæ sedulo incubuit Clemens XI.
statim, ac Petri Cathedram adscendit, qua de re R. P. D. *Spa-
dam* ad Imperatorem, *Flischi* ad Galliarum Regem, & *Zondada-
rium* ad *Philippum V.* legavit^a, qui hoc fatagerent.

IX.

CLEM. XI. PONT. OPT. MAX. A. I. *Effigies Pontificis, manu be-
nedicentis, cum tiara, & pluviali.*

CVNCTIS. CLEMENS. *Sol super tres montes; inferius: HER-
MENEGIL. HAMERANVS. [4. I.]*

Adluditur hîc ad nomen, & stemma Clementis, ut quisque videt.

X.

CLEM. XI. PONT. M. A. II. *Effigies cum pileolo, palliolo, & sto-
la, in qua Crux.*

VADE. ET. PRAEDICA. MDCCII. *Pontifex sedens ante altare,
Præsul genuflexus ante eum, circumque alii adstantes. [5]*

Quatuor Numismatum chalybes vidi eadem præferentia, quorum
duo cudit *Beatrix Hamerana*, Johannis filia, & duo *Hermenegildus*
Beatricis frater. In iis repræsentatur *Tournonius* in Sinarum Regnum
a Pontifice legatus. Quum inter Evangelii Ministros controversia
de ritibus Sinenfium circa cultum *Confucii*, & Majorum orta esset,
contententibus aliis, eos utpote *Religiosos* Christiano Dogmati
repugnare, aliis, ut purè *Civiles* in neo-Christianis esse tolerandos,
Clemens XI., ne dissidia in apertum erumperent schisma, *Tourno-
nium* Antiochenum Patriarcham, in Sinarum Regnum a latere Le-
gatum misit, qui rem cognosceret, quodque opportunum, ju-
stumque foret, decerneret^b.

XI.

^a *Polydorus in Vita.*

^b *Polydor. in Vita. Anonym. post Plat. in Vita pag. 857. Memoires sur l' Histoire de la Chi-
ne. Lucini. Hist. Rit. Sinenf. aliique.*

XI.

CLEMENS . XI . PONT . MAX . A . II . *Effigies , cum pileolo , & brevi pallio .*

LVCET . IN . VULTU . EIVS . *Mulier sedens ; in ima parte : S . VRBANI . OP . [3]*

Per mulierem hęc Religionem Catholicam exprimi , arbitror , in cujus vultu puritas luceat .

XII.

CLEMENS . XI . PONT . MAX . A . II . *Effigies , ut numero superiori .*

APTATA . SAECVLA . VERBO . DEI — GNOMONE . ASTRONOMICO . AD . VSVM . KALENDARIII . CONSTRUCTO . *Facies interior Ecclesię S . Marię Angelorum ad Thermas Diocletianas ; & in ea Linea Meridiana ; inferius : S . VRBANI . OP . [3]*

In hoc pulcherrimo Numismate exprimitur , quam Clariss. Franciscus Blanchinius Veronensis celebris Astronomus in pavimento Ecclesię S . Marię Angelorum , Meridianam , ut ajunt , lineam fecit , Zodiaci signis , præcipuisque sideribus interstinctam . Solis radius per foramen muri australis Templi ingrediens , statim , ac eam lineam attigerit , indicat , quâ hora eo die sit Meridies ^a . Fecerat hoc antea Bononię Cassinus , nostri temporis facilè Astronomorum Princeps .

XIII.

CLEM . XI . PONT . OPT . M . *Effigies , cum Tiara Pontificia , & pluviiali , in quo S . Clemens I . Pontifex .*

AUXILIVM . MEVM . A . DOMINO — NOVA . BASILICA . SS . XII . APOST . MDCCII . [4]

XIV.

CLEMENS . XI . PONT . OPT . M . *Effigies Pontificis manu benedictis , cum Regno , & pluviiali , in quo S . Martyr ; inferius : OPVS . HAMERANI .*

Ecclesię Sanctorum Apostolorum Ichnographia . [4]

Vetustam hanc Ecclesiam , in qua Canonicorum antea Collegium erat , anno MCDLXIII . Pius II . *Minoribus Conventualibus* concessit , relicto ei titulo Cardinalitio . Ferunt , in ea Ecclesia olim S . Gregorium Magnum XVII . , & XXXVII . Homilias habuisse ^b . Illam , vetustate pœnè collapsam , refecit Clemens XI . , Francisco Fontana , Caroli

T t 2

filio ,

^a Videfis Dissert. ejusdem Blanchin. de Gnomon. Romę &c.

^b Roma Moderna pag. 183.

filio, Architecto. In fundamentis horum Numismatum prius jactum est; posterius apud *Cornazzanium* vidi.

XV.

CLEMENS. XI. P. M. AN. III. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*
HAVRIETIS. CVM. GAUDIO. *Portus Centumcellarum; inferius: S. VR. [5]*

XVI.

CLEMENS. XI. PONT. M. A. III. *Effigies, cum camaleucio, palliolo, & stola, in qua Stemma Pontificis, intra duos lauri ramos; infra: IO. HAMERANVS.*
HAVRIETIS. CVM. GAUDIO. *Portus Centumcellensis, cum aquæ ductibus. [3]*

Hoc anno, quum *Johannes Hameranus* apoplexiâ laboraret, *Santurbanus* Numismata S. Petri festo die distribui solita cudit; is verò æmulatione ductus posterius percussit Numisma. Certè ambo sunt optimi operis.

Quum Centumcellarum Cives in summa salubris aquæ inopia essent, uberrimam, optimamque Clemens XI., veteri ductu instaurato, in eam urbem derivavit. Hanc lacus in media urbe excipit, e quo ad Portum^a aqua deducitur.

XVII.

CLEM. XI. PONT. M. A. III. *Effigies, cum camaleucio, palliolo, & stola.*
ROBUR. AB. ASTRIS. *Mulier armata jacens; e latere Leo; supernè nubes, e quibus radii emergunt. [5]*
Hæc postica, quam efformavit *Hermenegildus Hameranus*, adludit Pontificis Constantiæ in difficili rerum statu, quum tota poenè Europa bello confligaret.

XVIII.

CLEMENS. XI. PONT. OPT. MAX. *Effigies, cum Regno, & pluviâli.*
SECVRITAS. POPVLI. ROMANI. *Securitatis symbolum. [5]*
Hoc Numisma adludit fortasse ad Pontificis providentiam, qua toto Pontificatus sui tempore Populum Romanum a militum exterorum incuribus tutum reddere curavit.

XIX.

CLEMENS. XI. P. M. AN. IIII. *Effigies cum pileolo, palliolo, & stola, in qua Stemma.*

^a Vide *Itiner. Scott.*

VT. ERVANTVR. A. VIA. MALA. *Interior adspēctus ædium, in quibus improbi adolescentes detinentur ad S. Michaelis ad Ripam Tyberis.* [5]

Hoc Numisma postremum est ex iis, quæ cudit *Johannes Hameranus*, hic enim anno insequenti vigiliâ SS. Petri, & Pauli Apostolorum obiit. In Hospitio Apostolico S. Michaelis ad Ripam eâ parte, quæ Portam Portuensem respicit, carcerem, quem vocant *Correctionis*, exstruxit Clemens XI. ad pravos adolescentes coercendos. Ab hoc ædificio miri operis varii Principes modulum sumserunt ^a.

XX.

CLEMENS. XI. PONT. OPT. MAX. *Effigies, cum pileolo, & brevi pallio.*

ADDITO. ANNONAE. PRAESIDIO. 1704. *Adspēctus Horreorum ad Thermas Diocletianas.* [3]

Horrea publica, quæ ad Thermas Diocletianas Gregorius XIII., ut Urbis Annonæ consuleret, ædificavit, dein Paulus V., & Urbanus VIII. ampliarunt, Chartulianorum ædibus adjacent. Haud procul ab istis nova Horrea Clemens XI. construxit prope hortos Monasterii S. Bernardi, Equite Carolo *Fontana* Architecto ^b, in quorum fundamentis hoc jactum est Numisma.

XXI.

CLEM. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus lavans pedes D. Petri, in exergo: EXEMPL. DEDI. VOBIS.* [6]

Licet VIII. viderim ejuscemodi Numismata minimi moduli, Epochâ tantum diversâ, hoc unum protuli, quod æque, ac cætera, exemplare est Numorum Innocentii XII.

XXII.

CLEMENS. XI. P. M. AN. V. *Effigies, cum Tiara Pontificia, & pluviali, in quo Stemma a duobus pueris elatum.*

COMMODIORI. ANNONÆ. PRAESIDIO. 1705. *Horrea ad Thermas Diocletianas.* [5]

Anticæ forma est fracta. Numisma, quod in fundamentis jactum est, cudit *Hermenegildus Hameranus*, qui Patri hoc anno successit in cudendis Pontificum Numismatibus.

XXIII.

^a Roma Moderna pag. 294.

^b Roma Moderna pag. 131.

XXIII.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & brevi pallio.*

MEMORIÆ . CHRISTINÆ . AVGVSTÆ . PIET. PONT. M. 1705. *Christinæ Suecorum Reginae monumentum; juxta illud Mulier stans accensam facem manu tenet; inferius: I. HORT. [5]*

In Basilica D. Petri ad dexteram Sacelli Jesu Christo Crucifixo dicati monumentum exstat Reginae Suecorum *Christinæ*^a, in quo ejus effigies est æneo anaglypho formæ rotundæ instar Numismatis, jussu Innocentii XII. a *Johanne Giardinio* fusili opere elaborata; quod verò Clemente XI. Pontifice monumentum perfectum fuerit, hoc ipsius nomine Numisma est cufum.

XXIV.

CLEMENS. XI. P. M. AN. VI. *Effigies, cum camaleucio, brevi pallio, & Stola; inferius verò: HAMERANVS.*

COMMODITATI. ET. ORNAMENTO. MDCCVI. *Portus, quem vocant Ripetta. [4]*

Pro Æde S. *Hieronimi* Illyricorum Clemens XI. in Ripa Tyberis portum ædificavit elegantissimum, in quo per duplices scalas sinuosis gradibus ad flumen descenditur; Scalæ area interjacet semicircularata, in cujus medio est lacus, quem suo stemmate ornavit, nempe stellâ, & montibus, e quibus aqua in labrum fluit: E lateribus duæ Columnæ exstant instar illarum, quibus milliaria veteres notabant; Quæ in ipsis insculptæ sunt lineæ, & subjecta Christianæ Epochæ nota, indicant, quæta iis annis diffluentium extra alveum aquarum Tyberis fuerit altitudo^b. Hæc æque, ac ædes proximas, pro Vestigalium exactoribus, *Alexander Specchius* Architectus perfecit. In Clementis XI. moneta, vulgò *mezza Piastra*, Portus idem cernitur cum epigraphe: LAETIFICAT. CIVITATEM.

XXV.

CLEMENS. XI. P. M. AN. VII. *Effigies cum Tiara triplici coronâ ornata, & pluviali.*

DEO. SACRA. RESVRGET. *Machina ad erigendam Columnam Antoninam in foro Montis Citorii. [4]*

Hanc Columnam e Syenite ex vicinis hortis Collegii Presbyterorum, quos Missionarios nuncupant, effossam, Clemens XI. transtulit ad
Mon-

^a Bonann. *Templ. Vatic. Fontana Templ. Vatican. Roma Moderna pag. 257.*

^b *Roma Moderna pag. 227.*

Montis Citorii forum, Equite Carolo *Fontana* Architecto; ad eam erigendam machina, quæ in Numismate cernitur, compacta est; hæc operi admota, impar sustinendo oneri visa fuit; quare ad aliud tempus rem Clemens distulit^a. Novissimè BENEDICTUS XIV. P. M. stylobatem ejus veterem optimis anaglyphis ornatum in medio foro locavit, novâ tamen basi suppositâ. Principis magnificentissimi, & ad præclara quæque propensioris animus sperare nos jubet, Columnam hanc, quâ major nulla Romæ est, ex solido lapide tanto sumtu effossam, ac tandiu humi stratam, tandem in antiquam sedem restitutam iri.

XXVI.

CLEMENS . XI . P . M . A . VIII . *Effigies, cum camaleucio, brevi pallio, & stola, in qua Icon stans, & Crux.*

IN . HONOREM . S . CRESCENTINI . MARTYRIS . *Ara S. Crescentini in Cathedrali Urbini erecta. [4]*

Non solum, erecto Urbini in Cathedrali Ecclesia nobili Sacello, Clemens XI. S. *Crescentini* ejus urbis Patroni cultum propagavit; verum etiam Romæ, nam in Templo S. *Theodori* ad Forum Boarium a se instaurato, in ejusdem Sancti Martyris honorem Altare erigi jussit. In Numo Clementis, quem vocant *mezza Piastra*, annis II., & IV. Pontificatus cuso, legitur: S. CRESCENTINVS . MARTYR . VRBINI . PATRONVS .

XXVII.

CLEMENS . XI . P . M . AN . VIII . *Effigies cum Pontificia Tiara, & pluviâ, in quo supplicatio representatur; inferius: HAME-RANVS .*

PORTA VERVNT . TABERNACVLVM . FOEDERIS . MDCCIX . *Sanctissimi Salvatoris ad Sancta Sanctorum Icon in supplicatione circumlata. [4]*

Clemens XI. postquam frustra Comaclum clandestinâ aggressionem occupatum recuperare, suaque jura armis tueri tentaverat, ad Divinam opem confugiens, supplicationem indixit, & Salvatoris Iconam, quam Acheiropetam dixere Veteres, nunc verò *ad Sancta Sanctorum*, circumvehi mandavit eodem ritu, quo jam pridem a Sancto Gregorio VII., aliisque summis Pontificibus in præfenti discrimine factum legimus.

XXVIII.

^a Videſſis Vignol. *Differt. de Column. Anton. Romæ 1706. in quarto.*

XXVIII.

CLEMENS. XI. P. M. A. X. *Effigies, cum camaleucio, palliolo, & stola, in qua Stemma.*

IN. HONOREM. S. FABIANI. PP. ET. M. MDCCX. *Ara Sacelli Albani ad S. Sebastiani extra muros. [5]*

Hujus Numismatis formæ effractæ sunt; in eo vilitur Sacellum a Clemente XI. in honorem S. Fabiani Pontificis, & Martyris, in Basilica S. Sebastiani *extra muros* extructum, ornatumque vario marmore, & plastico opere deaurato, Equite Carolo *Fontana* Architecto^a.

XXIX.

CLEMENS. XI. P. MAX. AN. XI. *Effigies cum Regno, & pluviæ, arabicè ornato, in quo Crux irradiata.*

DOMINE. DEPRECABILIS. ESTO. MDCCXI. *Mulier genibus flexis supra tormentum bellicum, & duo pueri, quorum unus Tiaram Pontificiam tenet, alter facem extinguit. [4]*

Hoc Numisma adludit ad bellum inter Gallos, & Hispanos, ac Fœderatos pro Hispanicæ Monarchiæ successione, quod hoc an. MDCCXI., licèt Imperator Josephus, & Gallia Delphinus Ludovicus obierint, maximè vigeat; nam in Hispania pugnatum est ad *Vecam*, variæque urbes utrinque captæ, tam in Hispania, quàm in Belgio, & ad Rhenum^b: Pontifex autem ad Deum se convertit, eum deprecaturus, ut exitum felicem Congressus S. Gertruydembergensis hoc anno coactus fortiretur.

XXX.

CLEMENS. XI. P. M. A. XII. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola arabici operis, in qua stella; in ima Numismatis parte: E. HAMERANI.*

INTER. SANCTOS. SORS. ILLORVM. MDCCXII. *Quatuor Sancti genibus flexis. [4]*

Anno MDCCXII. Majo mense, Clemens inter Sanctos retulit *Pium V.* Pontificem Maximum, *Andream* Abellinatem Clericum Regularem Theatinorum, *Felicem* a Cantalicio Fratrem Minorem Capucinum, & *Catharinam* e Bononia Monialem Ordinis Prædicatorum^c. Solemnitas habita fuit in Basilica Vaticana, in qua ad Po-
pu-

^a *Adeund. Rom. Moder. List delle Pisture di Roma.*

^b *Vide Ottier. Hist. della Successi. della Monarch. di Spagna. Lucchesin. Histor. Polyd. Vita Clem. XI.*

^c *BENEDICT. XIV, in Opere de Canoniz. Sancti. lib. 1. cap. 36. 55. 13.*

pulum Clemens eloquentem Homiliam pronunciavit . Anticæ Numismatis formæ sunt fractæ .

XXXI.

CLEMENS . XI . P . MAX . AN . XIII . *Effigies , cum Regno , & pluviâli , in quo stemma intra duos lauri ramos .*

IN . VIAM . PACIS . MDCCXIII . *Transitus Moysis , & Hebræorum per Mare Rubrum . [5]*

Hujus etiam Numismatis formæ sunt fractæ . Numisma cufum est , quo tempore Pax inter Christianos Principes inita est .

XXXII.

CLEMENS . XI . P . M . A . XIII . *Effigies , cum camalcucio , pallio , & stola arabicè ornata , in qua stella .*

ECCLESIA . NOVISQ . AEDIBVS . AD . BALNEA . NUCERINA . CONSTRUCTIS . [5]

XXXIII.

CLEMENS . XI . P . MAX . AN . XIV . *Effigies , cum Regno , & pluviâli , in quo Ecclesiæ symbolum cum calice ; item Spiritus Sanctus , & puer hæresim fulminans ; inferius : HAMERANI .*

ECCLESIA . ET . DOMIBVS . AD . BALNEA . NUCERINA . CONSTRUCTIS . MDCCXIV . *Frons Ecclesiæ . [5]*

Horum Numismatum primum , in quo A . XII . deinde XIII . positus est , in fundamenta jactum est Ecclesiæ , & ædium , quas Clemens construxit commoditati eorum , qui æstate Nucerina Balnea petunt , quive sæpius Missæ sacro interesse non poterant , utpote *Nuceriâ* remoti^a . Primi Numismatis formæ sunt fractæ .

XXXIV.

CLEMENS . XI . P . MAX . AN . XIV . ; *subtus : ARCHICON . SACR . STIGMATVM . S . F . Effigies , cum pileolo , & brevi pallio .*

D . O . M . CLEMENS . XI . P . M . PRIMARIVM . LAPIDEM . IMPOSUIT . DE . MENSE . SEPTEMB . ANNO . SALVTIS . MDCCXIV . *In ima Numismatis parte : H . F . [4]*

Ecclesiæ , in qua S . Francisci Sacra Stigmata venerantur , Piorum sumtibus ædificatæ primum lapidem posuit Clemens XI . mense Septembri , istumque Numum in fundamenta jecit . Sacrorum Stigmatum *Archiconfraternitatem* in Ecclesia S . Petri ad montem Aureum Federicus Riccius Chirurgus fundaverat ; nunc nobilibus viris eidem

^a Polydor . in Vita Clementis .

dem addictis, privilegiis, & indulgentiis, quibus Ordo Minorum, gaudet, & præ cæteris pio tumulandi defunctos officio fungitur ^a.
XXXV.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola.*
CORPORE. S. LEONIS. MAGNI. TRANSLATO. DIE. XI.
APRILIS. MDCCXV. *Inferius: H. C. [4]*

A Cryptis Vaticanis S. Leonis Corpus transtulit Clemens XI. ad ejsdem Sancti Pontificis Sacellum, ab Algardio sculptum, magnâ solemnitate III. Idus April. anni MDCCXV. ^b. In Arca, qua S. Pontificis ossa sunt reposita, hoc etiam Numisma clausum est. S. Ecclesiæ Doctorem Leonem Magnum præcipuè coluit Clemens XI.; illum etiam imitatus, varias variis temporibus Homilias Populo habuit, quæ in diversa Idiomata versu, & solutâ oratione translata, pluriès editæ sunt.

XXXVI.

CLEMENS, XI. P. M. A. XV. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola, in qua SS. Petri, & Pauli protomæ intra circulum oblongum.*
TEMPLO. S. CLEMENTIS. INSTAURATO. *S. Clementis Templi ad spectus. [5]*

Pervetustum S. Clementis Templum ^c Clemens XI. instauravit, ornavitque laqueari deaurato, ac tabulis Pictorum eo tempore præstantiorum, quæcumque tamen in eo supererant antiqua monumenta, nempe Altare, Presbyterium, atrium, & Porticum, intacta servari jussit, quod utinam & alii præstitissent ^d! Epigraphe, quæ supra Portam Basilicæ introrsum posita est, hæc omnia nos docet.

XXXVII.

CLEMENS. XI. P. MAX. AN. XVI. *Effigies, cum Pontificia Tiara, & pluviali, in quo S. Leo, & Attila, Algardii opus; Inferius: HAMERANI.*

AUXILIUM. CHRISTIANORVM. *Beata Virgo a Rosario nuncupata, juxta quam multi flexis genibus; procul classis. [5]*

Quum Achmetes III. Turcarum Imperator bellum Venetis intulisset, Clemens XI., qua effusis ad Deum precibus, qua opibus, & officiis, omnem impendit operam, ut in tantum discrimen adductæ Christianæ Reipublicæ succurreret; *Jubileum* ideò statim indixit, quo tempore supplicationes in Urbe frequentissimæ sunt habitæ. Venetis

^a Vide Piazz. Opere Pie di Roma.

^b Bassell. de Transl. Corp. S. Leon. dissert.

^c Mensfauconius Iter Ital.

^d Russa Moderna tom. 2. pag. 66.

tis collatam ab Ecclesiasticis suæ ditionis stipem concessit. Hispaniæ, & Lusitaniæ Reges, ipso auctore, classes contra communem hostem pararunt. Ut Carolus Imperator terrestri prælio Turcas agredi tutius posset, Philippum V. cautione devinxit, ne quid in Italia tentaret, donec bellum Turcicum confectum esset ^a.

XXXVIII.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. ANNO. XVI. *Pontifex in Throno dextrâ benedicens: Duo Præsules ante eum stant, & duo Jesuitæ genibus flexis ei supplicem libellum præsentant; in ima Numismatis parte: TIMENTEM. DOMINVM. GLORIFICAT. MDCCXVI. Cathedra S. Petri, & duo hinc & inde sepulchra, cæteraque omnia, quibus Basilica ornari solet, quum inter Beatos aliquis solemni ritu adscribitur; In subselliis Cardinales, Præsules, & Consultores sedentes; Populus, & Milites stantes; infimo gradui sculptum est: OTTO. EMERANO. HAMERANO. [1]*

Hoc prægrandi Numismate expressam cernimus solemnitatem, qua Franciscus Regius Societatis Jesu inter Beatos relatus est ^b.

XXXIX.

CLEMENS. XI. PONT. M. AN. XVII. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola, in qua Immac. Virginis Conceptio.*

VIRGO. POTENS. ORA. PRO. NOBIS. *Beata Virginis effigies ad archetypum tabulæ Caroli Marattæ in Quirinali. [5]*

Clemens XI. diem Conceptioni B. Mariæ Virginis sacrum feriarum iussit ^c; quare hac de causa hoc Numisma cûsum arbitror.

In Catalogo *Vossiano*, Numismatis, quod ego nunquam vidi, postica refertur, in qua: AD. VLTIONEM. INIMICORVM. MDCCXVII.

XL.

CLEMENS. XI. PONT. M. A. XVIII. *Effigies, cum Regno, & pluviâli, in quo S. Johannes.*

SVPER. FVNDAMENTVM. APOSTOLOR. ET. PROPHET. CONSTANTIN. BASILICA. STATVIS. ET. PICTVRIS. ORNATA. *Mulier sedens, Ecclesiam S. Johannis in Laterano indicans. [5]*

Clemens XI., ut Lateranensi Basilicæ decus adderet, picturas detergi iussit, quibus Clemens VIII. ejusdem Basilicæ tectoria exornaverat,

^a *Sanvital. Hist. Ital. Polydor. in Vita Clementis.*

^b *Vide ejus Vitam latinè scriptam a P. Danbenton, & italicè versam a P. Sebastiano Zeffferini Cortonen. Soc. Jesu.*

^c *Ex Bullar. Clem. XI.*

deinde statuas aliquot Apostolorum posuit in sedibus^a, quas aliàs descripsimus, idque in causa fuit, ut plerique summates viri Ecclesiastici, etiam exteri, certatim reliqua XII. Apostolorum signa in vacuis sedibus collocaverint.

XLI.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, & arabici operis pluviali; in ima parte: ERMEN. HAMERANVS. S. Lucas pingens. [4]*

XLII.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum camaleucio, brevi palio, & stola; inferius: HAMERANVS. S. Lucas pingens. [4]*

Numisma hoc est deauratum intra æreum circulum.

XLIII.

CLEMENS. XI. P. MAX. *Effigies, cum Regno, & pluviali, in quo stemma intra duos ramos lauri.*

S. Lucas pingens; inferius: ART. H. C. [4]

Adludunt hæc Numismata Academiae liberalium artium, dictæ *del disegno*, nempe Picturæ, Sculpturæ, & Architecturæ, jamdiu Romæ a Gregorio XIII. & Sixto V. institutæ, Hieronymo Mutiano^b Auctore, in ædibus S. Martinæ proximis. Clemens XI. eam poenè ja-centem restituit, eique præfecit Carolum Marattam. Constat hæc præstantioribus in iis artibus viris. Statis diebus Adolescentes in aula earundem ædium conveniunt, ut humani corporis partibus delineandis incumbant, quod præcipuum est earum artium. Adducitur plebejus vir, qui tamen emendatioribus sit membris, nudusque prostat eo situ, & gestu, quo jussus est a Gymnasii Præfesto, ut ad illud exemplum Tyrones exerceantur. Adolescentes, qui iis artibus operam navant, ingenii, artisque suæ specimen proferunt, nempe opus, quod ipsi elaboraverint, illudque exhibent Academicis, qui de iis judicant. Hi peritioribus primas dant, cæteros tamen, si fatis idonei sint, non respuunt, sed secundæ, & tertiæ classi adscribunt. Clemens primus fuit, qui in Aula Palatii Capitolini, ubi nunc antiqua signa a Clemente XII. sunt collocata, tertio quoque anno Academicos convenire jussit, ibique, plerisque Purpuratis Patribus, & aliis Principibus viris adstantibus oratio habebatur

^a *Roma Moderna pag. 45. 46. Titi Pitture di Roma.*

^b *Baglioni Vita del Mutiano.*

batur, ut plurimum de ingenuarum artium utilitate, & præstantia. Arcades poemata in idem argumentum recitabant vernaculo, & latino idiomate; demum præmia iisdem Adolescentibus, quos Academici probaverant, distribuebantur a Primatibus viris, ad formulam tamen, & normam ab Academicis præscriptam. Post Clementis mortem Hannibal Cardinalis *Albanus* S. R. Ecclesiæ Camerarius, ejus Fratris Filius, Academiæ Protector, & ad optima quæque intentus, eam impensè fovet, & colit. Hæ Artes in moneta anni VI. Clementis XI. repræsentantur, cum epigraphe: **DIGNIS. VICTORIAM.**

XLIV.

CLEMENS. XI. PONT. M. AN. XIX. *Effigies cum pileolo, pallio, & stola, in qua stemma.*

VENTI. ET. MARE. OBEDIUNT. EI. *Jesus Christus cum Apostolis in navi.* [5]

Cusum arbitror hoc Numisma eo tempore, quo Clemens Carolum Ambrosium *Mezzabarbam* Patriarcham Alexandrinum in Sinarum Regnum legavit, ut quosdam Evangelii præcones ad obediendum Apostolicis constitutionibus contra Sinensium damnatos ritus editis, reluctantes adigeret^a.

XLV.

CLEMENS. XI. PONT. M. AN. XX. *Effigies, cum Regno, & pluviali, in quo SS. Petrus, & Paulus Apostoli stantes; inferius: HAMERANVS.*

BONARVM. ARTIVM. CVLTVM. ET. INCREMENTO. INSTIT. SCIENT. BONON. *Academiæ, quæ Bononiensis Instituti nomine donatur, adspæctus.* [5]

Ulysses Aldovrandus^b celebris Physicus huic Universitati instrumenta nonnulla, quæ ad Physicæ scientiam assequendam conducunt, nec non alia multa, quæ varios naturæ effectus, potissime in herbis, animantibus, ac lapidibus ob oculos ponunt, testamento legavit^c. Harum rerum seriem Comes Ferdinandus Marsilius, eruditione, nobilitate, armis clarissimus, ac de Patria optime meritus auxit, & multis e Germania conquisitis, multiplicavit: ex quo factum, ut

no^o

^a *Vide Relazion. del viagg. di Monsignor Mezzabarba del P. Viani in ottavo Paris. seu possius Florent. 1741.*

^b *Hist. del' Instit. de Bologn. 1718. Amster. in ottavo.*

^c *Michelott. de Instit. Bonon. vol. 2. in quarto.*

nobilitate, ac vetustate celeberrimam Academiam redditibus auctam, privilegiis ornatam, ampliori ædificio instructam, alia etiam Picturæ Academia in gratiam studiosæ Juventutis instituta, Clemens XI. peculiari favore, & gratia sit prosequutus.

Novissime BENEDICTUS XIV. P. M. eo, quo in Patriam, bonasque artes fertur, præcipuo, ac singulari studio, ut Institutum jam nomine, ac re satis magnum, maximum, ac præclarissimum redderet, eidem affabre elaboratas Londini machinas, & instrumenta in usum Mathematicorum dono dedit; ac simulacra quædam cerea addidit, quorum inspectione (tanta est membrorum, & vel minimarum quarumcumque particularum dispositio, symetria, coordinatio) anatomes studium mirum in modum illustratur; juvatur, perficitur. Accessit ejusdem Pontificis munifica manu Numismatum præclara collectio ex Museo Ammoniano Forocornelienſi magno pretio coemta, ita ut nihil sit, quod ne hac quidem in parte Bononia alteri invideat, sive scientias spectes, sive bonas artes.

XLVI.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, cum triplici Regno, & pluviæ.*

OCCIDIT. ALBANVM. SIDVS. COLLESQVE. RELIQUIT. XIX. MARTII. MDCCXXI. *Pontificis Sæmma absque Sydere; inferius: VESTNER. F. [4]*

XLVII.

CLEMENS. XI. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.*

PERENIS. OMNIA. SOLIS. HABENS. HIS. NVNC. QVOQVE. SPLENDET. IN. ASTRIS — PIE. EXTINGTVS. ROMAE. DIE. SANCTI. IOSEPH. *Arx Adriana cum Ponte; Ecclesia S. Petri; & Sol Occidens; Inferius VVESTNER. F. [4]*

Duo hæc Numismata, in quibus ad obitum Clementis XI. adluditur, a Germano Artifice sunt cusa. Spiritum is Deo reddidit XIV. Kalendas April. anni MDCCXXI. S. Josephi festo die, quem singulari semper cultu prosequutus est, cujusque Officium Sacræ Scripturæ verbis efformatum composuerat ^a.

^a In Vita post Platin. tom. 2. pag. 367.

Michael Angelus *de Comitibus* Romanus VIII. Idus Ma-
 jas S. Michaeli sacro die an. MDCCXXI. creatus est Pon-
 tificex, dictusque Innocentius XIII. Is Idibus Martiis anni
 MDCCXXIV. obiit, & in Vaticana Basilica sepultus est, hac
 epigraphæ ejus tumulo appositâ.

INNOCENTIUS. XIII.

PONT. MAX.

I.

INNOCEN. XIII. PONT. MAX. *Effigies, cum Tiara triplici coro-
 nâ contexta, & pluviâ, in quo S. Michaelis Icon.*

MICHAEL. ANGEL. DE. COMITIBVS. ROMANVS. BLE-
 CTVS. DIE. VIII. CORONATVS. DIE. XVIII. MAII.
 MDCCXXI. [6]

Numisma hoc statim post Pontificis electionem cûsum, distributum-
 que est, quum is antiquo more ad Lateranensem Basilicam progres-
 sus est singulari pompa, & comitatu magnifico, præsertim, quod
 Ro-

344 INNOCENTIUS XIII.

Romanus esset, suisque civibus acceptissimus. Hoc facto Pontifices Romani Episcopatus possessionem nancisci dicuntur.

II.

INNOC. XIII. PONT. MAX. *Effigies, cum Pontificia tiara, & pluvioli; inferius: vv.*

IN. TERRIS. INNOCENTIUS. DECIMVS. TERTIVS. *Ecclesiæ symbolum Pontificis effigiem super saxo ponens, in quo epigraphæ sculpta est; procul Ecclesia scopulo superædificata; Superne S. Michael Archangelus; In circulo: IN. CAELIS. CONSVRGIT. MICHAEL. PRINCEPS. MAGNVS. DAN. I. [4]*

Hoc, quod Westnerus cudit, Numisma designat nomina, quibus Innocentius ante, & post adeptum Pontificatum est appellatus.

III.

INNOCENTIUS. XIII. PONT. MAX. *Effigies e latere, cum pileolo, & brevi pallio.*

RENOVABIS. FACIEM. TERRAE. MDCCXXI. *Ecclesia in nubibus, & S. Michael Archangelus hydram conterens. [3]*

IV.

INNOCENT. XIII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori. Eadem postica. [3]*

V.

INNOCENT. XIII. P. M. A. I. *Effigies, ut supra.*

CONSTITVI. TE. PRINCIPEM. S. Michael Luciferum pedibus conterens. [6]

Tria hæc Numismata adludunt ad Innocentii nomen, quo antè Pontificatum appellabatur, quodque octava die Maji S. Michaeli sacra electus fuerit Pontifex.

VI.

INNOCEN. XIII. P. M. A. I. *Effigies, cum Regno, & pluvioli, in quo equitatus.*

RENOVABIS. FACIEM. TERRAE. MDCCXXI. *S. Michael pedibus conterens hydram. [6]*

Hoc Numisma cum statim post electionem Innocentii, anno ejus II., mutatâ epochâ, renovatum est.

VII.

INNOCENT. XIII. P. M. AN. II. *Effigies, cum tiara, & pluvioli, in quo Beatæ Virginis simulacrum.*

OMNIA. POSSVM. IN. EO. QVI. ME. CONFORT. MDCCXXII.

Icon viri stantis, & globum manu tenentis. [5]

Hoc Numismate Pontificis in Deum fiducia exprimitur, & animi robur, quo ardua quæque negocia gessit, & ex sententia confecit. Instar omnium exemplo esse potest, quod anno MDCCXXII. Regni Neapolitani S. Sedi vectigalis jura vindicavit, & a beneficiario possessore dudum intermissa tributa, prisco more, sibi, & Apostolicæ Camerae solvi obtinuit ^a.

VIII.

INNOCENT. XIII. P. M. A. II. *Effigies, sum pileolo, & brevi pallio.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus Sancti Petri pedes lavans; in ima Numismatis parte: EXEMPL. DEDI. VOBIS. [6]*

Numisma ad pedum pauperum lotionem adludit, quibus etiam distributum est.

IX.

INNOCENT. XIII. P. M. A. III. *Effigies, cum pileolo, & pallio; inferius: HAMERANVS. F.*

FRANCISCAN. COMITIIS. SVMMO. PONTIFICE. PRÆSIDENTE. *Pontifex in throno, juxta quem tres Præsules stantes, a PP. Minoribus Observantibus Scrutinii Schedulas recipiens. [5]*

Innocentius, ait Burius ^b, B. Andreæ de Comitibus, viri pietate, ac prodigiis clarissimi, cultum a seculo ab hinc quarto repetitum, ac ritè probatum Pontificiâ Sanctione confirmavit. Seraphicæ Familiæ rebus consulturus, generalia ejus Comitia, quinque, temporum difficultate, pænè lustris intermissa in Urbe haberi jussit, & feliciter, ipso præsentè (& præsidente) absoluta sunt. Hoc, Numismate exprimitur.

^a Anonym. in Vita post Platin. pag. 875.

^b Roman. Pontif. brevis notitia pag. 297. 299. Patavine edit. anni MDCCXXX.

I Dibus Martiis anni MDCCLXXXIV. mortuo Innocentio XIII.,
 iv. Kalendas Junias ejusdem anni Benedictus XIII. Pontificatus est auspicatus; Is antea *Petrus Franciscus Ursinus*, & Ordinem Prædicatorum ingressus *F. Vincentius Maria* dictus est. Obiit ix. Kalendas Martias anni MDCCLXXX., & primum in Vaticana Basilica, deinde magnifico sepulchro in Ecclesia S. Mariæ supra Minervam est sepultus, cum subiecta epigraphe.

BENEDICTVS. XIII. VRSINVS
 PONT. OPT. MAX.
 EX. ORDINE. PRAEDICATORVM.

I.

BENEDICTVS. XIII. PONT. MAX. A. I. *Effigies, cum Regno, & pluviæ, in quo Gentilitium Stemma.*

DOMINVS . ILLVMINATIO . MEA — ELECTVS . D. XXIX.
 MAII . CORONAT. D. IV. IUNII . MDCCXXIV. *Candelabrum
 aureum Templi Salomonis ; supernè Spiritus Sanctus , in columbæ
 speciem . [5]*

Cusum est præfens Numisma post Benedicti electionem , & die Festo
 Pentecostes , quum coronatus est , distributum fuit .

II.

BENEDICT. XIII. PONT. M. A. I. *Effigies , cum pileolo , & bre-
 vi pallio .*

QVID . VOLO . NISI . VT . ACCENDATVR . *S. Dominicus in
 nubibus ; Infernè globus . [6]*

Hoc Numisma cusum est , & distributum , quum Benedictus posses-
 sionem Pontificatus iniit , alluditque Dominicanæ Familiæ stem-
 mati , in quo est canis accensam facem ore gestans . Eadem antica
 anno III. , Epochâ tantùm mutatâ , Numismati aptata est , quod Fe-
 ria v. *in Cæna Domini* distribuit Pontifex iis , quibus pedes lavat .

III.

BENEDICT. XIII. P. M. A. I. *Effigies , cum pileolo , & brevi
 pallio .*

DE . RORE . COELI . *Rosa . [6]*

Stemmati Ursinorum Rosæ in hoc adludatur Numismate , cujus duas
 formas , utramque fractam , vidi .

IV.

BENEDICTVS . XIII. PONT. MAX. A. I. *Effigies , cum Regno ,
 & pluviæ , in quo stemma ; In magno circulo anticæ partis : SS. XII.
 APOST. ECCLESIA . PER . IPSVM . CONSECRATA .*

DOMINVS . ILLVMINATIO . MEA . *Candelabrum aureum Moy-
 sis ; & in circulo : PONTIFICATVS . ANNO . PRIMO . DIE .
 XVII. MENSIS : SEPTEMBRIS . 1724. [3]*

Multas consecravat Ecclesias Benedictus quum Episcopus , tum etiam
 Summus Pontifex . Prima , quam in Summo Pontificatu consecra-
 verit , fuit Basilica SS. XII. Apostolorum , Minorum Conventualium .
 Ipse etiam , Constitutione Pridie Kal. Octob. anni MDCCXXIV. edi-
 tâ , concessit , ut in Ecclesiis ejusdem Ordinis , atque etiam Cappu-
 cinorum , & Minorum Observantium , Sodalitâ institui possent
 aggreganda Archifodalitio S. Francisci Assisi , datâ ad id Religio-

nis Generali Ministro omnimoda facultate ^a, iisdemque Indulgentias, & Privilegia concessit .

V.

BENEDICTVS. XIII. PONT. M. A. I. *Effigies, cum camaleucio, palliolo, & stola, in qua S. Philippi Neri protome.*

HAVRIETIS. IN. GAUDIO. DE. FONTIB. SAL. IVBILEI. INDICTIO. 1724. *Mulier stans, manibus Crucem, & Calicem tenens, ad pedes globum. [6]*

Præstat latinè reddere, quæ in Benedicti vita leguntur italicè per Anonymum post Platinam ^b scripta: Tunc Numisma elegans cufum est, in cujus antica parte Pontifici simillima effigies, in postica verò Ecclesia, mulieris habitu incedens, quæ altera manu Crucem, alterâ Calicem tenebat, e quo aquam effundebat supra globum, ad ejus pedes Christianum Orbem repræsentantem; Epigraphæ ab Isaïæ cap. XII. petita: HAVRIETIS. IN. GAUDIO. DE. FONTIBVS. SALVATORIS; inferius: INDICTIO. IVBILEI. 1724.

VI.

BENEDICTVS. XIII. P. M. AN. IVBIL. *Effigies, cum Regno, & pluviâ, in quo supplicatio ad Portam Sanctam procedens.*

FLVENT. AD. EVM. OMNES. GENTES. *Basilicæ Vaticanæ adspectus; & Lupa puerum lactans. [4]*

Hujus Numismatis, pro Indictione etiam Jubilei cufi, postica pars, epochâ mutatâ, & aliquot litteris omissis, eadem est, ac postica Clementis X. Pontificis, quam R. Pater *Bonannius* numero IX. retulit.

VII.

BENEDICTVS. XIII. P. M. AN. IVBIL. *Effigies, cum pileolo, & palliolo; inferius: HAMERANI.*

CAROLO. MAGNO. ROMANÆ. ECCLESIAE. VINDICI. *Statua equestris Caroli Magni; in exergo: ANNO. IVBILEI. MDCCXXV. [4]*

In Vaticanæ Basilicæ Porticu duæ Statuæ Equestris conspiciuntur; quæ ad lavam, opus est Equitis *Berninii*, ac repræsentat Constantinum Magnum; quæ ad dexteram, Augustini *Cornacchini*, Sculptoris Florentini, qui expressum voluit Carolum Magnum; posterior hæc sta-

^a Vide Vitam Benedicti XIII. per Archiep. Firmanum Alexandrum Borgiam editam Roma MDCCXLI. typis Bernabè, & Lazzarini.

^b Tom. 2. pag. 895.

statua, cura Ludovici *Sergardii* Fabricæ D. Petri Œconomix Præpositi sculpta est anno MDCCXXV., hoc Numismate cuso, cujus poetice epigraphæ eadem est, ac illa, quæ statuæ sedi fuit insculpta.

V I I I .

BENEDICT. XIII. P. M. AN. II. *Effigies, cum tiara tribus coronis referta, & pluviâ, in quo S. Philippus Neri.*

PER. ME. SI. QVIS. INTROIERIT. SALVABITVR. *Porta Sancta, ante eam Christus, & aliquot peregrini.* [6]

I X .

BENEDICT. XIII. P. M. AN. IVBIL. *Effigies, cum Regno, & pluviâ.*

DOMVS. DEI. ET. PORTA. COELI. 1725. *Pontifex Portam Sanctam referans, multis Peregrinis genibus flexis.* [4]

X .

BENED. XIII. P. M. AN. II. MDCCXXV. *Effigies, cum Regno, & pluviâ, in quo florea ferta.*

BENEDIXIT. FILIIS. IN. TE. *Pontifex Portam Sanctam claudens.* [5]

Duo hæc postrema Numismata eadem sunt, ac quæ sub Clemente X. refert *Bonannius* numero VII., & X., nomine tantum, & epochâ mutatis.

X I .

BENEDICTVS. XIII. PONT. M. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola, in qua S. Philippus Neri.*

IVB. DEO. OMN. TER. 1725. *Pontifex Portam Sanctam referans; Inferiùs: TRAVANVS.* [5]

Multi illustres Viri, Fœminæque Advenæ anno Jubilei MDCCXXV. Romæ fuerunt; inter has Violantes Beatrix Bavaricæ Gentis, Magna Etruriæ Princeps, quæ a Benedicto magnifice excepta est.

X I I .

BENEDICTVS. XIII. P. M. *Effigies, cum pileolo, & brevi pallio. SS. PETR. ET. PAVL — ROMA. SS. Apostolorum Petri, & Pauli protomæ.* [6]

Hæc minimi moduli Numismata explicatione, utpote satis clara, non indigent.

X I I I .

BENEDICTVS. XIII. P. M. AN. IVBIL. *Effigies, cum triplici Regno, & pluviâ.*

D. O. M. B E N E D I C T V S . X I I I . P O N T . M A X . P R I M V M . L A -
P I D E M . I M P O S V I T . D E . M E N S E . M A R T I I . M D C C X X V .
[4]

XIV.

B E N E D . X I I I . P . M . A . I V . *Effigies Pontificis manu benedicens ,
cum pileolo , & brevi pallio .*

C O R . N O S T R V M . D I L A T A T V M . E S T . *Nosocomii S. Gallicani
ad spectus ; inferius : S. MARIÆ . ET . S. GALLICANI . NOSO -
COMIVM . 1727 . [5]*

Horum Numismatum primum in Nosocomii fundamentis , cum pri-
mo lapide , Benedictus XIII. mense Martio anni MDCCXXV. posuit ;
Secundum cufum est , perfecto ædificio . Nullum Romæ erat No-
socomium , in quo porrigine laborantes curarentur . Benedi-
ctus XIII. , ut eo morbo adfectis consuleret , *S. Mariæ* Nosocomium
laxavit , redditibusque auxit ; Immò quum *S. Spiritus in Saxia* Xe-
nodochium *Lancisius* Clementis XI. Medicus hæredem ex asse reli-
quisset , ut Mulieribus novum Nosocomium instrueretur , Ponti-
fex eidem a se erecto hæreditatem attribuit , cavitque , ut Mulie-
res etiam porriginosæ in eo reciperentur .

XV.

B E N E D I C T V S . X I I I . P . M . *Effigies , cum camaleucio , & brevi
pallio .*

S. E L E N A . I M P E R . *S. Elena stans , Crucem dextrâ tenens . [6]*

Hoc Numisma , qua occasione cufum sit , fateor , me latere .

XVI.

B E N E D I C T . X I I I . P . M . A N . I I I . *Effigies , cum pileolo , brevi
pallio , & stola ; inferius : HAMERANI . F .*

E R E X I T . I N . T I T V L V M . *Jacob effundens oleum in petram , cui
in scriptum est : GEN . 6 . 28 . ; In exergo : M D C C X X V I . [5]*

Adluditur hic ad Consecrationes Ecclesiarum , Altarium , Calicum , &
Tintinnabulorum , quibus Benedictus quotidie vacabat ^a ; Harum qui
numerum exactissimum habere velit , poterit eas in pulcherrima
tabula æri incisa , *Angeli Mariæ* Cardinalis *Quirini* operâ , con-
spicere .

XVII.

B E N E D I C T . X I I I . P O N T . M . A . I I I . *Effigies , ut numero supe-
riori .*

B E A -

^a *Borgia in Vita .*

BEATVS . QVI . INTELLIGIT . SVPER . EGENVM . ET . PAV-
PEREM . *Pontifex publicè audiens varios inopes . [5]*

Hæc postica , qua Benedicti charitas in egenos ostenditur , eadem est ,
ac ea , quam R . P . Bonannius refert sub *Innocentio X .* numero XVII .

XVIII.

BENEDICTVS . XIII . PONT . MAX . *Effigies , cum pilcolo , &
pallio brevi .*

FVLCTE . ME . FLORIBVS . MDCCXXVI . *Mulier sedens , cum
Pontificia Tiara , & puero , qui ei flores porrigit ; infernè Pon-
tificis stemma . [3]*

Adluditur ad stemma Ursinorum , in quo Rosa .

XIX.

BENEDICTVS . XIII . P . M . *Effigies , ut numero superiori .*

EGO . SVM . PASTOR . BONVS . *Saluator ovem bajulans ; infe-
rius : TRAVANVS . [6]*

Hic verò Benedicti designatur Cura Pastoralis , qua animarum saluti
prospiciebat , peccatoresque ad viam reducere satagebat .

XX.

BENEDICTVS . XIII . P . M . *Effigies , ut numeris superioribus .*

SVOS . PROPRIO . SANGVINE . PASCIT . *Pellicanus , ut filios
alat , pectus lacerans . [5]*

Similem posticam vidimus sub *Innocentio XII .* , quam R . P . Bonan-
nius numero XIII . retulit .

XXI.

BENEDICTVS . XIII . P . M . A . IV . *Effigies , ut numero XVIII .*

TV . DOMINVS . ET . MAGISTER . *Christus S . Petri pedes lavans ;
in exergo : EXEMPL . DEDI . VOBIS . [5]*

Effigies cusa , quum Benedictus solemnem Pontificatus possessionem
cœpit , aptata est Numismatibus , XII . Peregrinis Feriâ v . in *Cœna
Domini* annis I . II . , & III . distributis ; Quam verò hic adducimus ,
effigies , in Numismatibus anni IV . , & v . expressa est .

XXII.

BENEDICTVS . XIII . PONT . MAX . *Effigies eadem , ac supra .*

CORPORE . S . FLAVII . CLEMENTIS . EXCONSVLIS . ET .
MARTYRIS . ELEVATO . MDCCXXVI . *Inferiùs Annibalis
S . R . E . Card . Albani Camerarii stemma , & : HEDLINGER . [3]*

Quum anno MDCCXXV . *Annibal Albanus* , Clementis XI . P . M . Fratris
Filius , S . Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Camerarius , tituli S . Cle-
men-

mentis , hujus Ecclesiæ effosso ad principem aram pavimento, Sancti Ignatii Martyris reliquias inquireret, xi. Kalendas Februarias offa reperit *S. T. Flavii Clementis* Ex-consulis , & Martyris . Hæc anno in Numismate expresso Pontifex novâ urnâ marmoreâ condidit ^a , quam idem Cardinalis affabre elaboratam eidem altari supposuit .

XXIII.

BENEDICTVS . XIII . P . M . *Effigies , ut numeris superioribus .*
S . PATER . BENED . *S. Benedictus Abbas stans cum baculo pastorali . [6]*

Pontificis nomini per hoc Numisma adluditur , & eximiæ ejusdem in S. Benedictum Abbatem religioni .

XXIV.

BENEDICTVS . XIII . PONT . MAX . *Effigies , cum Regno , & pluviali , in quo Deus Pater Mundum creans .*
S. Lucas pingens . [4]

Eandem posticam sub Clemente XI. vidimus , & explicavimus ; hæc cusa est , ut Bonarum artium studiosis ab Academicis S. Luca distribueretur , sub auspiciis Cardinalis *Albani* Tit. S. Clementis .

XXV.

BENEDICTVS . XIII . P . M . A . V . *Effigies , nudato capite , cum arabici operis pluviali .*

ERGASTVLVM . CENTVMCELLENSE . MDCCXXVIII . [5]
Quùm sæpius Ecclesiastici viri ad triemes , una cum Laicis , damnarentur , Benedictus XIII. ergastulum *Corneti* instauravit , jussitque , ne alibi Sacerdotes pœnas graviores subirent . Numismatis chalybs in antica parte est fractus .

XXVI.

BENED . XIII . P . M . A . VI . *Effigies Pontificis manu benedictis , cum pileolo , & brevi pallio .*

APOTHEOSIS . IN . LATERANO . S . IOANN . NEPOM .
MDCXXIX . *Pontifex in throno Sanctum proclamans . [4]*

Post maturum causæ examen , xiv. Kalend. Apriles anni MDCCXXIX. Benedictus XIII. inter Sanctos retulit B. *Johannem Nepomucenum* , Presbyterum Canonicum Pragensem , Constitutione edita , quæ incipit : *Christus Dominus* . Solemnitas in Basilica Lateranensi acta est,

^a Vide Tit. Flavii Clementis tumul. illustrat. Rom. MDCCXXVII. in quarto .

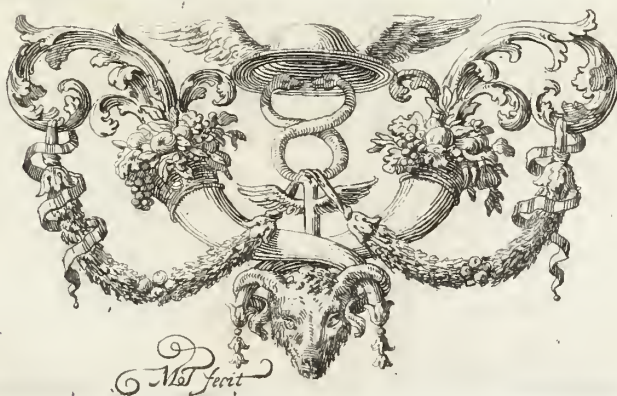

est, eamque in Numismate Artifex expressit. Hic verò animadvertendum est, tam in hoc, quàm in aliis Numismatibus, quæ supra retulimus, adhiberi vetus vocabulum ἀποθεώσις, quod licèt verè *inter Divos relatio* significet, apud Christianos tamen *relationem inter Sanctos* solummodo denotat. Adeat, qui plura vult, Eminentissimum Prosperum Lambertinum, nunc SS. D. N. in Libro pererudito, quem edidit, de Canonizatione Sanctorum ².

XXVII.

OSTENDE. QVEM. ELEGERIS. *Spiritus Sanctus irradiatus.*
SEDE. VACANTE. *Sanctorum Petri, & Pauli Apostolorum protoma; in exergo: MDCCXXX. [4]*

Quum decessisset integerrimus, innocentissimusque Pontifex Benedictus IX. Kalendas Martias anni MDCCXXX., magnæ statim, Sede Vacante, Romæ excitatæ sunt turbæ in aliquos, qui Pontificis facilitate abusi fuerant. Hoc Numisma cufum est eo tempore, mense Junio, ut Vigiliâ Sancti Petri S. R. E. Camerario, Quæstori, & Camera Apostolicæ Clericis distribueretur.

L Laurentius Corfinius, Florentinus, S. R. E. Cardinalis, iv. Idus Julius anni MDCCXXX. electus est Pontifex, Clementis XII. nomine sumto. Obiit viii. Idus Interkalares, anni MDCCXL. Ejus corpus primùm in Vaticana Basilica, deinde in Lateranensi magnifico, quod ipse erexerat, Sacello, cum hac epigrapha est conditum.

CLEMENS. XII.

PONT. MAX.

ANNO. IV.

I.

CLEMENS. XII. PONT. M. *Effigies Pontificis, cum pileolo, & brevi pallio.*

RECTIS. CORDE. LÆTITIA. *Mulier stans, dextrâ lances, levâ palmam tenet; in exergo: MDCCXXX. OTTO. HAM. [5]*

Numisma percussam est, cum Clemens pridie Idus Novembres anni MDCCXXX. ad Lateranensem Basilicam, prisco more, statisque cæ-

re-

remonii primùm perrexit, & Romani Episcopatus possessionem nactus est. Frequentissimus solemnitati populus interfuit, cunctis acclamantibus, ut qui optimum futurum Principem sperabant, quem præcipua in Urbe munia egregie semper obivisse noverant.

II.

CLEMENS. XII. P. M. A. I. *Effigies, cum Regno, & arabici operis pluviæ.*

PORTÆ. INFERI. NON. PRÆVALEBUNT. *Mulier stans, claves dextrâ, librum levâ tenens, hydram pede conterit; Procul Basilica S. Petri in Vaticano; in exergo: MDCCXXXI. [5]*

Quæ fuerit Clementis animi firmitas adversus Hæreticorum, & Schismaticorum technas, hoc symbolo significatur.

III.

CLEMENS. XII. PONT. M. A. II. *Effigies, cum Regno, & pluviæ; inferius: HAMERANI.*

ADIVTOR. IN. OPPORTVNIT. MDCCXXXII. *Urbis Anconitanæ, ejusque Portus adspectus; inferius: MDCCXXXII. [4]*

Ut commercium in Ecclesiasticæ ditionis Provinciis augetur, Pontifex Anconitanum Portum vectigalibus eximere constituit, & in rei memoriam hoc Numisma percussit.

IV.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, & brevi pallio.*

OB. MEMOR. CHRISTIAN. SECVRIT. REST. *Arcus Constantini prope Amphitheatrum, vulgò Colosseo. In exergo: MDCCXXXIII. O. H. & Lupa. [4]*

Arcum Constantini Magni Imperatoris Clemens Pontifex restauraturus operi præfecit Marchiones *Theodolum*, & *Capponium* præcipuos antiquitatum cultores. Columnæ arcus sunt e flavo marmore, quem vocant *Giallo antico*: Harum una, quòd deficeret, addita est, sed e lunensi lapide, servi item statua, quam sculpsit *Petrus Braccius*, qui & aliorum Servorum capita refecit, quæ *Laurentius Medices* per summam injuriam absciderat, & Florentiam adsportaverat. In eum *Muretus* vehementem habuit Orationem, quare *Laurentius* a Pontifice, & a Senatu Romano proscriptus fuit^a.

^a Vide *Muret. in Orationib.*

Clemens præterea plateam circa arcum laxavit , Inscriptionemque , (opus Clarissimi Francisci Valesii , quem honoris causâ nomino) arcui apposuit ^a . Lupa , quæ in Numismatis exergo visitur , signum est Cusoris , cujus etiam nomen Siglæ O. H. expriment , hoc est , OTTHONEM . HAMERANVM .

V.

CLEMENS . XII . PONT . M . AN . IV . *Effigies , cum pileolo , palliolo , & stola , in qua Spiritus Sanctus in Columbæ speciem ; inferius verò : HAMERANI .*

MULTIPLICASTI . MAGNIFICENTIAM . *Mulier sedens supra globum , galeata , mammillâ denudatâ , levâ parazonium , dextrâ Genium tenet alatum , qui coronam , & cornucopiæ inversum habet ; in globo : 1734 . , & Lupa ; in exergo : VETERIBVS . SIGNIS . IN . CAPITOLIO . ERECTIS . [4]*

Veteres Statuas , aliaque Romanæ antiquitatis monumenta undequaque conquisita , Clemens in Capitolio adservari iussit , magnificentissimâ iis paratâ sede . Hic de egregia Principis cura brevitatis me loqui non finit ; dicam tantum , vetera hæc cimelia Alexandrum Albanum Cardinalem amplissimum primùm collegisse , eademque Marchionem Gregorium Alexandrum Capponium , Sanctissimi Domini Nostri Majorem , ut ajunt , *Forerium* , & Canonicum Antonium Baldanum , ejusdem Cardinalis a cognitionibus , magnâ curâ disposuisse . Qui plura scire cupit , adeat Romanæ Urbis descriptionem ^b novissimæ editionis anni MDCCXLI . , & *Gaddii* opus , in quo ædificia Clementis XII . describuntur .

VI.

CLEMENS . XII . P . M . A . V . *Effigies , cum pileolo , palliolo , & stola .*

SECVRITAS . POPVL . RAVEN . *Mulier jacens , dextrâ cornucopiæ tenens ; post illam arbor pini ; e lateribus duæ urnæ , e quibus aqua effluit ; alteri urnarum adscriptum est : MONTO . alteri : RONCHVS . In exergo : MDCCXXXV . [4]*

Ne fluvii Vitis , & Bedefis , nunc *Ronchus* , & *Monto* , qui Ravennam præterfluunt , nivibus , pluviisque turgescerent Urbem antiquissimam inundarent , obruerentque , Pontifex , consultis primùm doctissimis Geometris *Eustachio Manfredi* Bononienli , & *Bernardi*

^a Vide Rom. Antic. pag. 137. edit. anni 1741.

^b Pag. 9.

dino *Zendrinio* Venetæ Reipublicæ Mathematico, eorum alterum novo alveo procul ab urbe deduxit, pontemque in eo fecit ingenti sumtu; ideo Ravennatum ordo tanti beneficii memor Statuam Pontifici posuit. Pinus in Numismate expressa, agrum indicat Ravennatum, qui mari adjacet, Pinorum feracissimum^a.

VII.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. A. V. *Effigies, ut numero superiori.*

FONTE. AQUÆ. VIRGINIS. ORNATO. *Fontis Aquæ Virginis, sive Trivii, adspæctus; Inferius: MDCCXXXVI. O. Lupa, & H.*

[3]

Aquæ Virginis ductus identidem labefactatos, Imperatores, & Romani Pontifices instaurarunt. Novissime Clemens XII., quoniam rude Labrum aquam tantopere commendatam excipiebat, corrivatis ad caput aquis per vicinos agros diffluentibus, ornatissimum iisdem lacum parari jussit, opusque Nicolao *Salvio* Romano Architecto commisit. Ædificium, quod lacui imminet, antiquæ Romanorum magnificentiæ specimen refert. In ornatissima sede Neptunus visitur bigæ insidens, & a marinis equis ex scopulis affabre elaboratis in subjectas aquas vectus. Moderantur equos duo Tritones, inflatis buccis in speciem canentium cornibus^b. Anaglypha marmorea intercolumniis intexta sunt. Reliquam Ædificii frontem fenestræ, & pilæ ornant elegantissimæ, quæ adhærentibus nobilissimæ Comitum familiæ ædibus decus addunt.

VIII.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. A. VI. *Effigies, ut numeris superioribus.*

ADMINISTRORVM . COMODO . ET . EQVITVM . STATIONIBVS. *Frons ædis Consultæ in Quirinali monte; in exergo: O. MDCCXXXVII. H. [3]*

Domum in Quirinali monte, haud procul ab ædibus Pontificiis, Equite Ferdinando *Fuga* Architecto, Clemens ædificavit, eamque incolunt ii, qui sunt a Secretis Congregationis Sacræ Consultæ, & ab epistolis Apostolicis, quas dicunt *in forma Brevis*, eorumque Ministri^c, itidemque Equites lævis armaturæ, & loricati.

IX.

^a *Adeas Rossi memor. di Ravenna; Spreti, aliosque.*

^b *Roma Moderna pag. 200.*

^c *Roma Moderna pag. 185.*

I X .

CLEMENS . XII . PONT . MAX . A . VII . *Effigies similis .*
 ILLOS . ET . GLORIFICAVIT . *Quatuor Sancti in nubibus ; su-*
perne Spiritus Sanctus eos irradians . [4]
 Percussum est Numisma ad significandam Canonizationem SS. *Vincen-*
tii de Paulis , Sacerdotum Missionis Fundatoris , *Francisci Regis* ,
 Soc. Jesu , *Catharinæ a Janua* , & *Julianæ Falconerie* , per Pontifi-
 cem factam in Basilica Larenanensi anno MDCCXXXVII .

X .

CLEMENS . XII . PONT . MAX . ANN . IX . *Eadem effigies .*
 PIA . DOMO . SERVATA . *Pontifex stans ; post eum viri figura*
cum cornucopiæ ; ante eum Mulier cum tribus pueris ; Procul Xen-
odochii ædificium , cum pauperibus aliquot genuflexis . Superne Spi-
ritus Sanctus radiis Pontificem illustrans . [4]
 In hoc Numismate Domus , & Xenodochium S. Spiritus in Saxia a
 Clemente reparatum exprimitur ; ejusque munificentia , & chari-
 tas in pauperes . Xenodochium S. Spiritus (jam S. Mariæ) in Sa-
 xia , ab Innocentio III.^a auctum , amplissimisque redditibus dotatum ,
 ære alieno premebatur ; quare Clemens XII. Cardinales aliquot ,
 & Præfules administrationi rei familiaris præfecit , ut superfluos
 sumtus adimerent , fundosque fructuosiores redderent . Eidem
 partem census attribuit , quem redemptores fortium , seu , ut ajunt
del Lotto , quotannis solvebant . BENEDICTUS XIV. innumera benefi-
 cia in idem Xenodochium contulit , & ægrorum comodo ædes am-
 pliavit ^b .

X I .

CLEMENS . XII . PONT . MAX . *Effigies , cum pileolo , & brevi*
pallio .
Sanctus Lucas in nubibus sedens pingit Deiparam cum puero Jesu in
ulnis . [4]
 Augustino *Mafuccio* Academia S. Lucæ Principe , habita est XVI . Aca-
 demia Artium Liberalium in Capitolio anno MDCCXXXVIII . XII . Ka-
 lendas Januarias , in qua eorum artium Tyronibus præmia distri-
 buta sunt , Doctissimus Michael Angelus *Jacomelli* Pistoriensis , ab
 intimo Pontificio Sacello , elegantissimam Orationem habuit , &
 Arcadum Pastorum selectissimi Poemata recitarunt , adstantibus
 Pur-

^a Vide Innocentii III. *Const. ut.*

^b *Roma Moderna* pag. 282. *Piazza Opere pie di Roma . Alver. Roma in ogni stato .*

Purpuratis Patribus quamplurimis. Adfuit & Serenissimus Princeps *Fridericus Christianus*, Regis Poloniæ Filius, qui tamen non alio, quàm *Lusatia* Comitum nomine appellari voluit. Magnâ id factum est pompâ, sumtibus Cardinalis amplissimi Annibalis *Albani* S. R. E. Camerarii^a. Hac occasione cusum est præfens Numisma, cujus formæ, nomine mutato, eadem sunt, ac quæ Clemente XI. Pontifice adhibitæ fuerunt.

XII.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, cum camaleucio, & brevi pallio.*

NON. QVÆRIT. QVÆ. SVA. SVNT. *Mulier sedens Puerum lactat; alius Puer ei blanditur.* [5]

Pontificis erga Pauperes Charitas hoc exprimitur symbolo, quo Veteres etiam usi sunt.

XIII.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies, cum Tiara tribus coronis redimita, & pluviâ.*

TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus S. Petri pedes lavans; inferius: EXEMPLVM. DEDI. VOBIS.* [5]

Postica hæc eadem est, ac quam supra sub Clemente XI. vidimus. Numisma Feriâ v. in *Cæna Domini* cusum ulteriori non indiget explicatione.

XIV.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, & brevi pallio.*

EX. COLLATICIA. PROBATAQVE. MONETA. *In exergo: PUBLICÆ. FIDEI. MONIMENT. 1735. Tentorium Camere Apostolicæ insigne cum clavibus decussatis.* [4]

Hoc Numisma cusum est in Monetali Officina, quum *Affagium* fieret monetarum, quod aliàs per epigraphem: ASSAGIVM. GENERALE. expressum vidimus. Licet superiùs pluriès de hoc *Affagio* loquutus sim, præstat hic longiorem de eo sermonem habere.

Quum monetæ aliquot cusæ sunt, puta aureorum numorum centum millia, antequam in Publicum emittantur, ab officinæ monetæ Præfectis, Artisque Consulibus, præsentibus Præsidente, ejus Vicegerente Commissario, & publico Tabellione, una ex monetis cusis, in duo frustra secatur, quorum unum in fornace probatur,

^a Vide Librum: *Delle lodi delle belle arti &c. 1739. Roma apud Jo. Mariam Salvionium.*

tur, alterum verò in Officina custoditur. Frustra deinde magnâ copiâ coacervata funduntur, & Numismata aliquot auro, argenteove percutiuntur, quibus Rev. Camerae Officiales donentur.

XV.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut numero superiori.*
 IVSTITIA . FIRMATVR . SOLIVM . ANNO . SALVTIS .
 MDCCXXXII. PONT. ANNO. III. *In exergo Trojani Acquavivæ
 Domui Pontificiæ Præfæcti, nunc Cardinalis amplissimi, Stemma.* [4]
 Hoc Numisma jactum est a Trojano Acquaviva in fundamentis ædium
Consultæ, de quibus per Pontificem constructis supra loquuti sumus.

XVI.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 PRIMO. IMPOSITO. LAPIDE. XV. KAL. IVNĪ. SACELLVM,
 IN. HONOREM. S. ANDREÆ. CORSINI. IN. LATERAN.
 BASIL. CONSTRUCTVM. *In tænia verò: ANNO. SALVTIS.*
 MDCCXXXII. PONT. SVI. ANNO. III. [4]
 Jactum est præsens Numisma in fundamentis Sacelli Corsinii ad S. Jo-
 hannis in Laterano, de quo inferius.

XVII.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, ut supra.*
 DIE. QVA. FVNDAMENTA. IACTA. SVNT. TEMPLI.
 MDCCXXXI. *Circa hanc epigraphem alia, in qua legitur: IN.*
 HONOREM. INFANTIS. IESV. [4]
 Clemens XII. adhuc Cardinalis suo fovit Patrocinio Cœnobium (vul-
 gò *Conservatorio*) Virginum, quæ denominantur *Infantis Jesu*,
 ad Esquilini montis radices. Ad Pontificatum evehctus novam Ec-
 clesiam ædificavit, Architectis Carolo *Buratto*, & Equ. Ferdinando
Fuga, quorum primus Ecclesiam ad xx. palmos elevavit, alter per-
 fecit. Hoc Numisma in fundamentis jactum est anno MDCCXXXI.

XVIII.

CLEMENS. XII. PONT. MAXIMVS. AN. III. *Effigies, cum Re-
 gno, & arabici operis pluviali.*
 SACELLO. IN. LATERANEN. BASIL. S. ANDREÆ. CORSI-
 NO. ÆDIFICATO. *Interior adspæctus Sacelli Corsinii in Basilica
 Lateranensi; in exergo: A. S. CIΘICCCXXXIII. O. Lupa,*
& H. [3]
 Juxta Portam Orientalem Basilicæ S. Johannis in Laterano est novum

Sacellum a Clemente XII. erectum, Alexandro *Galileo* Florentino, Architecto, & redditibus, ac donis auctum.

In hoc maximi moduli Numismate visitur interior adspectus Sacelli, in quo musivo opere tabula ad apographum *Guidi Renii*, nec non anaglypha, & Pontificis tumulus conspiciuntur, omnia elegantissimè expressa.

XIX.

CLEMENS. XII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Effigies, ut supra.*
 ADORATE. DOMINVM. IN. ATRIO. SANCTO. EIVS. *Basilicæ Lateranensis adspectus. Sub coronide:* CLEMENS. XII.
 P. M. AN. IIII. CHRISTO. SALVATORI. ET. SS. IOAN.
 BAPT. ET. EV. *Ante Basilicam est ejusdem Ichnographia, cum epigraphe, minoribus litteris expressa.* LATERAN. BASIL. PORTICVS. *In exergo:* ALEXANDER. GALILEVS. ARCH. INV.
 [1]

Hoc pulcherrimo maximi moduli Numismate Porticus, & Frons Basilicæ Lateranensis, Clemente XII. Summo Pontifice, magnis sumptibus constructæ, exprimuntur^a. In eo *Otto Hameranus* ingenii sui optimum dedit specimen.

XX.

CLEMENS. XII. PONT. MAX. *Effigies, cum pileolo, palliolo, & stola.*

SACERDOS. MAGNVS. IN. DIEBVS. SVIS. CORROBORAVIT. TEMPLVM. ECCL. 50. MDCCXXXVI. [4]

Percussum est hoc Numisma, jactumque in fundamentis Ecclesiæ Sodalitii Sanctissimi Nominis *MARIÆ*, in foro Columnæ Trajanæ. Cœptum est Ædificium anno MDCCXXXVI. auspiciis Eminentissimi Cardinalis *Pici*, Sodalitii Patroni, qui illud juxta modulum *Derisetzii* Architecti Galli, construendum jussit^b.

XXI.

CLEMENS. XII. PONTIFEX. MAXIMVS. *Effigies cum triplici Regno, & arabici operis pluviæ.*

PUBLICÆ. INCOLVMITATIS. PRÆSIDIO. *Læmocomii Anconitani adspectus, qua mare respicit, in quo naves; Procul Anconæ adspectus; In exergo:* DORICÆ. VRBIS. LOEMOCOMIVM. 1734. O. Lupa. H. [2]

Z z

Non

^a Videas *Rom. Modern.* pag. 45., & *Gaddium* ubi supra.

^b *Roma Moderna* pag. 118.

Non solum vectigalibus Anconæ Portum Clemens XII. levavit, sed, jactis novis molibus, tutiorem reddere curavit, & Læmocomium construxit amplissimum, ad excipiendos nautas, & merces, in quibus pestis suscipio sit. Ælificioꝝ Architectus fuit Ludovicus Vanvittellius Romanus, Gasparis Pictoris filius, qui ea diligentissime delineavit: hæc ad ejus exemplum æri incisa sunt, in Chalcographia Camera Apostolicæ.

Mortuo Clemente XII. VIII. Idus Intercalares anni MDCCXI., sexto post mense, & diebus XIV., nempe XVI. Kal. Septembres, PROSPER tit. S. Crucis in Hierusalem Cardinalis ex nobilissima LAMBERTINORUM gente, Civis, & Archiepiscopus Bononiensis, communi Patrum suffragio, Summus Pontifex renunciatus est, plaudente Româ, totoque Orbe, præsertim quòd ex insperato, & nil tale cogitanti Romanus Pontificatus obtigerit.

I.

BENEDICTVS. XIV. PONT. MAX. *Effigies Pontificis, cum pileolo, brevi pallio, & stola.*

IVDICABIT. IN. ÆQVITATE. *Mulier stans, Pontificiâ tiarâ redimita, dexterâ lances tenet, lævâ hastæ, in cujus summitate Christi programma, innititur, pedibus hydram conterit. In exergo: MDCCXI., & Cusoris signum. [4]*

Hiscè symbolis exponit Artifex, quæ BENEDICTO XIV. præcipuæ sint animi dotes, eximia nempe divinarum rerum peritia, idque Chri-

sti programma indicat; summa æquitas, & legum peritia, quas lances expriment; demum, quòd scelerum, errorumque sit vindex acerrimus, per hydram humi stratam, pedibusque pressam demonstratur. Hæc tamen omnia luculentius egregia Summi Pontificis edita Volumina nos docent, & mira in publicis præsertim conventibus dicendi facultas.

II.

BENEDICTVS. XIV. PONT. MAX. A. I. *Effigies, ut numero superiori.*

VT. MECVM. SIT. ET. MECVM. LABORET. *Mulier stans, thorace, & paludamento induta, dexterâ globum ostendit, levâ navis gubernaculum tenet; supra ejus caput, oculus radios emittens. [5]*

In hoc Numismate, quod percussum, & distributum est, quum BENEDICTUS XIV. XII. Kal. Septemb. anni MDCCXL. solemni ritu in Basilica Vaticana coronatus est, exprimitur ejusdem vigilantia, qua Petri navim moderatur. Hoc per oculum, & gubernaculum denotatur.

III.

BENEDICTVS. XIV. PONT. MAX. *Effigies, ut in superioribus.*
BASIL. LIBER. PORTIC. REST. *Porticus Basilicæ Liberianæ, sive S. Mariæ Majoris. [4]*

Pontifex postquam Arcum, & fornicem ad Sixti V. Sacellum restauraverat, eumque similem alteri, qui e conspectu est, construi iusserat; Porticum, & frontem Basilicæ, Equite Ferdinando Fuga Architecto, a fundamentis refecit, in cujus coronide legitur:

BENEDICTVS. XIV. P. M. A. FVNDAMENT. EREX.

Supra principem Portam.

BENEDICTVS XIV. PONT. MAX.
LIBERIANI TEMPLI FRONTEM ET PORTICVM
IN HANC AMPLITVDINEM
EXCITAVIT

ANNO CIDICCCLIII.
PONTIFICATVS SVI III.

Supra Portam sinistro latere.

BENEDICTO XIV. PONT. MAX.
QVOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS
LIBERIANÆ BASILICÆ FRONTEM

A FVN-

A FVNDAMENTIS EREXERIT
 IMPOSITIS SIGNIS ORNAVERIT
 LABENTEM PORTICVM RESTITVERIT
 COMMVNES CANONICORVM ÆDES
 A SOLO EXTRVXERIT
 EXTERIORES GRADVS
 AD AVERSAM ABSIDIS PARTEM REPARAVERIT
 TECTVM VETVSTATE CORRVP'TVM REFECERIT
 CAPITVLVM ET CANONICI MVNIFICENTISS. PONT.
 PP.

IV.

BENEDICTVS. XIV. PONT. MAX. *Effigies, ut supra.*
 TV. DOMINVS. ET. MAGISTER. *Christus S. Petri pedes lavans;*
in exergo: EXEMPLVM. DEDI. VOBIS. [5]
 Pluries docuimus, hujuscemodi Numismata distribui XII. Sacerdoti-
 bus, quorum pedes Feriâ v. in Cœna Domini Pontifex lavat.

V.

BENEDICTVS. XIV. P. M. ANN. II. *Effigies Pontificis cum pileo-*
lo, pallio brevi, & stola, in qua Crux.
 VECTIGALIBVS. REMISSIS. *Mulier stans, dexteram navis pro-*
ræ admovet, lavâ cornucopiæ tenet; ad pedes aliquot mercium sar-
cinæ; procul mare cum navibus. In exergo: AD. CENTVMCEL.
 1742. [4]

Epigraphe petita est a Numismatibus Nervæ, & aliorum Augusto-
 rum^a. BENEDICTUS XIV. Portum Centumcellarum vectigalibus le-
 vavit, immunitatesque ab Innocentio XII. eidem collatas resti-
 tuit. Propterea ejus Oppidi Cives Pontifici optime de se merito
 juxta Portum, statuam posuere, & sub ea sequentem Inscriptionem,
 quam ego composueram.

BENEDICTO. XIV. PONT. OPT. MAX.
 QVOD
 VECTIGALIA. PORTVS. REMISERIT
 IMMVNITATES. AB. INNOC. XII. COLLATAS
 ADAVXERIT. AC. RESTITVERIT
 CVRANTIBVS

AN-

^a Vide Mediobarb. Numism. Imper.

ANNIBALE. S. R. E. CARD. ALBANO. CAMERARIO
SYLVIO. S. R. E. CARD. VALENTI. SS. D. N. A. SECRETIS
ET

MARIO. BOLOGNETTO. AER. PONT. PRAEFECTO
NEGOCIATORES. CENTVMCELLENSES

L. DDD.

BENEMERENTI. POSVERE

AN. SAL. MDCCXLII.

VI.

BENEDICTVS. XIV. PONT. MAX. A. III. *Effigies eadem, ac supra.*

MEMORIAE. M. CLEM. M. BRIT. REGINAE. *Monumentum Mariae Clementinae Sobjeski, Magnae Britanniae Reginae, in Basilica Vaticana erectum.* [5]

XV. Kalendas Februarias anni MDCCXXXV. immaturâ morte obiit piissima Coniux *Jacobi III.* Magnae Britanniae Regis; ejus exequiâ in Templo SS. Apostolorum celebratae sunt, unde Cadaver Regiâ pompâ elatum est ad Vaticanam Basilicam, ibique tumulatum magnifico sepulchro, quod a Clemente XII. coeptum BENEDICTVS XIV. absolvit, *Nicolao Barrigionio* Architecto; statuas verò Petrus Braccius sculpsit. Pontifex monumentum æri incidi per *Roccam Puteum* jussit, & Numismate Augustissimæ Reginae memoriam servari.

VII.

BENEDICTVS. XIV. PONT. MAX. A. IV. *Caput cum camaleucio, & brevi pallio; infra: O. H.*

TRICLINII. LATERAN. PARIETINIS. RESTITVTIS. *Apfidis Triclinii Leoniani nuper instaurati adspetus.* [4]

De S. Leonis III. Triclinio disseruere quamplurimi, quorum præcipuus est Nicolaus Alemannus, cui si quid addiderim, aut detraxerim, deterius erit. Præstat igitur epigraphem novo ædificio appositam hic subjicere, ex qua quisque noverit, qua cura, & diligentia S. D. N. BENEDICTVS XIV. præclarissimum Christianæ Religionis monumentum ab interitu vindicaverit.

BENEDICTVS XIV. P. M.
 ANTIQVISSIMVM EX VERMICVLATO OPERE
 MONIMENTVM
 IN OCCIDENTALI APSIDE
 LATERANENSIS COENACVLI
 A LEONE III.
 SACRO COGENDO SENATVI
 ALIISQVE SOLEMNIBVS PERAGENDIS
 EXTRVCTI
 QVOD AD TEMPLI AREAM LAXANDAM
 CLEMENS XII.
 INTEGRVM LOCO MOVERI
 ET AD PROXIMVM S. LAURENTII ORATORIVM
 COLLOCARI IVSSERAT
 VEL ARTIFICVM IMPERITIA
 VEL REI DIFFICVLTATE
 DIFFRACTVM AC PENITVS DISIECTVM
 NE ILLVSTRE ADEO
 PONTIFICIAE MAIESTATIS AVTHORITATISQVE
 ARGVMENTVM
 LITERARIAE REIPVBLICAE DAMNO INTERIRET
 AD FIDEM EXEMPLI
 IPSIVS CLEMENTIS PROVIDENTIA
 STANTIBVS ADHVC PARIETINIS
 ACCVRATE COLORIBVS EXPRESSI
 ET SIMILLIMAE IN VATICANO CODICE
 VETERIS PICTVRAE
 NOVA APSIDE
 A FVNDAMENTIS EXCITATA
 ERVDITORVM VIRORVM VOTIS OCCVRRENS
 VRBI AETERNAE
 RESTITVIT
 ANNO MDCCXLIII.
 PONT. SVI. III.

FINIS.

CATALOGUS MONETARUM, ET EMBLEMATUM,

Quæ P. Bonannius inter Numismata recenset.

MARTINUS V.

7. SIC. OMNIS. MVNDI. GLORIA. *Emblema.*

EUGENIUS IV.

7. EVGENIVS. PP. QVARTVS. *Moneta.*
8. REDDE. CVIQVE. SVVM. *Emblema.*

NICOLAUS V.

9. VICTRIX. CASTA. FIDES. *Emblema.*

CALIXTUS III.

5. OMNES. REGES. SERVIENT. EI. *Emblema.*

PIUS II.

6. INSPERATA. FLORVIT. *Emblema.*

ALEXANDER VI.

7. TENTANDA. VIA. *Emblema.*

PIUS III.

5. PENA. ET. PRÆMIVM. *Emblema.*

JULIUS II.

19. LVMINARIA. VERAE. FIDEI — ROMA. *Moneta.*

LEO X.

6. 7. VICIT. LEO. DE. TRIBV. IVDA. *Moneta.*
13. LVX. VERA. IN. TENEBRIS. LVGET. *Moneta.*
15. 16. PETRE. ECCE. TEMPLVM. TVVM. *Moneta.*

17. PACEM. MEAM. DO. VOBIS. *Moneta.*
 12. SVAVE. *Emblema.*

C L E M E N S VII.

2. 3. HODIE. SALVS. FACTA. EST. MVNDO. *Moneta.*
 4. IVSTI. INTRABVNT. IN. EAM. *Moneta.*
 9. MISIT. D. ANG. SVVM. ET. LIBERAVIT. ME. *Moneta.*
 20. VT. ME. DILIGERENT. PRO. EO. ECCE. HOMO. *Moneta.*

P A U L U S III.

22. TV. AVTEM. IDEM. IPSE. ES. RAVEN. *Moneta.*
 9. IN. VIAM. PACIS. DIRIGENTVR. PEDES. NOSTRI. *Moneta.*
 18. S. PAVLVS. ALMA. ROMA. *Moneta.*
 23. TV. AVTEM. IDEM. IPSE. ES. ALMA. ROMA. *Moneta.*
 36. 1550. SEDE. VACANTE. *Moneta.*

J U L I U S III.

30. SEDE. VACANTE. ANN. 1555. *Moneta.*

M A R C E L L U S II.

6. SI. POSSIBILE. EST. TRANSEAT. A. ME. CALIX. ISTE. *Moneta.*

P A U L U S IV.

17. 18. SEDE. VACANTE. 1559. *Moneta.*
 16. DVRABIS. IN. PERPETVVM. *Emblema.*

P I U S IV.

10. TV. AVTEM. IDEM. IPSE. ES. *Moneta.*
 30. EXVRGAT. DEVS. *Moneta.*
 29. ANTIDOTVM. VITAE. *Emblema.*
 31. HVMLIA. RESPICIT. *Emblema.*

P I U S V.

28. SS. Petri, & Pauli, ac Pontificis stemma. *Moneta.*
 29. SPES. NON. CONFVNDITVR. *Emblema.*

30. FLUCTVS. EIVS. TV. MITIGAS. *Emblema.*
 31. SCIO. CVI. CREDIDI. *Emblema.*
 32. CONGRATVLAMINI. MIHI. *Emblema.*

GREGORIUS XIII.

64. A. QVO. ET. AD. QVEM. *Emblema.*
 65. FOELIX. PRAESAGIVM. *Emblema.*
 66. ΓΡΗΓΟΡΕΙ. *Emblema.*
 67. PRAEBET. NON. PROHIBET. *Emblema.*
 68. DESERTIS. SEMINA. TERRIS. *Emblema.*

SIXTVS V.

24. IN. TE. SITIO—ROMÆ. *Moneta.*
 30. AD. LATERA. P. CONCIS. CELEBRAV. *Moneta.*
 40. MONTALTO. 1588. *Moneta.*

URBANUS VII.

6. OMNIBVS. GRATVS. *Emblema.*

GREGORIUS XIV.

7. IVPITER. PLVE. MEL. *Emblema.*

CLEMENS VIII.

17. SINE. CLADE. 1598. *Moneta.*
 45. DVRABIT. IN. ÆTERNVM. *Emblema.*
 46. NIHIL. ILLE. RELIQVIT. *Emblema.*

PAVLVS V.

38. VAS. ELECTIONIS. *Moneta.*
 39. MORTIFERA. NON. NOCEBVNT. *Moneta.*
 40. IVSTITIA. ET. CLEMENTIA. COMPLEXÆ. SVNT. *Moneta.*

GREGORIUS XV.

10. QĀ. DOMINVS. SVSCEPIT. ME. *Moneta.*
 11. SEDE. VACANTE. 1623. *Moneta.*
 12. GLORIA. DOMINI. PLENVM. EST. OPVS. *Emblema.*

C A T A L O G U S

A L E X A N D E R V I I .

48.49. SEDE . VACANTE . MDCLVII. *Moneta .*

C L E M E N S I X .

18.19. SEDE . VACANTE . MDCLXIX. *Moneta .*

C L E M E N S X .

3. CVM . ME . LAVDARENT . SIMVL . ASTRA . MATVTINA .
Moneta .
8. DEDI . CORAM . TE . OSTIVM . APERTVM . *Moneta .*
22. VT . ABVNDETIS . MAGIS — MDCLXXII. *Moneta .*
27. INTERCEDITE . PRO . NOBIS . ROMA . *Moneta .*

INDEX

RERUM NOTABILIUM.

A

Academia S. Lucæ Pictorum
pag. 340.
 ADRIANUS VI. 61.
 Ædes ad Annonam servandam
 333.
 — ad D. Marcum 25.
 — ad Ripam majorem Tyberis 321.
 — Capitolinæ 146. 249.
 — vulgo *della Consulta* 357.
 — Farnesianæ 80.
 — Lateranenses 318.
 — Quirinales 215. 265.
 ALEXANDER VI. 42.
 ALEXANDER VII. 258.
 ALEXANDER VIII. 309.
 Alexander Bassianus XXIV. 75.
 — Cæsari XXI.
 Anconæ Læmocomium 361.
 Andreas Guacaloti 15.
 Angliæ ad Catholicam fidem remigratio 95.
 Annona privilegiis donata 233.
 Antonius Bononiensis 116.
 Antonius Pilaja XXVII.
 Aqua Paula 210.
 Arcus Constantini 355.
 Ara Maxima in Basilica Vaticana
 191.
 — Clementis VIII. in Laterano 191.

Archigymnasium Romanum 265.
 Arx in Mole Hadriana 44. 231.
 — Tudertina 25.

B

Basilica Lateranen. 250. 361.
 — Liberiana 281. 286.
 352. 364.
 — Sessoriana 353.
 — Vaticana 209. & *alibi passim*.
 Basilicæ Vaticanæ Porticus 266.
 Beatificatio Jo. Francisci Regis
 339.
 Bellum Mediolanense contra Gallos 120.
 BENEDICTUS XIII. 346.
 BENEDICTUS XIV. P. O. M. 363.
 Benvenuto Cellini XIX.
 Bibliotheca Vaticana 173. 314.
 Bononiense Institutum 341.
 Bononiensia ædificia a Pio IV. instructa 118.
 Buda expugnata 306.

C

Cæsar Borgia 46.
 Calendarium restitutum
 150.

- CALIXTUS III. 16.
 Canonizatio SS. Andreae Corfini
   233.
 — Caroli Borromei 211.
 — Didaci Hispani 169.
 — Elifabeth Reginae Portugal-
   liae 234.
 — Francisci Salesii 270.
 — Johannis Nepomuceni 352.
 — Laurentii Justiniani 312.
 — Mariae Magdalenae de Paz-
   zis 232.
 — Nicolai Tolentinatis 8.
 — Thomae a Villanova 264.
 — A Clemente IX. peracta
   277. 281.
 — A Clemente X.
 — A Clemente XI. 336.
 Carlotta Cipri Regina 35.
 Caroli Magni Statua 348.
 Castrum Gandulfi 237.
 Castrum Novum expugnatum,
   305.
 Cathedra B. Petri 268.
 Census Regni Neapolitani 329.
 Centumcellensis Portus 36. 52.
   145. 232. 365.
 Ceprani Pons 217.
 Christiernus Rex Daniae 35.
 Christina Svec. Regina 260. 269.
 Christinae Monumentum 334.
 CLEMENS VII. 66.
 CLEMENS VIII. 186.
 CLEMENS IX. 276.
 CLEMENS X. 283.
 CLEMENS XI. 327.
 CLEMENS XII. 354.
 Collegium Germanicum 149.
 — Ghislerium 132.
 — J. C. Mediolan. 111.
 Columnae Trajani, & M. Aurelii
   162.
 — ad Basilicam Liberian. 215.
 Columnensium familia 2.
 Conciliabulum Pisanum 53.
 Concilium Florentinum 7.
 Confessio B. Petri 209.
 Confratres Charitatis 153.
 Congi Regis Legati 208.
 Curia Innocentiana 321.
- ## E
- E**cclesia D. Agnetis extra Mu-
   ros 214.
 — D. Agnetis in Agonali 255.
 — S. Anastasiae 236.
 — S. Andreae a Valle 272.
 — SS. XII. Apostolorum 331.
 — Ad Balnea Nucarina 337.
 — S. Bibianae 239.
 — S. Caroli ad Catinarios 212.
 — S. Clementis 338.
 — S. Crucis Boschenfis Ale-
   xandrinae Diocesis 128.
 — Immac. Conceptionis Ca-
   puccinorum 229.
 — S. Ignatii 223.
 — Lauretana 52.
 — S. Mariae Angelorum ad
   Thermas 331.
 — S. Mariae de Aricia 267.
 — S. Mariae in Campitelli 218.
   273.
 — S. Mariae ad Fornaces 321.
 — S. Mariae Gratiarum de Gal-
   loro 267. S. Ma-

— S. Mariæ ad Martyres 275.
 — S. Mariæ de Pace 266.
 — S. M. Transpontinæ 130.
 — S. M. in Via lata 268.
 — S. Martinæ 235.
 — Nominis Mariæ 361.
 — Vulturnensis 319.
 Eques Lucenti xxvii.
 Equi in Quirinali 173.
 Ergastulum Centumcellense 352.
 Expeditio Gallica in Hugonottos
 180.

F

Ferdinandus Rex Neapoli 34.
 Ferdinandus S. Urbain xxix.
 Ferrariæ Ducatus 28.
 Ferrariæ recuperata 193.
 Ferrifodinæ aperta 241.
 S. Flavii Clementis corporis trans-
 latio 351.
 Fœdus in Turcas 17. 298.
 Fons in Agonali 252.
 — Aquæ Felicis 166.
 — Aquæ Paulæ 210.
 — Aquæ Virginis 357.
 — ad S. Mariam Transyberim
 274.
 Franciscanorum Comitia 345.
 Fridericus Parmensis 137.

G

GAspar Molo xxvi.
 Gens Medicea 67.
 Georgius Bohemiæ Rex 30.
 Georgius Ravennatensis 166.

GREGORIUS XIII. 139.
 GREGORIUS XIV. 179.
 GREGORIUS XV. 221.

H

HAmeranorum Familiæ histo-
 ria xxxi.
 Hedlinger 320.
 Helvetii Romæ acciti 3.
 Henricus IV. Rex Galliarum 186.
 Hortus Vaticanus 119.

I

Jacobus Gothofredus 31.
 Januensium concordia 144.
 Japonensium Regum Legati
 154.
 INNOCENTIUS VIII. 39.
 INNOCENTIUS IX. 183.
 INNOCENTIUS X. 247.
 INNOCENTIUS XI. 291.
 INNOCENTIUS XII. 316.
 INNOCENTIUS XIII. 343.
 Jo. Antonius Parmensis 137.
 Jo. Antonius Rubeus 107. *alibi*.
 Jo. Antonius Moro xxv.
 Johannes Bentivolus 31.
 — a Castro Bononiensi xx.
 — Cormannus xxv.
 Jubileum sub Nicolao V. 12.
 — Paulo II. 29.
 — Sixto IV. 37.
 — Julio III. 89.
 — Gregorio XIII. 139.
 — Clemente VIII. 195.

In-

———— Innocentio X. 252.
 ———— Clemente X. 289.
 ———— Innocentio XII. 325.
 ———— Benedicto XIII. 349.

JULIUS II. 47.

JULIUS III. 89.

L

L Avacrum Basilicæ Constanti-
 nianæ 237.

Laurentius Parmen. 145.

S. Leonis corporis translatio 338.

LEO X. 55.

LEO XI. 203.

Ludovicus Parmen. 150.

M

M ARCELLUS II. 99.

Mariæ Clementinæ Ma-
 gnæ Britanniæ Reginæ monu-
 mentum 366.

Maronitæ 29.

MARTINUS V. 1.

Moniales Incarnationis 244.

—— Infantis Jesu 310.

—— Reginæ Cœli 246.

Mons Pietatis 246.

Morum correctio sub Paulo IV.
 109.

Museum Capitolinum 356.

N

N Avale ad Ripam majorem
 Tyberis 334.

NICOLAUS V. 10.

Nofocomium S. Gallicani 350.

—— S. Spiritus 378. 358.

O

O Beliscus Lateranensis 167.
 Obeliscus ad Portam Fla-
 miniam 165.

Obeliscus S. M. supra Minervam
 274.

Obeliscus Vaticanus 159.

Oratorium ad Sancta Sanctorum 4.

P

P Aludes Pontinæ 172.

PP. Soc. Jesu 148.

PAULUS II. 23.

PAULUS III. 73.

PAULUS IV. 102.

PAULUS V. 205.

Pax Aquisgranensis 279.

—— inter Carolum V. & Fran-
 ciscum Regem Galliarum 77.

—— inter Henricum IV. & Phi-
 lippum II. 197.

—— Italica 24. 92.

—— Romana 53.

PIUS II. 19.

PIUS III. 45.

PIUS IV. 109.

PIUS V. 123.

Pons Ælius 280.

—— Felix 168.

Porta Flaminia 113.

—— Pia 117.

Portus Fanensis Burghesius 214.

Puteus Urbis Veteris 70.

R

Ravenna 356.
 Respublica Florentina 68.
 Roma felix 12.
 Romæ oppugnatio 71.
 Romanorum ludi 26.
 Rutheni 191.

S

Sacellum Burghesianum 207.
 Sacellum Corfinorum 360.
 Sacellum S. Crescentini 335.
 — S. Fabiani 336.
 — Pauli III. 81.
 — Quirinale 216.
 Sapia Flumen 121.
 Scala Regia in Vaticano 270.
 Sella gestatoria Pontificum 271.
 SIXTUS IV. 32.
 SIXTUS V. 123.
 Societatis Jesu annus Centesimus 238.
 Statua equestris M. Aurelii in Capitolio 80.
 Statuæ in Basilica Lateranensi 339.

T

TElonium vulgo *Dogana di terra* 322.
 Thermæ Diocletianæ 119.
 Thesaurus Sixti V. 157.
 Tournonii Legatio ad Cinam 330.
 Tribuna in Basilica Vaticana 234.
 Triclinium Lateranense 366.
 Tumulus Alexandri VIII. 314.
 Tusculum 83.

V

VAllis Tellinæ deditio 222.
 Velinus emissus 81. 200.
 Victoria in Turcas 248. 299. 125.
 Villa Julia 93.
 — vulgo *Belvedere* 201.
 URBANUS VII. 175.
 URBANUS VIII. 225.
 Urbini Ducatus 233. 244.

X

XEnodochium S. Spiritus 278.
 358.

Z

Zizimus Turcarum Princeps 41.

F I N I S .

ERRATA.

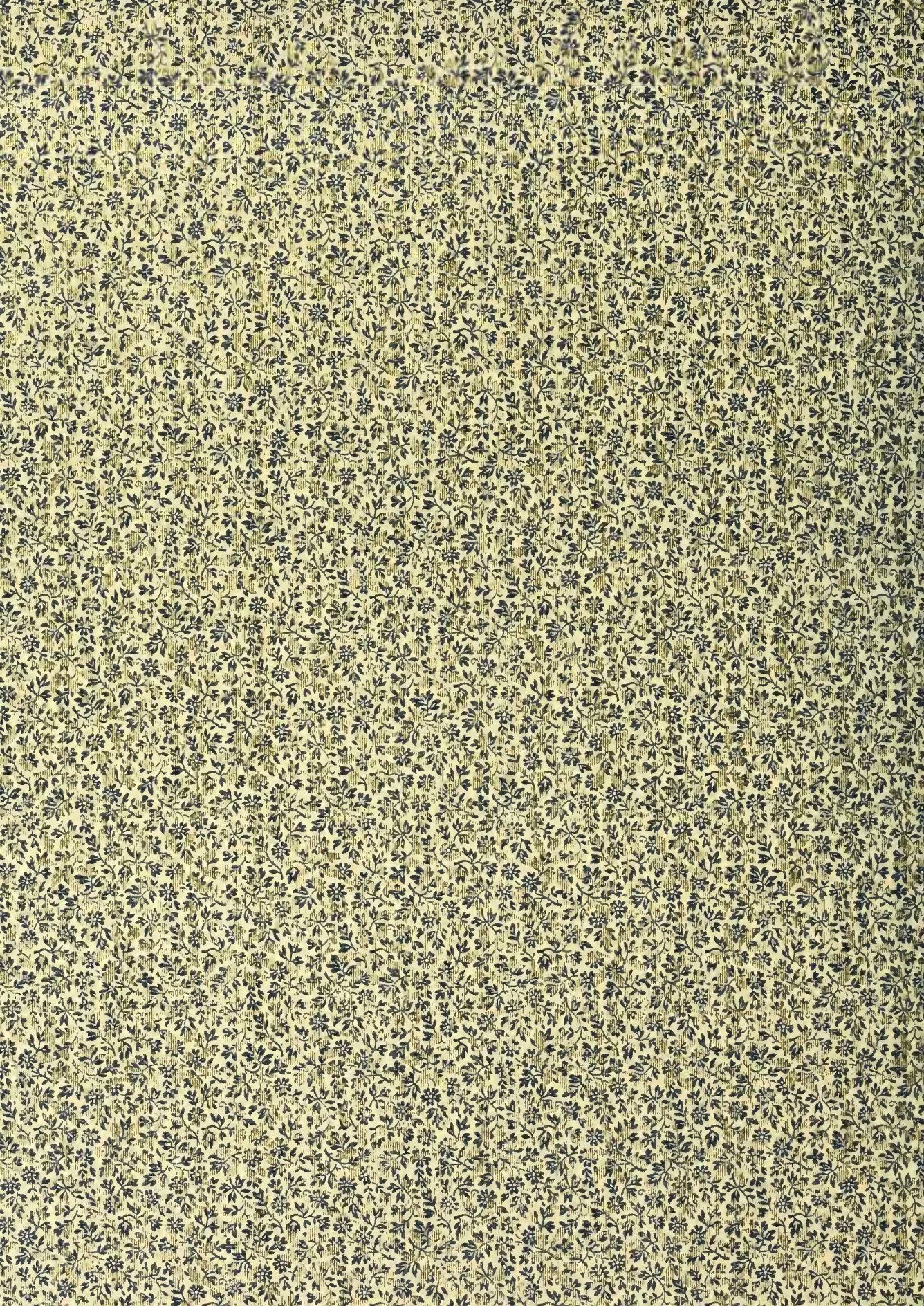
CORRIGE.

Pag. 4. lin. 26.		inſigniis	inſignibus. & alibi
7.	14.	<i>faſcia dua</i>	<i>faſcia unica</i>
12.	3.	tectus	teſti
13.	4.	molendini	molæ
29.	30.	Baſilicam	teſtudinem
<i>ibid.</i>	34.	<i>vittis</i>	<i>vittis</i>
74.	2.	Feuda	territorii Feuda
81.	11.	impluvia	impluvii
138.	31.	<i>adhærens</i>	<i>poſita</i>
162.	11.	imo	ima
<i>ibid.</i>	15.	fenestrellis	fenestellis
173.	7.	HPIDIÆ	PHIDIÆ
197.	19.	florentiſſimos Europæ Regnos	florentiſſima Europæ Regna
202.	2.	VILLAM	VILLA
226.	20.	Europæos	Europæ
228.	3.	alium	aliud
275. penult.		graciliores	graciles
330.	24. & alibi.	chalybes vidi eadem præferentia	formas vidi eadem præferentes
336.	23.	S. Gertruydembergen- ſis	Gertrudembergenſis, ſive Mon- tem S. Gertrudis
366.	27.	LATERAN.	LEONIANI.

JV-1043 (=)

⇒ VSO-13 - 1250/2000 -

Specia. 92-B
407B

THE GETTY CENTER
LIBRARY

